SJØKART 1708

GAMLE KART FORTELLER

SANDNES FRA 1592 TIL 1986

Dokumentet er utarbeidet som:

- kunnskapsgrunnlag i plan og byggesaksprosesser
- kunnskapsgrunnlag for de som ønsker å bli kjent med historien og lokal identitet gjennom fysiske spor
- supplement til registreringene i Kulturminneregisteret

Innhold

NNLEDNING 6

GAMLE KART FORTELLER, SANDNES FRA 1636 TIL 1986 6

Kart som kulturarv 6
Karthistorisk bakgrunn – triangler og sjøkart 7
Det begynte med sjøkart 7
Norges geografiske oppmåling – Kartverket 8
Gradnett og triangulering 8
Basis 9
De groveske Drafter. Syv sjøkart 1791–1803 10
Nye sjøkart nord for Jærens Rev. 13
Fullføring av den topografiske landmålingen. 13
Portefjøljekart 14
Rektangelkart 14
Originalmålingene – grunnlaget fra målebordet 15
Gradteigskartene 17
M711 18
Topografiske beskrivelser. 18
Oversiktskart og spesialkart 18
Gamle norgeskart 18
NGOs amtskart, generalkart, omegnskart, spesialkart 19
Turistkart 19
Militærkart 20
Kartenes utforming – topografisk innhold 21
Terrengtegning – relieff på flatt papir 21
Karttegn 26
Sandnes-industrien på kart 28
Administrative grenser på gamle kart. 29
Geistlige inndelinger 29
Verdslige (sivile) inndelinger 30
Bykart 35
Utskiftingskart 37
Fotografi som kartgrunnlag 39
Økonomisk kartverk 39

HVOR ER KARTENE 40

Kartverket 40
De historiske landkartene 40
Statens kartverk Sjø 40
Flyfoto 40
Riksarkivet, Statsarkivet – Arkivverket 41
Riksarkivet 41
Jordskifteverkets kartarkiv 41
Statsarkivet i Stavanger 41
Interkommunalt Arkiv Rogaland (IKA) 41
Nasjonalbibliotekets kartsamling 42
Andre nettsteder 42

LITTERATUR, KILDER 43

DE ENKELTE KARTENE 45

1592: Museumskart 167: Kysten fra Osterøy til Langesund 45
1636: Nova et accurata Tabula Episcopatuum Stavangriensis, Bergensis et Asloiensis: 46
1644–1675: Sueciæ, Norvegiæ et Daniæ nova Tabula 47
1662: Scaveniuskartet i Blaeus Atlas Maior 48
1662: De Nieuwe Groote Zee-Spiegel : Inhoudende Eene Beschrijvinghe der Zee-Kusten Van De Oostersche en Noordsche Schip-Vaert : Verthoonende in veele noots … 49
1668: Gouvernement de Berghenhus Subdivisé en Ses Principales parties. Tiré de divers Memoires 50
1700: Regni Norvegiæ Accvrata Tabvla 51
1708: Sjøkart. Museumskart 72: Kyststrekningen fra Sireåen til Tungesnes 52
1718: Sjøkart over Østersjøene og landene rundt fra 1718 53
1740-1760: Accurata tabula præfecturæ Stavangriensis 54
1750: Norge 66: Grense Carte over Norge og Kongens Reise-Tour 55
1750: Kartblad 154: Situations Cart over det 3. Ryfølchske Compagnie Destrict: Rogaland 56
1752: Diaecesis Christiansandiensis delineatio topographica ad Confinia Wicinarum Dioclesium singulas monstrans Præfecturas nec non Terminos et Limites duarum legionum vulgo Westerlehnsche … 57
1756: Carte over Christiansands Stift med angrensende Christiania og Bergens= Stifter hvorudi … 58
1757: Regni Norvegia declineatio novissima finitimarumque Sveciæ Provinciarum 59
1759: Charta over Christiansand Stift 60
1761: Norge 79: Kongeriget Norge afdelet i sine fiire Stifter; samt underliggende Provstier**.** Wangensteen.. 61
1778 (kopi 1950). Stavanger amt nr 41: Kart over Stavanger amt: Rogaland 62
1785: Norge 109: Det Sydlige Norge. C. I. Pontoppidan 63
1785: Norge 109: Det Sydlige Norge. C. I. Pontoppidan, med påtegninger. .... **Feil! Bokmerke er ikke definert.**
1795: Trigonometrisk grunnlag, vedlegg 2. 66
1795: Sjøkart. Museumskart 86b: Speciel kaart over en Deel af den Norske Søe-Kyst, Stavanger-Karmøy. ... 67
1798: Sjøkart over Vestlandet, fra Bergen til Stavanger 68
1798: Museumkart 83: Speciel Kaart over en Del af den Norske Kyst, Bergen tilligemed indløbet til Stvger.. 69
1800: Trigonometrisk grunnlag, vedlegg 3. 70
1803: Sjøkart. Karta öfver Nord ostra delen af Nord-Sjön samt Skagerrack 71
1798: Fierde Hefte af de oplysende Beretninger for de Söefarende … 72
1800: Kart over det 1ste Ryfylkiske Compagnie District 73
1812: Sjøkart. Carte particulière de la Côte de Norwège : depuis Egefield jusqu' à Christiansand … 74
1814: Karta öfver Norrige 75
1815: Karta öfver Sverige och Norrige 76
1816: Situations Cart over Det Øvre District af Jedderen hvori gjennom En nyh Weianlag er udseet fra Gaarden Mossige til Postgaaden Aase 77
1818 (1785): Norges Bevæbning 1818. Grunnlag Pontoppidan 1785. 78
1818: Stavanger amt nr 25:Kart over søndre Sannes 79
1820: Stavanger amt nr 2: Kart over Stavanger amt: Rogaland 80
1821: Geografisk, Militairisk och Statistisk Karta öfver hela Sverige och Norrige 81
1823: Vei Kaart over Norge 82
1826: Norge 146: Kart over det sydlige Norge. Carpelan 83
1830: Norge 152: Veikart over Norge 84
1800 – før 1864: Inndeling i Stift, amt, fogderi og prestegjeld. Den sydlige Deel af Norge. … 85
1842: Sjøkart. Museumskart 77: Karta öfver Norriges Kust ifrån Lindersnäs till Karmösund 86
1845: Norge 160: Kart over det sydlige Norge. Professor Munchs kart. 87
1845: Norge 161: Kart over Norge 88
1845: Norge: et historisk-geographisk og statistisk Erindringsblad 89
1847: Norge 164: Veikart over Norge utarbeidet efter de bedste Kilder 90
1848: Norge 165: General Kart over den sydlige Del af Kongeriget Norge 91
1851: Stavanger amt nr 4: Kart over Stavanger amt: Rogaland 92
1852: Trigonometrisk grunnlag, Squelet-Cart 48 93

1853: 6B 8; 6B 12; 7A 5; 7A 9: Rogaland 94
1855: 6D 4; 6D 8; 7C 1. Rogaland 95
1855: 6B 7; 6B 11: Rogaland 96
1855: 6B 5; 6B 6; 6B 9; 6B 10: Rogaland 97
1855: 6D 2; 6D 3: Rogaland 98
1855: 7C 7; 7C 8; 7C 11; 7C 12; 7D 1; 7D 5. Vest-Agder, Aust-Agder, Rogaland. Lyseheiene. 99
1856: 7C 2; 7C 3: Rogaland, Vest-Agder 100
1857: Postkart for det Sydlige Norge 101
1857: Portefølje nr 4: Rogaland 102
1858: Portefølje nr 5: Rogaland, Vest-Agder 103
1859: Sjøkart. Museumskart 67: Kart over den Norske kyst fra Ekersund til Stavanger og Hvidingsø fyr 104
1860: Sjøkart. Museumskart 73: Den Norske Kyst fra Færder til Udsire 105
1800-t: Sjøkart over sørvest-kysten Norge 106
1860: Portefølje nr 12: Rogaland 107
1860: Stavanger amt nr 6 sør: Kart over Stavanger amt. Sørlig del: Rogaland 108
1860: Stavanger amt nr 6: Kart over Stavanger amt. Nordlig del. 109
1861: Reguleringsplan for ladestedet Sandnes 110
1862: Sjøkart. Museumskart 78: Specialkart over Den Norske Kyst fra Tanangerhaug til Skudesnæs 111
1864: Portefølje nr 11: Rogaland 112
1865: Trigonometrisk grunnlag, vedlegg 68: Kart over de trigonometriske Hovednet 113
1865: Sjøkart. Museumskart 217-3: Den Norske Kyst fra Færder til Udsire 114
1866: Sjøkart. Museumskart 217-29: Kart over Den Norske Kyst fra Ekersund til Stavanger 115
1866: Stavanger amt nr 7 sør: Kart over Stavanger Amt: Rogaland 116
1866: Stavanger amt nr 7 sør: Kart over Stavanger Amt: Rogaland 117
1868: Generalkart I: Vest-Agder, Rogaland. 118
1873–75: Plankart for Jærbanen 119
1872: Generalkart IV: Hordaland, Rogaland 120
1872: Trigonometrisk grunnlag, Squelet-Cart 51a. 121
1874: Spesielle kart 13: Kart over den projekterede Jernbanelinie mellem Stavanger og Ekersund 122
1875: Plankart for Jærbanen 123
1875: Plankart for Jærbanen 124
1875: Plankart for Jærbanen 125
1876: Oversigtskart over den Trigonometriske Triangulering fra 1779-1876 126
1879: Kart over Ladestedet Sandnes. Plankart for Jærbanen 127
1879: Kart i forbindelse med Jærbanens anlegg. Bilag til Konduktørforretning av 4.juni og 6.sept. 1879. 128
1879: Stavanger amt **nr 11a:** Kart over Sandnæs 129
1880: Stavanger amt nr 14 sør: Kart over Stavanger Amt: Rogaland 130
1880: Stavanger amt nr 14 nord: Kart over Stavanger Amt 131
1882: Stavanger amt nr 15: Kart over Terrænget mellem Stavanger og Ekersund 132
1882: Jæderbanen 133
1886: 6B 8: Rogaland 134
1886: 6B 7: Rogaland 135
1886: 6B 12: Rogaland 136
1887: 6B 11: Rogaland 137
1888: 6B10: Rogaland 138
1888: 6B 10; 6D 3: Rogaland 139
1890: 6B 1; 6B 2; 6B 5; 6B 6: Rogaland 140
1891: 6D 2; 6D 3: Rogaland 141
1890: Kopi efter Kalk af Kart over Ladestedet Sandnæs 142
1891: Stavanger amt (nordre) 143
1892: 6B Jæderen, Rogaland 144
1896: 6D – Stavanger, Rogaland 145
1900: Stavanger amt nr 19: Kart over Sandnæs: Rogaland 146

1900: Stavanger amt nr 31b: Kart over Sandnæs 147
1902: 6B Jæren: Rektangelkart Rogaland 148
1905: Ekserserplasskart. Stavanger amt nr 23: Mallesletten med omliggende teræn: Rogaland 149
1913 (1899): Stavanger amt nr 31: Kart over Sandnæs med omgivelser 150
1915: Ekserserplasskart; Madlamoen: Rogaland 151
1916: Stavanger amt nr 31c: Kart over Sandnæs: Rogaland 154
1915: 6B Jæren: Rektangelkart Rogaland 152
1915: 6D Stavanger: Rektangelakrt Rogaland 153
1917: Generalkart I: Vest-Agder, Rogaland 154
1918: Sjøkart. Kart over Høgs- og Lysefjorden 156
1919: Kart over Stavanger Amt (søndre) 157
1919: Kart over Stavanger Amt (nordre) 158
1925: Generalkart IV: Hordaland, Rogaland 159
1925: Stavanger amt nr 37: Kroki over trakten om Nilsebu-Lysebu-Håheller. 160
1928?: Stavanger amt nr 37: Kroki over traktene – Nilsebu – Urdalsnuten – Svarvanuten - Haaheller 161
1926: 6B Jæren: Rektangelkart Rogaland 162
1927: Stavanger amt nr 35-c: Skulekart yver Rogaland fylke. (sør) 163
1927: Stavanger amt nr 35-b: Revisjon av Skulekart yver Rogaland Fylke (nord**)** 164
1935: 6B Jæren: Rektangelkart Rogaland 165
1937: Stavanger amt nr 42: Grensen for Hetlands herred: Rogaland 166
1937: Ortofoto/Vertikalfoto 167
1937. Kart fra flyfoto ved Widerøe 168
1938: Stavanger amt nr 36-sør: Vegkart over Rogaland fylke. Søre blad 169
1939: Ekserserplasskart; Madlamoen: Rogaland 170
1942: Gradteigsmåling C37-3. Rogaland 171
1943: Gradteigsmåling C37-1, C37-2: Rogaland 172
1945: Festung Stavanger 173
1945: Stavanger amt nr 7 nord: Kart over Stavanger Amt: Rogaland (Veier delvis ajourført) 174
1950: Gradteigsmåling B38-12, C38-7, C38-8 175
1950: Stavanger amt nr 7 sør: Kart over Stavanger Amt: Rogaland (Veier delvis ajourført) 176
1950: Sandnes by 177
1951: Reguleringsplan for Sandnes. Ved Sverre Pedersen 178
1951: Stavanger omland blad 1: Rogaland 179
1952: 1212-4 Stavanger. M711 180
1952: 1313-3 Lyngsvatnet. M711 181
1952: C37 vest Jøsenfjord. Gradteigskart Rogaland 182
1953: 1212-1 Høle. M711 183
1954: 1312-4 Frafjord. M711 184
1954: Stavanger omland blad 2 Høyland: Rogaland 185
1954: 6B Jæren: Rogaland 186
1957: Stavanger omland blad 6 Byfjorden. Rogaland 187
1953: C38 vest Hunndalen. Gradteigskart Rogaland 188
1959: C38 vest Hunnedalen. Gradteigskart Rogaland 189
1962: Stavanger omland blad 4 Sandnes: Rogaland 190
1962: Stavanger omland blad 3 Sola: Rogaland 191
1964: Oversynskart over Triangulering i Sør-Norge 192
1968: Økonomisk kartverk 193
1982: Reguleringsplan for Sandnes Sentrum 194
1986: Oversynskart over Triangulering i Sør-Norge 195
1990–1995: Digitaliserte og georefererte kart basert på kart fra 1818, 1875, 1899 og 1920 196

GÅRDENES UTSKIFTINGSKART I GAMLE SANDNES, OVERSIKT 197

Innledning

Nederlenderen Joannes Janssonius' kart over Sør-Norge fra 1636 har hovedtrekk ved fjordlandskap og navn øst for Stavanger bedre på plass en mange senere norsk/danske kartografer – og i tillegg sjøormen i Boknafjorden.

Gamle kart forteller, Sandnes fra 1592 til 1986

I dette heftet er historiske kart over Sandnes og omgivelsene samlet med kort beskrivelse, presentasjonsbilde og kildehenvisning. Gjennomgangen tar utgangspunkt i allmenne, generelle kart over områder, der arkivene til Statens kartverk, land- og sjødivisjon, utgjør grunnstammen. Kart fra andre institusjoner er trukket inn. For de eldste gjelder det særlig Nasjonalbiblioteket og Det Kongelige Bibliotek i København, dessuten noen private.

Kart som kulturarv

Gamle kart er en lokalhistorisk skattkiste. I arbeidet med å bli kjent med et områdes historie gir gamle kart og flyfoto muligheter for en introduksjon som er både visuell og rask. Kart utgjør en verdifull og spennende del av det historiske kunnskapsgrunnlaget.

Selv de eldste kartene gir informasjon om terrengformer, landskap og vegetasjon, bosetting, samferdsel til lands og til vanns og stedsnavn. Hvor mange detaljer avhenger av målestokk og formål. Innholdet røper samfunnets kunnskap om og interesser i et område. Historiske kart representerer samtidig et tidsvitnes oppfatning av et sted – fryst fast. Samlet gir kart fra ulike tider bilder av historisk utvikling over tid.

Kartene er ikke bare historiske vitnesbyrd, men blir selv del av moderniseringsprosessen som Sandnes og andre steder gjennomgikk, særlig fra midten av 1800-tallet. Fra en litt tilbakeholdende, ofte hemmeligstemplet samfunnsrolle underlagt militære hensyn, tar kartleggerne og deres kart en stadig mer aktiv posisjon – ikke bare i karleggingen av det som eksisterer, men i selve samfunnsplanleggingen. Det begynner for alvor i jordbruket med utskiftingsloven av 1859, der synliggjøring av gårdens ulike ressurser og eiendomsfordeling på et stykke papir ble en forutsetning for moderniseringen i næringen – det såkalte Hamskiftet. Da Jærbanen skulle finne sin vei på 1870-tallet, var det kartkyndige folk som trakk opp ulike traseer og slik viste alternative

utviklingsmuligheter for den unge byen – skulle stasjonsknutepunktet ta utgangspunkt i den gamle Moulandbrygga på Norestraen, det nye veiknutepunktet Krossen eller ligge ved en helt ny havn inne i Vågen. I Sandnes by ble «bykarteksperten» Krum tilkalt sist på 1800-tallet, slik at eiendommer kunne fastslås og byveksten fortsette med fradeling av nye tomter og nye gateløp stukket ut. Sjøkartene var trolig de som raskest kom i allmenn bruk, fordi sjøen var den viktigste allfarveien og lenge en forutsetning for veksten i næringslivet. Ganske tidlig ble arealbruksstatistikk en parallell del av den offentlige kartleggingen, og etter hvert et redskap for samfunnsplanleggerne, med mer og mer informasjon samlet i kartene. På 1970-tallet blir begrepet «Geodata» introdusert, et EDB-basert regionalt informasjonssystem for samfunnsplanlegging og forvaltning. I 1975 kom GAB-registret, geodatasystemet utformet til register for Grunneiendommer, Adresser og Bygninger, i dag Matrikkelen.

Karthistorisk bakgrunn – triangler og sjøkart

Å lage kart ble et fag og yrke i løpet av renessansen. Nederlandenes oppsving i handel og sjøfart skapte fra slutten av 1500-tallet et miljø for dyktige kartografer. Norge og ikke minst norskekysten var interessant, og bak mange av de første oversiktskartene og kystkartene over Norge står profesjonelle kartografer fra Nederlandene. At trykkekunsten også var langt framme her hjalp til å spre kartene. Joannes Janssonius' kobberstikk med kart over Sør-Norge fra 1636 er typisk. Her trer fjordlandskapet i Sandnes-regionen fram i kjennbar form og med riktige navn. Også de største vassdragene er tegnet inn. Av bebyggelse er kirkene og senteret Stavanger markert, dessuten administrative grenser. Dette kartet la grunnlag for mange senere kart.

Det begynte med sjøkart

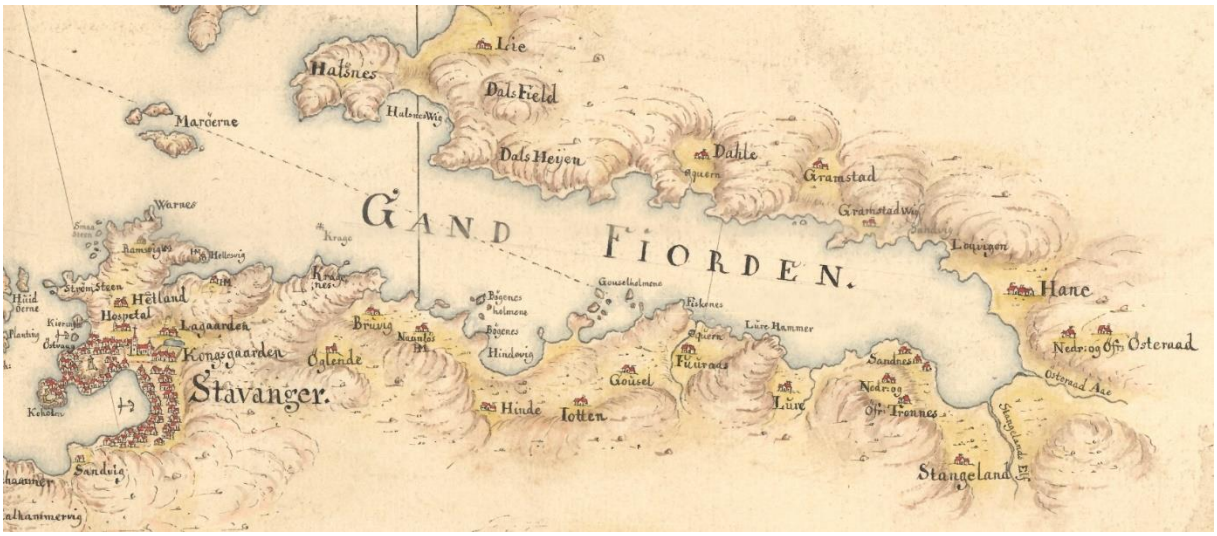

Utsnitt av sjøkart over kysten langs Rogaland og Vest-Agder datert 1708. Tegnet av Rasmus Iuel for det første større, offentlige kartleggingsprosjektet i Norge ledet av Jens Sørensen – og det første kjente med stedsnavnet Sandnes.

Den tidligste kjente nedtegnelse av stedsnavnet Sandnes på kart gjelder et *sjøkart fra 1708 over kysten fra Tungenes til Jøssingfjorden*. Kartet er del av det første, større *offentlige* kartleggingsprosjektet i Norge. Kong Christian V gav i 1689 den danske rederen og skipsføreren *Jens Sørensen* (1646–1723) i oppgave å lage forbedrede sjøkart over Danmarks kyst og de nærmeste norske farvann. Hans karriere som kartograf skal ha bakgrunn i at han, på grunnlag av erfaringer med de hollandske sjøkartene, begynte å gjøre egne målinger.

Sørensen var født i Blekinge som da var Dansk, men etter stridigheter som endte med at Blekinge ble lagt under Sverige, måtte han forlate alt han eide. Under dekke av handel foretok han oppmåling av svenskekysten, en spionasjevirksomhet etter stilltiende overenskomst med Christian V. I 1695 ble han utnevnt til dobbeltmonarkiets første «Søe Carts Directeur». Han ble kjent for sine mange, gode sjøkart – som, konstruert med enkle metoder og hjelpemidler, hadde stor nøyaktighet.

Men tross høy standard ble de ikke reprodusert. Trykking ble avslått av hensyn til rikets sikkerhet. Dette var urolige tider, midt under den store nordiske krig (1700–1721). Sørensens og Iuels kart ble gjemt og snart glemt i forvaring av admiraliteten. Historien understreker at kart på denne tiden først og fremst var et militært anliggende. Den videre kartleggingen i Norge var en militær disiplin.

Men at det første offentlig bestilte kartet i regionen er et sjøkart forteller, i tillegg til militærstrategiske hensyn, om sjøens betydning for kommunikasjon og næring. At Sandnes har kommet med viser at strandstedet har fått en rolle i dette bildet.

Norges geografiske oppmåling – Kartverket

Første steg i en offentlig og systematisk kartlegging av landområder i Norge begynte langs riksgrensen mot Sverige. Forholdet til Sverige var blitt spendt etter at Gustav den 3. var blitt konge i Sverige i 1771 og hadde luftet tanker om forening mellom Norge og Sverige. Det var militære behov for å kjenne grensetraktene som var utløsende da *Norges Grændsers Opmaaling ble dannet i 1773*. Navnet ble senere endret til Norges Geografiske Opmaaling (NGO) i 1885. Fra 1986 er navnet Statens kartverk, forenklet til Kartverket, som fra da også omfattet Norges sjøkartverk.

Gradnett og triangulering

Ved kartleggingen på 1770-tallet ble kartene knyttet sammen i et gradnett med lengde og breddegrader basert på astronomisk posisjonsbestemmelse. Utgangpunktet for gradnettet var meridianen gjennom flaggstanga på Kongsvinger festning.

Etter noen innledende runder ble metoden for oppmåling fra 1779 triangulering. Alt på 1500-tallet fantes det lærebøker i triangulering. Grunnen til at det ikke var tatt i bruk i Norge før var økonomisk, det var arbeidskrevende og dyrt. I Europeisk sammenheng var man likevel tidlig ute med en så planmessig triangulering som man nå satte i gang. Mellom 1779–1784 var den første triangelrekken langs riksgrensen mellom Kongsvinger og Verdal ferdig.

Triangulering var inntil 1960-årene den vanligste målemetoden i hele verden. Da ble den gradvis avløst av posisjonsbestemmelse ved satellittmåling. Men først i 1994 var GPS (Global Posision System) fullt utviklet.

Ved triangulering baserte man landmålingen på faste, *trigonometriske punkter* som ble markert i terrenget og astronomisk posisjonsbestemt. Mellom de trigonometriske punktene var det siktlinjer. Etter hvert ble det bygd opp et sammenhengende nett av faste punkter og siktlinjer i terrenget som hadde form av et trekantnett – som til slutt dekket hele landet. Etter hvert som trianguleringen ble utbygd fikk man trekantnett av ulik orden. Et grunnleggende hovednett av *1. orden* med stor avstand mellom de trigonometriske punktene og tettere nett av lavere orden for mer detaljerte kart, men der posisjonsberegningene bygde på punktene i 1. ordensnettet.

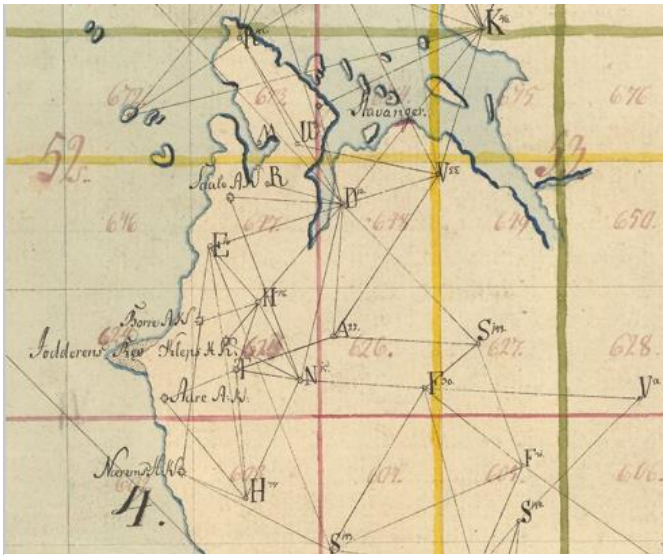

Utsnitt av trigonometrisk kart over Nord-Jæren, trolig fra 1795. Det viser trekantnettet med punkter og siktlinjer som var grunnlag for den første kystkartleggingen til NGO. Tegnet av J. F. Ramm. (Statens kartverk.)

Ved å sikte mellom punktene med spesielle vinkelinstrumenter kan trekantenes vinkler måles. Metoden videre bygger på at når man kjenner vinklene i en trekant og lengden på en av trekantens sider, kan lengden av de andre regnes ut.

Basis

For å forankre kartet i en kjent målestokk må én side i trekantnettet være kjent. Denne kalles *basis* eller *grunnlinje* og ble gjenstand for en særlig grundig innmåling i terrenget. Før kartenes innhold med detaljer kunne fylles ut av kartografen på hans *målebord*, måtte de trigonometriske punktene og basislinjen være bestemt. Lange kjeder av trekanter i et geografisk område kunne bygge på en én basis. Mellom 1779 og 1938 ble det etablert 25 basiser i det nasjonale geodetiske nettet. En av disse var *Jæren basis* som ble målt inn i 1925–1926. Den var en fornyelse av en basis fra 1882. Det flate landskapet på Jæren passet bra for formålet. Jæren basis gikk fra Reve i sør til Jutland i Julebygda i nord – 9988,03 m. Endepunktene til basisen ble markert med fint tilhogde granittstøtter med plakett med opplysninger. Det ble bygd siktlinjer herfra til flere av de kjente trigonometriske punktene. Støtten til basispunkt Jæren Nord ble i 2017 flyttet til parken til Kartverkets kontor på Ullandhaug.

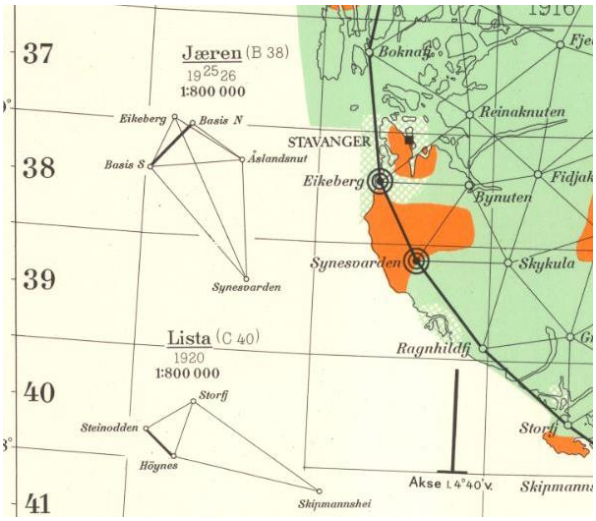

Over: Utsnitt av trigonometrisk kart fra 1962 med Jæren Basis markert.

Støtten på Jutland, som markerte nordre punkt på den nye Jæren Basis fra 1925. Ved innmålingen ble det satt opp tårn over punktene. (Digitalt museum, Norsk Kartmuseum, SKM.01/1.1:0172.A og SKM.01/1.1:0093.A.) Innfelt fra Ullandhaug 2021.

De groveske Drafter. Syv sjøkart 1791–1803

Da riksgrensa mot Sverige var kartlagt, ble det bestemt at kysten skulle prioriteres i det videre arbeidet. Bedre kartlegging og oppmerking av leden langs kysten var blitt nødvendig av hensyn til en sterkt voksende sjøtrafikk i siste del av 1700-tallet. Fra 1785 ble det arbeidet med å etablere et trianguleringsbelte langs kysten som grunnlag for kartlegging opp til Trondheim.

Kartusjene, tittelen på kartbladene i sjøkartserien, er små kunstverk. Foruten å vise til opphavsmenn, skildrer de landskap, næringsliv og folkeliv. Håndtegnet utgave av kartblad nr. 4 av De groveske Drafter datert 1798.

Prosjektet resulterte i en *serie på syv sjøkart,* trykket og utgitt i perioden 1791–1803. De går under navnet «*De groveske Drafter*» etter den danske sjøoffiseren Carl Fredrik Grove (1758–1829) som ledet arbeidet fra Kristiansund til svenskegrensa. Losvesenet var etablert i 1720, og losene ble trukket inn, både med sine kunnskaper og båter. Også dette var urolige tider i Europa, og alle involverte måtte skriftlig forplikte seg til ikke å bringe videre de opplysningene som losene ga om kystens beskaffenhet. Men kartene ble publisert etter hvert som de ble ferdige. Den allmenne sjøtrafikkens behov må ha trumfet det militærstrategiske. De ble gitt ut som kobberstikk i målestokk 1:225 000 (de ble målt opp som 1:72 000). De representerer de første publiserte kart fra NGOs kartproduksjon, men de ble trykt i regi av Søecort Archivet i København. I Norge var det ennå ikke trykkeri som kunne utføre et slik arbeid. NGO fikk ikke egen kobberpresse før i 1854-55.

Det er *kartblad nr. 4 og 5 av Groves sjøkart* som er aktuelle for Sandnes-området, særlig den håndtegnede utgaven over Jæren fra Karmøy til Varhaug fra 1795. Kartleggingen tok med seg kysten i et belte fra fem til seks mil bredt, men er mer detaljert langs hovedleden. Den fulgte ikke de dypeste fjordene helt inn. Gandsfjorden er med i sin helhet, men Høgsfjorden følges kun til Hølen.

Utsnitt av håndtegnet originalkart (målebordskart) datert 1795 og tegnet av Grove. Blant fjellene mellom Gandsfjorden og Høgsfjorden er Dalsnuden og Vaarelie Fjeld markert med navn og symbol.

På land er gårdsnavnene med. Strandlinjen er markert og karakteristiske former og fjell i kystlandskapets terreng framhevet. I Sandnes er Dalsnuten, Åslandsnuten og Vårlivarden særskilt markert – som sjømerker å orientere seg etter. Disse går igjen som sjømerker og trigonometriske punkter i senere kartproduksjoner og i de medfølgende beskrivelsene.

Stavanger roklubb på tur til» Vårlinuten». Fotografert av Finn Johannessen. (Digitalt museum, Ryfylkemuseet. RFF2010-069-364.)

Sammen med kartleggingen fulgte *beskrivelser til hvert kartblad*. Det gjelder alle kart som NGO produserte. For sjøkartenes del ble det til heftene «… oplysende Beretninger for de Søefarende til de Specielle Kaarter over den norske Kyst …» (se vedlegg fra 1798).

Heftene inneholdt detaljerte seilingsbeskrivelser og plansjer med kystprofiler, såkalte *landtoninger* eller *fortoninger*. For Sandnes-området vil det si konturer av lag på lag med fjellrekker sett fra kystleden, der profilene av bl.a. Dalsnuten og Åslandsnuten trer fram og er navnsatt, slik de også er på kartet. «… de oplysende Beretninger…» ble forløperen til serien med farvannsbeskrivelser i «*Den norske Lods*» som kom ut første gang i 1866, og som fortsatt eksisterer.

Skriftlige seilingsbeskrivelser har lage tradisjoner. Det er kjent losbøker for Norden fra slutten av 1400-tallet. Slike bøker/hefter var også en del av tilbudet fra gamle nederlandske kartforlag.

Illustrasjonene under viser landtoninger fra ulike tidspunkt. De illustrerer at sandneslandskapet hadde en rolle i de lange kommunikasjonslinjene i historien.

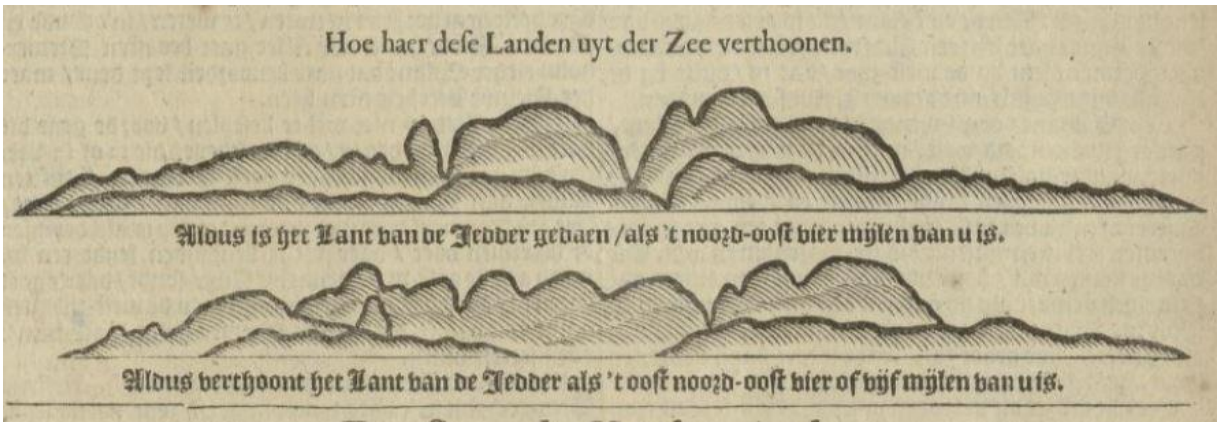

Fortoninger av jærkysten publisert i et atlas med kystbeskrivelser fra 1662. Utgitt av nederlenderen Pieter Goos.

Landtoninger (fortoninger) i seilingsbeskrivelsene som fulgte «de Groveske drafter» 1798. «… retviisende Wester fra Feyesteen.» Landtoningene ble som regel tegnet av Grove selv, men han ble de siste årene bistått av sjefen ved sjøkadettkorpset, kaptein Hans Chr. Sneedorf. Uansett røper tegningen av fjellrekkene i flere lag bak hverandre et kunstnerisk talent. Dalsnuten og Aaslandsnuten er markert som O og P.

Utsnitt av landtoninger i «Den norske Lods» 1867. 3die Hefte. «Kristiansand–Stavanger», innseiling vestenfra til Stavanger. Befart 1855–1857. Beskrivelsen innledes med: «Når man fra Söen nærmer sig den norske Kyst mellem Kristianssand og Stavanger, vil denne på den hele Strekning vise sig som temmelig höit Land, og afgiver flere kjendelige Overlandsmærker, hvilke senere skal nævnes, og findes fremstillede paa de medfölgende Landtoninger.» Dalsnuten og Aalandsnuten ramsess opp som slike «Overlandsmærker». Når det gjelder «Underlandsmærker» finnes det mange som omtales på sine respektive steder.

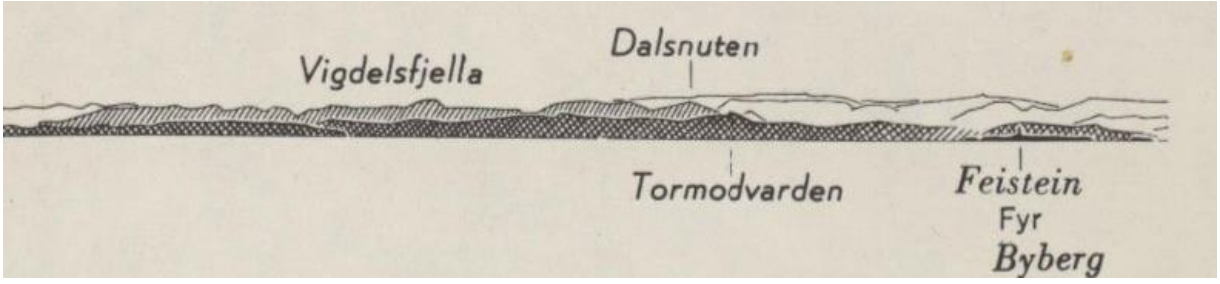

Utsnitt av landtoninger fra søndre innløp til Stavanger slik de vises i «Den norske los 1972, Bind III, Fra Jærens rev til Stadt». Måten å tegne kystprofilene på røper tidens stilkrav til landskapsskildringer

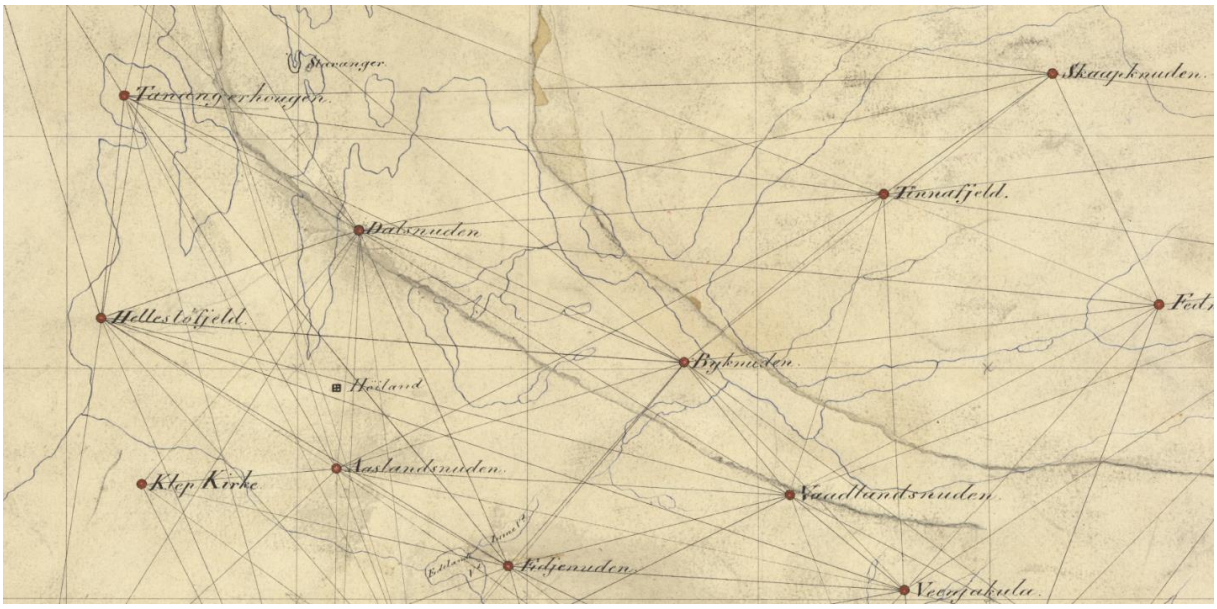

Utsnitt av trigonometrisk kart over Rogaland fra 1852, signert Johannes Falkenberg. Arbeidet med å etablere et trianguleringsbelte langs kysten som grunnlag for kartlegging startet i 1785. Men som markante elementer i landskapet har nok mange av punktene en atskillig lengre historie når det gjelder kommunikasjon og orientering – som sjømerker og varder. Også kirkene kunne få en rolle som punkter i trekantnettet. Med trianguleringen ble de gamle tradisjonsmerkestedene løftet inn i opplysningstidas svære og ble del av den moderne, vitenskapsbaserte kartleggingshistorien.

Nye sjøkart nord for Jærens Rev.

De Groveske Drafter var lenge de eneste sjøkart over kysten som var i handelen. Men utviklingen med økt skipstrafikk og større båter mot midten av 1800 skapte behov for nye sjøkart. Bedre instrumenter og bruk av dampskip muliggjorde nå også en raskere og mer detaljrik hydrografisk oppmåling. Med begrunnelse i det store tilsig av fremmede båter under *vårsildfisket* i Rogaland, ble det gjennomslag for at spesialkystkartene over den vanlige innenskjærs skipsleden nord for Jærens Rev måtte komme i større målestokk enn den vanlige 1:100 000. Regionen fikk derfor en ny serie med sjøkart i størrelse 1:50 000. Fra denne epoken med sjøkart er det særlig to som angår Sandnes, et fra 1859 over kysten fra Egersund til Stavanger i målestokk 1:100 000 og et fra 1862 over kysten utenfor Stavanger med Riskaområdet i 1:50 000

Fullføring av den topografiske landmålingen.

Med «De groveske Drafter» kom Sandnes-området inn i et offentlig, etter hvert landsdekkende, enhetlig nettverk av kart, der kystrekken og Kongsvinger-rekken utgjorde den historiske grunnstammen.

Etter at det første sjøkartprosjektet var gjennomført, fortsatte den systematiske kartleggingen av landområdene. Jæren ble triangulert 1830–1832, Stavanger–Bergen 1853–1856. Dermed var grunnlaget lagt for detaljkartleggingen i våre områder.

Fra 1850 blir det oppmålt og utgitt en rekke topografiske kart over Sandnes-området. Kartene speiler, og bli etter hvert selv en viktig del av den generelle samfunnsutviklingen, med stor vekst i kommunikasjoner til lands og til vanns, med stadig mer differensiert næringsliv og med bosetting i nye former og på nye steder.

For lokalhistoriske kunnskap er nok NGO-seriene med topografiske kart som kalles *porteføljekart*, *rektangelkart* og *gradteigskart* mest aktuelle – og ikke minst originalkartene, arkene fra målebordene og i ulike sammensatte stadier, som lå til grunn for disse (kalt Rektangelmålinger og gradteigsmålinger i Kartverkets digitale arkiv på nettet).

Portefjøljekart

Porteføljekart ble etter hvert navnet på en serie topografiske kart som mellom 1774 og 1867 ble regnet som landets hovedkartserie. De var i utgangspunktet et sammensatt kart forminsket av fire kartblad og rentegnet til målestokk 1:100 000. De foreligger kun i håndtegnede utgaver og var beregnet til militær bruk og offentlige arkiver. Porteføljekartene er kvadratiske i formen og bygger på arealet av 5 x 5 gamle kvadratmil (ca. 11,3 km x 11,3 km). De er del av et heldekkende grad-rutenett forankret i meridianen gjennom flaggstanga på Kongsvinger festning. For Sandnes-området er det *porteføljekart nr. 4, 5, 11 og 12* fra perioden 1857–1864 som er aktuelle.

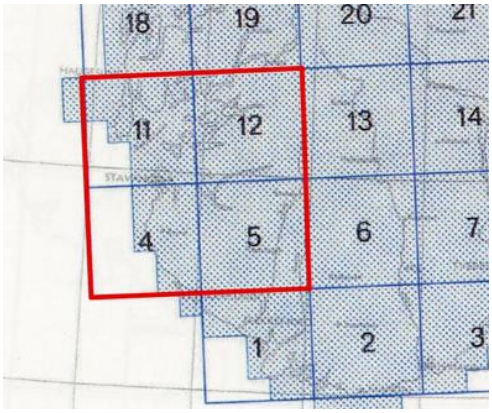

Oversikt over porteføljeinndelingen etter kartplan vedtatt i Stortinget 1815, der nr. 4, 5, 11 og 12 gjelder arealer i dagens Sandnes. Utsnittet til høyre viser den opprinnelige kvadratmilnummereringen innenfor det sammensatte porteføljekartet, f.eks. nr.4. Denne undernummereringen er senere forlatt. I Kartverkets nettportal er kartgrunnlaget til både porteføljekartene og de senere rektangelkartene å finne under serien kalt Rektangelmålinger (Harsson/Aanrud 2016:182).

Rektangelkart

Utsnitt av porteføljekart nr. 5 fra 1858.

Rektangelkartene avløste porteføljekartene som hovedkartserie og er resultat av en ny plan for landkartutgivelser i Norge fra 1867. Navnet er bestemt av formen. Mens de gamle porteføljekartene var kvadratiske, er de nye rektangulære. Rutenettet ble lagt om, men forankringen var fortsatt Kongsvingermeridianen. Lengde og høyde på kartene var fortsatt bestemt av gammelnorske mil – fire i bredden, tre i høyden, målestokken 1:100 000. Rektangelkartene var de første av NGO-kartene som var tenkt trykt og utgitt fra begynnelsen av. De ble også trykt på NGO's eget nye trykkeri. Rektangelkartene ble utgitt i perioden 1869–1942. De ble ajourført fram til 1964 og var i salg til ut i 1970-årene.

Det er to kartblad som er aktuelle for Sandnes-området – *6D Stavanger, 6B Jæren*. De kom ut i flere opplag mellom henholdsvis 1892 og 1954

En annen nyhet med rektangelkartene var at dette var første gang filologisk ekspertise ble engasjert i forbindelse med stedsnavnene på kartene. De var med i 1860-årene. Fra 1879 tok statens navnekonsulent seg av denne oppgaven.

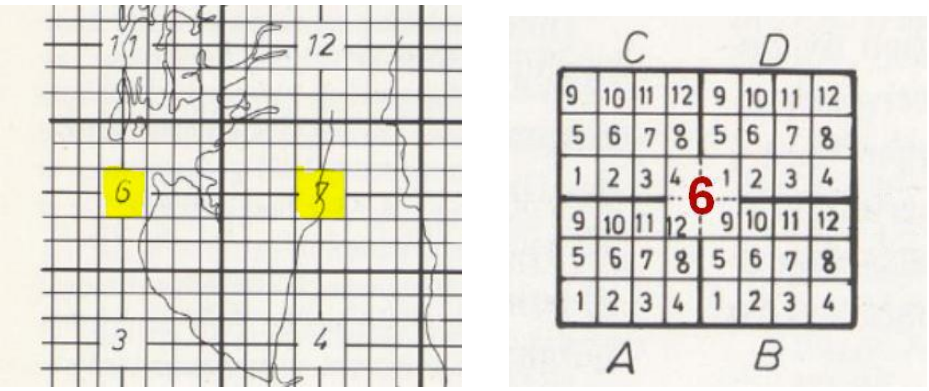

Rutenett som viser inndelingen i rektangelkart som er aktuelle for Sandnes-området. Fire rektangelkart hører sammen i en mappe som er nummerert (fra sørvest mot øst og nord). Mappene er så delt inn i fire kartblad – de såkalte rektangelkartene, som benevnes med nummer, bokastav og et geografisk navn. Aktuelle blad i rektangelkartserien for Sandnes er i mappe 6 – Jæren 6B og Stavanger 6D. Mappe 7 fikk ikke ferdigstilte rektangelkart, der overtok de senere gradteigsakrtene som har en annen inndeling.

Hvert kartblad (A, B, C, D) inneholder 12 kvadratmil. Grunnenheten i kartene er én kvadratmil som er ca. 11, 3 X 11, 3 km^2. Originalkartene, manuset fra målebordene, rektangelmålingene, har henvisninger til mappenr, bokstav og kvadratmilnr. Det gjelder også de topografiske beskrivelsene som følger kartene. (LTA 1981:45.).

Originalmålingene – grunnlaget fra målebordet

Kartgrunnlaget originalkartene eller målebordskartene for porteføljekartene og rektangelkartene er særlig interessante for kunnskap om lokale forhold. De viser kartene slik de vokste fram på målebordet, er i hovedsak utført målestokk 1:50 000 og er derfor som regel mer detaljerte enn hovedseriene. I Kartverkets nettgalleri er de kalt rektangelmålinger uansett om de utgjør grunnlaget for porteføljekartene eller de senere rektangelkartene. De som er aktuelle for Sandnes-området er tatt opp i to perioder – på 1850-tallet og i siste del av 1880-tallet, se rutenettoversikt under.

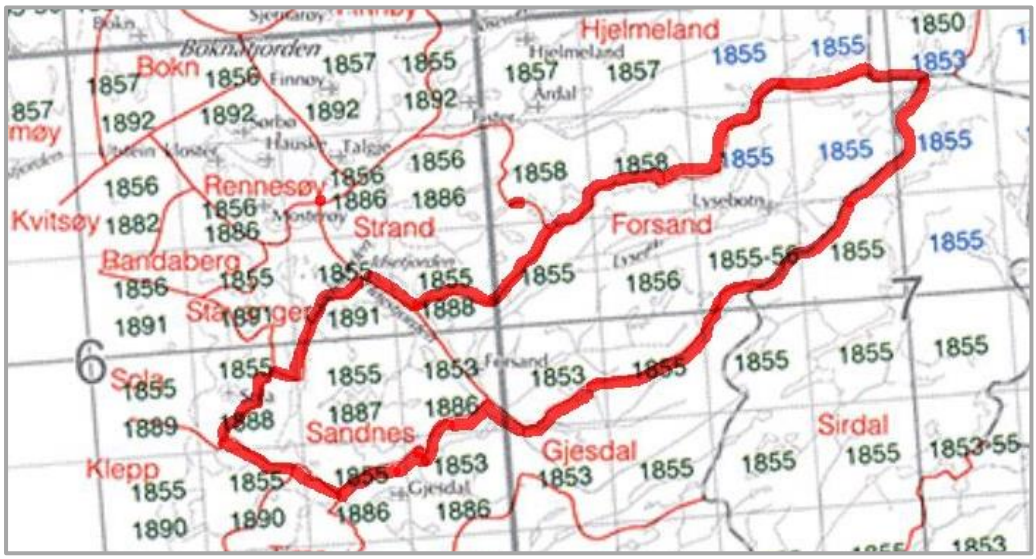

Årstallene inne i hver kvadratmil viser når området ble oppmålt. Det gjelder serien som Kartverket betegner «Rektangelmålinger». Grønn skrift gjelder målinger i 1:50 000, blå skrift 1:100 000 – som i Lyseheiene. Utsnitt fra Kartverkets nettside Kartverkets historiske arkiv.

***Til venstre**: 6B 7, 6B 11. Originalkart fra 1855. Håndtegnet i målestokk 1: 50 000 av Jonas Ravn Daae. Kartet er satt sammen av to målebordsblad og del av grunnlaget for porteføljekart nr. 4 fra 1857.*

***Over:** 6B 11. Originalkart (målebordskart) fra 1887 over samme område. Håndtegnet i målestokk 1: 50 000 av Reinald Fritjof Valdemar Gulbrandsen. Kartet er del av grunnlaget til rektangelkartet 6B Jæderen, datert 1892.*

Til venstre: Porteføljekart nr. 4. datert 1857. Til høyre: Rektangelkart 6B Jæderen datert 1892.

Gradteigskartene

Gradteigskartene er topografiske kart med samme innhold og i samme målestokk som rektangelkartene, men de representerte en ny måte å overføre jordas lengde- og breddegrader til kartflaten. Kartleggingen i Nord-Norge åpenbarte store misforhold i det gamle systemet grunnet en projeksjonsmetode som ikke tok nok hensyn til jordas krumming. For rektangelkartene tenkte man seg jordoverflaten brettet ut på en utspent sylinder. Med gradteigkartene ble jordoverflaten brettet ut på en utspent kjegle med topp over polpunktet. Gradteigskart er kart der kartrammen faller sammen med breddesirkler og meridianer. En gradteig er en rute i et gradnett basert på kjegleprojeksjon.

Det første gradteigskartet kom i Nord-Norge i 1893, i Sør-Norge i 1916. Målestokken var 1:100 000. Med bedre projeksjon var det meningen at de etter hvert skulle erstatte rektangelkartene. Fra våre områder ble de første gradteigkartene gitt ut i på 1950-tallet og gjelder to kartblad fra Forsand – *Jøsenfjord* og *Hunnedalen*. De bygger på målinger som NGO foretok 1938–1951 og finnes hos Kartverket som gradteigsmålinger i målestokk 1:50 000.

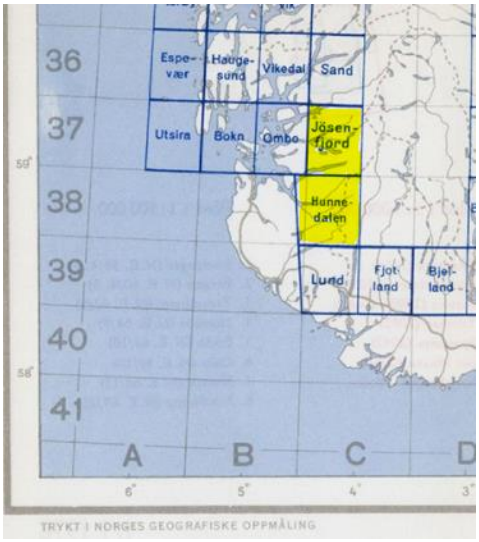

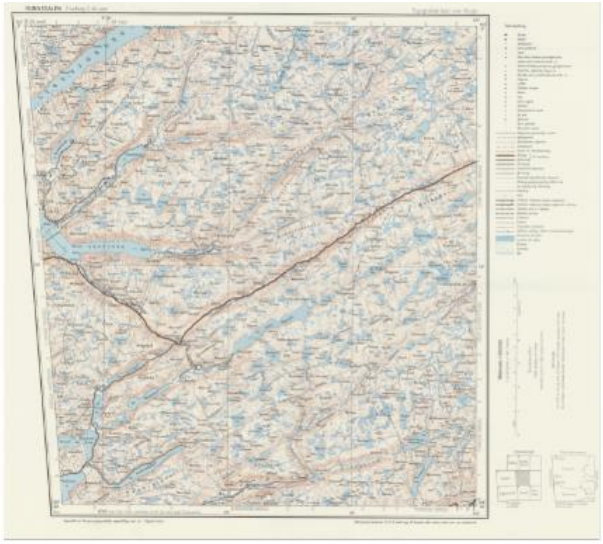

***Til venstre**: Gradteigskartinndelingen i Rogaland, aktuelle gradteigskart for Sandnes er Jøsenfjord og Hunnedalen (Kartverket nettsider). **Til høyre**: Hunnedalen Gradteig C 38 vest, 1:100 000, utgitt 1959. Oppmålt av NGO i årene 1947–1951.*

B38-12, C38-7, C38-8, håndtegnet originalkart (gradteigsmåling) i målestokk 1:50 000 fra samme område. Oppmålt på 1940-tallet og klargjort 1949–1950.

M711

NGOs gradteigskart ble etter 2. verdenskrig avløst av serien som fortsatt kalles M711. Amerikanerne og NATO var pådriverne og sto bak betegnelsen M711. Sivilt skulle serien hete Norge 1:50 000, men gikk under tilnavnet «Svart-hvit, blått vann». Tidlig på 1950-tallet var amerikanerne ved AMS (Army Map Service) i gang med å trykke de første over Sør-Norge, bl.a. fra våre områder. Der er det fire kart som er aktuelle: *1212-4 Stavanger*, *313-3 Lyngsvatnet*, *1212-1 Høle*, *1312-4 Frafjord*. De var basert på tidligere rektangel- og gradteigskart, men inndelingen og formatet ble ny. De har både norsk og engelsk kartforklaring. Den endelige norske versjonen av M711 i flere farger ble fullført 1988.

Topografiske beskrivelser.

Helt fra begynnelsen av den systematiske kartleggingen i Norge var det en definert oppgave for kartografen i felt å supplere hvert kartblad med en utfyllende topografisk beskrivelse. Norges geografiske oppmåling (NGO) har slike beskrivelser tilbake til 1775. De er ordnet etter kartinndelingen og enheten er kvadratmil. Til å begynne med var de rettet mot militære behov, men ble ganske snart videre. Instruksen hadde en detaljert liste med hva som skulle beskrives. En fornyet instruks i 1849 førte til at flere punkter av allmenn kulturhistorisk interesse kom med. Beskrivelser fra denne perioden dekker i store trekk Sørlandet og Vestlandet opp til Trøndelag. Fra 1890-tallet ble det også vanlig å supplere beskrivelsene med fotografier.

Kravet om å levere topografiske beskrivelser som del av kartleggingen holdt fram så lenge man benyttet målebordsmåling, dvs. til midten av 1950-tallet.

Til å begynne med ble beskrivelsene hemmeligholdt, men utover 1800-tallet, under påvirkning av tidens økende nasjonale bevissthet og stolthet, kom et ønske å spre all kunnskapen som nå var samlet inn om landet gjennom kartleggingen. I 1870 årene vedtok Stortinget at det skulle gis ut et stort topografisk-statistisk verk – «*Norges land og Folk*». Materialet ble her bearbeidet og gitt ut amt/fylkes-vis i perioden 1885–1921. *Stavanger amt kom i 1888* og er skrevet av Boye Strøm. Etter en innledende beskrivelse av amtet følger beskrivelser av byer og herreder. Beskrivelsene er rikelig støttet av harde data gjennom tabeller og statistikk. Gjennom dette ble NGO ansvarlig for å forsyne det nystartede Statistisk sentralbyrå med arealstatistikk.

Oversiktskart og spesialkart

Gamle norgeskart

I kartarven som angår Sandnes finnes en rekke oversiktskart. Noen av de eldste kartene fra dansketida har et innhold som er knyttet til myndighetenes styringsorganer. De gir oversikt over administrative grenser for kirke, statsforvaltning og militære enheter. Et av de eldste kan være det såkalte Scaveniuskartet over Stavagner stift. Laurentius Scavenius, som ble biskop over Stavanger stift i 1605, sørget for å lage et kart over det store stiftet, og han skal ha bidratt i utformingen selv. Originalen fra 1618 er gått tapt, men kartet kjennes gjennom flere kopier. (RT 2020:32)

Artillerikaptein *Ove Andreas Wangensteens* kart over «Kongeriget Norge» fra *1761* skal være det første trykte kartet som viser hele Norge, og det første laget av en navngitt norsk kartograf. Det ble regnet å være av mye høyere kvalitet enn tidligere norgeskart. Her er grensene for de fire bispedømmene (stiftene) med underliggende prostier avmerket. Men når det gjelder kunnskap om fjordlandskapet ved Sandnes var visst kunnskapen større hos de nederlandske kartografene på 1600-tallet, for her er Gandsfjorden knapt markert.

Christian Jochum Pontoppidans kart over Sør-Norge fra 1785 har en helt annet kvalitet og detaljnivå. Her er Gandsfjorden kommet på rett plass. Han skal da også ha hatt tilgang til det meste av det NGO da hadde gjort av grunnarbeid med triangulering mm. Pontoppidan var lærer i tegnekunst ved det kongelige landkadettkompaniet i København og vant stor respekt som karttegner. Kartet viser den sivile, administrative inndelingen av Sør-Norge i flere nivåer. Det har informasjon om næringsliv og viser postveier, postgårder, gjest- og skyssgårder mm. Kartene til Pontoppidan ble lenge regnet for

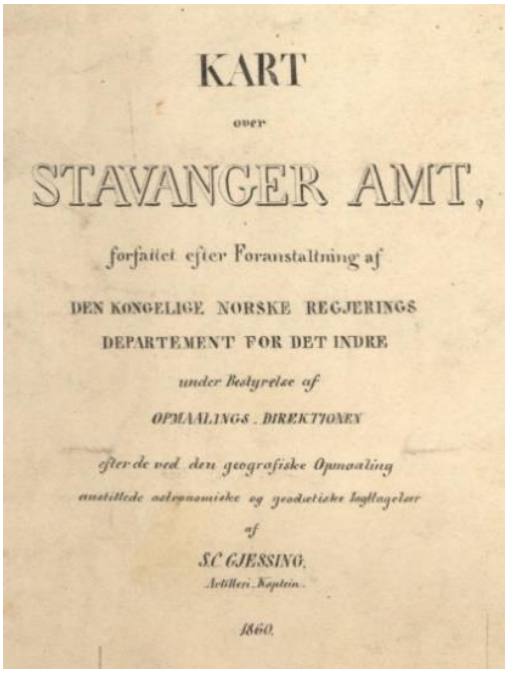
KART
over
STAVANGER AMT,
forfattet efter Foranstaltning af
DEN KONGELIGE NORSKE REGJERINGS
DEPARTEMENT FOR DET INDRE
under Bestyrelse af
OPMAALINGS-DIREKTIONEN
efter de ved den geografiske Opmaaling
anstillede astronomiske og geodætiske Iagttagelser
af
SC GJESSING,
Artilleri-Kaptein.
1860.

de mest korrekte kartene over Norge. De ble brukt under Napoleonskrigene, av fedrene på Eidsvoll og av norske kunstmalere når de planla studieturer i fjellheimen. Med kartet fulgte boken «Geographisk Oplysning til Cartet over det Sydlige Norge»

NGOs amtskart, generalkart, omegnskart, spesialkart

Da kystmålingen var ferdig gikk NGO i gang med å utarbeide **amtskart** (fylkeskart). Amtskartene var Norges eldste offisielle landkartserie. NGO produserte amtskart fra 1826 til 1917. De var de første landkartene som ble trykket for utgivelse, først ved privat initiativ. Fra 1839 sto NGO selv for utgivelsen, men man måtte til utlandet for å få kartene trykket, før NGO rundt 1860 fikk egen reproduksjonsavdeling.

I Kartverkets nettgalleri er det kartskisse over Stavanger amt fra 1820 og et som virker mer rentegnet, «Samlet og affattet i Aaret 1851 ved G. N. Cröger 1851». Amtskartet for Stavanger amt fikk sin endelige form 1860 ved S. C. Gjessing, mens det eldste trykte i arkivet er datert 1866. Hovedmalen lå fast, men det kom senere ut i en rekke ajourførte utgaver, den siste justert for nyere veier kom i 1950. Målestokk var1:200 000. Amtskartene gir god informasjon om administrative grenser og kommunikasjonslinjer.

I 1867 ble det bestemt at det skulle utgis **generalkart** over Norge målestokk 1:400 000. Kartene ble laget på grunnlag av de topografiske kartene og amtskartene. Serien er inndelt i 18 blad og kom ut i to omganger. For Sandnes er det blad I og V som er aktuelle, utgitt henholdsvis 1868/1917 og 1872/1925.

Rundt de største byene ble det alt på 1800-tallet utgitt **omegnskart**, men det tok tid før Stavanger fikk sine omegnskart. De kom i perioden 1951–1962. Målestokken er 1:25 000 og er fordelt på seks kartblad, fem har med områder fra Sandnes. I konstruksjonen av kartene ble det tatt i bruk moderne luftfotogrammetri og dette arbeidet begynt alt i 1941.

Sandnes-områdets plassering i det store bildet når det gjelder landets voksende *kommunikasjoner og infrastruktur* på 1800-tallet kommer også fram på spesialkart. Det gjelder veikart fra 1823, 1830 og 1847 og postkart fra 1857. Regionen fikk sitt eget jernbanekart i 1882, men alt i 1874 forelå det kart over den prosjekterte Jærbanen. Det ble også utarbeidet egne skolekart 1870, og fylkesskolekart 1927.

Turistkart

Et nytt veikart «Reisekart over Norges fem sydlige Stifter» som NGO gav ut i 1869, kan ses som det første *turistkartet*. Det har utfyllende opplysninger om skysstasjoner, reiseavstander, takster og skyssreglement. Men det ble ikke fulgt opp videre framover. Etter 1900 kom det flere spesialkart fra fjellheimen, der bl.a. Turistforeningen (1868) var pådriver. Høyfjellkommisjonen (1908–1954) var en særdomstol opprettet for å klargjøre eiendoms- og rettsforhold i allmenninger og på høyfjellet. Særutgaver av deres kartkrokier over ellers kartfattig områder kunne få en rolle som turkart. Et slikt kart ble trykket i 1925 over traktene Nilsebu-Lysebu-Håheller, bygd på Høyfjellkommisjonens målinger fra 1917 og 1918.

Militærkart

Fra Richelieu's kart fra 1756.

Landmåling og karttegning begynte som en militær disiplin, kartleggerne var militære offiserer. *Den mathematiske Skole i Christiania* grunnlagt 1750, senere *Krigsskolen*, sto for det meste av utdanningen helt til 1945. I 1814 ble militærutdanning påbudt for offiserer, og der var kartkunnskap og oppmåling obligatorisk.

I utgangpunktet hadde svært mye av den generelle landkartleggingen militært formål. Fra rundt 1750 er det også bevart kart rettet inn på spesifikt militær organisering. Henrick Falcks håndtegnede kart over Sør-Norge fra 1752 viser kompaniinndelingen navngitt med kompanisjefene, med oversikt over samlingsteder for bataljoner, sesjonssteder og ekserserplasser. Som «Bataillons Samlings Pladz af det 2. Westærlansche Regiment» peker området innerst i Gandsfjorden, dvs. Skeiane, seg ut som et militært sentralt sted i regionen. På grunnlag av Pontoppidans Norges-kart fra 1785 ble det i 1818 laget en detaljert oversikt over Norges bevæpning og militære og sivile inndeling, med tabeller som viser avdelingenes kapasitet når det gjelder fartøy, mannskap og våpen mm.

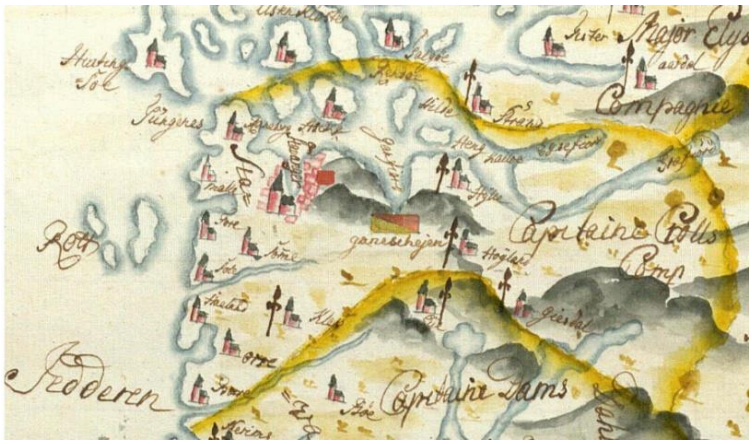

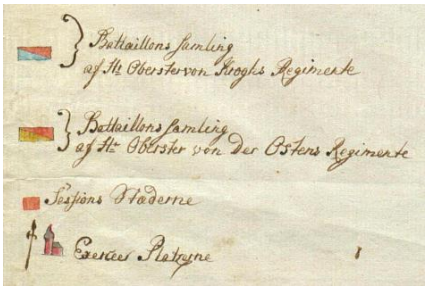

Fra Henrick Falcks fra 1752.

Det ble også laget egne, mer avgrensede kart for kompaniene. For våre områder er det slike kompanikart fra 1750 og 1800. Kartet over «det 1ste Ryfylkiske Compagnie District» fra 1800 er et av de eldste, detaljerte kartene fra området når det gjelder landeveier og vadesteder og bebyggelse – det viser gårdene med navn og tilhørende plasser. Men det har ikke informasjon om ankerplasser, naust og båtstøer og heller ikke om terreng.

Fra siste del av 1800-tallet kommer en serie kart der NGO setter sammen topografiske kart etter spesielle militære behov. Et kart fa 1882 viser kyststrekningen mellom Stavanger og Egersund, laget i forbindelse med felttjenesteøvelser. Fra sist på 1800-tallet produserte NGO en rekke oversiktskart over terrenget rundt de store ekserserplassene i landet. I 1905 kom det første for Madlamoen, «Utarbeidet efter krokering paa grundlag af de forstørrede rektangelkarter «Stavanger» og «Jæderen»». Det kom i nye utgaver i 1915 og 1939. Med departementets godkjennelse ble ekserserplasskartene trykt og utgitt i målestokk 1:50 000.

En spesiell type militærkart gjelder kartene over *Festung Stavanger*, som tyskerne utarbeidet på slutten av 2. verdenskrig. De viser områdene fra Stavanger sørover Jæren, til blant annet Heigre. Kartene viser festninger, bunkerser, skytestillinger, minelegging og andre militære innretninger.

Kartenes utforming – topografisk innhold

Topografi betyr stedsbeskrivelse – av et landområdes terrengforhold, bebyggelse, kommunikasjoner og lignende. Etter at skjelettet av triangler var fastlagt, var det oppgaven til topografene (tidlig kalt detaljørene) å fylle kartet på målebordet med topografisk innhold. Ambisjonsnivået når det gjaldt detaljene i den første systematiske kartlegging i Norge sist på 1700-tallet var svært høy. Den fikk en knekk under Napoleonskrigene og ble ikke fulgt opp på samme nivå etter 1814. Målestokken og detaljnivået ble redusert. Men det topografiske innholdet til selv de eldste kartene fra NGO over Sandnes-området gir et innholdsrikt og variert bilde av terreng, vegetasjon, bebyggelse og infrastruktur. Med ny kunnskap og nye instrumenter utover 1800-tallet ble kartene stadig mer presise, detaljmålingene og det topografiske innholdet rikere.

Terrengtegning – relieff på flatt papir

Terrengframstillingen har alltid vært viktig. For de militært utdannede kartografene handlet det både om framkommelighet og oversikt over egne og fiendens tropper i terrenget. Mange av kartografene var i tillegg svært dyktige kunstnere. Med ulike teknikker kunne de formidle hovedtrekk ved landskapet slik at det umiddelbart ble forstått.

Kartet til Joannes Janssonius fra 1636 er et typisk eksempel på skrått perspektiv inn på fjell og skog. Horisontal skravur på vann er en nedarvet gammel måt å tegne vann på. For å gi liv til bildet, skape relieff i kartet, er landskapet lyssatt fra nordvest – en kartografidetalj med lange tradisjoner, som NGO holdt fast ved til ca. 1950.

De eldste oversiktskartene gjør bruk av landskapssymboler mer enn forsøk på gjengivelse. Fjellandskap vises med profiler av fjell sett skrått ovenfra. Også skogen ble sett med et sidesyn.

Henrick Falck har i sitt kompanikart fra 1752 plassert ekserserplassen på Skeiane mellom to markerte fjellprofiler, trolig for at det skulle signalisere kuperte omgivelser, neppe for at de skulle ligne. Han satt dessuten i København med arbeidet.

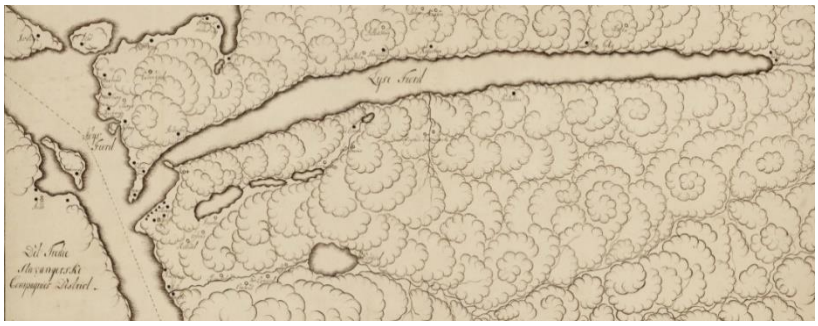

Om det er skog eller terreng som er vist på kartet til «Det Tredje Stavangerske Compagnies District» fra 1750 er ikke godt å si. Men det ser ut som om det er tenkt sett rett ovenfra.

Det tok tid før terreng-framstilling sett rett ovenfra ble vanlig, vertikalperspektivet var lenge i en eksperimentfase. Men trolig er det hva Iuel og Sørensen ville formidle med sine kystkart rundt 1700.

Med større målestokk og høyere detaljnivå økte kravet til mer presis terrengframstilling. Innen fagsjargongen heter det å skape *relieff i kartbildet*, et tredimensjonalt rom i flaten skapt ved skyggevirkning. Det var grovt sett tre tegneteknikker som ble brukt – vertikale *bakkestreker* (også kalt fallskravur), *horisontale formlinjer* (også kalt horisontal fjellskravur) og *laveringer* (også kalt fjelltone, tusjering, stupering*)*, dvs. sjatteringer av gråtoner med uttynnet blekk lag på lag. Laveringen ble påført med pensel, bakkestrekene med penn, formlinjene med begge deler. Da man gikk over fra fjærpenn, som har en fleksibel strek, til stålpenn litt ut på 1800-tallet, endret det også det visuelle uttrykket.

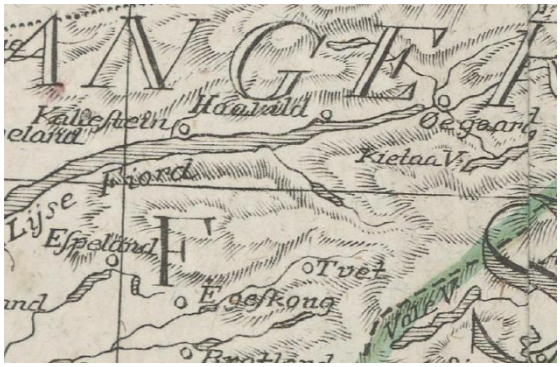

På C. J. Pontoppidans kart over Sør-Norge fra 1785 er terrenget gjennomført framstilt med skyggeleggingsteknikken bakkestreker.

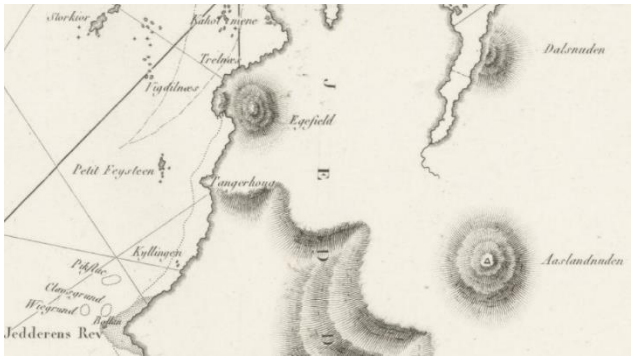

Utsnitt av Jærkysten på fransk kobberstikk fra 1812 med viktige fjell tegnet med stiliserte bakkestreker. .

Over tid og etter formål har bruken og kombinasjonen av disse skyggeleggingsmetodene variert. På de første kartene man tegnet ved NGO etter 1773 skal bakkestreker ha vært mye brukt. Tettheten mellom strekene fikk fram variasjonene i bratthet, gjerne ytterligere forsterket med mer skygge gjennom penselstrøk med lavering. På en del av de gamle oversiktskartene er alt terreng tegnet med bakkestreker. Men på Groves kart fra 1798 er frie formkurver mye brukt, men også skygge ved pensellavering og streker. Men etter hvert ble det en skikk at bakkestreker betegnet variasjoner i jordterreng, mens horisontallinjene (formlinjene) med lavering markerte fjellterreng (eller utmark). Dette ble også tatt inn i tegneinstrukser ved NGO.

Professor P. A. Munch kart over Sør-Norge fra 1845 har relieff med bakkestreker, målestokk 1:700 000.

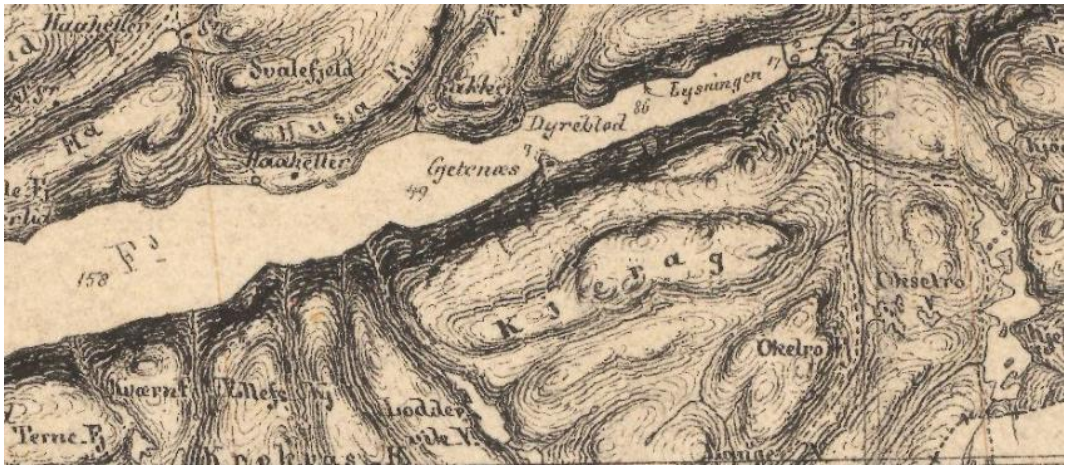

Stavanger Amt 1860. Håndtegnet original av Søren Christian Gjessing i målestokk 1:200 000. Terrenget er i hovedsak tegnet med formkurver.

Utsnitt av løytnant Kreftings originalkart i 1:50 000 over Lysefjorden fra 1856. Stilen er dominert av myke penselstrøk med rik bruk av blekk for å få fram dramaet i fjellveggene under Kjerag. Men det blir vanskelig å få fram skriftlig informasjon på slik bakgrunn. (Rektangelmåling 7C 2; 7C 3.)

Utsnitt av gradteigskart C37 Jøsenfjord utgitt av NGO i 1952. Her har ekvidistante høydekurver med 30 m avstand tatt over det meste av terrengbeskrivelsen. Bakkestrekene er borte, men fortsatt er det lagt på skygge med fjelltone. Tegner ukjent.

Karttegnerne kunne spesialisere seg på de ulike relieffmetodene. Det var ikke uvanlig at en annen overtok og la på fjelltonen til slutt. På de trykte kartene kan det være presisert hvem som har gjort hva.

Innføringen av *ekvidistante høydekrurver* (høydelinjer) representerte en ny epoke i måten å framstille terreng på. Det var en følge av den nye kartplanen fra 1867 og ble introdusert med den nye serien med rektangelkart. Skyggeleggingen av terreng hadde hittil i hovedsak vært visuell, dess mørkere dess brattere, men uten en felles standard for hvor bratt. Nå fikk alle kart en felles referanse for framstilling av høyder. Mens de horisontale formlinjene før ikke behøvde å være sammenhengende, skulle de nå henge sammen og den loddrette høyden mellom linjene være fast. Da det metriske systemet ble innført ved lov i 1875, ble ekvidistansen på rektangelkartene (1:100 000 m) satt til 30 m. På dagens kartserie «Norge i 1:50 000» er den 20 m. Ekvidistansen er vist i kartrammen.

J. R. Daaes håndtegnede kart fra 1855 illustrerer bruken av bakkestreker for å forme terrenget i innmarksområdene og frie horisontale formkurver, skyggelagt med pensel, i fjell og utmark. Originalkart 6B 7; 6B 11 i målestokk 1:50 000 som grunnlag for porteføljekart nr. 4.

R. F. V. Gulbradsens håndtegnede kart fra 1887 er laget etter at ekvidistante høydekurver ble innført. Kurvene er gjennomløpende og loddrett avstand 30 m. Bakkestreker og skyggelagte fjell er fortsatt med for å karakterisere landskapet. Originalkart 6B 11 i målestokk 1:50 000 som er grunnlag for rektangelkart 6B Jæderen fra 1892.

Rektangelkartet 6B Jæderen fra 1892. Målestokk 1:100 000. Trykt i heliogravyre etter tegning av Johan Gulbrandsen Natrud. Fjelltonen er lagt særskilt på som litografi av Johan Nordhagen.

Parallelt med den mer presise høydegjengivelsen lå utviklingen av nye instrumenter og nye metoder. En ny type kikkert ble oppfunnet til formålet, og i 1912 ble det mulig med trigonometriske høydebestemmelser.

Skyggelegging av kartene ved hjelp av bakkestreker og fjelltoner (lavering) forsvant ikke med de ekvidistante kurvene, men ble fortsatt brukt til å forsterke inntrykket av terrengets relieff. I hånden på dyktige kartografer var de redskap til å fange opp nyanser som de mer matematisk korrekte høydekurvene ikke fikk fram. Men etter hvert oppsto en diskusjon om bakkestrekene forstyrret lesbarheten av opplysninger på kartet, og i 1927 ble det bestemt å utelate bakkestreker i NGOs produksjon. Rundt 1950 ble også fjelltonene rasjonalisert bort. Det umiddelbart visuelle bildet av skyggelagt landskap på norske kart var historie.

Blant de vakreste av de historiske kartene er de spesialbestilte fylkes-skolekartene for de tre vestlandsfylkene Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane. Rogalandkartet kom i 1927. Som et veggkart representerte det en ny oppgave for NGO. Kartene ble trykt i hele åtte farger og fjellene gitt en levende relieffvirkning med gyllent lys inn fra nordvest, framhevet ved fargelagte skygger. Slik unngikk man at skyggesidene forsvant i mørke, men beholdt likevel en rik kontrastvirkning. Karttegnere er H. K. Hertzberg, A. Printz og N. Sire. Terreng-relieffet (stuperingen) er ved topograf kaptein T. Øyen. Kartene ble tegnet for fotoalgrafi (overføring av fotografi på aluminiumsplate). Det ble ikke laget tilsvarende kart for andre fylker enn de tre. Kartene har mye til felles med NGOs påkostede «turistkart» Rondane utgitt samme år.

Karttegn

Mye kan sies om områder ved hjelp av karttegn. Den eldste bevarte boken med normerte karttegn er fra 1793 og er skrevet av professor og premiærløytnant i ingeniørkorpset J. H. Rawert (1751–1823). Han holdt forelesninger i landmåling for garnisonsoffiserer i København. Boken har et stort utvalg av tegn og tegnemåter. Slike instrukser kom med jevne mellomrom og godt inn i 1900-tallet. For militærkart var det egne tegn.

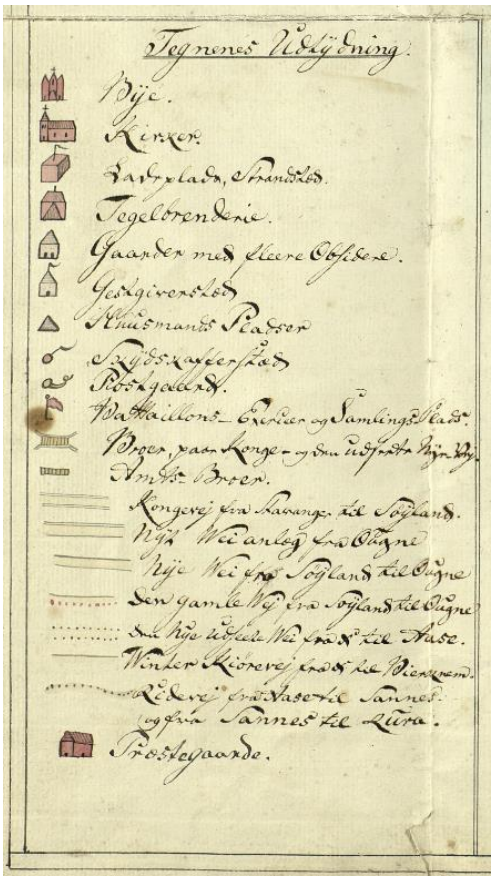

Et gammelt kart i våre områder som har riktig mange symboler og tegnforklaringer er kaptein Worsøes kart fra 1816 over nye veistrekninger på Jæren. Nye og gamle veier, klassifikasjon av ulike veier og broer, samt et utvalg type bebyggelse, er med.

Ganske tidlig kom det også forklaringer og karttegn inn på selve kartene. Det gjelder trykte og håndtegnede, som for eksempel. H. Falcks håndtegnede kart over militære divisjoner i Sør-Norge fra 1752 og kaptein Worsøes veikart fra 1816. Pontoppidans trykte kart over Sør-Norge fra 1785 har rikelig med tegnforklaringer. Kartforklaringer med symboler og tegn i kartrammen ble mer og mere vanlig utover i 1900-tallet med amtskartene, rektangelkartene, og ikke minst ØK-kartene på 1960-tallet som er spekket med opplysninger i form av symboler.

Hovedtrekkene ved karttegnene holdt seg stabile i mange år, men speiler også samfunnets utvikling. På de eldste kartene har det vært viktig å skille mellom flere ulike typer embetsgårder. De representerer samfunnets styringsinstitusjoner, men antallet reduseres og kategorien forsvinner helt godt ut på 1900-tallet. Da har de utspilt sin rolle som representanter for myndigheter. Det samme gjelder gamle administrative grenser for kirke, stat og militærvesen som også gradvis blir færre.

Karttegnet firkant for gård og trekant for husmannsplass er gamle symboler. Trekanten for husmannsplass er med på Worsøes kart fra 1816, mens gård her er mer standsmessig vist med et hus. Men i små målestokker kan gård og plass også ofte vies som åpne eller fylte sirkler. Eget tegn for husmannsplass tas ut i 1937, ca. 10 år etter jordlovene som gav husmannen rett til å innløse plassene. Inn kommer nye tegn for frittstående boligbebyggelse og villaer.

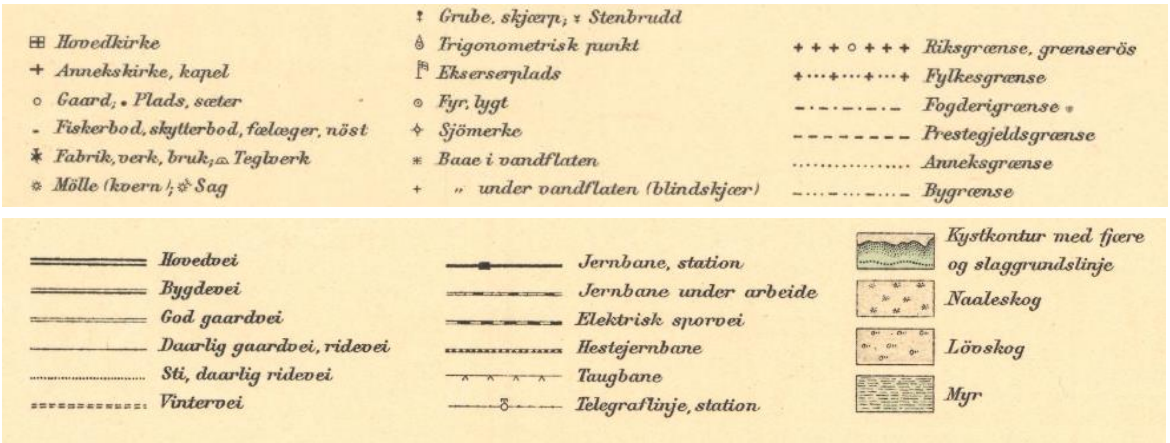

Rektangelkartet fra 1915 har fått mye informasjon inn på kartrammen. Som på Worsøes kart er utvalget i veistandarder rikholdig.

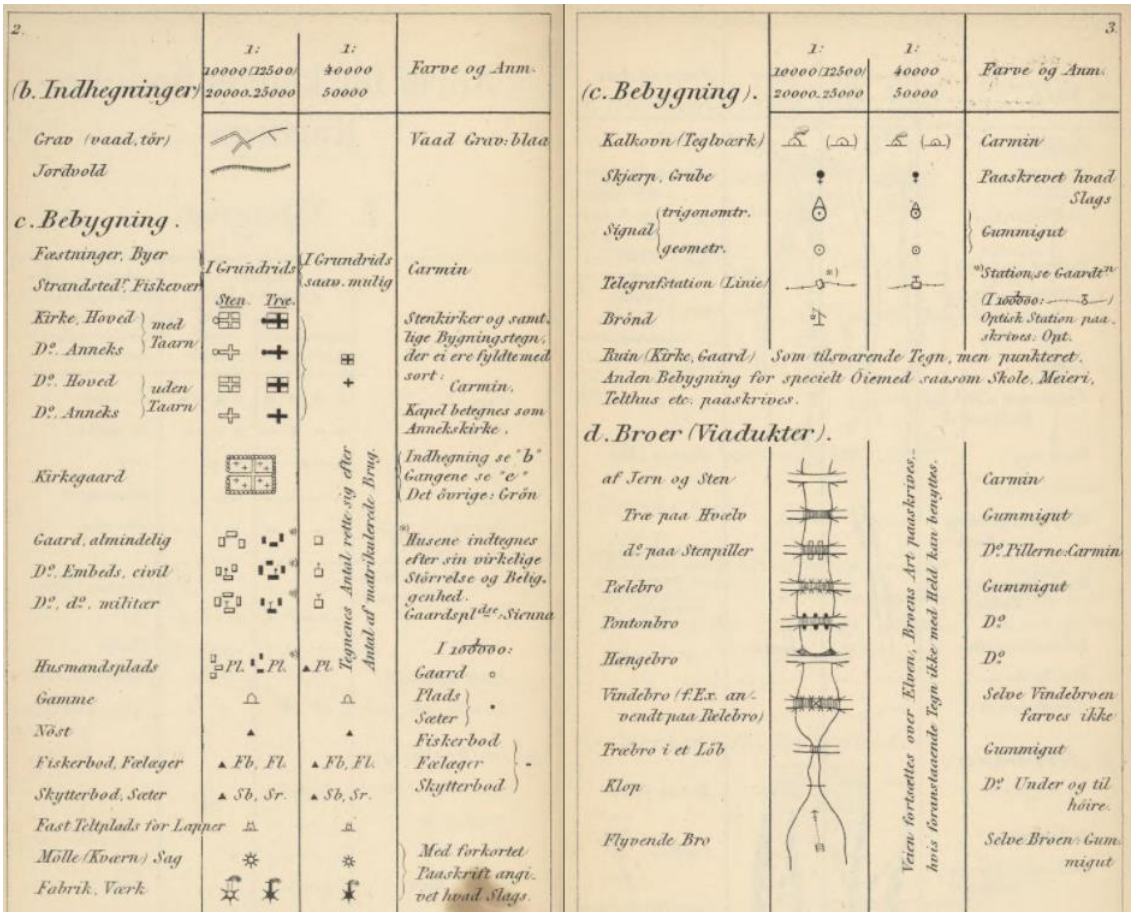

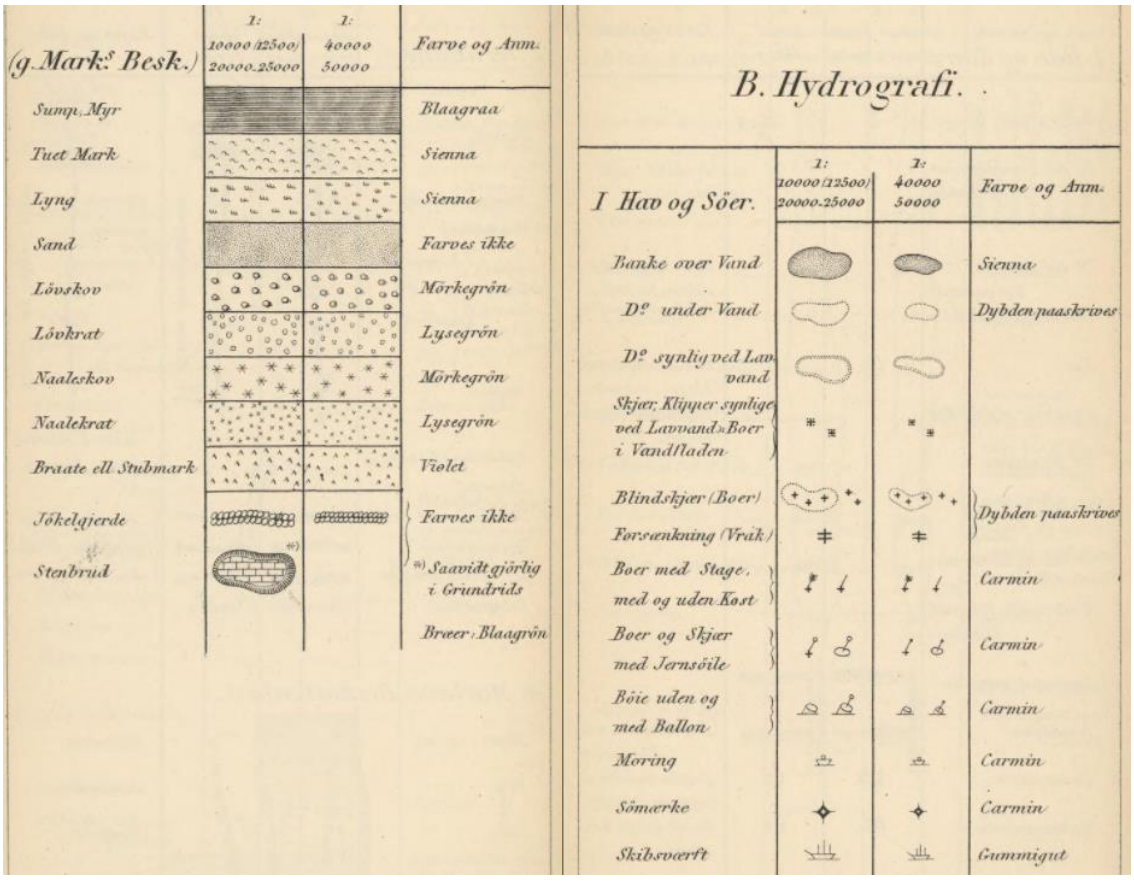

Sider fra «Norm for konvensjonelle karttegn». Generalstabens topografiske afdeling 1881.

Sandnes-industrien på kart

Møllehjulet er et gammelt symbol som i nye kombinasjoner speiler industrihistorien, sammen med pipe viser det fabrikkindustri. De mest anvendte næringssymbolene på kart som angår Sandnes er det gamle møllehjulet og teglovnen. Worsøe fikk med seg teglverket på Trones (1783) på sitt veikart i 1816. Målebordskartene fra 1855 og portefjøljekartet fra 1857 er oppdatert og har med både Gamlaverket på Trones og det første verket på Austrått fra 1852. Rektangelkartene fra 1892 og langt ut i 1900-tallet viser flere teglovner (ikke alle) innerst i Gandsfjorden. Annen fabrikkindustri er ikke framhevet med egne symbol, unntatt Figgjo som er den eneste i Sandnes som har fått det klassiske industrihjulet med pipe. På omegenskartet fra 1962 er fabrikksymbolene ikke brukt, men målestokken er så stor (1:25 000) at industrimiljøet rundt Gandsfjordbotn vises godt med framhevede mørke bygninger i riktig grunnriss.

Juels sjøkart fra 1708 har fått med seg flere av de gamle kvernene langs kysten av Gandsfjorden og Høgsfjorden, og er trolig det eldste kartet med Sandnes-industrien kartfestet. Symbolet samsvarer ikke med senere norm, men er med tekst ikke til å misforstå.

Jonas Ravn Daae, som tegnet dette kartet fra 1855, følger sin tids konvensjon med møllehjul for kornmølle, kvadrat for gårdsbebyggelse og trekant for husmannsplass, alle rødmalte. I sjøen er hydrologiske symboler for ankerplasser, båer og dybder.

Strandstedet framstår med teglverk på hver side av fjorden på Jonas Ravn Daaes kart fra 1855. Symbolet for teglovn/kalkoven er gammelt.

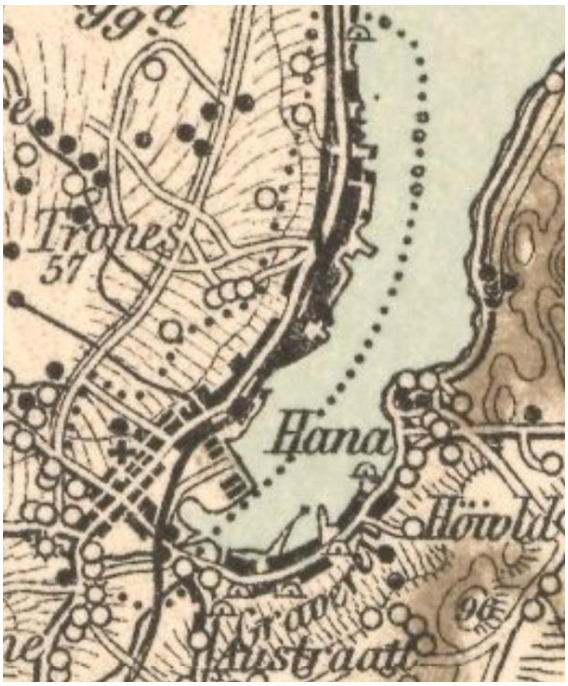

Teglovnene og et par kornmøller markerer industrien i og ved ladestedet på rektangelkartet fra 1902. Men mye industri er gjemt i bybebyggelsen.

Administrative grenser på gamle kart.

De fleste av de gamle kartene i Sandnes viser en form for områdeavgrensninger – fra jordskiftekartenes teiger og eiendommer på lokal- nærmest individnivå, til oversiktskartene med landsdeler og større enheter. Områdene og deres grenser er historiske kilder. De er knyttet til myndighetenes styringsorganer og forteller storsamfunnets historie. Samtidig har de vært viktige rammer rundt den enkeltes liv. Under enevoldstida, trolig fra 1600-tallet, måtte allmuen ha reisepass for å bevege seg utenfor prestegjeldets grenser. Passene ble utstedt av sognepresten. Etter 1805 ble retten til å utstede reisepass innskrenket til fogden på landet og politimesteren i byene. Først i 1860 ble passtvangen for innenlandsreiser opphevet. (Reisepass – lokalhistoriewiki.no)

Grensene fastsatte rommet for mange av menneskenes samhandlinger – for det religiøse livet, for hvor og hvordan og til hvem man skulle betale sin skatt, utføre pliktarbeid på veiene, løse tvister med naboen, hvor man kunne utføre yrker som handel og håndverk og hvem man ble innrullet i militærtjeneste med. Hvordan man skulle bevege seg for å komme til områdets senter bestemte ofte hvor veiene gikk. Kunnskap grunnlag

Stift, *amt*, *fogderi*, *sogn* og *prestegjeld* er inndelinger som ofte er vist på de gamle kartene. De er knyttet til verdslige og kirkelige styringsdistrikter, som gjerne besto av flere nivåer i et toppstyrt hierarki. Øverst satt statens embedsmenn, i lange perioder med danske familienavn. Inndelinger og benevninger reflekterer i stor grad administrasjonen i dansketida og er bestemt ovenfra, men kan også ha røtter i tradisjoner som strekker seg lang tilbake, til tidlig kristen og førkristen tid.

Geistlige inndelinger

Stift

Stift var lenge det øverste regionale forvatningsnivået både i kirkelig og verdslig sammenheng. Stift ble den nye offisielle betegnelsen på bispedømme etter reformasjonen. **Stavanger bispedømme** var opprettet i 1125 etter en deling av Bjørgvin bispedømme. Stavanger stift var lenge en av de fem, etter reformasjonen fire, historiske bispesetene i Norge.

Området stavangerbispen hadde ansvar for var stort. Foruten Rogaland og Agder omfattet det fram til 1631 også Hallingdal og Valdres prostier. Disse ble da overført til Christiania Stift, mens Øvre Telemarken prosti ble lagt til Stavanger. Bispesetet ble i 1682 flyttet fra Stavanger til Kristiansand, fordi kongen ville styrke den nye byen, som var anlagt 1641. Navnet ble fra nå Christiansand Stift. I 1918-19 ble betegnelsen bispedømme gjeninnført og navnet samtidig endret til Agder bispedømme. I 1925 ble et nytt Stavanger bispedømme skilt ut med et område som tilsvarer Rogaland fylke. (NHL 1990:14, 15, 323. AIH 1986:47, NHL SI wiki)

Sogn

Sogn er grunnenheten i kirken og den minste geografiske enheten. Alle sognet til en kirke. Ordet er gammelt og skal være avledet av å søke. Til et kirkesogn hørte prest, kirke og kirkegård. Sogneinndelingen kan ofte spores til middelalderen, og mange representerte nok bygdelag med røtter fra førkristen tid.

Prestegjeld

Ett eller flere sogn dannet et prestegjeld. Enheten prestegjeld skal ha oppstått etter Svartedauden da mangel på prester gjorde at flere kirker måtte dele en prest. Når tilgangen på prester senere bedret seg, utviklet det seg en arbeidsdeling med en sogneprest som leder for prestegjeldet, og under ham kapellaner som betjente de eventuelle andre sognene. **Annekssogn og annekskirke** (senere også kapell) blir gjerne brukt om sogn og kirker der presten ikke bor. De fleste gamle kartene har tegn for å skille mellom annekskirker og hovedkirker. I kartsammenheng har nok kirkene også hatt en egenverdi som hjelp til å orientere seg i landskapet, ikke bare de som ble brukt som sjømerker. (Prestegjeld – lokalhistoriewiki.no)

Aktuelle prestegjeld ved innføringen av formannskapsloven 1837 i Sandnes-området var **Høyland** med Soma anneks, **Strand** med Høle som anneks samt **Stavanger** med Frue hovedsogn (som

omfattet by og land) og Randaberg anneks. Men inndelingene i prestegjeld og type sogn i Sandnes-området har variert mye over tid.

Høyland prestegjeld (også kalt Gand) med sognene Høyland og Soma går tilbake til tida før reformasjonen. I 1841 ble hovedsognet Høyland og annekset Soma slått sammen til ett sogn (og prestegjeld) med felles ny kirke. Etter diskusjon ble den nye kirken bygd på gamle Høyland kirkested, og kirken på Soma revet. Prestegjeldet ble igjen delt da ladestedet Sandnes ble skilt ut som anneks i 1880 og fikk egen «bykirke» i 1882. I 1913 ble Sandnes skilt ut som eget sogn og prestegjeld.

Høle var et viktig og sentralt sted ved Høgsfjorden og et gammelt kirkested. Men etter Svartedauden ble Høle, med Forsand, et anneks under Strand hovedkirke. I 1852 ble **Forsand** skilt ut som annekssogn, med egen kirke fra 1854. Ordningen varte til 1864 da Høle ble hovedkirke i nye **Høgsfjord prestegjeld**, med Forsand som anneks. I 1870 ble Forsand skilt ut som egen kommune, men fortsatte som sogneanneks under Høgsfjord til omorganiseringen i 1988. Da ble Forsand igjen del av Strand prestegjeld. Høgsfjord prestegjeld ble til Riska prestegjeld med sognene Riska og Høle.

Stavanger prestegjeld besto av sognene Domkirken (byen), Frue og Randaberg. **Hetland prestegjeld** oppsto i 1849 med landområdene av Frue som hovedsogn og Randaberg som anneks. Hetland ble prestegjeldet som omsluttet byen. **Riskakverven** ble skilt ut som annekssogn i 1877, med eget skole- og fattigvesen og egen ny kirke. Før var Riskakverven del av Frue sogn.

Ordningen med prestegjeld varte til 2004 da prestegjeldene ble utfaset og sognene ble grunnenheten. (Prestegjeld og sogn i Rogaland - Arkivverket. Prestegjeld – lokalhistoriewiki.no)

Prosti

Et prosti besto av flere prestegjeld og sogn og lå lenger opp i det geistlige hierarkiet. Det ble ledet av prosten – en av sogneprestene i prostiet som ble valgt til leder. Prosten etter reformasjonen tjente som mellomledd mellom biskopen og sogneprestene. De aktuelle historiske prostiene for Sandnes-området var Ryfylke, Jæren og Dalene, og de skal ha vært på plass alt tidlig på 1600-tallet (BS 1888 s.3, s.86). Av de gamle oversiktskartene vi har kjennskap til, er det bare Wangenstens kart over «Kongeriget Norge» fra 1761 som viser inndelinger i prostier. Wangensten ble i sin samtid kritisert for det valget av historikeren Gerhard Schøning, som mente han heller burde ha vist den verdslige inndelingen i amt og fogderier – som lå nærmere den politiske styringen og folks dagligtale (A.V 2018).

Amtskartene for Stavanger Amt (Rogaland), som NGO begynte å gi ut fra 1860, holdt seg til å vise avgrensingen for amt, fogderi, prestegjeld og anneks (og eventuelt tinglagsgrenser som ikke falt sammen med prestegjeld), men kartet fra 1880 har opplisting av prestegjeldenes fordeling på prostier. Her er Høyland prestegjeld del av Jærens prosti, mens Høgsfjord og Hetland prestegjeld er del av Stavanger prosti.

Verdslige (sivile) inndelinger

Amt og stiftamt

Amt avløste i **1662** len og syssel som betegnelse på de sivile forvaltningsområdene i Norge og Danmark. **Stavanger len**, som var blitt skilt fra Bergenhus len i **1569**, ble til Stavanger amt. Endringen kom i forbindelse med innføringen av eneveldet. Ordningen innebar en maktforskyvning i favør av kongen, fra de gamle lensherrene til kongens lønnede embetsmenn – amtmenn.

Over amtmannen sto **stiftamtmannen**. I **1671** ble landet delt inn i fire hovedamt som den øverste verdslige organisasjonsenheten (GT 2020). Siden denne samsvarte med den geistlige stiftinndelingen ble betegnelsen etter hvert stiftamt. **Stavanger stiftamt** fulgte den geistlige reorganiseringen da biskopen ble beordret til Christiansand i 1682 og ble til Christiansand stiftamt med både stiftamtmannen og lagdomstolen lokalisert i den nye byen. Stiftamtet besto av Stavanger Amt, Agdesiden Amt (senere Christiansand Amt) og Bratsberg Amt.

Unionstiden med Sverige førte ikke til store endringer i distriktsforvaltningen av Norge. Skillet mellom stiftamt og amt ble opprettholdt til ut på 1800-tallet, men utviklingen hadde alt før begynt å sidestille amtene og gjøre stiftamtene mindre viktige. (NHL 1990:13, 15, 323)

I **1919** ble betegnelsen amt byttet ut med fylke og mange av amtene fikk nye navn. Stavanger amt ble **Rogaland fylke**. Amtmannen ble fylkesmann – i dag i erstattet av statsforvalteren.

Amtmannen hadde et bredt sett av oppgaver. Han skulle ivareta kongemaktens interesser og føre tilsyn med embetene under ham i hierarkiet – dvs. fogd, skriver og lensmann. Da formannskapsloven ble innført i 1837 fikk amtmannen også i oppgave å føre tilsyn med de nye herredskommunene.

Med formannskapsloven i 1837 ble det også innført **amtskommune**. Amtmannen fikk et nytt representativt politisk organ å forholde seg til – amtsformannskapet senere amtstinget. Alle ordførerne i amtet måtte møte på amtstinget en gang i året sammen med amtmannen og fogdene. Amtmannen var formann. Fra å være tiltenkt en rådførende og kontrollerende rolle ble virkefelter snart utvidet. Samferdsel var fra første stund en viktig oppgave, snart også skole og helse. Amtet hadde egen kasse og ga bidrag til kommunene. Amtstinget stilte ofte kvalitetskrav før bidrag, f.eks. at brygger og bruer i hovedferdselsnettet skulle bygges av stein. (OA 1937).

Fogderi

I tillegg til stiftamt og amt er fogderiene ofte vist på eldre oversiktskart.

Et fogderi eller futedømme var fogdens embetsdistrikt. Fogdens rolle som myndighetsperson er gammel og fulgte med inn i eneveldets fastere organisering av embetsverket, der amtene ble inndelt i fogderier. Arbeidsområdet var knyttet til både statens finanser og rettsvesenet, noe som gav fogden stor makt i lokalsamfunnet. Fogdens arbeid omfattet innkreving av skatter og avgifter til staten, samtidig hadde han politimyndighet med påtaleansvar i straffesaker. Fogden skulle administrere tinget, etter 1814 føre liste over stemmeberettigede og etter 1837 styre valgmøtene til formannskapet. Fogden førte også tilsyn med priser, mål og vekt og deltok i sesjoner og soldatutskrivning. På lokalt nivå (skipreidene, tinglagene) var **lensmannen** fogdens medhjelper i mye av dette. (NHL wiki S.I.)

Stavanger amt var på begynnelsen av 1600-tallet delt i tre fogderier – Jæderen, Dalene, og Ryfylke. Senere ble Jæren og Dalane de slått sammen. I det Kongelige Bibliotek i København er det et kart fra Fredrik den V's atlas datert til 1740–1760 som trolig viser de tre områdene (om enn tilnærmet). På Pontoppidans kart fra 1785 er det søndre fogderiet slått sammen til «Jæderen og Dalene». Fogdeembetene ble offisielt opphevet i 1894 og helt avskaffet i 1919. Noen oppgaver ble overført til sorenskriver og lensmann, og det ble opprettet stillinger som fylkeskasserer og politimester. Men den gamle fogdeinndelingen følger med på NGOs amtskart så lenge de ble trykket – dvs. til 1950 for Stavanger Amt.

Futegarden eller Fogdahuset på Hana er et konkret minne etter det danske embetsstyre, der eiere og brukere i flere generasjoner vekselsvis var fogder og amtmenn, fram til gården kom i bondeeie i 1766. Hovedbygningen skal være bygd i 1725 av Oluf Zachariæsøn (1697–1752), fogd i Jæren og Dalane fra 1723 (OA 1954).

Høle skipreide med Høle og Forsand hørte til Ryfylke fogderi og Karmsund og Hesby sorenskriveri.

Skipreide – tinglag – sorenskriveri

Fogderiene var inndelt i tinglag som før formannskapslovene i 1837 i stor grad samsvarte med middelalderens skipreider. Skipreidene hadde rot i gammel militær organisering i sjøforsvaret av kysten. Oppgaven var å bygge, holde, utruste og bemanne et leidangskip. Gradvis utviklet leidangsplikten seg til å bli en skatt, og skipreidetinget ble en lokal rettsinstans, et bygdeting med en lagrett valgt av og blant bøndene – et slags bygdestyre.

Etter hvert tok statens embetsstyre over mer og mer av bygdetingenes funksjoner. Skipreidene ble omdannet til tinglag. I 1591 ble bygdetingene omgjort til første rettsinstans i et nasjonalt

rettssystem. Det ble opprettet en egen sekretærstilling for tingene, **sorenskriveren** (en edsvoren skriver), som tok over makt og oppgaver som bygdesamfunnet i tinglaget før hadde hatt ansvar for. En sorenskriver kunne ha ansvar for flere tinglag som sammen utgjorde et **sorenskriveri** eller sorenskriverembete.

I 1860 ble Jæren og Dalane sorenskriveri, som Sandnes hørte til, delt i Jæren sorenskriveri med kontor i Stavanger og Dalane sorenskriveri med kontor i Egersund. I 1951 ble Jærens videre delt i Jæren sorenskriveri, med kontor i Sandnes, og Hafrsfjord sorenskriveri (JSJ 1964:333). I 2006 ble Sandnes og Jæren tingrett slått sammen til ett embete igjen, til Jæren tingrett, med kontor i Sandnes.

En vel så viktig funksjon for skipreide og tinglag var at de var **skatteutskrivingsdistrikter** og dermed områder for oversikt over jordeiendom til skatteligning. I perioden 1665–1670 ble alle jordeiendommer (unntatt Finnmark) registrert som grunnlag for en ny gårdsmatrikkel med skatteskyldfordeling. Den tok utgangpunkt i tinglagets (skipreidets) inndeling.

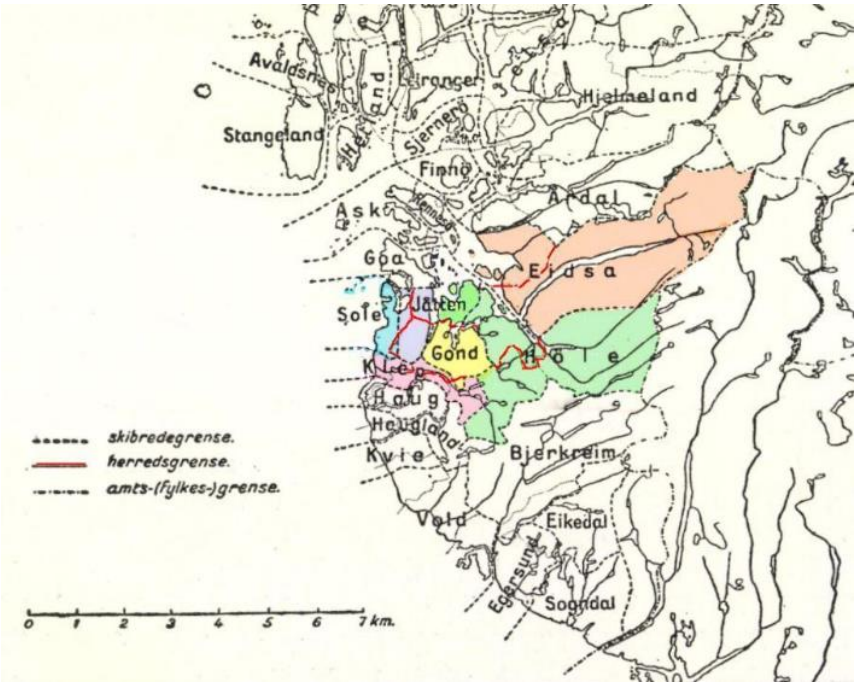

De aktuelle skipreidene i Sandnes-området er framhevet. Utsnitt av Edvard Bulls konstruksjon av skipredeinndeling basert på Magnus Lagabøter testamente fra 1277. Fram til første del av 1600-tallet hørte Riskakverven og største deler av Gjesdal til Høle skipreide. Riskakverven ble da lagt til Gand skipreide og Gjesdal ble eget skipreide. («Edvard Bulls Leding. Militær- og finansforfatning i Norge i ældre tid» 1920, s. 124.)

Lensmannsdistrikt

Tinglaget (skipreidet) var som regel det samme som et lensmannsdistrikt. Lensmannen, eller bondelensmannen, som bygdas valgte representant er en gammel institusjon. Lensmannen hadde ansvar for at lover og vedtak på tinget ble satt ut i livet. Med utbyggingen av fogdeembetet ble han underlagt og ansatt av fogden, men måtte godkjennes av tinget. Etter innføringen av eneveldet ble lensmannen ansatt av amtmannen. Lensmannen var fogdens forlengede arm og utførte mange typer oppgaver, han hadde ansvaret for polititjenesten på landet, men også andre mer administrative oppgaver. Lensmannen fikk etter hvert en mer selvstendig rolle.

Høyland og Sandnes fortsatte som ett lensmannsdistrikt til Sandnes ble skilt ut som eget i 1918. (JSJ 1964:333). Fram til storkommunen Sandnes ble etablert i 1965 utgjorde Høle og Forsand ett lensmannsdistrikt (BHH 2015:237).

Tingstedene

Bygdetinget var lokalsamfunnets, verdslige offentlige sentrum. Grude skriver at tingstedene, så vel de mindre som de større, ble holdt under åpen himmel, men at det alt tidlig på 1600-tallet fantes tingstuer. (MAG 1916:16). Det var bøndene som sto for utgiftene til tinghold og som bygde tingstuer.

I Sandnes ble det vanlig at tingstedet var der lensmannen bodde og drev gård, dvs. Skeiene, Brueland og Sandved. På slutten av 1800-tallet ble det slutt med lensmannsgården som tingsted, kommunen ble pliktig til å skaffe lokale. Etter 1883 ble tinget flyttet til Elim, senere til hotellet i Sandnes. I flere år ble tinget holdt i Høyland sparebank (1885) og Sandnes sparebank (1895) (JSJ 1964:331), som var bygd med formål om slike allmenne samlingsrom.

Brualand spilte en sentral rolle som lensmannsgård og tingsted i M. A. Grunde 26-årige virke som lensmann (1871–1896). På den tiden Skeianesletten var ekserserplass (før 1883) fungerte Brualand dessuten som militær sjefsgard (SJS 1964:320 SJS 1965:21).

Høle skal ha vært sentrum i det gamle, store Høle skipreide. Bjarne Hugo Hansen nevner i Høleboka tingsamlinger på Floen, en slette eller landskapsterrasse opp for Apalstø (BHH 2015:245). I 1841 ble Høle skipreide til Høle tinglag med Idse som tingsted fram til 1860. I 1876 ble Høle og Forsand et tinglag med Høle som tingsted. (JB 1964). Til tingstove ble Rasmus Oanes hus på Apalstø benyttet. På denne tiden bodde lensmannen ved Apalstø.

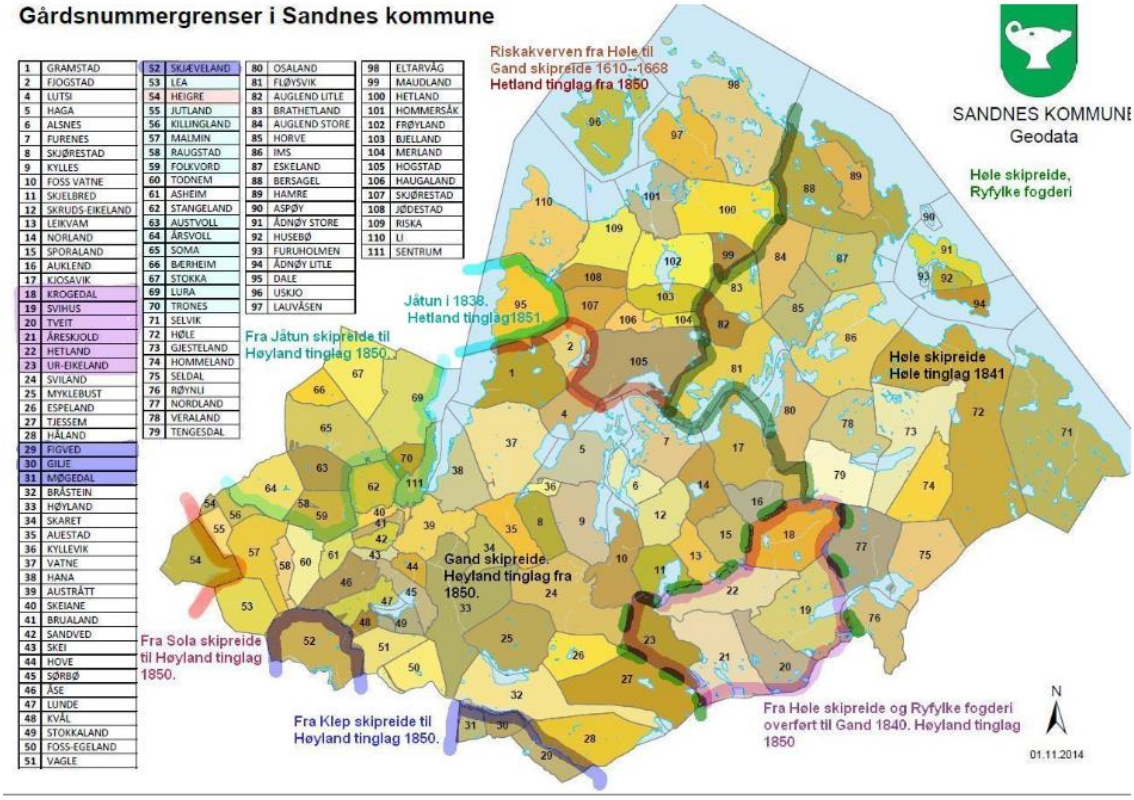

Kart over gårdene i Sandnes kommune før kommunesammenslåingen i 2020, med den gamle tilhørigheten til tinglag/skipreider og fogderigrense markert.

1837 – Fra skipreider til herreder

Da arbeidet med kommunalt selvstyre ble tatt opp etter 1814 var det diskusjon om man skulle ta utgangspunkt i tinglagene (skipreidene) eller prestegjeldene for de nye formannskapsdistriktene (PT 1936:3). Men det var ofte lite samsvar mellom grensene for tinglagene og kirkesognene. Begge var gamle enheter, men laget for ulike formål.

Valget falt på prestegjeld og sogn. I sognene var det også før formannskapsloven etablert praksis for lokalt styre på noen felt. Forordninger om skolevesenet og fattigvesenet på landet fra 1741 var

knyttet til sogneinndelingen, da med presten som leder for et skolestyre og et fattigstyre. Da man valgte å satse på prestegjeldene ble det nødvendig å justere tinglagsgrensene slik at de passet med prestegjeldene, dvs. de nye formannskapsdistriktene (etter 1863 kalt herred). Høyland prestegjeld var fordelt på fem tinglag (skipreide) – Gand, Jåtun, Sola, Klepp og Høle. Høyland utgjorde den største delen av Gand skipreide, Soma den største delen av Jåtten skipreide. Til Høle tinglag lå 7 gårder i Søredalen i Høylands Fjellbygd, som dermed også tilhørte Ryfylke fogderi. Nordre del av Forsand hørte til Idse (Eidsa) skipreide, den søndre til Høle skipreide. De 7 gårdene i Søredalen ble på amtmannens henstilling overført til Gand tinglag og Jæderen og Dalanes fogderi allerede i 1840. I 1841 ble Høle eget tinglag med tingsted på Idse til 1860 (JB 1964:22) Selv om Forsand ble egen kommune i 1870 fortsatte Høle og Forsand som ett tinglag

De gamle skipreide-baserte tinglagene ble så endelig opphevet ved kongelig resolusjon i 1850. Da ble Høyland tinglag i samsvar med Høyland formannskapsdistrikt.

Tinglaget (skipreidet) levde et aktivt liv lengst som veikommune. Veiloven av 1824 la ansvaret for lokale veier hit. Men da den nye veiloven fra 1851 overførte veisakene til formanskapsdistriktene, betød det slutten for den gamle skipreideinstitusjonen.

Det er ikke kjent at tinglagene eller skipreidene er tegnet inn på noen av de gamle kartene fra Sandnes. Men NGO's amtskart har med symbol for tinglagsgrense som ikke samsvarer med prestegjeld, og kartverket har en kopi fra 1950 av et kart datert 1778, som viser de tre fogderiene i Stavanger amt med lister over en inndeling i «Fiærdinger og Skibreder».

Grensedragningen

Grensene som oftest vises på kartene er stift, amt, fogderi, prestegjeld og sogn, med sognet som den minste administrative enheten de andre bygde på. Grensene for byer og ladesteder ble fastsatt ved lov, beskrevet og fastsatt ved en grenseforretning. Grensene for prestegjeld og sogn var en følge av hvilke gårder som hørte til. Grensen mellom nabogårder i ulike sogn bestemte hvor grensen mellom sogn (tinglag, skipreide) gikk.

Den minste enheten for inndeling av sogn, skipreide, tinglag og kommuner var egentlig navnegårdene, eller rettere matrikkelgårdene. De gamle skipreidene var skatteutskrivingsdistrikter og skattegrunnlaget var de enkelte gårdene som var listet opp i matrikkelen for gjeldene inndeling. Tinglaget (skipreidet) var registerenheten ved hovedmatrikkuleringen i 1665–1670 og senere revisjoner – fram til loven om matrikkelrevisjonen av 1863, som tok utgangspunkt i de nye herredskommunene og tok i bruk begrepet herredskommune. (PT 1936). Men på de topografiske kartene holdt sogn og prestegjeld stand som hovedinndeling fram til kommunene overtok i 1937.

Alt fra starten av sin virksomhetet påla NGO sine landmålere å legge inn inndelingsgrenser på originalkartene i marken. Kunnskap om grensene ble innhentet ved veivisning fra lokalkjente, men også innhentet ved korrespondanse med øvrighetspersoner og fra andre kart og dokumenter.

I instruksen fra 1865 heter det at kartleggeren ikke blindt skulle stole på veiviseren, men konferere med folk på begge sider av grensen og autoriteter. Er grensen usikker må det komme fram i den tilhørende topografiske beskrivelsen. Senere instrukser skjerper kravene til dokumentasjon om kilder til grensen i kartbeskrivelsen, bl.a. med avskrift av grensedokumenter. Men det ble ikke foretatt noen egen oppgang av herredsgrensene, man nøyde seg med å fastslå hvor de matrikulerte gårdene hørte hjemme. I utmark og i tynt befolkede områder var det vanskelig å følge opp intensjonene om etterprøvbar grensetegning. Var gårdsgrensene uklare, ble herredsgrensene uklare. De fleste grensene mellom tinglag og sogn går i utmark og den kunne lenge ligge i sameie mellom flere gårder, også på tvers av sogn. Utmark ble gjerne ikke skiftet før godt inn på 1900-tallet. Ved arbeidet med de topografiske amts- og herredsbeskrivelsene for verket Norges Land og Folk på 1870-tallet ble det oppdaget mange svakheter og unøyaktigheter i grenser mellom sogn og kommuner. Det ga støtet til et langvarig arbeide for NGO og involverte, med revisjon av de administrative inndelingsgrensene. (PT 1936) (BGH, RAa 2016:513).

Bykart

Bygningsloven av 1845 krevde bygningskommisjon og reguleringskommisjon. Kart ble ikke påbudt, men dersom det ble tegnet kart, skulle en gjenpart av det sendes til Riksarkivet. Denne ordningen stod ved lag til oktober 2001. Nyere reguleringskart blir oppbevart i hver enkelt kommune, i fylkeskommunen og hos fylkesmannen.

Etter at grensene for ladestedet Sandnes ble bestemt ved kongelig resolusjon 6 april 1861 ble det tegnet en reguleringsplan for hele byterritoriet. Det er mer en skjematisk prinsipplan enn en virkelig reguleringsplan. Det eksisterende veiløpet, er markert med gult og ble utgangspunkt for en rutnettplan etter tidens idealer. Ryggraden i planen er hovedveien langs stranda med tverrgater vinkelrett på denne. Det var en vidløftig plan med mange små kvartaler og gateløp som ikke tok hensyn til terrenget. Den lot seg ikke gjennomføre i denne formen, men prinsippene ble fulgt opp sterkt forenklet. Og planen ble godkjent av departementet 6 februar 1862.

I 1873 utformet lensmann M. A. Grude og N. Grude et nytt bykart med forenklet kvartalsplan, og alle hus tegnet inn (JSJ 1964). Det skal ligge til grunn for de mange plankartene som kom utover 1870-tallet i forbindelse med arbeidet med Jærbanen. En del av disse er bevart, dels som kopier, dels som originaler. Revisjon av den gamle reguleringsplanen foregikk parallelt med jernbanearbeidet og forelå som ferdig plan 1876–1877. Jærbanen åpnet i 1878. En kopi som viser den nye byplanen med jernbane er datert 1879.

De første virkelige bykartene fikk Sandnes med «Krums kart» sist på 1890-tallet. *Nicolai Solner Krum (N.S. Krum)* regnes som foregangsmann for de moderne bykartene. Han var en norsk landmåler og kartograf som hadde lært seg landmåling i militæret. I 1881 patenterte han et forbedret nivelleringsapparat (for høydemåling) og startet sitt eget firma – som ble ledende innen kart og oppmåling. Krum tok kartoppdrag for en rekke norske byer. Hans kart over Kristiania ble premiert ved verdensutstillingen i Paris i 1889.

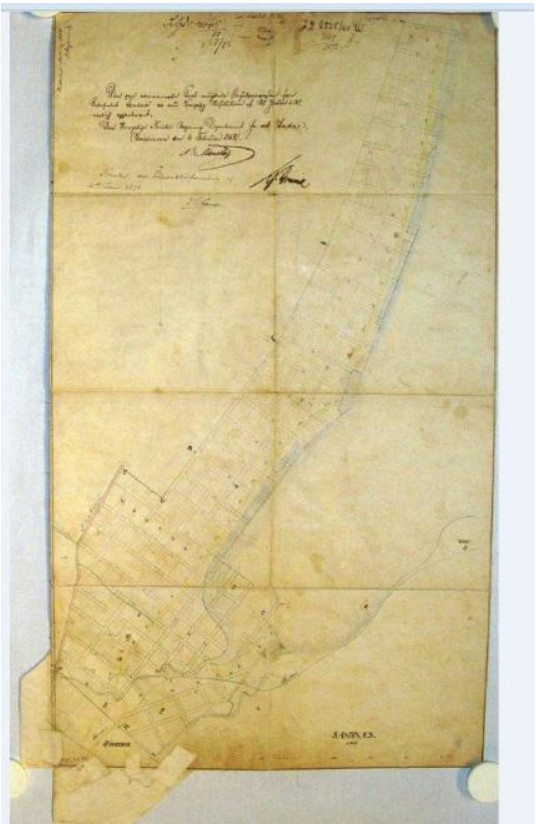

Bakgrunnen for at Sandnes engasjerte Krum var behovet å få en pålitelig oppmåling av byens eiendommer, beskrevet og tegnet inn på kart. Uten en slik oppmåling var det vanskelig å skille ut nye eiendommer (JSS 2001). Trolig kom det første Krum-kartet over Sandnes i 1899, men finnes nå kun i oppdaterte versjoner fra 1900, 1912 og 1913 (i realiteten 1920?). Samtidig med kartleggingen ble det holdt oppmålingsforretninger.

Til venstre: Reguleringsplanen fra 1861. Utformet av I. Mossige. Til høyre Krums kart 1913 (1920?)

Rundt 1950 fikk Sandnes byområde og Høyland bygningsdistrikt nye detaljerte kart i målestokk 1: 500 og 1:1000 m.

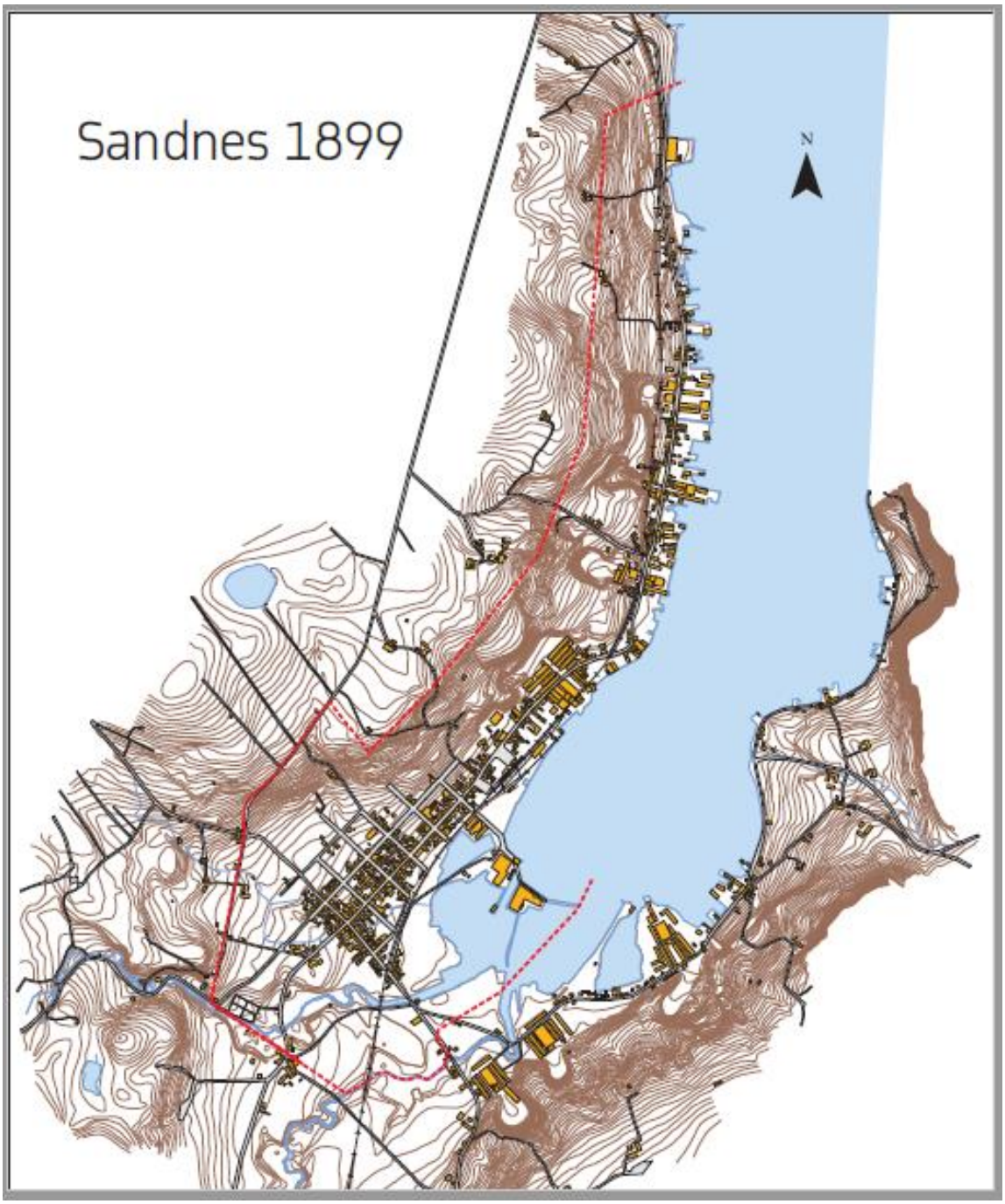

Som et ledd i kunnskapsgrunnlaget for byfornyelsesprosjektet Sandnesmodellen, ble de gamle bykartene samlet og digitalisert på 1990-tallet av Sandnes kommune. Arbeidet ble utført med georeferanse til dagens kart. Man tok utgangspunkt i kart fra 1818, 1875, 1899 og 1920, her representert ved situasjonen i 1899.
(1994_007_Sandnesmodellen.pdf (jaermuseet.no)

Utskiftingskart

I 1719 kom en kongelig forordning om påbud med landmålingsforretning, dvs. med oppmåling, ved alle eiendomstvister. Den gjaldt både i byer og på landet. Men det ble ikke bestemt hvordan dette skulle praktiseres. Først godt ut på 1700-tallet ble det oppnevnt kartkonduktører (amtskonduktører) knyttet til amtsadministrasjonen – kartkyndige, militært utdannede menn, som etter møter i marken utarbeidet kart og fastsatte grensene. Lønnen var gebyr fra de involverte. De ble lite brukt i vanlige eiendoms- og skylddelingssaker. (SE 1980 Våre gamle kart.) Men i Sandnes har vi et eksempel på en slik gjennomført landmåling med offentlig bistand fra 1818. Kaptein Claus Hartvig Worsøe var da conducteør for Stavanger Amt, og tvisten gjaldt en delingsforretning av sjøgrunner mellom Hana og Trones. Det resulterte i det eldste kjente kartet vi i dag kjenner over deler av strandstedet Sandes. Den samme Worsøe står også bak det eldste veikartet for jærregionen fra 1816 (se kartoversikten bak 1816 og 1818).

Delte gårder med mye jordfelleskap, teigblanding og klyngetun preget mye av gårdslandskapet på 1700-tallet. Styresmaktene så det som et problem for utviklingen i jordbruket. På slutten av 1700-tallet ble det arbeidet aktivt for en endring som samlet arealet til bruksenhetene. Et lovutkast forelå før 1814, og det danner grunnlag for den første *utskiftingsloven av 1821*.

Den praktiske gjennomføringen ble overlatt til sorenskriveren. Arbeidet ute i terrenget ble utført av fire ombudsmenn oppnevnt av tinglaget. På Jæren skal det ha blitt gjennomført mange skifter etter loven av 1821, det ser ikke ut til å ha vært tilfelle i Ryfylke. Men det samlede antall utskiftinger kjennes ikke, for mange ble ikke ført inn i pantebøkene. Dokumenter som vedrører utskiftinger etter 1821-loven ble ikke tinglyst.

Loven av 1821 hadde omfordeling etter *radialsystemet* (viftesystemet) som prinsipp for den nye gårdsstrukturen. Den var mindre radikal når det gjaldt å flytte hus, noe som ikke kunne pålegges. *Loven påbød ikke å tegne kart.*

Jordskifteloven av 1857 (vedtatt 1859) var langt mer gjennomgripende. «Udskiftingsvæsenet» (Jordskifteverket fra 1951) oppsto nå som en institusjon i statsforvaltningen. Nemdene fikk myndighet til å avsi kjennelse i rettstvister innen fellesskapet. De overtok amtskonduktørenes arbeid på landet, men i byene ble arbeidet videreført av en stadskonduktør. Sandnes by fikk sin første stadskonduktør, Johan Sørbø, i 1900.

Det kom påbud om utskiftingskart. Formannen i utskiftingsnemda måtte etter 1857 ha opplæring i landmåling og karttegning. For å sikre kvalifiserte folk ordnet staten utdanning med stipendier hos «lantmätare» i Sverige. Samtidig ble det startet en utskiftingsskole i Norge, også under ledelse av en svensk «vice-kommissionslantmätare». Med dette kom det en gruppe av sivilt opplærte landmålere inn i kartografien. Men de var ikke alene, jordskifteverket har regnet ut av 100 utskiftingsformenn før 1900 var ca. 20 underoffiserer med militær kartutdanning, i tillegg til et ukjent antall korttidsengasjerte.

Idealet for eiendomsstrukturen etter 1857-loven var *blokksystemet*, med bebyggelse og jordvei for de enkelte brukene samlet. Utflytting av hus kunne påbys – loven av 1857 hadde oppløsning av klyngetunet som forutsetning

I Ryfylke ble det foretatt mange skifter etter loven av 1857, men det kom også en del omskifter på Jæren. Det var fortsatt lov med minnelige private skifter etter 1821-loven, og de kunne ennå bli gjennomført etter radialprinsippet.

Utskiftignsloven av 1882 forsterket prinsippene i 1857-loven. Utskiftingsmydighene fikk større makt og domsmyndighet. De fleste gårder som foretok skifte etter loven av 1821 har foretatt omskifte etter 1857- og 1882-loven. Skiftemåten er den samme i 1882 som i 1857, slik at det faktisk er gårdsstruktur og jordbruksideer formidlet av svenske rådgivere i 1857 som ligger til grunn for mye av bosettingsmønsteret i norske landbruksområder. Mens loven av 1821 hadde danske forbilder og ble fremmet av danske embetsmenn.

Utskiftingskart over innmarka til gården Ims i Høle, tatt opp av Philip Hilmers i 1871. Det er typisk for kvaliteten som preger kartene etter utskiftingsloven av 1857.

Fra 1814 ble militær utdanning pålagt for offiserer og dermed også karttegning. Utover 1800 kom derfor flere som hadde lært karttegning i førstegangstjenesten ut i samfunnet.

Jordskifteverket hadde etter 1857 bygd opp en stor stab av kvalifiserte medarbeidere. Kartene røper at landmålerne har fått bedre kjennskap til kartografi. De er også mer detaljerte, med målestokk 1:2000 mot før som regel 1:4000.

I 1897 ble det opprettet en linje for utskiftingslære på landbruksskolen på Ås. Det skjedde etter at det samtidig ble bestemt at den som ville utdanne seg innen utskiftingsfaget måtte ha agronomutdanning, også helst fra Ås. (JT 1934:38)

Metoden for kartleggingen var selvstendig målebordsmåling. Hvis man ikke hadde tilknytning til landstriangelnettet, baserte man seg på å måle en grunnlinje eller basis for en lokal triangulering med eget koordinatsystem. (JT 1934:68) I 1912 ble det bestemt at utskiftinger av en viss størrelse skulle knyttes til landstriangelnettet når det var praktisk gjennomførbart.

Opptak av kart i utskiftingssammenheng ble til å begynne med betraktet med uvilje. Det påførte både private og staten utgifter. Det var ingen som den gang så at gårdskart kunne tjene andre formål enn å være hjelpemiddel i utskiftingen. Men sentralt ble tanken om at man kunne gjøre utskiftingskart anvendelige for oppbygging av et økonomisk kartverk luftet i forbindelse med 1882-loven. Diskusjonen ble ført videre fra landbrukshøyskolen på Ås, men vant ikke fram.

Loven av 1857 forutsatte at hele utskiftingsfeltet på en gård skulle oppmåles, men etter noen år kom det unntak for både utmark og innmark av mindre verdi, samt innmark som ikke skulle skiftes. Kartene er derfor ikke et fullstendige eiendomskart over alle bruk på gården. Ut over 1900-tallet ble det praksis å ta større deler av gården med.

Sluttproduktet i en jordskiftesak er ei rettsbok (jordskifteprotokoll) og et jordskiftekart. 1857-loven sikret at ett eksemplar av kartet ble sendt inn til et sentralt kartarkiv (Jordskifteverkets kartarkiv), mens en kopi skulle oppbevares på gården av en av brukerne. Grensene ble merket i terrenget – det kunne være nedsatte grensesteiner med innhogd kors, kors i fjell og kors i gamle trær. I nyere tid avmerkes grensene med metallbolter.

Kartene er de klart lettes tilgjengelige kildene, ikke bare fordi de er digitaliserte, de gir et umiddelbart inntrykk av situasjonen både før og etter utskiftningen med gamle og nye eiendomsgrenser. Til kartene hører utskiftingsprotokoller (rettsbøker) der formennene gjorde rede for utskiftningsforretningene på gården. De er ikke ordnet gårdsvis, da hver formann førte egne protokoller kronologisk etter dato, og gjerne hadde flere skiftesaker gående samtidig. Saksgangen for en gård kan derfor være spredt på flere protokoller. En annen kilde er pantebøkene i soreskriverarkivene der en finner de tinglyste dokumentene fra utskiftinga.

Utskiftingskart over gårdene er ikke med i kartoversikten som følger bak. Sandnes kommune har georefererte digitaliserte kart over gårder i storkommunen der det har vært jordskiftesaker. En oversikt over disse ligger bak.

Fotografi som kartgrunnlag

I 1863 kjøpte NGO inn kamera for å fotografere målebordsbladene. Institusjonen fikk eget fotolaboratorium og fototeknikker ble tatt i bruk i reproduksjonen. Ved århundreskiftet ble fotoapparater en fast del av topografenes utrustning i felt, til støtte for inntegningen av terrenget og som supplement til beskrivelsene. Ved kystkartleggingen ble det praksis å fotografere landtoninger.

Etter hvert som teknikken utviklet seg, fikk fotoapparatet en mer sentral rolle i selve oppmålingen. I 1910-14 begynte de første fotogrammetriske målingene på bakkeplan. Først med enkle apparater, så stereo-fotogrammetri. Fra rundt 1920 var fotogrammetri jevnstilt med målebordene – som holdt stand til 1955. Men alt fra 1930-tallet var det klart at luftfotogrammetri, kart konstruert fra flyfotografi, ville dominere den topografiske kartleggingen.

Flyfoto som skal brukes til fotogrammetrisk arbeid er alltid *vertikalbilder*. For å oppnå en stereoskopisk betraktning må samme område fotograferes fra to ulike posisjoner. Det er vanlig å fly striper over området, der en sørger for at hvert bilde overlapper.

Ortofoto kalles flyfoto som har gjennomgått en omfotograferingsprosess med georeferering, slik at bildene stemmer overens med terrenget på samme måten som et kart. Ortofoto er orientert nordsør.

Den første sammenhengende, større serien med ortofoto fra fly i våre områder kom i 1937 da Widerøes Flyveselskap laget flykart i målestokk 1:10 000 over Nord-Jæren. Serien dekker det meste av Sandnes, Riska og Høyland, men kun litt av Høle og ikke Forsand.

Utover 1950-60-tallet fulgte en rekke flyfotoprosjekter med ortofoto over større eller mindre områder. Lysefjorden-området og Høle ble ikke vertikalfotografert sammenhengende før henholdsvis 1967 og 1968. Selv om kvaliteten varierer, representerer disse flyfotografiene en svært god, visuell og troverdig kilde til kunnskaps om den historiske arealbruken i områdene, om bebyggelse og landskap.

Flyfotogrammetri var en forutsetning for at prosjektet med Økonomisk kartverk kom i gang på 1960-tallet.

Økonomisk kartverk

Tanken om å synliggjøre et landområdes økonomiske ressurser på kart er gammel. Allerede under NGOs første oppmåling langs svenskegrensa skulle økonomiske forhold, som skogens beskaffenhet og jordenes dyrkbarhet, tas med i tillegg til det rent topografiske. I 1805 ble dette systematisert ved «Den kombinerede militaire og oeconomiske Opmåling». I tillegg til de rent topografiske

militærkartene ble det laget et eksemplar med oversikt over arealbruksgrenser og eiendomsgrenser. Tanken var å kombinere en slik kartlegging med en ny matrikkelgjennomgang. Målestokken var 1:10 000. Arbeidet ble redusert under Napoleonskrigene og ikke fulgt opp etter 1814.

Både ut på 1800-tallet og særlig etter 1900 ble spørsmålet om økonomisk kartverk tatt opp flere ganger, men strandet på grunn av den enorme satsingen som skulle til. Men situasjonen endret seg etter siste krig med innføring av flyfoto. I 1962 ble avdeling for økonomisk kartarbeid opprettet ved NGO. Kostnaden ble delt mellom stat, fylke, kommuner og grunneiere. I 1977 overtok staten og de nyopprettede fylkeskartkontorene fikk den administrative oppgaven, mens flyfotograferingen og kartkonstruksjonen ble utført av private firmaer.

Sandnes fikk sitt sett med økonomiske kartverk i 1968. Det har kontinuerlig blitt oppdatert. Utover på 1980-tallet begynte arbeidet med å overføre innholdet i økonomisk kartverk til digital form. Sandnes besluttet tidlig på 1990-tallet å skaffe kommunen et nytt digitalt kartgrunnlag, samtidig som Euref89 (globalt koordinatsystem) skulle tas i bruk.

Økonomisk kartverk er detaljerte kart av alle områder med økonomiske interesser. Målestokken er i utgangspunktet 1:5000 og dekker byer, tettsteder, jordbruksområder og område med produktiv skog. I tillegg til bebyggelse og infrastruktur er markslagsregistrering og eiendomsgrenser en viktig del av innholdet.

Ved flyfotograferingen for ØK ble det satt ut lyse plater i terrenget som viste grenseoppgangene og ble fanget opp av flykameraet. De ble tillagt grenseinformasjon som oppbevares sammen med bildene. Disse er kilder som i dag kan ha stor historisk interesse.

Hvor er kartene

Den norske kulturarven «Gamle kart» er av historiske grunner fordelt på flere institusjoner. Ved kartoversikten bak er det henvisning til hvert enkelt kart. Her kommer en kort oversikt over de viktigste, og i denne oversikten fra Sandnes, de mest brukte institusjonene.

Kartverket

Det er de allmenne topografiske kartene og forarbeidene til dem som er arkivert hos Kartverket.

De historiske landkartene

De fleste kartene som er henvist til her er produsert av Norges geografiske oppmåling (NGO, et av mange historiske benevnelser, i dag Statens kartverk/Kartverket) og hentet fra Kartverkets nettsider. Herfra er det flere lenker til opplysninger om institusjonen, karthistorie og et stort arkiv med digitaliserte, nedlastbare kart: Historie | Kartverket.no.

Statens kartverk Sjø

Statens sjøkartverk var i begynnelsen en avdeling i Norges Geografiske Oppmåling (NGO) og ble i 1932 skilt ut som en selvstendig institusjon. I 1958 flyttet Norges sjøkartverk til Stavanger. Der holder de fortsatt hus, men fra 1986 igjen som en divisjon i Statens kartverk. De gamle sjøkartene var inntil nylig arkivert hos Statens kartverk Sjø i Stavanger, men er nå samlet i arkivet til Kartverket på Hønefoss. De fleste sjøkartene er nå gjort digitalt tilgjengelige på kartverkets nettportal som «Historiske sjøkart – museumskart». Andre finnes på nettsidene til Wikipedia, se Liste over historiske dokumenter hos Statens kartverks sjødivisjon – Wikipedia, men denne blir ikke lenger vedlikeholdt.

Flyfoto

Flybildene som i dag finnes i Kartverkets flyfotoarkiv, ble i hovedsak tatt med formål om å lage kart. På nettsiden Norge i bilder har Kartverket samlet alle ortofoto som er laget i offentlig sammenheng. Det kan i tillegg være bilder i *Sentralarkivet for flyfoto* som kan bestilles via Kartverkets nettsider. Flyfoto | Kartverket.no. Bestill historiske flyfoto | Kartverket.no.

Fra ØK-kartleggingen finnes det bearbeidede bilder fra grensekartleggingen hos fylkeskartkontorene. De ble tillagt grenseinformasjon som oppbevares sammen med bildene. Negativene, som ikke er bearbeidet finnes hos Kartverkets hovedkontor på Hønefoss. (Info fra Gamle kart som kilde | Slekt og Data)

Riksarkivet, Statsarkivet – Arkivverket

Arkivverket, ved Riksarkivet og de regionale statsarkivene oppbevarer store mengder kart og tegninger. (Kart og tegninger i Arkivverket - Arkivverket) De fleste hører sammen med annet arkivmateriale. De allmenne topografiske kartene og forarbeidene til dem er arkivert hos Kartverket. Flere av institusjonene som utgjør Arkivverket, har kataloger over kartsamlingen sin. Noen av disse katalogene er søkbare på nettet, enten på Digitalarkivet eller i Arkivportalen.

Riksarkivet

Riksarkivets kart- og tegningssamling består av mer enn 100 000 kart og tegninger. Materialet dekker perioden fra ca. 1650 og fram til vår tid. Størstedelen er fra tiden 1750 til 1900.

Jordskifteverkets kartarkiv

Jordskifteverkets kartarkiv er et stort arkiv som nå er del av Riksarkivet. Det var før en del av Norges Geografiske Oppmåling. I perioden 1955–1999 var det organisert som Jordskifteverkets kartarkiv på Ås. I 2000 ble kart og protokoller fra perioden 1859–1987 overført Riksarkivet. De er tilgjengelige i Digitalarkivet. Kartene er ordnet etter fylke- og kartnummer. Søk etter skanna arkiver - Skanna arkiver - Arkivverket (digitalarkivet.no). Jordskifteprotokoller i Digitalarkivet: Finn kilde - Digitalarkivet.

En annen digitalt tilgang til jordskiftesaker er Jordskifterettens saksarkiv. Søk i arkivet til jordskifterettene: (domstol.no). Eiendommer med jordskiftesaker i tidligere Sandnes og Forsand kommune: Eiendommer med jordskiftesaker i SANDNES kommune: (domstol.no). Eiendommer med jordskiftesaker i FORSAND kommune: (domstol.no)

Om Jordskifteretten se Historikk | Norges Domstoler.

Statsarkivet i Stavanger

Statsarkivet i Stavanger har Rogaland fylke som ansvarsområde. Det ble opprettet i 1970, etter å ha vært en filial under Statsarkivet i Bergen fra 1949. Ved opprettelsen i 1970 ble en stor del av arkivene fra Rogaland overført fra Bergen. Statsarkivet i Stavanger flyttet i 2017 til Arkivenes Hus på Ullandhaug, sammen med blant andre Interkommunalt arkiv i Rogaland og Stavanger Byarkiv.

Flere av statsarkivene har egne kartsamlinger, men både antall kart og graden av registrering varierer sterkt. Statsarkivet i Stavanger har registrert flest, over 20 000 kart. Søk i kart - Digitalarkivet. Statsarkivet i Stavanger har over 1000 sjøkart avlevert fra Norges sjøkartverk. Dette statsarkivet har også kart produsert i forbindelse med oljeutvinningen på norsk kontinentalsokkel. Vi har ingen kart fra Statsarkivet i Stavanger med i denne oversikten.

Interkommunalt Arkiv Rogaland (IKA)

Interkommunalt Arkiv i Rogaland (IKA) ble etablert i 1976 som den første interkommunale arkivordninga i landet. Det var tanken å opprette en kommuneavdeling ved Statsarkivet, men fylkeskommunen ville ikke påta seg det økonomiske ansvaret. IKA har siden starten vært samlokalisert med Statsarkivet. I 2017 flyttet IKA, Statsarkivet og Stavanger byarkiv til et nybygg, Arkivenes hus, på universitetsområdet på Ullandhaug.

I de første årene av IKAs drift ble det fokusert på ordning og katalogisering av kommunenes eldre arkiver. Arkivene ble stort sett oppbevart i kommunene. Fra 2002 kunne IKA tilby depot for de eldre kommunearkivene. Ved flytting fra Rådhuset på Skeiane 2019 ble mye av kommunens arkivstoff overført til IKA.

IKA Rogaland har noen eldre plankart fra Jærbanens anlegg i Sandnes, de er presentert i dette heftet.

IKA Rogaland har et stort arkiv med Widerøe-skråfoto fra Rogaland. De eldste, i svarthvitt, er fra 1935, 1936, 1950, 1954, 1955, 1956, 1957, 1959 og 1962. IKA har også yngre Widerøe-skråfoto. (Widerøes vertikalfoto er tilgjengelige gjennom Kartverkets Norge i Bilder.)

IKA Rogaland | – nøkkelen til fortiden, Våre fotosamlinger | IKA Rogaland

Nasjonalbibliotekets kartsamling

Nasjonalbibliotekets kartsamling inneholder rundt 150 000 kart og atlas. Alle kart trykt i Norge etter 1882 er bevart her, siden pliktavleveringsordningen ble lovfestet dette året. Nasjonalbibliotekets kartsamling inneholder i tillegg en mengde eldre og utenlandsk materiale.

«Nasjonalbibliotekets kartsenter» er det nyeste tilskuddet til Nasjonalbibliotekets kartavdeling. Det bygger i stor grad på *Ginsberg-samlingen*, som består av rundt 2000 kart – atlas og eldre geografiske bøker og reiseskildringer. I kartsenteret er dette materialet supplert med utvalgte kart og litteratur fra Nasjonalbibliotekets øvrige samlinger til en av verdens mest omfattende samling av trykte kart over Norge, Norden og nordområdene. De eldste av disse kartene er fra 1482, de nyeste fra slutten av 1800-tallet.

Flere av de eldste kartene er hentet fra Nasjonalbibliotekets nettsider. Her er også flere av beskrivelsene, som var knyttet til de gamle sjøkartene, tilgjengelig digitalt. Søk i kartsamlingen vår her | Kart på nett | Nasjonalbiblioteket (nb.no).

Fotoarkivet fra feltarbeidet med gradteismålingene i Forsand er overført fra kartverket til Nasjonalbiblioteket.

Andre nettsteder

Mange av kartene som ble laget før 1814 ble lagret i Danske institusjoner og arkiver. Flere er gitt tilbake og befinner seg nå i Riksarkivet, men fortsatt er det kart av interesse i Danske arkiver. Flere av kartene i oversikten er hentet fra Danske arkiver. En aktuell kartkilde har vært «Fredrik den V's atlas». Kong Fredrik V (1723–1766) utga i 1755 et atlas med kart fra Danmark og Norge, samt mange andre land. Originalen ligger i Det Kongelige Bibliotek i København.

Andre mye brukte nettsteder er: Wikimedia Commons. Category:Old maps of Rogaland. https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Old_maps_of_Rogaland

Litteratur, kilder

Andersen, Øystein m.fl. 1991 Fotogrammetri. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2010120208090.

Aurenes, Ola. 1937. Rogaland fylke gjennom 100 år : festskrift til formannskapsjubileet 1937

Aurenes, Ola. 1954. Høyland gards- og ættesoge gjennom 400 år : 1500-1900

Bentzen, B. E. 1919, Norges geografisk oppmålings landkarter og deres bruk. Kristiania 1919. Norges geografiske opmålings landkarter og deres bruk - Nasjonalbiblioteket (nb.no)

Bergsåker, Jon, «Høle gjennom hundreåra». Sandnes 1964. Høle gjennom hundreåra.

Broch, Ole Jacob, 1923 Norges geografiske opmålings virksomhet gjennem 150 år. Kristiania: Grøndahl.

Bull, Edvard. 1920. Leding : militær- og finansforfatning i Norge i ældre tid.

Dahl, Chr. A. 1914. *Norges sjøkartverks historie*. Indtil 1914. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2011071420002.

East, Gordon oversetter Arne Tronier. 1969*. Kart viser verden. The Making of Maps.*

Fladeby, Rolf og Andressen, Leif T. 1981. Våre gamle kart

Gudmestad, Ove Tobias. Om gamle kart: mest frå Jæren og Jærkysten. Hå Historielag februar 2006.

Grude, M.A. 1916. Vort Kommunevæsen paa landsbygden i gamle Dage : Tiden før Aarhundredet 1814-1914

Hansen, Bjarne Hugo. 2015. «Eldre historie s.233. *Ei bok frå Høle. Fakta og gode minne*. Høle kultursogelag. Sandnes 2015.

Harsson, Bjørn Geirr og Aanrud, Roar. 2016. *Med kart skal landets bygges*. Oppmåling og kartlegging av Norge 1771–2016.

Hoem, Arne I. 1986. *Norge på gamle kart*

Hoem, Arne I. m.fl.1983. *Norges sjøkartverk : kystens historie i kart og beskrivelser : 1932-1982.* «Utviklingen av sjøkartene over norskekysten.» Norges sjøkartverk : kystens historie i kart og beskrivelser : 1932-1982 (nb.no)

Jonasen. J. Schanche. Sandnes gjennom 100 år. første bind. Sandnes 1964. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2013010405007.

Jonasen. J. Schanche. Sandnes gjennom 100 år. Andre bind. Sandnes 1965. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2013071008109.

Juvkam, O. 1944. Trekk av utskiftingsverkets historie. Oslo: Skrivemaskinstua,

Jøssang, Lars Gaute; Langhelle, Svein Ivar; Tysdal, Olav. *Sandneshistorien. Fra Husklynge …*

Krohn, W. og Grüner, Gustaf. 1916. Regler for tegning av krokier og skisser : med forskrifter for karttegn og kartskrift.

Munthe. Generalstabens topografiske afdeling. 1881. *Norm for konvensjonelle karttegn. …* Norm for konventionelle karttegn tilligemed kartskrifts art og øide samt regler for tegning af kartudkast (krokier) - Nasjonalbiblioteket (nb.no)

Norsk historisk leksikon. 1990. (NHL 1990) Rolf Fladby, Steinar Imsen, Harald Winge. Digital utgave: Kategori:Norsk historisk leksikon – lokalhistoriewiki.no

Rawert, Jørgen Henrik. 1793. Forelæsninger over den geometriske, trigonometriske og militaire Landmaaling tilligemed Nivelleringen af I. H. Rawert, Professor og Stadskonduktør. Med 16 Kobbere. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2009030512004.

Rønneseth, Ottar. 2001 Gard og gjerde : faser i utviklingen av Jærens kulturlandskap. Medforfatter/Bidragsyter: Stylegar, Frans-Arne

Seue, C. M. 1878. Historisk Beretning om Norges geografiske Opmaaling fra dens Stiftelse i 1773 indtil Udgangen af 1876.

Sevatdal, Hans. 1989. Forelesingar i eigedomshistorie.

Sjøkartverket, 1972. Den Norske los. B. 3: Fra Jærens rev til Statt. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2011082220009

Strøm, Boye. 1888. Norges land og folk : topografisk-statistisk beskrevet : topografisk-statistisk beskrivelse over ... |n 11 |p Stavanger amt

Sømme, Jan Steinar. 2001. *Gamle Sandnes» fra en oppmålingsteknisk synsvinkel.* Orientering til nye saksbehandlere i oppålingsseksjonen. Notat oppmålingsseksjonen Sandnes kommune. Juli 2001.

Sømme, Jan Steinar. 2001. Oversikt over kartlegginger, koordinat- og høydesystemer brukt i Sandnes kommune før

Sørby, Hild og Paavola, Mette. *Sandnes arkitektur*, 2011.

Statens kartverk 1989. *Ordbok for kart og oppmåling* : fotogrammetri, geodesi, hydrografi, kartografi : norsk-dansk-tysk-engelsk-fransk-svensk. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2013012506064

Tang, Per. 1936. Norges inndelingsgrenser og deres avlegning på Norges geografiske opmålings karter

Thunæs, Johan, 1934. Norske utskiftningsfunksjonærer gjennem 75 år: 1859-1934. Oslo: Utskiftningsfunksjonærenes landsforening.

Thorsnæs, Geir. 2020. Stavanger Amt – Store norske leksikon (snl.no)

Tronstad, Roger. 2020. *Kristiansands rolle som regionalt styringssentrum i perioden 1641–1919.* … Oslo: Cappelen Damm Akademisk. https://doi.org/10.23865/noasp.111.

Velsand, Andreas 2018. *Gamle dansk-norske kart over Norge. En undersøkelse av konteksten for tegningen av norgeskart i Danmark-Norge på 1700-tallet*. Master_Velsand.pdf (uio.no)

Wille, C.F. Kristiania, Opmaalingen, 1867. *Den norske Lods. H. 3: Indeholdende Kyststrækningen fra Kristiansand til Stavanger : udarbeidet efter de hydrografiske Undersøgelser 1855-57.*

Aanrud, Roald, 1998 Statens kartverk 1773-1998 : 225 år - i et historisk perspektiv.

Bokserien Gamle norske kart (utg. 1979-1985) inneholder fylkesbind med oversikt over utrykte kart fra de siste 300 år og opplysninger om kartsignatur og oppbevaringssted.

Statens kartverk *Slik kartla vi landet..* https://kartverket.no/om-kartverket/historie/slik-kartla-vi-landet.

Nasjonalbiblioteket *Kartsenteret.* https://www.nb.no/kartsenteret/.

Liste over historiske dokumenter hos Statens kartverks sjødivisjon. Tilgjengelig hos Wikipedia. *https://no.wikipedia.org/wiki/Liste_over_historiske_dokumenter_hos_Statens_kartverks_sj%C3%B8divisjon#Kart_over_Vestlandet.*

Historikk om Jordskifterettene. Historikk | Norges Domstoler

De enkelte kartene

1592: Museumskart 167: Kysten fra Osterøy til Langesund

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Kystkart fra 1592 der Jærens Rev er godt kjennbar, men Sandnes er vanskelig å få øye på. Håndkolorert litografi av Lucas Janszoon Waghenaer. Antatt målestokk 1:750000. Lucas Janszoon Waghenaer (ca. 1535–1606) var en nederlandsk styrmann og kartograf som var født i Enkhuizen. Han var en av grunnleggerne, og det mest berømte medlemmet, av den nord-hollandske skole, som spilte en viktig rolle i den tidlige utvikling av hollandsk sjøkartproduksjon. Mellom 1550 og 1579 seilte han som styrmann. (Wikipedia).

Kilde

Kartverket, Historiske kart. Kartserie: Historiske sjøkart - museumskart: https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1636: Nova et accurata Tabula Episcopatuum Stavangriensis, Bergensis et Asloiensis: Vicinarumque aliquot territoriorum.

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

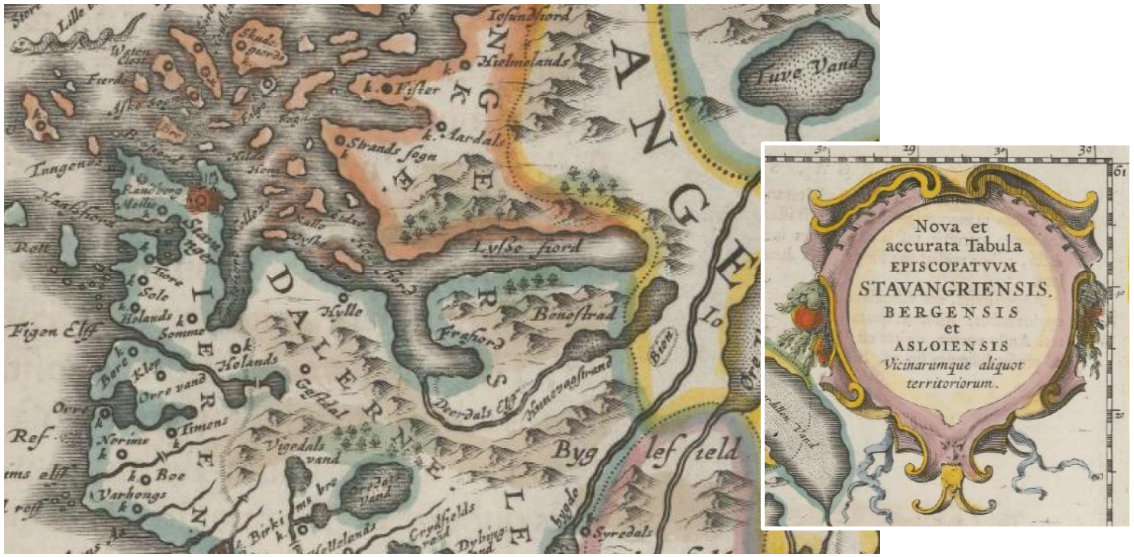

Om kartet

Kart over Sør-Norge tegnet av Joannes Janssonius (1588–1664) i Amsterdam, utgitt i 1636. Det er et av flere kart man regner med har det såkalte Scaveniuskartet (1618) som grunnlag (se 1662). Det er utført som kobberstikk. Original størrelse er 39 x 48 cm. Kartet viser stiftinndelingen (bispedømmene) i Sør-Norge før endringen i 1682, da Stavanger stift ble til Christiansand stift. Det har med len (amt/fylke) og fogderier. Inndelingen er vist med farger og prikkede linjer. Men karttegneren har ikke vært helt ajourført på de administrative grensene. Hallingdalen og Valdres ble allerede i 1631 overført til Christiania Stift. Øvre Telemarkens prosti ble samtidig lagt til Stavanger stift, men er her markert som ukjent land av karttegneren. Gandsfjorden og Høgsfjorden er rimelig riktig plassert og navnsatt.

Kilder

Nasjonalbibliotekets kartsamling. Referanse: Maps and mapping of Norway, 1602-1855 / William B. Ginsberg. 2009. Nr. 3 (Hoem, Arne I. 1986. Norge på gamle kart. s.47)

Henvisning til kart

Nasjonalbiblioteket kartarkiv: https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digikart_gaa0010000805.

1644–1675: Sueciæ, Norvegiæ et Daniæ nova Tabula

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

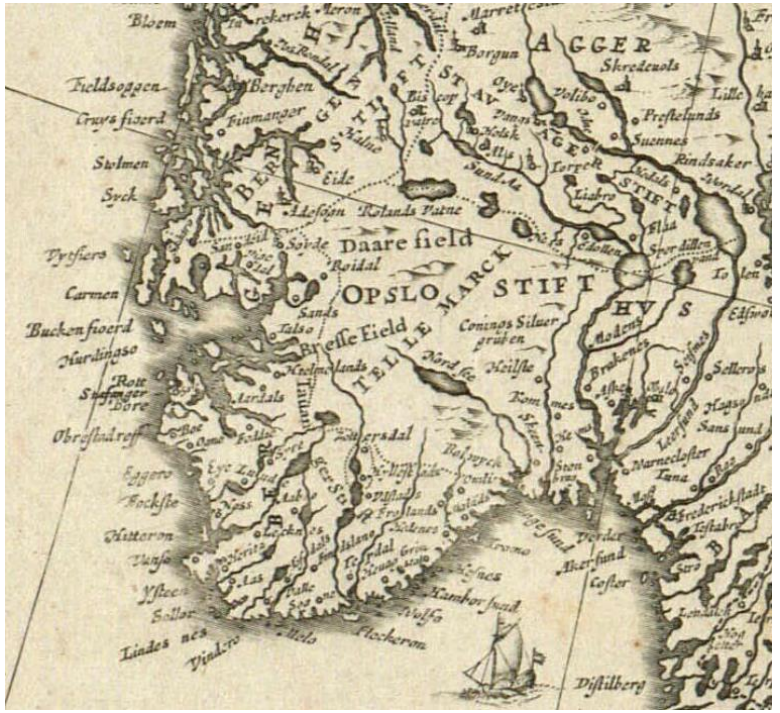

Om kartet

Kart over Skandinavia med omland tegnet av Joannes Janssonius i Amsterdam, utgitt i 1644. Kartet virker mindre informert om de administrative grensene enn Scraveniuskart fra 1636, tross samme utgiver. Her ser det ut som Stavanger stift er helt forskjøvet til Hallingdal og Valdres (som gikk over til Christiania i 1631) og at Bergen fyller resten. Også Gandsfjorden er dårligere markert, selv om hovedtrekkene ved fjordarmene i Høgsfjord er på plass.

Kilde

Det Kongelige Bibliotek i København. Original i Fredrik V atlas: Bind 42 tavle 4. Janssonius, Joannes. Sueciæ, Norvegiæ et Daniæ nova Tabula. 1644-1675. Kartet er hentet fra Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.

Henvisning til kart

http://www.kb.dk/maps/kortsa/2012/jul/kortatlas/object78019/en/.

1662: Scaveniuskartet i Blaeus Atlas Maior

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Trykket og håndkolorert kart over Stavanger stift utgitt som del av et større atlasverk i 1662 – Jan Blaeus Atlas Maior. Stavangerbiskopen Laurentius Scavenius (1562–1626) skal i 1618 ha tatt initiativ/tegnet et kart over Stavanger stift. Et av de eldste kjente som viser en regional inndeling i Norge. Det originale kartet fra 1618 har gått tapt, men har ligget til grunn for utgivelsene til flere senere, nederlandske kartforlag, bl.a. familien Blaeus. Her er kartet kreditert Scavenius i kartusjen (tekstfeltet nederst til venstre). Kartet kalles derfor ofte Scaveniuskartet. Som del av et stort atlas, utgitt på flere språk, ble det spredt vidt. Se også Joannes Janssonius kart fra 1636. Kartet er ikke oppdatert på de administrative grensene etter 1631.

Kilde

Kartet er hentet fra Wikimedia Commons. Category:Old maps of Rogaland. https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Old_maps_of_Rogaland. Hoem, Arne I. 1986. Norge på gamle kart. Velsand, Andreas. 2018 «Gamle dansk-norske kart over Norge….» Masteroppgave i historie. UiO var 2018.

Henvisning til kart

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Scaveniuskartet_i_Blaeus_Atlas_Maior,_1662.jpg.

1662: De Nieuwe Groote Zee-Spiegel : Inhoudende Eene Beschrijvinghe der Zee-Kusten Van De Oostersche en Noordsche Schip-Vaert : Verthoonende in veele noots ...

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Seilingsbesbeskrivelse publisert i 1662 av nederlenderen Pieter Goos (op't Water by de Nieuwe-Brugh, in de Vergulde Zee-Spigel). Inneholder flere kart med beskrivelser og kystprofiler (fortoninger, landtoninger) av kystområdene utenfor Norge. I vårt område gjelder det kystprofiler sett fra leden utenfor Jæren. Se også Groves fortoninger fra 1798.

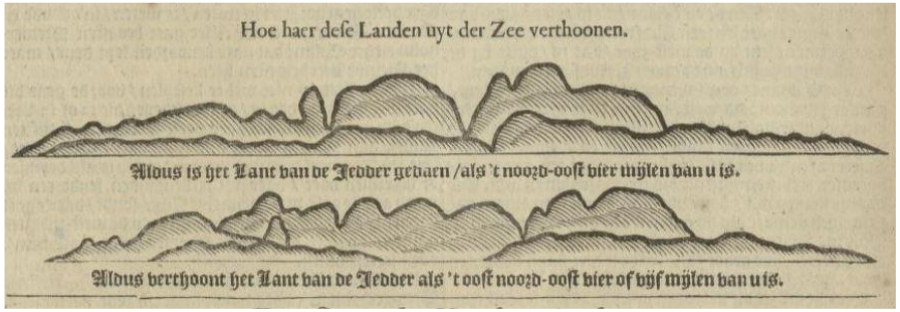

Kilde

Nasjonalbibliotekets kartsamling. Referanse: Atlantes Neerlandici / C. Koeman. 1970. B. 4, s. 207 (Goos s.23).

Henvisning til kart

https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2018040928001

1668: Gouvernement de Berghenhus Subdivisé en Ses Principales parties. Tiré de divers Memoires

Kartets utstrekning

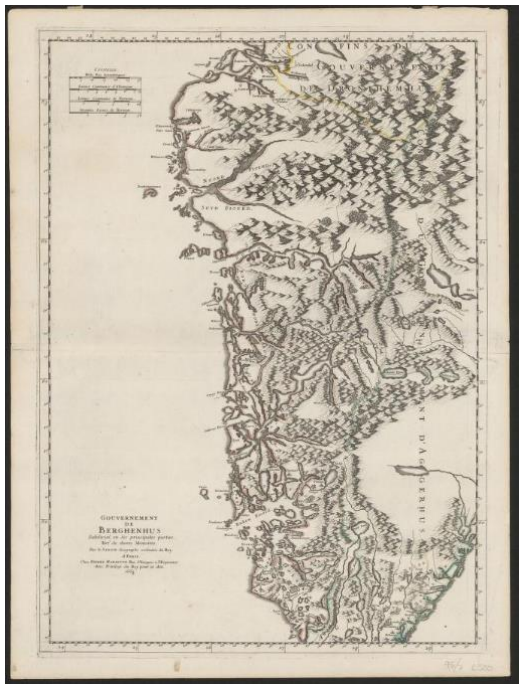

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart fra 1668 over «Bergenhus». Opphavsmann for kartet er Guillaume Sanson. Gitt ut i Paris. Fargelagt kobberstikk. Kartet måler 57 x 41 cm. Det er ikke oppdatert på de administrative grensene på stift-nivå, for det kan se ut som om Stavanger len er del av Bergenhus. Stavanger var da skilt fra Bergenhus både når det gjaldt geistlige og verdslige inndelinger. Det ble eget bispedømme i 1125, og Stavanger len gikk ut av fra Bergenhus len i 1569 (fra 1662 som Stavanger amt). Dette var tid for store endringer i administrasjonsinndelingene. I 1671 fikk vi Stavanger stiftamt som alt i 1668 ble til Christiansand stiftamt. Karter er særpreget med sterk relieffvirkning ved markering av fjellkjeder og trær i skråperspektiv.

Kilde

Nasjonalbibliotekets kartsamling.

Henvisning til kart

https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digikart_gaa0010000828

1700: Regni Norvegiæ Accvrata Tabvla

Kartets utstrekning

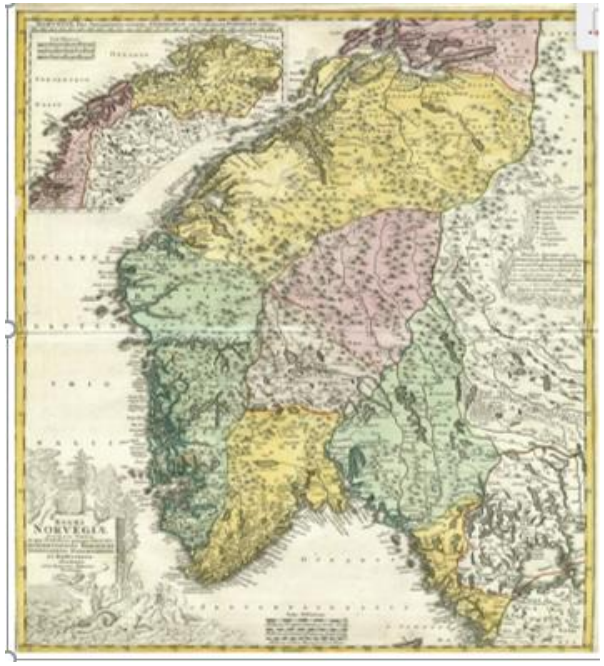

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart over Norge av Johann Babtist Homann (1663–1724). Kobberstikk utgitt i Nürnberg i 1700. Ledende tysk kartograf som grunnla sitt eget forlag i 1702. Utgav Grosses Atlas i. ueber die ganze Welt 1716. Kartet er ikke oppdatert på de administrative grensene. Her ser det ut som Stavanger amt i sin helhet er del av Bergenhus stiftamt, men det fra 1682 var del av Christiansand stiftamt. Men Gandsfjorden er på plass.

Kilde

Det Kongelige Bibliotek i København. Original i Fredrik V atlas. Bind 40 tavle 54. Homann, Johann Baptist: Kartet er hentet fra: Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License. Om B. Homann se Arne I. Hoem 1986 s99. Norge på gamle kart.

Henvisning til kart

http://www5.kb.dk/maps/kortsa/2012/jul/kortatlas/object78065/en/.

1708: Sjøkart. Museumskart 72: Kyststrekningen fra Sireåen til Tungesnes.

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Sjøkart over kysten langs Rogaland datert 1708 – fra Sireåen til Tungesnes. Håndtegnet av *Rasmus Iuell* i omtrentlig målestokk 1:20 000. Original kartstørrelse ca. 202 x 101 cm. Kartet er del av det første, større offentlige kartleggingsprosjektet i Norge. *Jens Sørensen*, dansk reder, skipsfører og etter hvert kartograf, fikk i 1689 i oppdrag fra kongen å lage forbedrede sjøkart over Danmarks kyst og de nærmeste norske farvann. Han ble i 1695 utnevnt som sjøkartdirektør. Kartets tegner, løytnant Rasmus Iuell, arbeidet sammen med Sørensen. Kartene er kjent som gode sjøkart med stor nøyaktighet, tross enkle hjelpemidler. Av militære hensyn ble de derfor «hemmeligstemplet» og holdt unna offentligheten. Dette kartet fra 1708 er første kjente nedtegnelse av stedsnavnet *Sandnes* på kart. Iuell fikk også med seg flere av de gamle kvernene langs kysten og kartet er trolig derfor også blant de første med «Sandes-industrien» kartfestet.

Kilde

Kartverket, Historiske kart. Kartserie: Historiske sjøkart - museumskart: https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1718: Sjøkart over Østersjøene og landene rundt fra 1718

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Sjøkart over Østersjøene og landene fra rundt fra 1718. Håndtegnet av kartograf, skipsreder og skipsfører *Jens Sørensen* (1646–1723) – i 1695 utnevnt til «søkortdirektør» i Danmark–Norge.. Original kartstørrelse 57, 7 cm x 48,3 cm.

Kilde

Kartet er hentet fra Wikimedia Commons. https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Old_maps_of_Rogaland.

Henvisning til kart

https://no.wikipedia.org/wiki/Fil:Sj%C3%B8kart_over_%C3%98stersj%C3%B8ene_og_landene_rundt_fra_1718.png.

1740-1760: Accurata tabula præfecturæ Stavangriensis

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart over Stavanger «Ampt» med fogde- eller prosti-inndelingen Jæren, Dalerne og Ryfylke markert. Kolorert kobberstikk for atlas. Laget av Johan Christopher Hein Holter i Danmark i årene 1740–1760.

Kilde

Det Kongelige Bibliotek i København. KBK 2-1. Original i Fredrik V atlas. Bind 40 tavle 69. Johan Christopher Hein Holter fecit. Kartet er hentet fra: Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.

Henvisning til kart

http://www.kb.dk/maps/kortsa/2012/jul/kortatlas/object78161/en/

1750: Norge 66: Grense Carte over Norge og Kongens Reise-Tour

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Håndtegnet kart over sørvestlige deler av Norge fra ca. 1750. Noe usikker opprinnelse og årstall, men kartet antyder en reiserute langs Gandsfjorden både til lands og til vanns. (Egil Berge har listet opp konge- og dronningreiser over Sandnes i 1685, 1704, 1733, 1856… Sandnes historielags årbok 2017, s 164.)

Kilder

Kartverket, Historiske kart. Kartserie: Norgesavdelingen. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/sok København. København. etreff/mitt-kart?mapId=6836.

1750: Kartblad 154: Situations Cart over det 3. Ryfølchske Compagnie Destrict: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

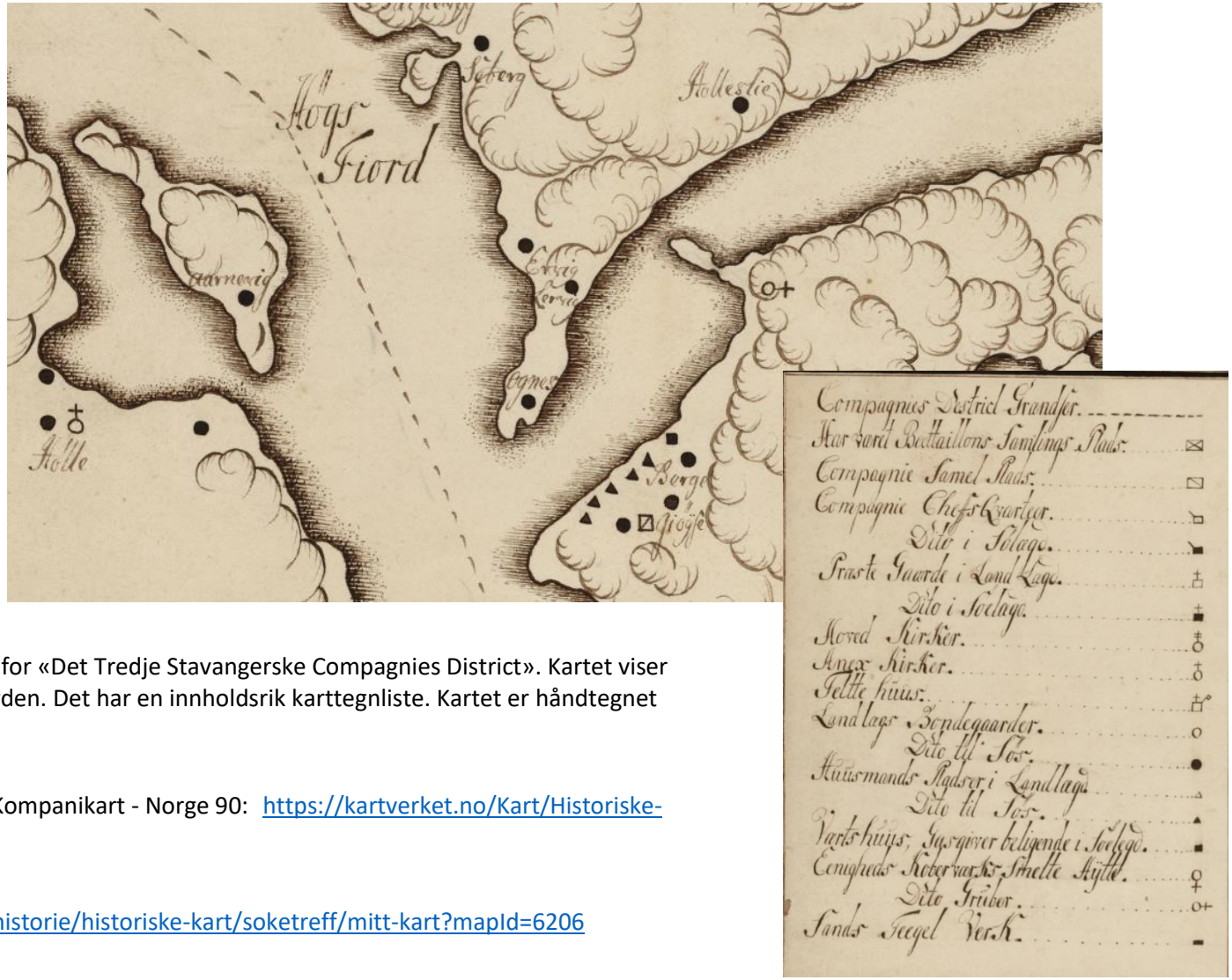

Om kartet

Kompanikart over Ryfylke fra ca. 1750 for «Det Tredje Stavangerske Compagnies District». Kartet viser Høle kirkeområde, Forsand og Lysefjorden. Det har en innholdsrik karttegnliste. Kartet er håndtegnet med ukjent tegner.

Kilde

Kartverket, Historiske kart. Kartserie: Kompanikart - Norge 90: https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=6206

1752: Diaecesis Christiansandiensis delineatio topographica ad Confinia Wicinarum Dioclesium singulas monstrans Præfecturas nec non Terminos et Limites duarum legionum vulgo Westerlehnsche cum Divisione unius cujusque Centuriæ

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart over den militære inndelingen i Christiansand Stift 1752. Håndtegnet av Henrick Falck i Lillesand i 1752. Viser kompaniene navngitt med kompanisjefene, med oversikt over samlingsteder for bataljoner, sesjonssteder og ekserserplasser.

Kilde

Det Kongelige Bibliotek i København. Original i Fredrik V atlas. Bind 40 tavle 56. Kartet er hentet fra: Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.

Henvisning til kart

http://www5.kb.dk/maps/kortsa/2012/jul/kortatlas/object78124/en/

1756: Carte over Christiansands Stift med angrensende Christiania og Bergens= Stifter hvorudi forestiller de 2de Westerlænsche Regimenter

Kartets utstrekning

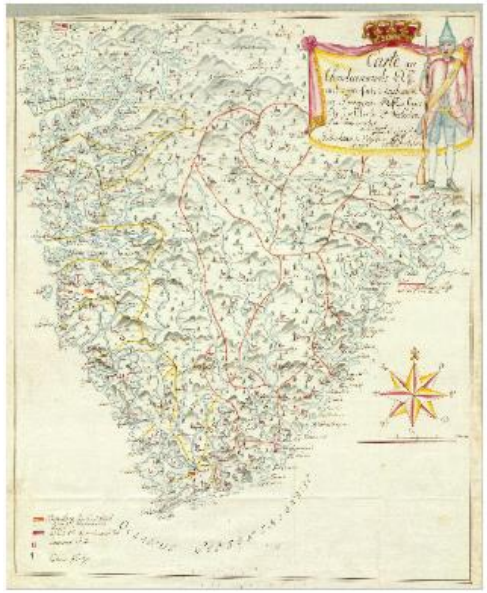

Detaljutsnitt

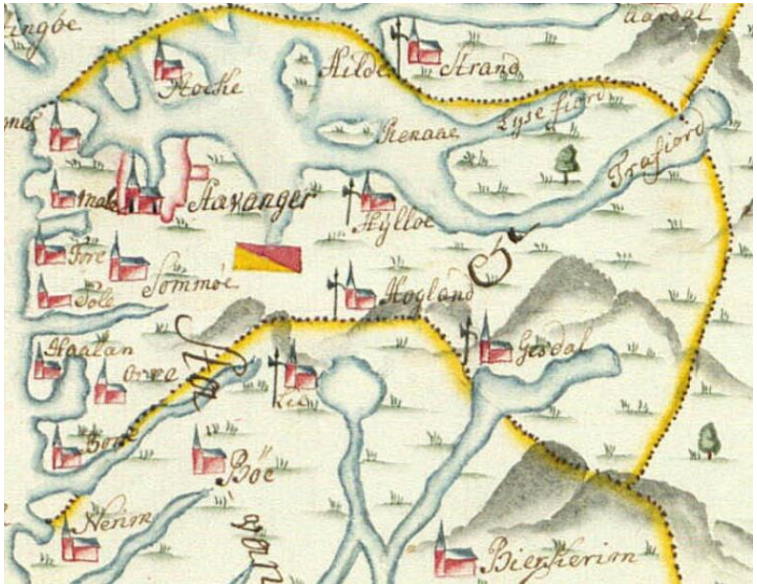

Om kartet

Kart over store deler av Sør-Norge som viser den militære inndelingen. Håndtegnet av I. C. Richeloeu i Danmark i 1756. Landskapet er vist ved fjellprofiler.

Kilde

Det Kongelige Bibliotek i København. KBK 2-1. Original i Fredrik V atlas. Bind 40 tavle 57. Richelieu, I. C. Kartet er hentet fra: Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.

Henvisning til kart

http://www.kb.dk/maps/kortsa/2012/jul/kortatlas/object78089/en/

1757: Regni Norvegia declineatio novissima finitimarumque Sveciæ Provinciarum

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart fra 1752 over Sør-Norge og Nordland som viser stiftinndelingen. Kartet er håndtegnet av S. O. de Falckenskiold i målestokk 1:200 000. Relativt sparsomt med navn, men viser Gandsfjorden og Lysefjorden på rett plass. Fjellterrenget er markert som fjellprofiler med myke penselstrøk som bakkesterker.

Kilder

Kartverket, Historiske kart. Norgesavdelingen. Falckenskiold, S.O. Norge 78: https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1759: Charta over Christiansand Stift

Kartets **utstrekning**

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart over Christiansand Stift fra 1759, tegnet av artillerikaptein Ove Andreas Wangensteen i Danmark i 1759. Det viser inndelingen i fogderier eller prostier. I sitt norgeskart fra 1761 har han valgt prosteinndelingen. Bispesetet var i 1682 flyttet fra Stavanger til Kristiansand (anlagt 1641) og navnet endret til Christiansand Stif. Stift var den offisielle betegnelsen på bispedømme fra reformasjonen 1537 til 1918.

Kilde

Det Kongelige Bibliotek i København. KBK 2-1. Original i Fredrik V atlas. Bind 40 tavle 55. Wangensteen, Ove Andreas. 1759. Charta over Christiansand Stift aftegnet i Rendsborg Aar 1759. Kartet er hentet fra: Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.

Henvisning til kart.

http://www5.kb.dk/maps/kortsa/2012/jul/kortatlas/object79156/en.

1761: Norge 79: Kongeriget Norge afdelet i sine fiire Stifter; samt underliggende Provstier. Wangensteens kart

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Artillerikaptein *Ove Andreas Wangensteens* kart over «Kongeriget Norge» fra 1761 skal være det første trykte kartet som viste hele Norge, og det første laget av en navngitt norsk kartograf. Målestokken er 1:600 000 og det ble trykt som kobberstikk i Hamburg. Det ble regnet å være av mye høyere kvalitet enn tidligere norgeskart. Men Sandnes og Gandsfjorden mangler, og kom med Ryfylkefjordene, langt bedre ut på 1600-tallskartene som hadde kartet til stavangerbiskop Scavenius som forbilde (se 1636 og 1662) Kartet er derimot oppdatert på administrative grenser. Bispesetet Stavanger var i 1682 blitt flyttet til Kristiansand (grunnlagt 1641) og navnet endret til Christiansand Stift. Stift var den offisielle betegnelsen på bispedømme fra reformasjonen 1537 til 1918, prostiene var mindre enheter under stiftet, men over prestegjeldene i det kirkelige hierarkiet.

Kilde

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Norgesavdelingen. Større områder. https://kartverket.no/om-kartverket/historie. https://forskning.no/historie-geofag/forste-nordmann-som-tegnet-norge/374986. Hoem, Arne I. 1986. Norge på gamle kart, s. 54. Velsand, Andreas. 2018 Gamle dansk-norske kart over Norge. Masteroppgave UiO, s.54.

Henvisning til kart.

Mitt kart | Kartverket.no

1778 (kopi 1950). Stavanger amt nr 41: Kart over Stavanger amt: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart som viser Stavanger Amts tre fogderier: 1 Ryfylke, 2 Jæderen, 3 Dalerne. Viser inndeling i Ryfylkes fjerdinger og har listet opp amtenes skipreider. Kartet er en håndtegnet kopi fra 1950 av et kart forfattet i 1778. Det er usikkert hvor originalen fra 1778 befinner seg. Kartet er i målestokk 1: 50 000.

Kilder

Kartverket. Kartserie: Historiske kart. Amtkartsamling: https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1785: Norge 109: Det Sydlige Norge. C. I. Pontoppidan

Kartets utstrekning

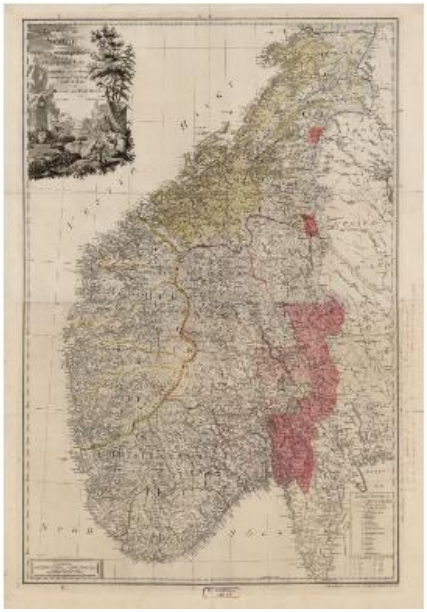

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart fra 1785. Oppmålt av I. Erichsen og tegnet av dansken Christian Jochum Pontoppidan (1739-1807). Pontoppidan var lærer i tegnekunst ved Den Kongelige Landkaderkorps. Han tegnet flere kart over Norge og Skandinavia. Kartet viser den sivile, administrative inndelingen av Sør-Norge i stift, amt, fogderi og prestegjeld. Blant mange symbolforklaringer vises postveier, postgårder og gjest- og skyssgårder. Med kartet fulgte boken «Geographisk Oplysning til Cartet over det Sydlige Norge». Pontoppidan hadde tilgang til det meste av det NGO da hadde gjort av kartlegging. Kartene til Pontoppidan ble lenge regnet for de mest korrekte kartene over Norge. De ble brukt under Napoleonskrigene, av fedrene på Eidsvoll og av norske kunstmalere når de planla studieturer i fjellheimen. Målestokk er 1:850 000. Kartets størrelse 102,5 x 68,5 cm. Trolig en av de første gangene relieffet er kun vist med bakkestreker.

Kilder

Kartverket , Historiske kart. Norgesavdelingen: https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/. Hoem, Arne I. 1986. Norge på gamle kart. . Velsand, Andreas. 2018 Gamle dansk-norske kart over Norge. Masteroppgave UiO https://kartverket.no/om-kartverket/historie/slik-kartla-vi-landet.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1785: Norge 109: Det Sydlige Norge.; sør C. I. Pontoppidan, med påtegninger.

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart fra 1785. Oppmålt av I. Erichsen og tegnet av dansken Christian Jochum Pontoppidan (1739-1807). Påtegnet lengde og breddegradene gjennom Bergen og Kongsvinger og inndelingen for kystkartleggingen. Ingen dato for påtegningene. De er skrevet på tysk. Målestokk er 1:800 000.

Kilder

Kartverket , Historiske kart. Norgesavdelingen: https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1785: Norge 109: Det Sydlige Norge.; sør. C. I. Pontoppidan

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart fra 1785. Oppmålt av I. Erichsen og tegnet av dansken Christian Jochum Pontoppidan (1739-1807). Søndre del av sørlige Norge. Målestokk 1:800 000.

Kilder

Kartverket , Historiske kart. Norgesavdelingen: https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1795: Trigonometrisk grunnlag, vedlegg 2.

Kartets utstrekning

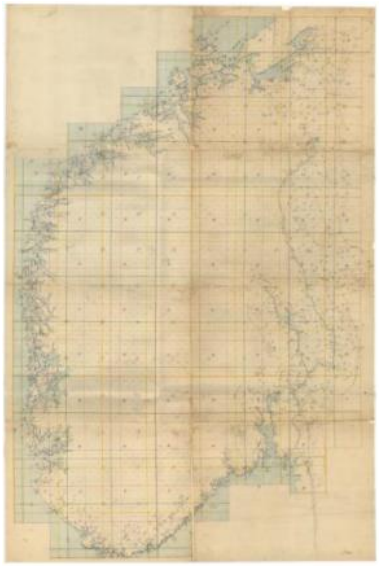

Detaljutsnitt

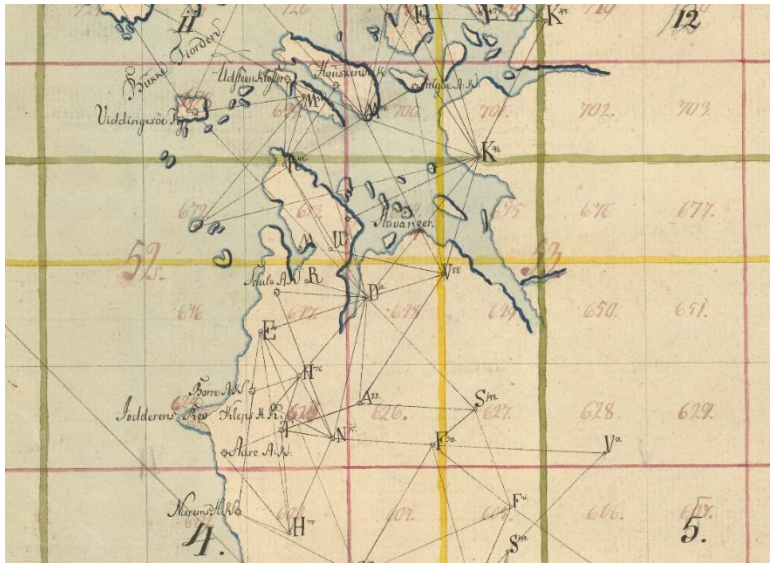

Om kartet

Kartet gir oversikt over det trigonometriske nettet i Sør-Norge. Dateringen 1795 er usikker. Håndtegnet av J. F. Ramm

Kilder

Kartverket. Kartserie: Trigonometrisk grunnlag. Større områder. https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historisk-arkiv.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1795: Sjøkart. Museumskart 86b: Speciel kaart over en Deel af den Norske Søe-Kyst, Stavanger-Karmøy.

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Østre del av et sjøkart over kysten langs Jæren, fra Karmøy til Varhaug fra 1795. Håndtegnet av Carl Friderich Grove i målestokk 1:100 000. Kalt «*De groveske Drafter*». Gårdsnavn er med og hus antydet med skissemessig rød penn, mens kirkene er «tegnet» i profil. Postveien er tegnet inn som den rette linjen den er tenkt, men var vel neppe ferdig. Den skal ha blitt opparbeidet her omkring 1800. Fjell som er viktige sjømerker er markert særskilt, som Dalsnuten, Vårlivarden og Åslandsnuten. Kraftig formgiving av terrenget ved bruk av horisontale formlinjer, med pen og pensel og bakkestreker på flatene. Postveien er skissert som en rett strek forbi Sandnes. Kartet finnes i flere varianter.

Kilder

Kartverket. Kartserie: Historiske sjøkart – museumskart. https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historisk-arkiv.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1798: Sjøkart over Vestlandet, fra Bergen til Stavanger

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Sjøkart over Vestlandet, fra Bergen til Stavanger. Kobberstikk ugitt av det kongelige sjøkartarkiv i 1798. «Trigonometrisk opmaalt og ved astronomiske Obersvationer verificeret deH'rer Capitain Grove ved Søe etaten, Ober Krigs - Commissair Wibe og Lieutenant Aubert ved Ingenieuerne» Usikker målestokk. Original kartstørrelse ca 66 x 100 cm. Kartet er nr. 4 av 7 i serien «*De groveske Drafter*» fra 1791–1803. En informasjonslapp heftet ved har opplysningen: «Fra det Kgl. Danske Søkort-Arkiv i anledning af Norges Sjøkartverks 50 års jubilæum.» En dobbelt gradestokk i nedre og øvre rammer henviser til lengdegrader øst for Greenwich-meridianen og vest for Kiøbenhavn-meridianen. Men ved arbeidet med koordinatberegningen ble det på denne strekningen tatt utgangspunkt i meridianen gjennom Bergen domkirke.

Kilder

Kartverket, Historiske kart. Kartserie: Historiske sjøkart - museumskart: https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1798: Museumkart 83: Speciel Kaart over en Del af den Norske Kyst, Bergen tilligemed indløbet til Stavanger.

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Håndtegnet sjøkart over Vestlandet, fra Bergen til Stavanger. Ugitt av det kongelige sjøkartarkiv i 1798. «Trigonometrisk opmaalt og ved astronomiske Obersvationer verificeret deH'rer Capitain Grove ved Søe etaten, Ober Krigs - Commissair Wibe og Lieutenant Aubert ved Ingenieuerne» Usikker målestokk.Kartet er nr. 4 av 7 i serien «De groveske Drafter» fra 1791–1803. En dobbelt gradestokk i nedre og øvre rammer henviser til lengder øst for Greenwich- og vest for Kjøbenhavn-meridianen. Men ved arbeidet med koordinatberegningen ble det på denne strekningen tatt utgangspunkt i meridianen gjennom Bergen domkirke.

Kilder

Kartverket, Historiske kart. Kartserie: Historiske sjøkart - museumskart: https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1800: Trigonometrisk grunnlag, vedlegg 3.

Kartets utstrekning **Detaljutsnitt**

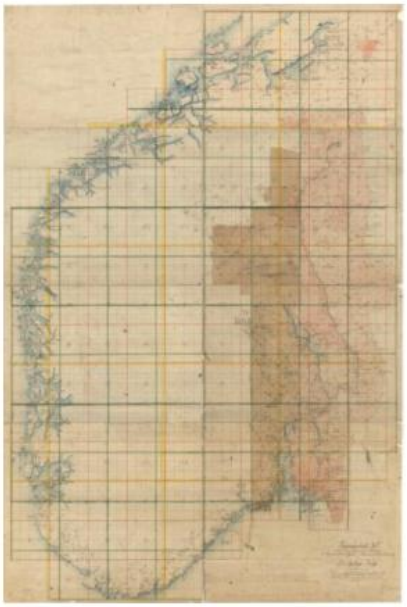

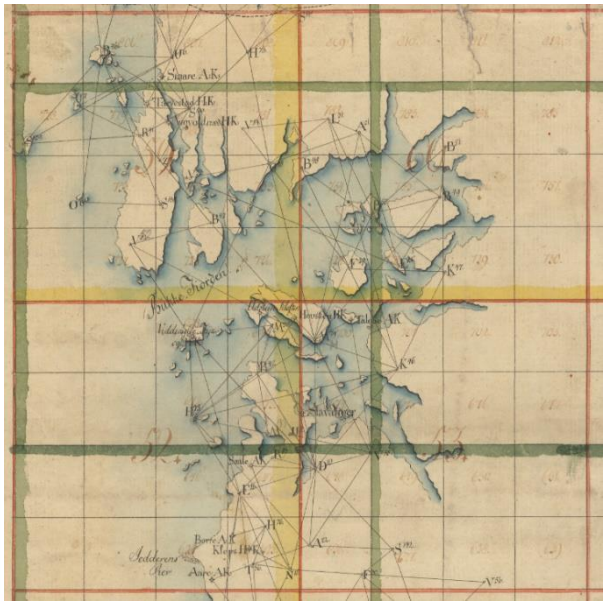

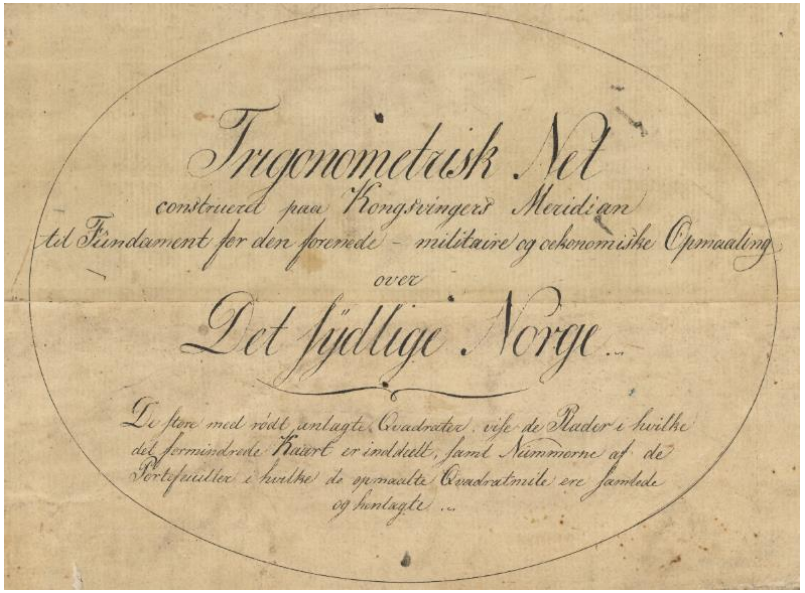

Om kartet

Kart med geodetisk grunnlag. Kartet gir oversikt over det trigonometriske nettet i Sør-Norge rundt 1800. Dateringen 1800 er usikker. Håndtegnet. Se lignende kart fra 1795.

Kilder

Kartverket. Kartserie: Trigonometrisk grunnlag. Større områder. https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historisk-arkiv.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1803: Sjøkart. Karta öfver Nord ostra delen af Nord-Sjön samt Skagerrack

Kartets utstrekning

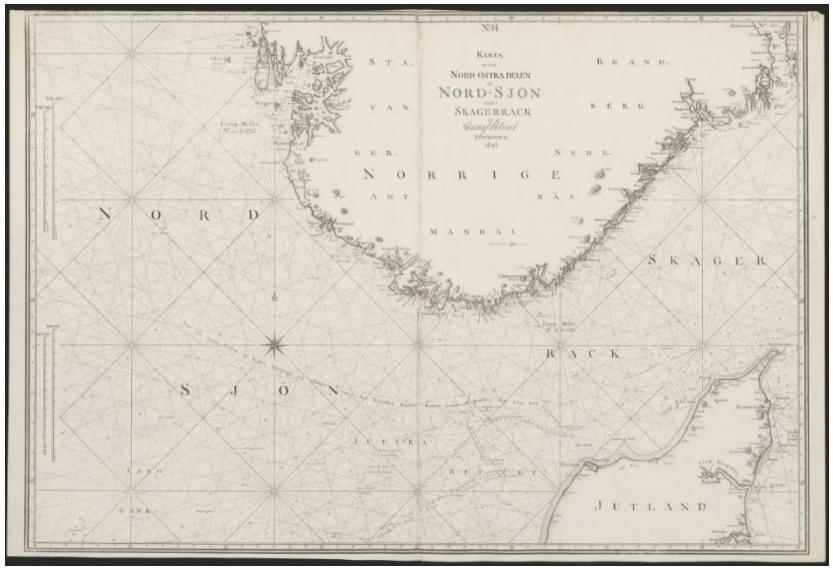

Detaljutsnitt

Om kartet

Kartblad fra Sveriges sjöatlas fra 1803. Gustaf af Klint (1771-1840) (kartograf). Utgivelsessted Stockholm. Utgiver ikke identifisert. Relieff vist med bakkestreker. Dybder vist med dybdepunkter. Dalsnuten og Åslandsnuten er markert. Kartet måler 92 x 62 cm

Kilder

Nasjonalbiblioteket kartarkiv. Ginsbergsamlingen. Søk i kartsamlingen vår her | Kart på nett | Nasjonalbiblioteket (nb.no)

Henvisning til kart

https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digikart_gaa0010001127

1798: Fierde Hefte af de oplysende Beretninger for de Söefarende ...

Tittelside

*17g004943 NA/A 1992:17559

Fierde Hefte
af de
oplyſende
Beretninger
for
de Söefarende
til de
Specielle Kaarter
over den
Norſke Kyſt,
henhörende
til Kaartet No. 4,
hvilket ſtrækker ſig fra 60° 30′ til 58° 50′ Norder Brede,
indbefattende endeel af
Herlöe- og Gielte-Fiordene
norden for Bergen
ſamt
hele Bergens-Leed Syd efter,
tilligemed
Indſeilingen til Stavanger.
Trigonometriſk opmaalt og ved aſtronomiſke Obſervationer verificeret
med eet Blad Landtoninger.
Udgivet fra det Kongelige Söekaart-Archiv i October 1798.

Andet Oplag; udgivet i Junii 1802.

Priſen for denne Beretning med indheftede Landtonings-Blad er 48 Skilling danſk.

Kiöbenhavn.
Trykt hos Directeur Johan Frederik Schultz,
Kongelig og Univerſitets-Bogtrykker.

Detaljutsnitt

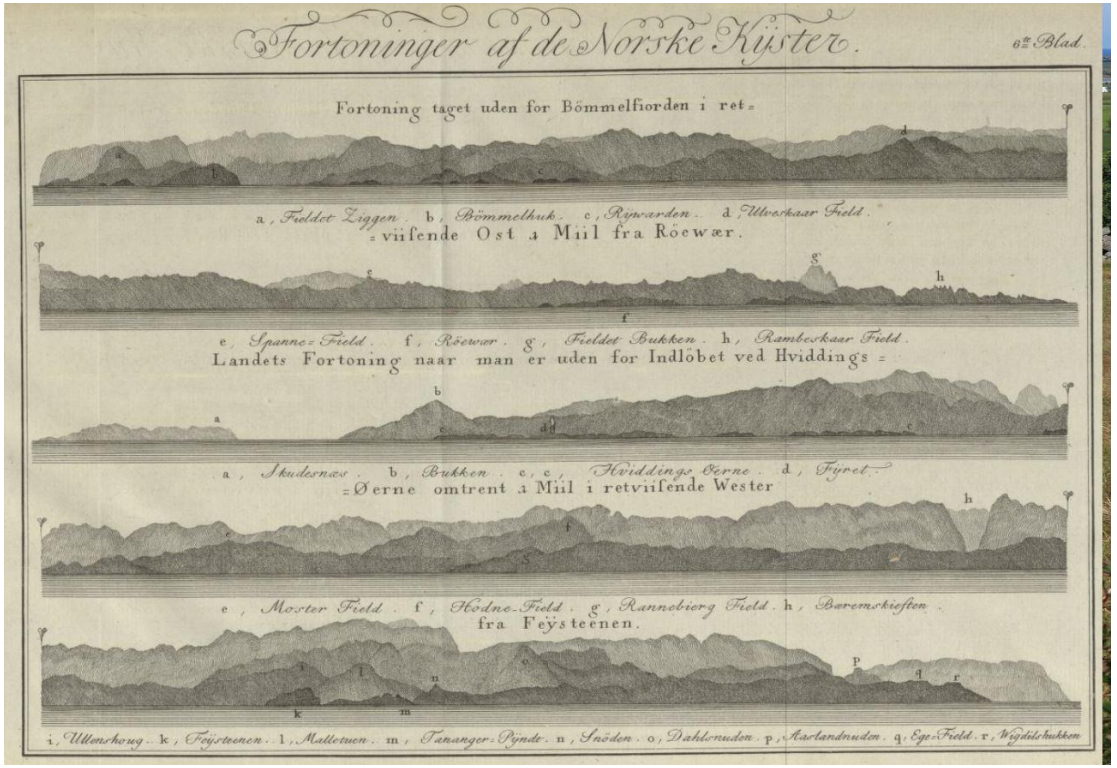

Om boken

Sammen med de «*De groveske Drafter*» ble det trykt hefter som inneholdt detaljerte seilingsbeskrivelser og tegninger av kystprofiler, såkalte fortoninger eller landtoninger. Plansje bakerst. Fortoningene ble som regel tegnet av Grove selv, men ble de siste årene bistått av sjefen ved sjøkadettkorpset, kaptein Hans Chr. Sneedorf. Markante punkter ble navnsatt. I Sandnes gjelder det fjelltopper, de samme som ble markert på kartene. Her er Dalsnuten og Aaslandsnuten framhevet (G og P nederste rekke) og inngår derfor i leden som sjømerker. Utgiver er Kgl. Søekart-Archiv (København) og forfatter , Poul Vendelbo de Løvenørn. Denne andreutgaven ble trykt 1802 hos Directeur Johan Frederik Schultz, Kongelig og Universitetsbogtrykker.

Henvisning

Nasjonalbiblioteket: https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2017020328007.

1800: Kart over det 1ste Ryfylkiske Compagnie District

Kartets utstrekning

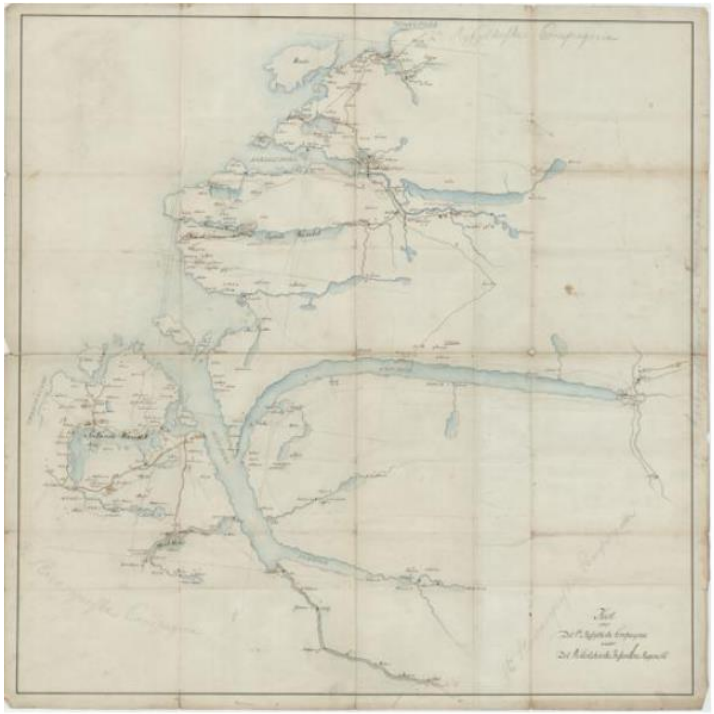

Detaljutsnitt

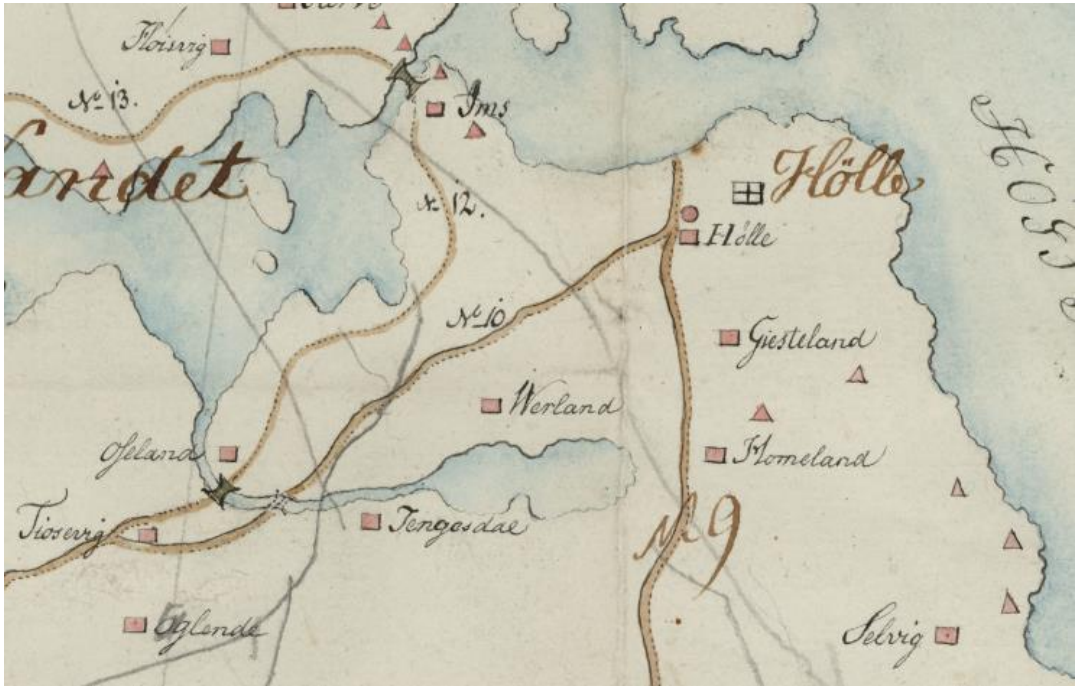

Om kartet

Kart over distriktet til 1ste Ryfylke kompani. Viser deler av Ryfylke med Høgsfjorden og Lysefjorden. Kartet har med Forsand, Høle og Riska. Det viser infrastrukturen med veier, broer og vadesteder, men har ikke informasjon og naust og båtplasser. Bosettingen er vist med gårdsnavn og skiller mellom hovedgårder og plasser med symbol. Usikker datering til rundt 1800. Kartet er håndtegnet, karttegner ukjent.

Kilder

Kartverket, Historiske kart. Kartserie kompanikart Norge 90. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=6205.

1812: Sjøkart. Carte particulière de la Côte de Norwège : depuis Egefield jusqu' à Christiansand entre 58° et 59° de Latitude Nord, et 3 et 6° de Longitude Est, d'après les Cartes levées par ordre du Gouvernement Danois

Kartets utstrekning

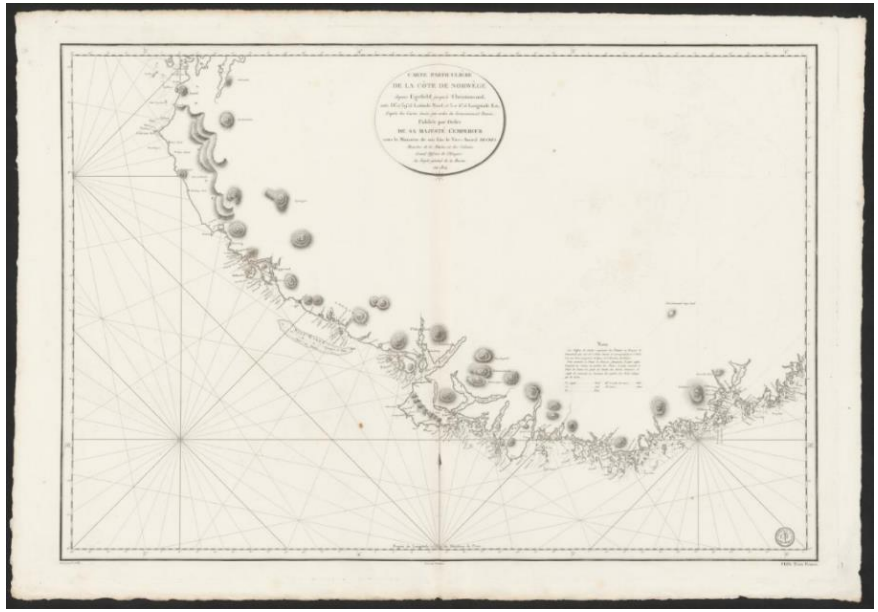

Detaljutsnitt

Om kartet

Sjøkart over kysten av Sør-Norge datert 812. Utgiver Frankrike. Publisert: Dépôt Général de la Marine, 1812. Kobberstikk. Relieff vist med bakkestreker. Dybder vist med dybdepunkter. Dalsnuten og Åslandsnuten er markert. 1 kart 58 x 87 cm.

Kilder

Nasjonalbiblioteket kartarkiv. Ginsbergsamlingen. Sea charts of Norway, 1585-1812 / William B. Ginsberg. 2012. Søk i kartsamlingen vår her | Kart på nett | Nasjonalbiblioteket (nb.no).

Henvisning til kart

https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digikart_gaa0010000081

1814: Karta öfver Norrige

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

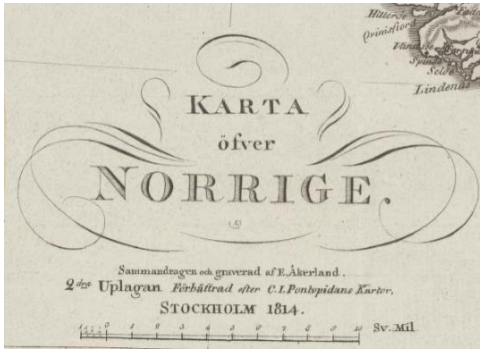

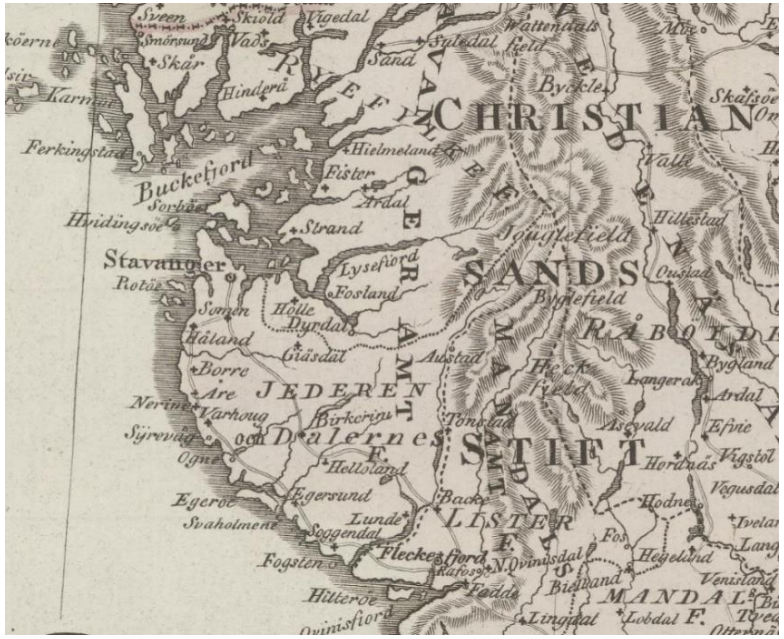

Om kartet

Kart over Norge. Datert 1814. «Sammendragen och graverad af E. Åkerland. 2dra Uplagan. Förbätrad efter C. I. Pntopidans Kartor.» (1754-1835). (Kartograf Erik Åkerland (1754-1835)). Utgiversted Stockholm. Utgiver ikke identifisert. Kobberstikk. Relieff vist med bakkestreker. Målestokk ca. 1:5 340 000. 1 kart farger 42 x 30 cm

Kilder

Nasjonalbiblioteket kartsamling. Maps and mapping of Norway, 1602-1855 / William B. Ginsberg. 2009.Søk i kartsamlingen vår her | Kart på nett | Nasjonalbiblioteket (nb.no).

Henvisning til kart

https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digikart_gaa0010000932.

1815: Karta öfver Sverige och Norrige

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart fra 1815 over Norge og Sverige med stift- og amt-/länsinndeling markert med farger. Finnmark innfelt. Utgitt 1815 av Geografiska Inrättningen. Sparsomt med navn. Topografi vist med bakkestreker. Innfelt: kart over Finnmark. «Sammendragen och författad af C.P.Hällström». Kartet er også signert S. Anderson. Målestokk: 1:2 000 000. 1 kart farger 89 x 57 cm

Kilder

Nasjonalbiblioteket kartarkiv. Søk i kartsamlingen vår her | Kart på nett | Nasjonalbiblioteket (nb.no).

Henvisning til kart

https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digikart_gaa0010001267.

1816: Situations Cart over Det Øvre District af Jedderen hvori gjennom En nyh Weianlag er udseet fra Gaarden Mossige til Postgaaden Aase

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

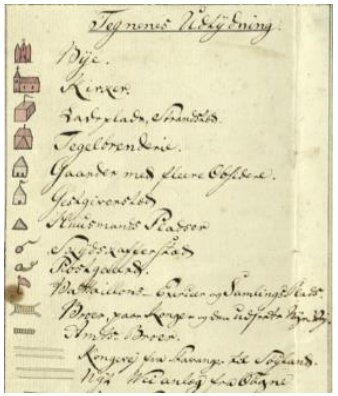

Om kartet

Det eldste veikartet fra Jæren ble tatt opp av infanterikaptein Claus Harthvig Worsøe i 1816. Det viser «Jæder-Hovedveg» fra Stavanger til Ogna og en ny indre vei fra Åse sørøstover til gården Mossige i Time (Kvernelandsveien/Vagleveien til Orstad gamle bru i Sandnes) – og som fortsetter i en vintervei videre til Bjerkreim. Kartet har mange opplysninger om steder veiene passerer, med symboler for type bebyggelse og standard på veier og broer.

Henvisning til kart

Statsarkivet i Stavanger, Amtmannsarkivet, Kaptein Klows arkiv.

1818 (1785): Norges Bevæbning 1818. Grunnlag Pontoppidan 1785.

Kartets utstrekning

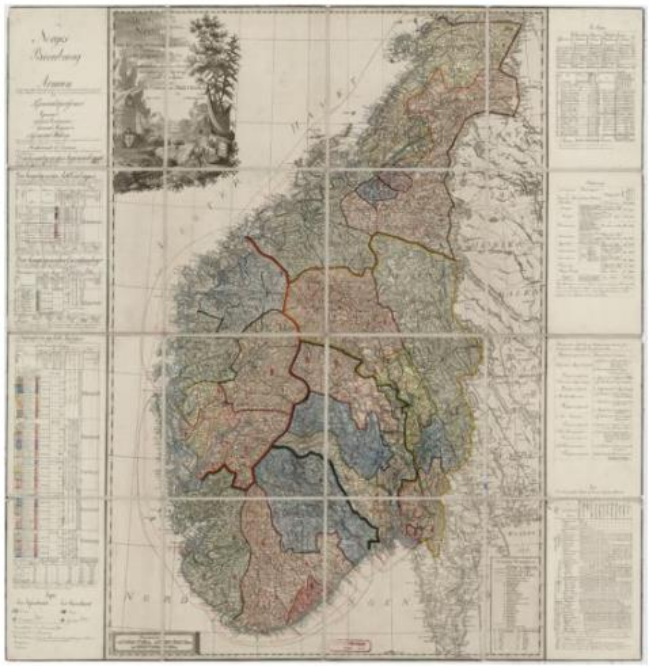

Detaljutsnitt

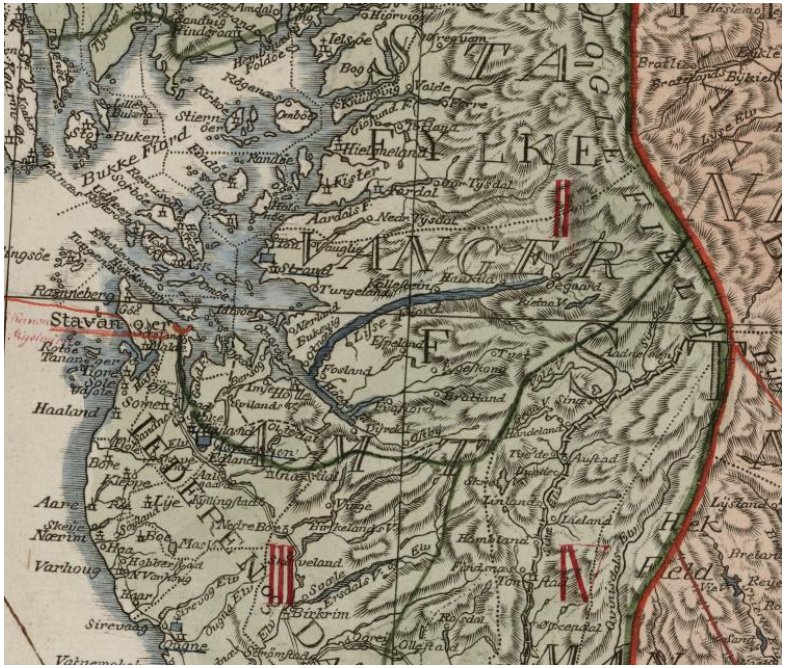

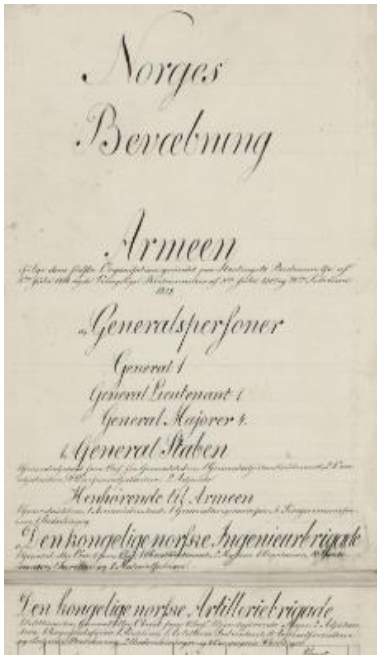

Om kartet

Oversikt over Norges Bevæpning, Armeen 1818 med utgangpunkt i Pontoppidans kart fra 1785. Kartet er håndtegnet i målestokk 1:800 000..

Kilder

Kartverket, Historiske kart. Kartserie: Norgesavdelingen. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1818: Stavanger amt nr 25: Kart over søndre Sannes

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Kartet viser området innerst i Gandsfjorden i år 1818. Det er utarbeidet av infanterikaptein Claus Hartvig Worsøe, i forbindelse med en omstridt delingsforretning mellom eiere av Trones og Hana som gjaldt noen sjøhusgrunner i den såkalte søndre sjøalmenning – omtrent der Sandnes Ullvare senere ble liggende. Dette er det eldste kjente kartet fra Sandnes-området med et høyt detalj- og nøyaktighetsnivå. Kartet viser strekningen langs fjorden fra nord ved Gandsområdet, omtrent der Langgata i dag går over i Strandgata, til sør ved dagens Kirkegata. Originalen er gått tapt. Dette er en kopi laget som «Erindring til brudeparet Simonsen den 18de oktober 1904». Kartet er håndtegnet i målestokk 1:1000.

Kilder

Kartverket, Historiske kart. Kartserie: Amtskartsamling. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/. Sørby, Hild og Paavola, Mette. Sandnes arkitektur, 2011, s. 128.

Henvisning til kart

Søketreff | Kartverket.no.

1820: Stavanger amt nr 2: Kart over Stavanger amt: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart over Stavanger amt i 1820 (usikkert). Viser hovedveiene og viktige steder og kirker. Kartet er håndtegnet i målestokk 1:1 000 000.

Kilder

Kartverket, Historiske kart. Kartserie: Amtskartsamling. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=2538.

1821: Geografisk, Militairisk och Statistisk Karta öfver hela Sverige och Norrige

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

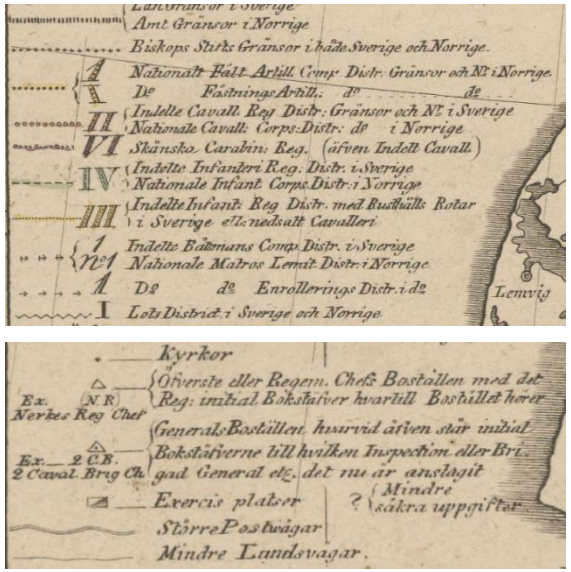

Om kartet

Et særdeles innholdsrikt kart over Norge og Sverige fra 1820–1821, med opplysninger om geografi og botanikk, militære og sivile inndelinger, losdistrikt og befolkningsstatistikk, blant mer. Kartograf er Otto Julius Hagelstam (1784-1870), medforfatter Samuel Anderson, trolig gitt ut i Stockholm 1821. Målestokk ca. 1:2 000 000. Størrelse 96 x 62 cm. Relieff vist med bakkestreker.

Kilder

Nasjonalbiblioteket kartarkiv. Ginsbergsamlingen. Merknad: (GIN 1139) (Proveniens: William B. Ginsberg) (Eies av Sparebankstiftelsen) (Til bruk i Kartsaml.) Kartsaml.). Søk i kartsamlingen vår her | Kart på nett | Nasjonalbiblioteket (nb.no).

Henvisning til kart

Geografisk, Militairisk och Statistisk Karta öfver hela Sverige och Norrige (nb.no)

1823: Vei Kaart over Norge

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Veikart datert 1823, trolig det første veikartet som dekket hele Sør-Norge. Utgitt av major H. G Bloch. Kobberstikk gravert av S. Anderson, Stockholm. Målestokk 1:1 500 000. Det er kun steder ved hovedveien er som er med. «Afstanden imellem Skyds Stationenre ere betegnede i ¼ Mile». De er påført kartet. Fra Sandnes er Skjæveland og Lura med. Kartet har egen «Tabell over Afstanden imellem Kjöbstæderne».

Kilder

Nasjonalbiblioteket kartarkiv. Referanse: Maps and mapping of Norway, 1602-1855 / William B. Ginsberg. 2009. Søk i kartsamlingen vår her | Kart på nett | Nasjonalbiblioteket (nb.no). B. G. Harsson 2016. s. 425

Henvisning til kart

https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digikart_gaa0010000052

1826: Norge 146: Kart over det sydlige Norge. Carpelan

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart over det sørlige Norge fra 1826. Kobberstikk laget av Wilhelm Maximilian Carpelan (1787–1830) og gitt ut i Stockholm. Carpelan var en finsk/svensk offiser, en dyktig kartograf og kunstgrafiker med landskapsprospekter som spesialitet. Han foretok omfattende reiser mens han var stasjonert i Norge. Kartet viser amt- og fogdeinndelingen, og har med en del tall for areal og folkemengder. Det har oversikt over viktige veier med gjestgiverier. Terrenget er skyggelagt med bakkestreker. I Kartrammen er det tegnet inn profiler av kjente fjellrekker. Tegnforklaring med norsk og fransk tekst.

Kilder

B. G. Harsson 2016, s. 439. Kartverket. Kartserie: Norgesavdelingen. https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historisk-arkiv.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1830: Norge 152: Veikart over Norge

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Veikartet fra 1830 representerer NGOs første trykte landkart over Norge (sør for Nordland). Det er trykt som litografi og er signert premiærløytnant C. H. P. Lund. Det er: «Utarbeidet etter foranstaltning av den Kgl. Norske Regjerings Justis-og Politidepartement under oppsyn av Direksjonen for den Kongelige norske Oppmåling». Målestokk er 1: 1500 000. Det er kun steder ved hovedveiene er som er med. «Afstandene imellem Skydsstationenre ere betegnede i ¼ Mile». De er påført kartet. Det gjelder også sjøveier på Høgsfjord. Kartet har egen «Tabell over Afstanden imellem Kjøbstæderne».

Kilder

Kartverket. Kartserie: Norgesavdelingen. B. G. Harsson 2016, s 439. https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historisk-arkiv.

Henvisning til kart

Søketreff | Kartverket.no

1800 – før 1864: Inndeling i Stift, amt, fogderi og prestegjeld. Den sydlige Deel af Norge. Den nordlige Deel af Norge.

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

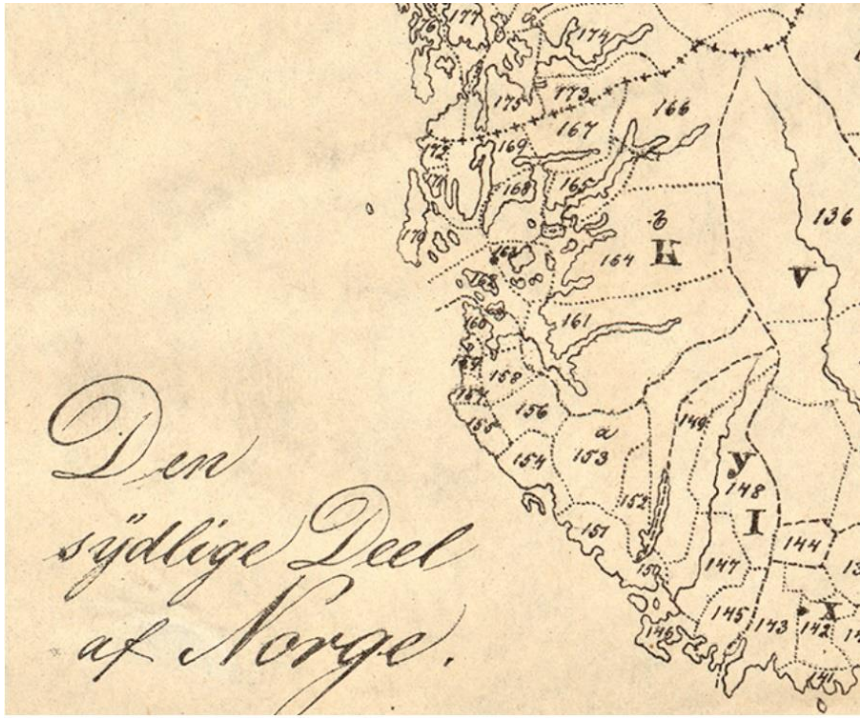

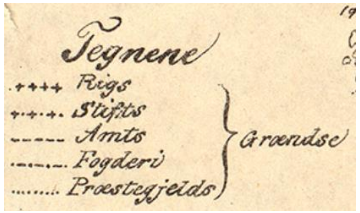

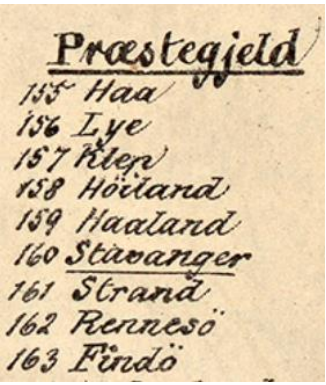

Om kartet

Udatert kart over geistlig og verdslig inndeling. Trolig før innføringen av formannskapsloven i 1837 og før Høgsfjord prestegjeld ble skilt ut fra Strand (161) i 1864.

Kilder

Slekt og Datas digitale kart. Slekt og Datas digitale kart

Henvisning til kart

no-nb_krt_01220_bak.jpg (3625×4800) (disnorge.no)

1842: Sjøkart. Museumskart 77: Karta öfver Norriges Kust ifrån Lindersnäs till Karmösund

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Sjøkart fra 1842 over «Norriges Kust ifrån Lindersnäs til Karmösund» . Kartet er utført av Gustaf af Klint. Utgitt som litografi. Målestokk 1:150 000. Kun kystlinjen og fjell som er sjømerker er avmerket inne i landet.

Kilder

Kartverket. Kartserie: Historiske sjøkart – museumskart. https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historisk-arkiv.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=11188.

1845: Norge 160: Kart over det sydlige Norge. Professor Munchs kart.

Kartets utstrekning

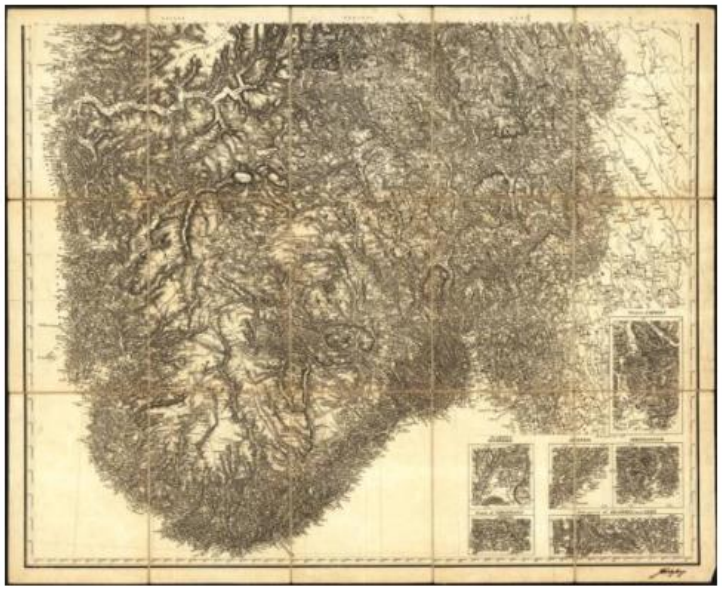

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart over det sydlige Norge fra 1845. Ett av to kartblad. Målestokk 1:700 000, størrelse 123 x 77 cm. Kartograf var *professor P. A. Munch*. Kartet er trykt som litografi av B. Herder i Sveits. Peter Andreas Munch (1810–1863) var norsk historiker, språkforsker og geograf. I 1851 begynte han å gi ut sitt hovedverk «Det norske folks Historie». I hans forskergjerning inngikk også geografiske studier. Han tegnet mange kart som bidrag til andres arbeid og gjorde selv feltarbeid og studier til dette kartet over det sydlige Norge. Tross liten målestokk framhever det seg som særlig detaljrikt med navn – hele 40 000. Han bestrebet seg på å gjengi navnene i fornorsket form. På 1840–50-tallet tegnet han også skolekart, oversiktskart og veikart. Dette kartet, og veikartet, fikk medalje på verdensutstillingen i Paris i 1878. Terrenget er skyggelagt med bakkestreker.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Norgesavdelingen. https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historisk-arkiv. Hoem, Arne I. 1986. Norge på gamle kart. 1986. S. 117.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=6805.

1845: Norge 161: Kart over Norge

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

«Kart over Norge til Brug ved Elementær-Undervisningen». Utarbeidet av P. A. Munch i 1845. Kartet ble litografert av Oscar Wergeland og Trykt av Johan Dahl i Christiania. Kartet er todelt, Sør-Norge er i målestokk 1:3600 000. Landets administrative grenser er tydelig merket. Det har en egen liste med høyde for fjelltopper og en rekke vann og et innfelt kart med historiske, tidligere riksgrenser. Terrenget er skyggelagt med horisontale kurver og bakkestreker.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Norgesavdelingen. https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historisk-arkiv. Hoem, Arne I. 1986. Norge på gamle kart. 1986. S. 117.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1845: Norge: et historisk-geographisk og statistisk Erindringsblad

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Tittel på kartet: Det sydlige Norge. Innfelt: Det nordlige Norge eller Tromsöe Stift. Samlet, udgivet og forlagt af G.C.C.W. Prahl i Bergen. Målestokk ca. 1:7 060 000. 10 x 13 cm. Med tekst: Norges fabelagtige Historie ved August Theodor Brømel (1799-1851). Det gjenfødte Norge ved M.C. Hansen (1794-1842). Geografi og statistiske Bemærkninger. Inneholder også biografier over Norges konger fra Harald hårfagre til Frederik VI, og en bord med tablåer fra norgeshistorien av Henrich Bucher. Kartet viarwe stift, amt og fogderiinndelinger og har en beskrivelse av stiftene.

Kilder

Referanse: Kart og kartlegging av Norge, 1602-1855 / William B. Ginsberg. 2009. Nr. 71. Søk i kartsamlingen vår her | Kart på nett | Nasjonalbiblioteket (nb.no).

Henvisning til kart

Norge : et historisk-geographisk og statistisk Erindringsblad (nb.no)

1847: Norge 164: Veikart over Norge utarbeidet efter de bedste Kilder

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

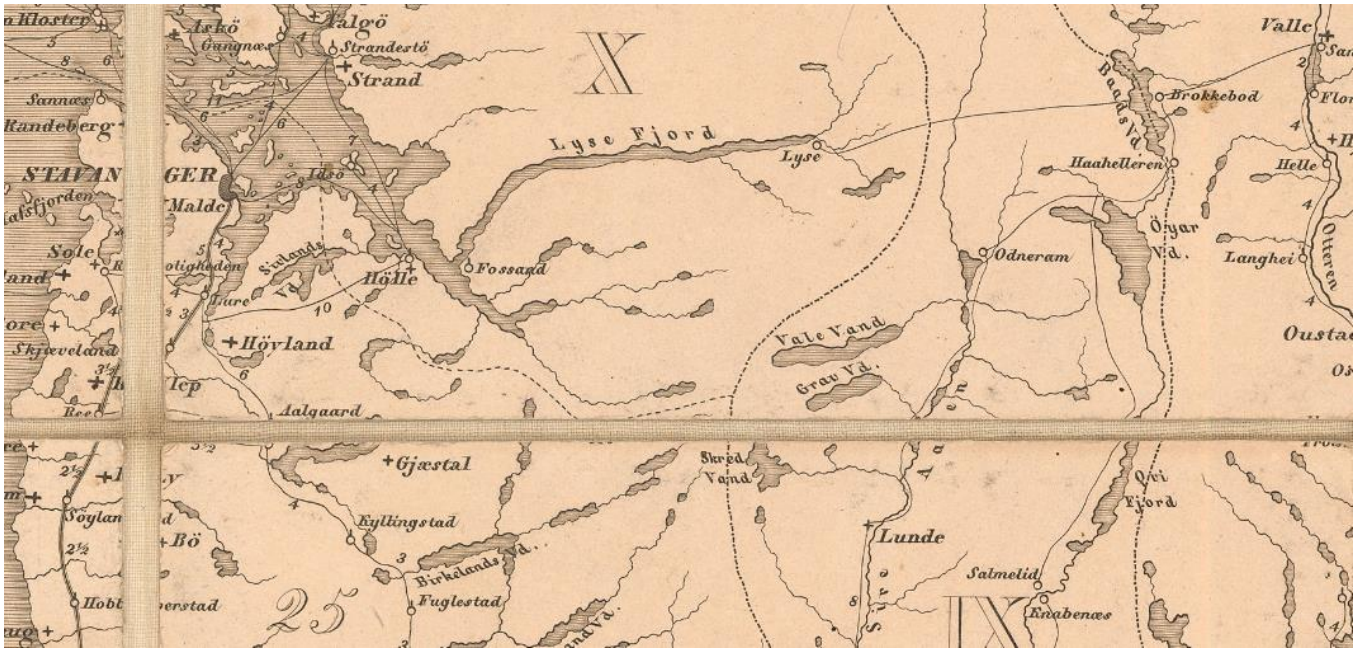

Om kartet

Veikart fra 1847. Utarbeidet av kaptein J. Waligorski og løytnant N. Wergeland. Publisert som litografi av J. Dybwads Forlag. Målestokk 1:800 000. Kart gir oversikt over hovedveier, bygdeveier og sideveier __ «for det meste kun fremkommelige Rideveie.» Skysstasjonene er markert med avstand mellom dem i «norske Fjerdedels mile». Det gjelder også flere sjøveier som har Høle som utgangspunkt. Lura er markert som skysstasjonen innerst i Gandsfjorden.

Kilder

Kartverket. Kartserie: Norgesavdelingen. Større områder. https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historisk-arkiv. Hoem, Arne I. 1986. Norge på gamle kart. 1986.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=6809.

1848: Norge 165: General Kart over den sydlige Del af Kongeriget Norge

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart over Sør-Norge fra 1848. «Det 31.de Aar efter Uafængigheds Erklæringen og Konstitusjonens Gjenindførelse. Eidsvold, den 17.de May 1814». Utført av Carl B. Roosen. «Skriften af Peleier i Paris.» Litografi i målestokk 1:100 000. Kartet er rikelig forsynt med kartsymboler og har fransk undertekst.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Norgesavdelingen. Større områder. https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historisk-arkiv.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=6810.

1851: Stavanger amt nr 4: Kart over Stavanger amt: Rogaland

Kartets utstrekning

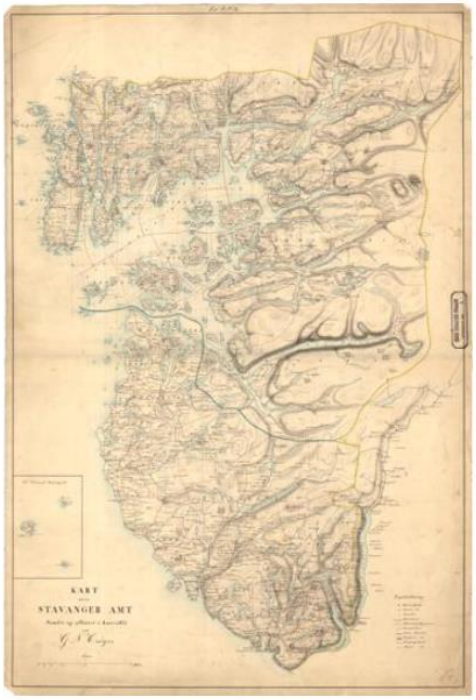

Detaljutsnitt

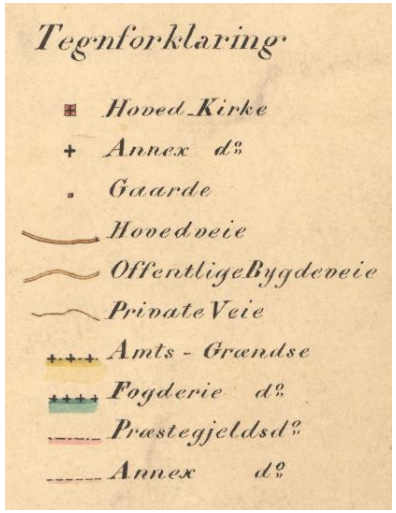

Om kartet

Kart over Stavanger Amt, del av en serie på fire blad. Viser administrative grenser, veinettet og bebyggelse. Håndtegnet av G. N. Crøger i 1851. Kartet er i målestokk 1:200 000

Kilde

Kartverket, Historiske kart. Kartserie: Amtkartsamling. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=2584.

1852: Trigonometrisk grunnlag, Squelet-Cart 48

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

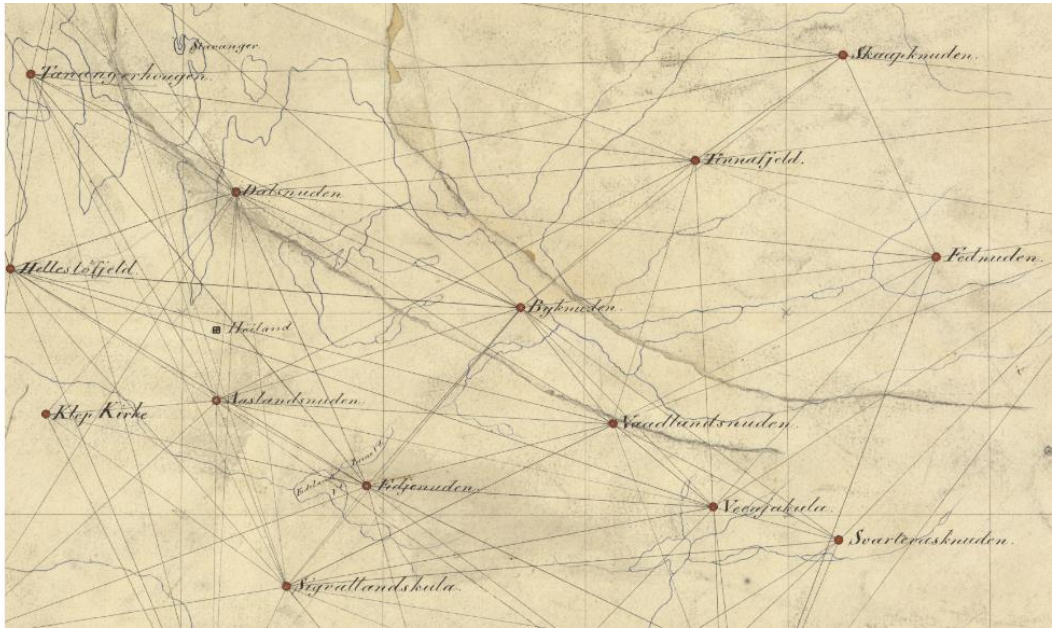

Om kartet

Trigonometrisk kart fra 1852 over Rogaland, fra Jæren til Digevasheim i øst. Viser trigonometriske punkter med navn. Grunnlaget for senere detaljkartlegging. Håndtegnet av Johannes Falkenberg.

Kilde

Kartverket, Historiske kart. Kartserie: Trigonometrisk grunnlag. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=11613.

1853: 6B 8; 6B 12; 7A 5; 7A 9: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Originalkart (målebordskart) fra 1853. Håndtegnet av E. Meidell i målestokk 1: 50 000. Kart over områdene rundt Høgsfjord. Kartet er del av grunnlaget for porteføljekart nr. 5 fra 1858.

Kilder

Kartverket, Historiske kart, Kartserie: Rektangelmålinger. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Kartverket. Rektangelmålinger: Mitt kart | Kartverket.no.

1855: 6D 4; 6D 8; 7C 1. Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Originalkart (målebordskart) fra 1855. Håndtegnet i målestokk 1: 50 000 av Thorkild Berg Bang. Kartet viser områdene mellom Strand og Lysefjorden, med litt av Høle. Kartet er del av grunnlaget for porteføljekart nr. 12 fra 1860.

Kilder

Kartverket, Historiske kart. Kartserie: Rektangelmålinger. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1855: 6B 7; 6B 11: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Originalkart fra 1855. Håndtegnet i målestokk 1: 50 000 av Jonas Ravn Daae. Kartet er del av grunnlaget for porteføljekart nr. 4 fra 1857. Viser mye av det indre av Sandnes med Høylands Fjellbygd – fra Riska til Figgjo

Kilder

Kartverket, Historiske kart. Kartserie: Rektangelmålinger: https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1855: 6B 5; 6B 6; 6B 9; 6B 10: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Originalkart (målebordskart) fra 1855. Håndtegnet i målestokk 1: 50 000 av Jonas Ravn Daae. Kartet er del av grunnlaget for porteføljekart nr. 4 fra 1857. Kartet viser det meste av den jærske delen av Sandnes, områdene mellom kysten ved Sola og Ganddalen. Det er å merke seg at Postveien over Trones ikke funnet verdig å ta med, bare den nye langs stranda.

Kilder

Kartverket, Historiske kart. Kartserie: Rektangelmålinger. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1855: 6D 2; 6D 3: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Originalkart (målebordskart) fra 1855. Håndtegnet i målestokk 1: 50 000 av Birger Hjelm. Kartet er del av grunnlaget for porteføljekart nr. 11 fra 1864. Viser områdene rundt Stavanger med Usken og deler av Riska.

Kilder

Kartverket, Historiske kart. Kartserie: Rektangelmålinger. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1855: 7C 7; 7C 8; 7C 11; 7C 12; 7D 1; 7D 5. Vest-Agder, Aust-Agder, Rogaland. Lyseheiene.

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Originalkart (målebordskart) fra 1855. Håndtegnet i målestokk 1: 100 000 av Birger Hjelm. Kartet er del av grunnlaget for porteføljekart nr. 12 fra 1860. Kart over Lyseheiene.

Kilder

Kartverket, Historiske kart. Kartserie: Rektangelmålinger. Rogaland, Vest-Agder. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=8169.

1856: 7C 2; 7C 3: Rogaland, Vest-Agder

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Originalkart (målebordskart) fra 1856. Håndtegnet i målestokk 1: 50 000 av løytnant O. Krefting. Kartet er del av grunnlaget for porteføljekart nr. 12 fra 1860. Viser den innerste delen av Lysefjorden.

Kilder

Kartverket, Historiske kart. Kartserie: Rektangelmålinger. Rogaland, Vest-Agder. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1857: Postkart for det Sydlige Norge

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Postrutekart over Sør-Norge fra 1857. Viser også dampskipsruter. Litografi i målestokk 1:1000 000. Ukjent tegner.

Kilder

Kartverket. Kartserie: Spesielle kart. Større områder. https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historisk-arkiv.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=16331.

1857: Porteføljе nr 4: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Porteføljekart nr. 4 over Rogaland fra 1857. Håndtegnet av F. Staib i målestokk 1:100 000. Kartgrunnlag er målebordskart fra 1855. Gamlaverkene på Trones og Austrått (Gravarens nr. 1) er med.

Kilder

Kartverket, Historiske kart. Kartserie: Porteføljekart, Norge 166. https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historisk-arkiv.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1858: Porteføljе nr 5: Rogaland, Vest-Agder

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Porteføljekart nr. 5 over Rogaland fra 1858 (usikker). Håndtegner ukjent. Målestokk 1:100 000. Kartgrunnlag målebordskart fra 1853–1855. Viser deler av Høle og Forsand.

Kilder

Kartverket, Historiske kart. Kartserie: Porteføljekart - Norge 166. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=6442.

1859: Sjøkart. Museumskart 67: Kart over den Norske kyst fra Ekersund til Stavanger og Hvidingsø fyr

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

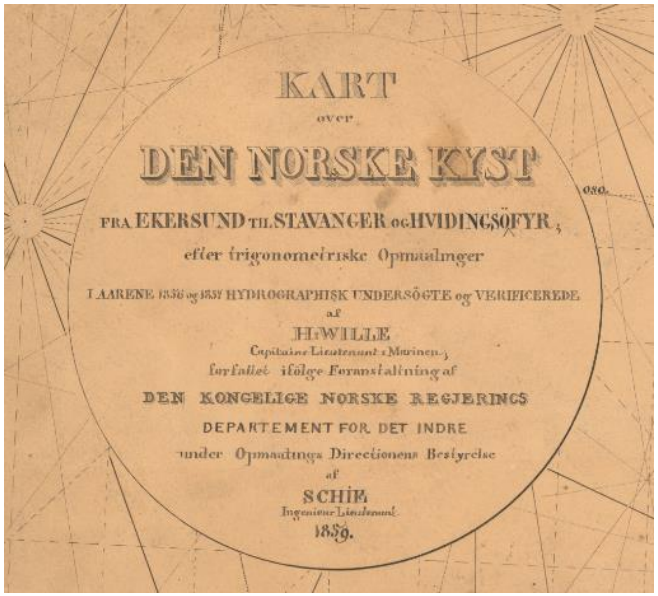

Om kartet

Sjøkart over kysten fra Egersund til Kvitsøy, datert 1859. Håndtegnet av ingeniørløytnant Schie. Det baserer seg på trigonometriske undersøkelser 1856 og 1857 og hydrografiske undersøkelser av kapteinløytnant i marinen H. Wille. Av landområder i Sandnes tar kartet med området vest for Ganddalen og Gandsfjorden, Riska i sin helhet, deler av Høle og deler av Lysefjorden. Foruten kartangivelser av sjødybde og ankerplasser har det mye skriftlig informasjon om leden. På kartet er oppgitt lengde vest for København og Christiania Observatorium. Målestokk 1:50 000. Original kartstørrelse ca. 68 x 90 cm. Se nyere utgave 1866.

Kilde

Kartverket, Historiske kart. Serie: Historiske sjøkart - museumskart- Norge 166. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1860: Sjøkart. Museumskart 73: Den Norske Kyst fra Færder til Udsire

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Sjøkart over kysten fra ferder til Utsira. Publisert av NGO i 1860. Håndtegnet i målestokk 1:200 000. Ukjent tegner. Strekker seg litt inn i Høgsfjord og Lysejford. Kun noen få navn inne i landet er med, utenom markante fjell som er faste sjømerker, som Dalsnuden og Åslandsnuden og enkelte kirker. Hydrografien vises med mange sjødybder og ankerplasser. Trykt kart se 1865.

Kilde

Kartverket, Historiske kart. Serie: Historiske sjøkart - museumskart- Norge 166. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1800-t: Sjøkart over sørvest-kysten Norge

Kartets utstrekning

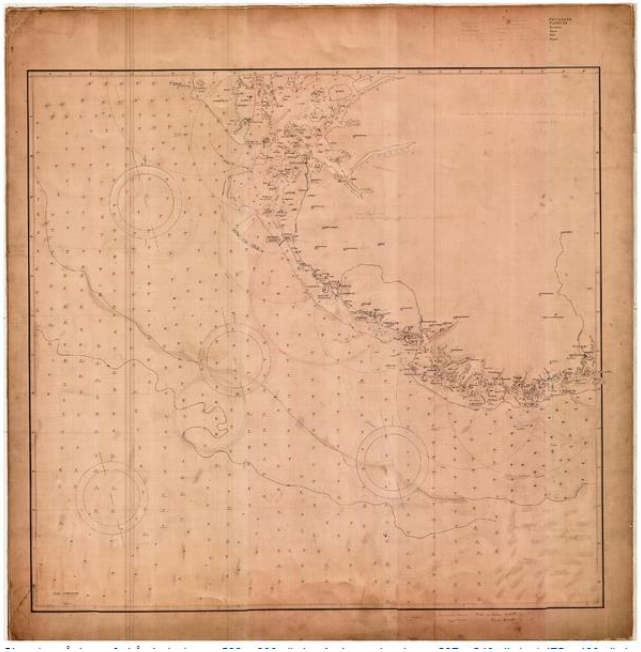

Detaljutsnitt

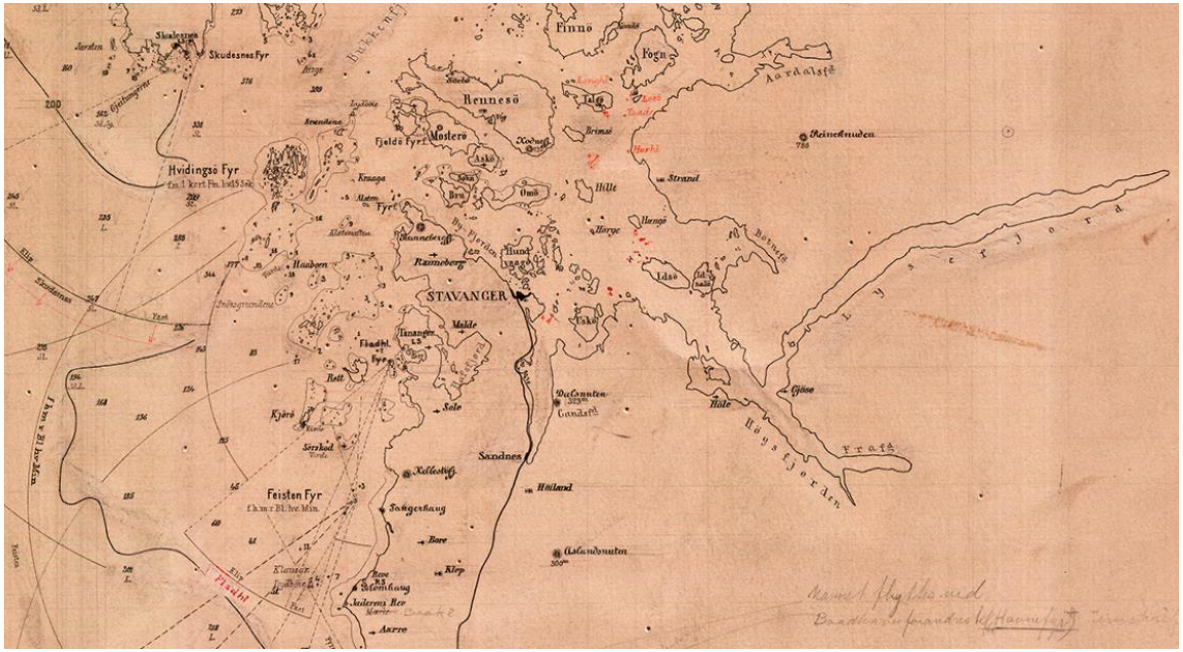

Om kartet

Sjøkart over sørvestkysten av Norge, fra Kristiansand til Karmøy, ukjent produksjonsår. Kartet viser Feistein fyr (opprettet i 1859) med opplysninger om lyssignalene i sirkel rundt fyret. Det har også med Obrestad fyr, som ble opprettet 1873. Kvassheim fyr fra 1912 er ikke markert. Utgitt i omtrentlig målestokk 1:350 000. Original dokumentstørrelse ca. 86 cm x 86 cm. Det har rikelig med hydrografiske målinger. Få navn fra Sandnes annet enn Dalsnuten og Åslandsnuten og kirkene.

Kilde

Kartet er hentet fra Wikimedia Commons. https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Old_maps_of_Rogaland.

Henvisning til kart

https://no.wikipedia.org/wiki/Fil:Sj%C3%B8kart_over_s%C3%B8rvestkysten_av_Norge.png.

1860: Porteføljе nr 12: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Porteføljekart nr. 12 over Ryfylke trolig fra 1860. Viser store deler av Lysefjorden. Håndtegnet av F. Staib. Målestokk 1:100 000. Kartgrunnlag 1855, 1856.

Kilder

Kartverket, Historiske kart: Porteføljekart - Norge 166. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=6373.

1860: Stavanger amt nr 6 sør: Kart over Stavanger amt. Sørlig del: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart over Stavanger amt fra 1860. Kartet er håndtegnet av Søren Christian Gjessing i målestokk 1:200 000. Gjessing var konstruktør og tegner av de fleste amtskartene i perioden 1839–1863. Kartet er original til serien med kart over Stavanger amt som kom ut i nye utgaver 1866, 1880 og 1950. Etter kgl.res. 1839 overtok NGO konstruksjon og framstilling av amtskartene. S. G. Gjessing var den første konstruktøren. Men NGO fikk først bygd opp sin egen reproduksjonsavdeling etter at de fikk kobberpresse i 1854.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Amtkartsamling. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=2592.

1860: Stavanger amt nr 6: Kart over Stavanger amt. Nordlig del.

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart over Stavanger amt nordlig fra 1860. Kartet er håndtegnet av Søren Christian Gjessing i målestokk 1:200 000. Gjessing var konstruktør og tegner av de fleste amtskartene i perioden 1839–1863. Kartet er original til serien med kart over Stavanger amt som kom ut i nye utgaver 1866, 1880 og 1950. Etter kgl.res. 1839 overtok NGO konstruksjon og framstilling av amtskartene. S. G. Gjessing var den første konstruktøren. Men NGO fikk først bygd opp sin egen reproduksjonsavdeling etter at de fikk kobberpresse i 1854.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Amtkartsamling. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1862: Reguleringsplan for ladestedet Sandnes

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

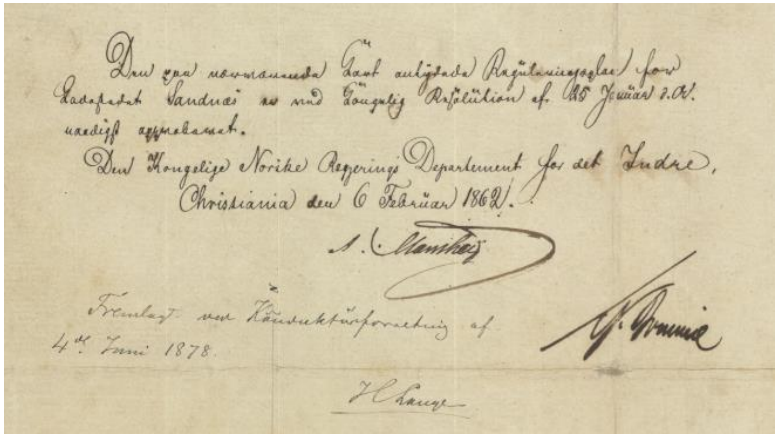

Om kartet

Kart som viser prinsippene for reguleringsplan til Sandnes ladested etter at grensene for byen ble bestemt ved kongelig resolusjon 6 april 1861. Det eksisterende veiløpet, er markert med gult og ble utgangspunkt for en rutenettplan. Kartet har ikke med hus unntatt teglverkene og potteriet til Simonsen. Det skal ha feil sjølinje rundt Neset. Ryggraden i planen er den nye hovedveien (1847) langs stranda og planlagte tverrgater vinkelrett på denne. Planen ble godkjent av departementet 6 februar 1862. Det var en vidløftig plan som ikke tok hensyn til terrenget og ikke lot seg ikke gjennomføre i denne formen. Men prinsippene ble fulgt opp sterkt forenklet.

Kilder

Sandnes kommune. IKA. Sørby, Hild og Paavola, Mette. *Sandnes arkitektur*, 2011, s. 130. Lars Gaute Jøssang, Svein Ivar Langhelle, Olav Tysdal. *Sandneshistorien. Fra Husklynge* … 2010. s. 27.

Henvisning til kart

IKA: http://ikarogaland.no/

1862: Sjøkart. Museumskart 78: Specialkart over Den Norske Kyst fra Tanangerhaug til Skudesnæs

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Sjøkart over kysten utenfor Stavanger, fra Tananger til Skudesnes. Utgitt av NGO 1862. Av landområder i Sandnes tar kart med ytre deler av Riska, Håndtegnet av T. Bang og J. N. Hertzberg i målestokk ca. 1:50 000. Kartet er del av en ny serie med sjøkart i Rogaland der begrunnelsen for stor målestokk bl.a. var behovet som trafikken under vårsildfisket skapte.

Kilder

Kartverket, Historiske kart. Serie: Historiske sjøkart – museumskart.- Norge 166.
https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1864: Porteføljе nr 11: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Porteføljekart nr. 11 over Rogaland fra 1864. Viser Stavanger og kysten nordover med deler av Riska. Håndtegnet av Bang. Målestokk 1:100 000. Kartgrunnlag 1855.

Kilder

Kartverket, Historiske kart. Kartserie: Porteføljekart - Norge 166. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=6371.

1865: Trigonometrisk grunnlag, vedlegg 68: Kart over de trigonometriske Hovednet

Kartets utstrekning

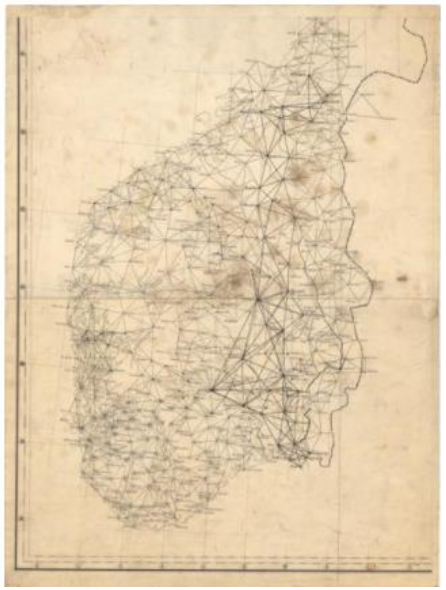

Detaljutsnitt

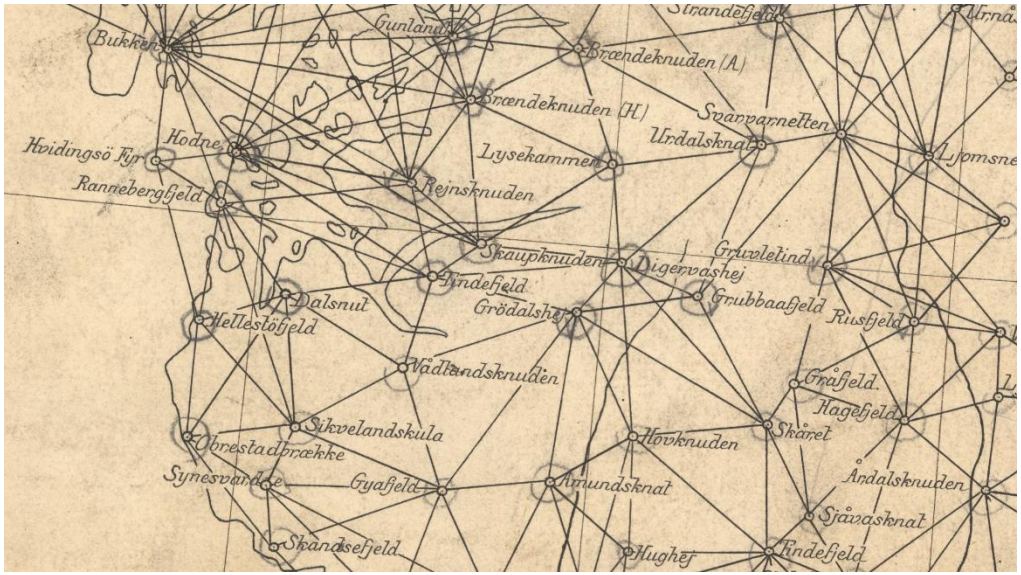

Om kartet

Kobberstikk over det trigonometriske hovednettet i Sør-Norge, datert 1865. Målestokk 1:500 000

Kilde

Kartverket, Historiske kart. Serie: Trigonometrisk grunnlag- Norge 166. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1865: Sjøkart. Museumskart 217-3: Den Norske Kyst fra Færder til Udsire

Kartets utstrekning

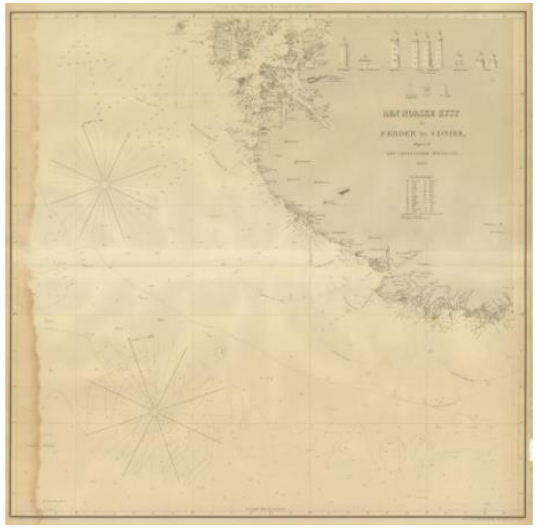

Detaljutsnitt

Om kartet

Sjøkart over kysten fra Ferder til Utsira. Kobberstikk publisert av NGO i 1865. Målestokk 1:350 000. Karttegnere er H. N. Bergh, H. Wille, Brodtkorb. Fyrene er særskilt tegnet. Kartet strekker seg litt inn i Høgsfjord og Lysejford. Kun noen få navn inne i landet er med, utenom markante fjell som er faste sjømerker, som Dalsnuden og Åslandsnuden og enkelte kirker. Hydrografien vises med mange sjødybder og ankerplasser. Håndtegnet utgave se 1860.

Kilde

Kartverket, Historiske kart. Serie: Historiske sjøkart - museumskart- Norge 166. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1866: Sjøkart. Museumskart 217-29: Kart over Den Norske Kyst fra Ekersund til Stavanger og Hvidingsø-fyr

Kartets utstrekning

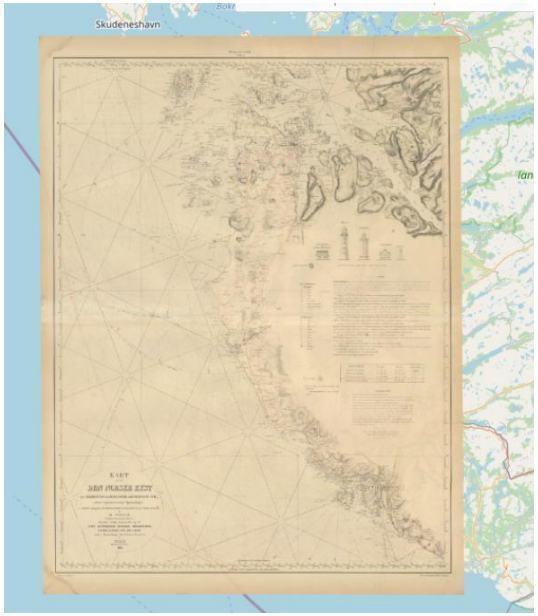

Detaljutsnitt

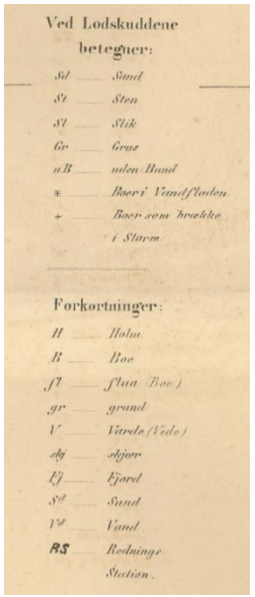

Om kartet

Sjøkart over kysten fra Egersund til Kvitsøy, utgitt av Oppmaaling Directionen 1866. Første opplag utgitt 1860. Kartet baserer seg på trigonometriske undersøkelser 1856 og 1857 og hydrografiske undersøkelser av kapteinløytnant i marinen H. Wille. Håndtegnet av ingeniørløytnant Schie. Målestokk 1:50 000. Original kartstørrelse ca. 68 x 90 cm. Trykt som litografi. Målestokk 1:50 000. Original kartstørrelse ca. 68 x 90 cm. Se eldre utgave 1859. Av landområder i Sandnes tar kartet med området vest for Ganddalen og Gandsfjorden, Riska i sin helhet, deler av Høle og deler av Lysefjorden. Foruten kartangivelser av sjødybde og ankerplasser har det mye skriftlig informasjon om leden.

Kilde

Kartverket, Historiske kart. Kartserie: Historiske sjøkart – museumskart. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/..

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1866: Stavanger amt nr 7 sør: Kart over Stavanger Amt: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Amtskart fra 1866 konstruert av oberstløytnant Søren Christian Gjessing. Skrift S. A. Aarnes. Situasjon av O. Bang og M. T. Kingo. Kobbertrykk ved Norges geografiske oppmåling. Målestokk 1:200 000. Kartet finnes som håndtegnet utgave fra 1860 og kom i reviderte utgave i 1880 og 1950.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Amtskartsamling. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1866: Stavanger amt nr 7 sør: Kart over Stavanger Amt: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

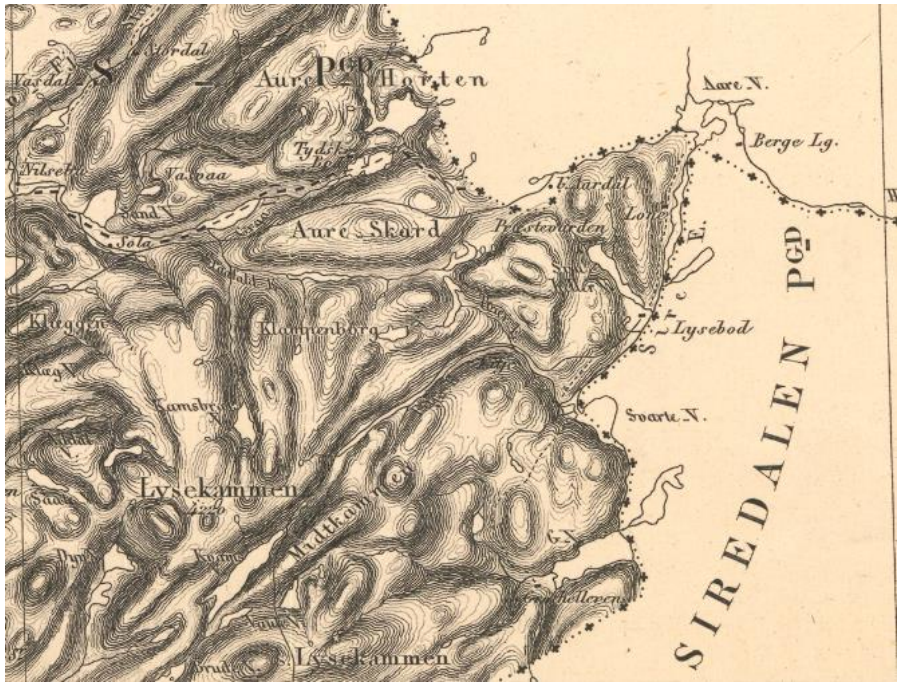

Om kartet

Amtskart over Stavanger Amt nord fra 1866, konstruert av oberstløytnant Søren Christian Gjessing. Skrift S. A. Aarnes. Situasjon av O. Bang og M. T. Kingo. Kobbertrykk ved Norges geografiske oppmåling. Målestokk 1:200 000. Kartet finnes som håndtegnet utgave fra 1860 og kom i reviderte utgave i 1880 og 1950.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Amtskartsamling. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1868: Generalkart I: Vest-Agder, Rogaland.

Kartets utstrekning

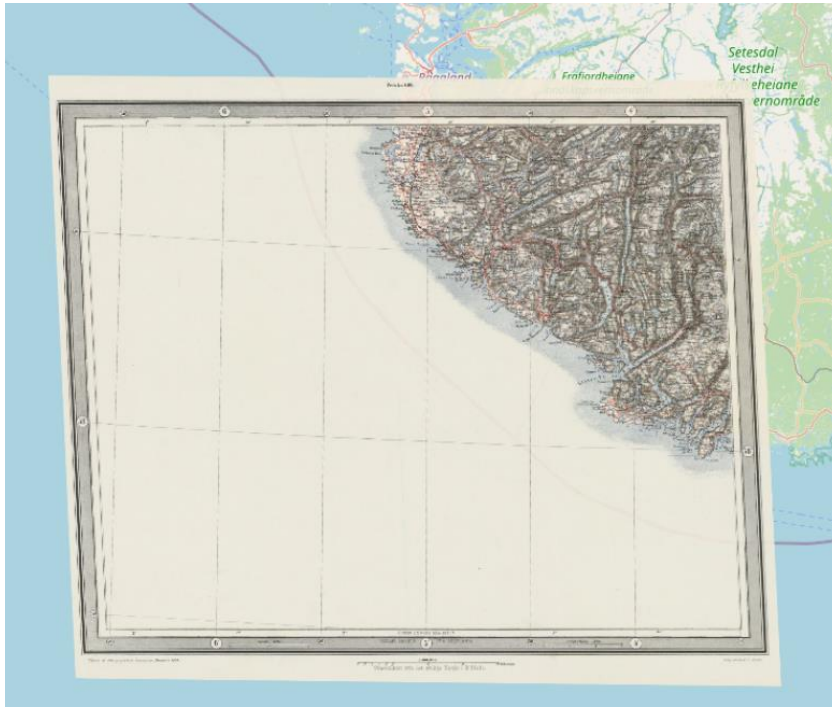

Detaljutsnitt

Om kartet

Generalkart nr. I av en serie på 18 blad over Norge. Datert 1868. Gjelder Vest Norge ved Jærens Rev. Tar med seg søndre del av Høyland. Tegnet av L. Arentz. Det ble bestemt at generalkartene i sin helhet skulle trykkes som litografi i fire farger. Svarte navn og høydekurver, røde veier og bebyggelse og blå kontur og kunstferdig vannskravur – trykket fra fire forskjellige steiner. Grå skyggelegging av terrenget på krittmanér, kalt stupering, ble innført med generalkartene og ble etter hvert en fagspesialitet. Målestokk 1:400 000.

Kilder

Kartinfo fra Kartverket. Kartserie: Generalkart. B.G. Harsson 2016 s.415. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=3005.

1873–75: Plankart for Jærbanen

Kartets utstrekning

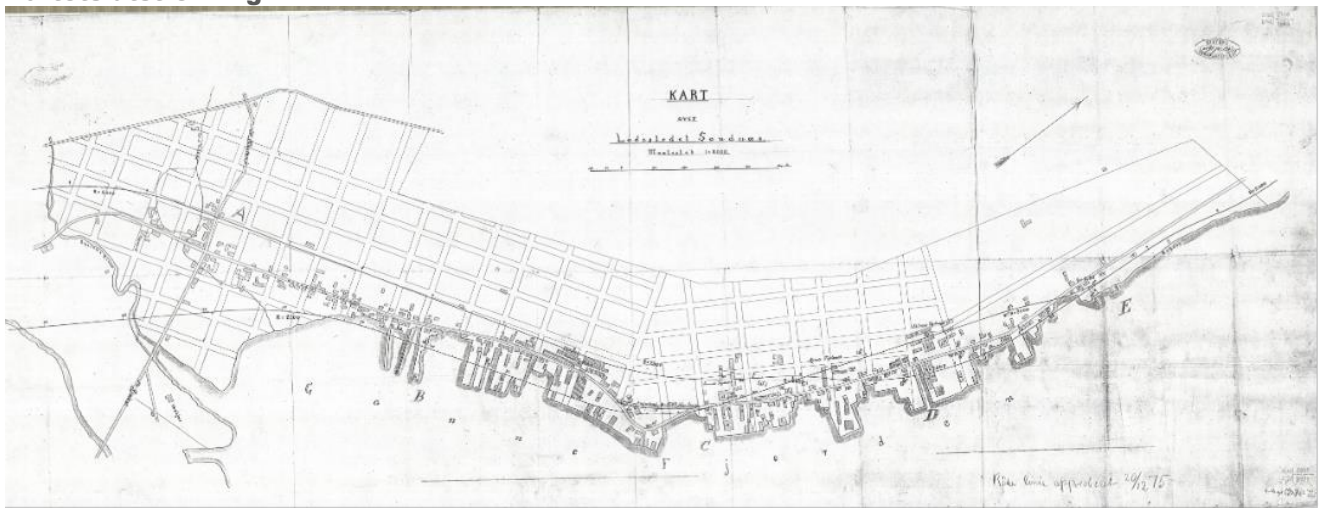

Detaljutsnitt

Om kartet

I forbindelse med planarbeidet for Jærbanen (åpnet i 1878), ble det tegnet en del plankart. Kartene bygget på en revidert byplan utarbeidet av lensmann M. A. Grude og N. Grude i 1873. Sandnes kommune har hatt en del kopier av slike plankart. Dette er en kopi av et kart som er antatt tatt på denne tiden. Alder på kopien er ikke kjent. Kartet har, foruten de to jernbanealternativene, tegnet inn husomriss, hovedveier, sjølinje og rutenettplanen, samt noen navn, deriblant til teglverkene.

Kilder

Spesialbestilt skannet kopi fra Interkommunalt Arkiv Rogaland.

Henvisning til kart

IKA: http://ikarogaland.no/

1872: Generalkart IV: Hordaland, Rogaland

Kartets utstrekning

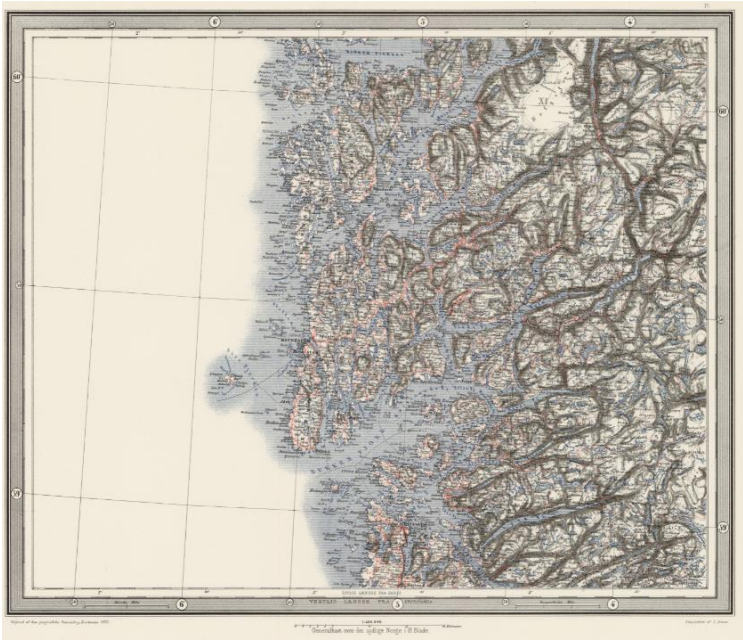

Detaljutsnitt

Om kartet

Generalkart nr. IV av en serie på 18 blad over Norge. Tegnet av L. Arentz. Litografi i målestokk 1:400 000. Trykket i 1872. Det ble bestemt at generalkartene i sin helhet skulle trykkes som litografi i fire farger. Svarte navn og høydekurver, røde veier og bebyggelse og blå kontur og kunstferdig vannskravur – trykket fra fire forskjellige steiner. Grå skyggelegging av terrenget på krittmanér, kalt stupering, ble innført med generalkartene og ble etter hvert en fagspesialitet. Her er belysningen sett rett ovenfra. Kartet tar med seg Høle, nordre del av Høyland og det meste av Forsand.

Kilder

Kartinfo fra Kartverket. Kartserie: Generalkart. B.G. Harsson 2016 s.415. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=3029

1872: Trigonometrisk grunnlag, Squelet-Cart 51a.

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

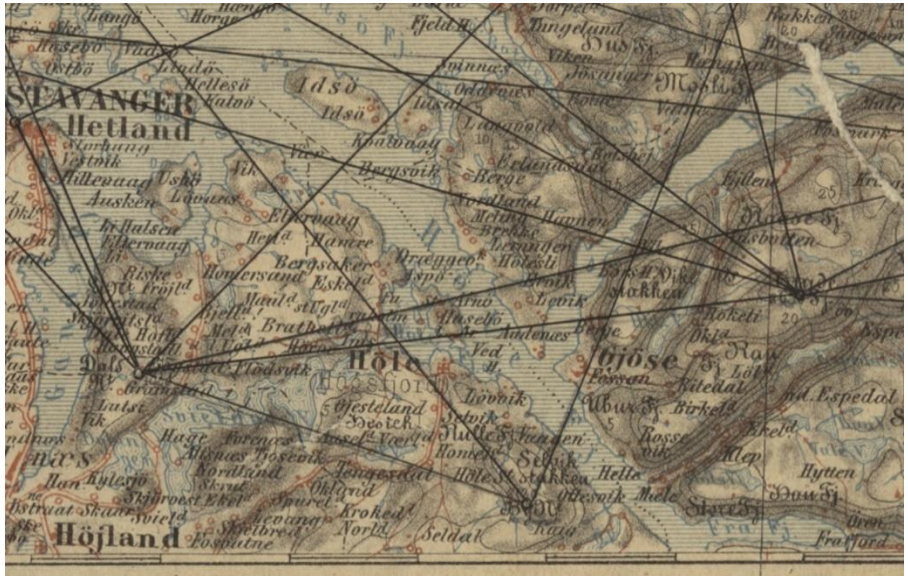

Om kartet

Kart fra 1872 som viser trigonometriske punkter og linjer i tegnet inn på generalkart IV. Karttegner/oppmåler er Johannes Falkenberg. Litografi og håndtegnet.

Kilder

Kartinfo fra Kartverket. Kartserie Triogonometrisk grunnlag. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=11618.

1874: Spesielle kart 13: Kart over den projekterede Jernbanelinie mellem Stavanger og Ekersund

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

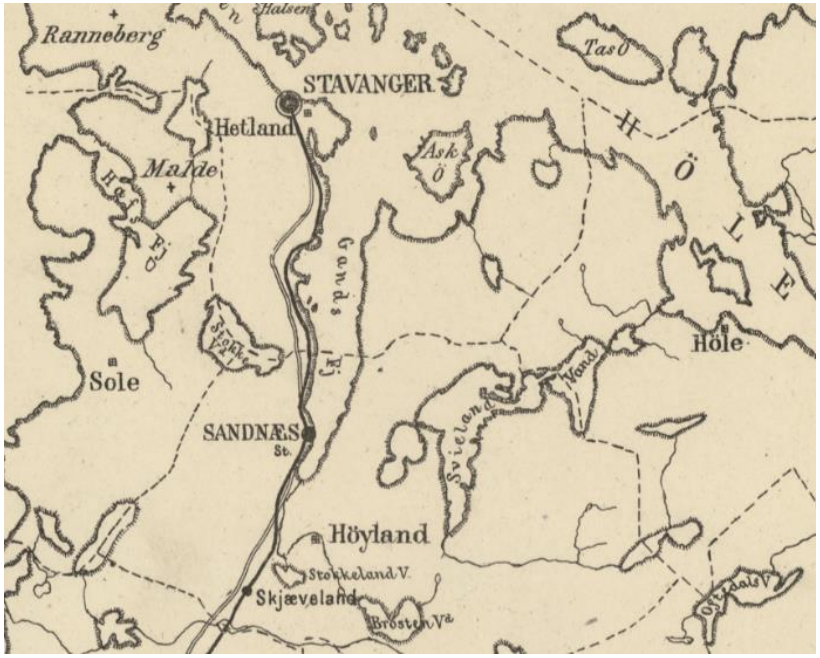

Om kartet

Plankart for Jæbanen fra 1874. Målestokk 1:20 000. Teknikk Autografi. Ukjent karttegner.

Kilder

Kartinfo fra Kartverket. Kartserie: Spesielle kart. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

www.arkivverket.no/tjeneste.

1875: Plankart for Jærbanen

Kartets utstrekning

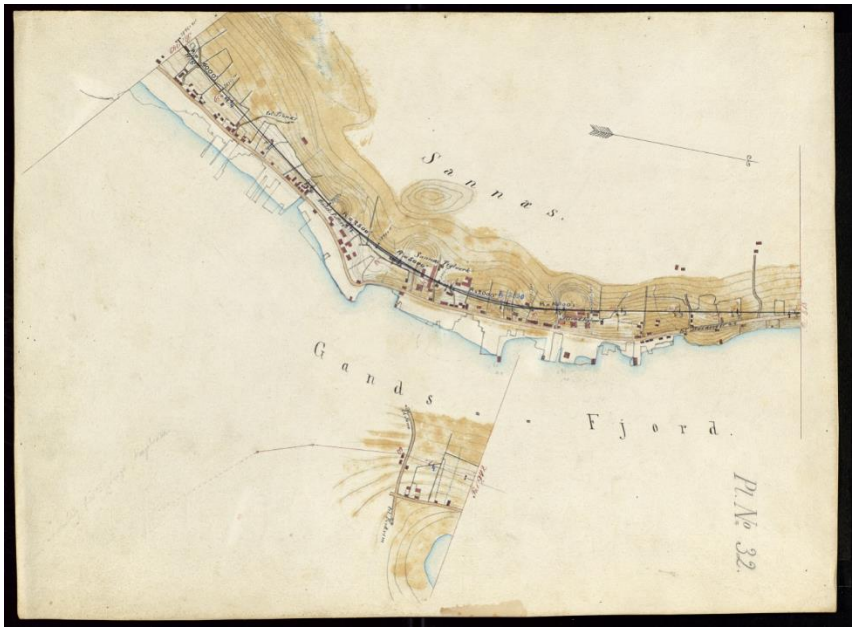

Detaljutsnitt

Om kartet

I forbindelse med planarbeidet for Jærbanen (åpnet i 1878), ble det tegnet en del plankart. Kartet er ufullstendig, da det er konsentrert om vestre alternativ for jernbanen (Blått alternativ). Kartet er håndtegnet, ukjent målestokk.

Kilder

Spesialbestilt skannet kopi fra Arkivverket. Pb. 4013 Ullevål stadion, 0806 OSLO

Henvisning til kart

www.arkivverket.no/tjeneste.

1875: Plankart for Jærbanen

Kartets utstrekning

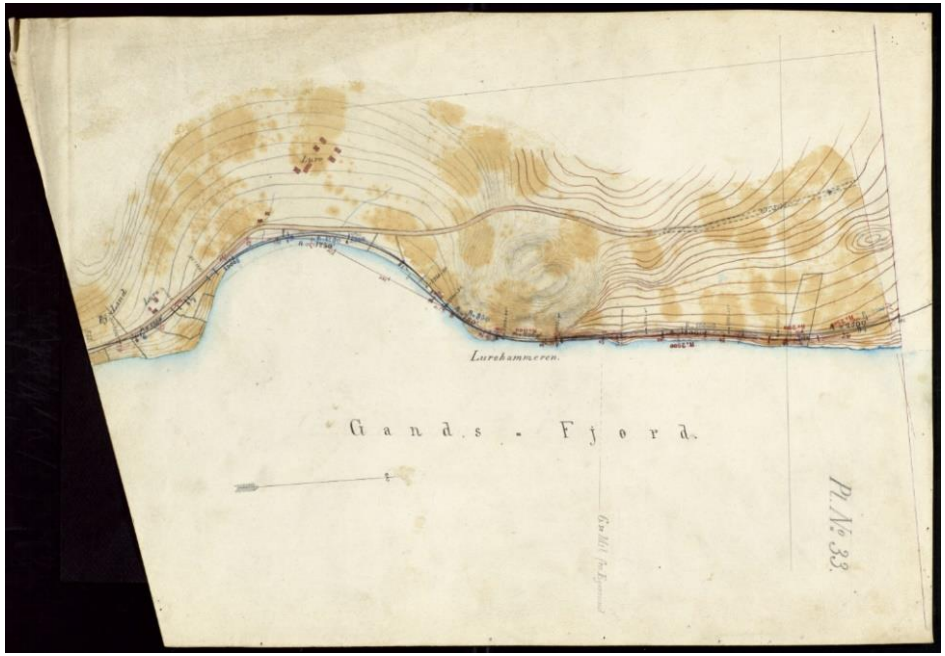

Detaljutsnitt

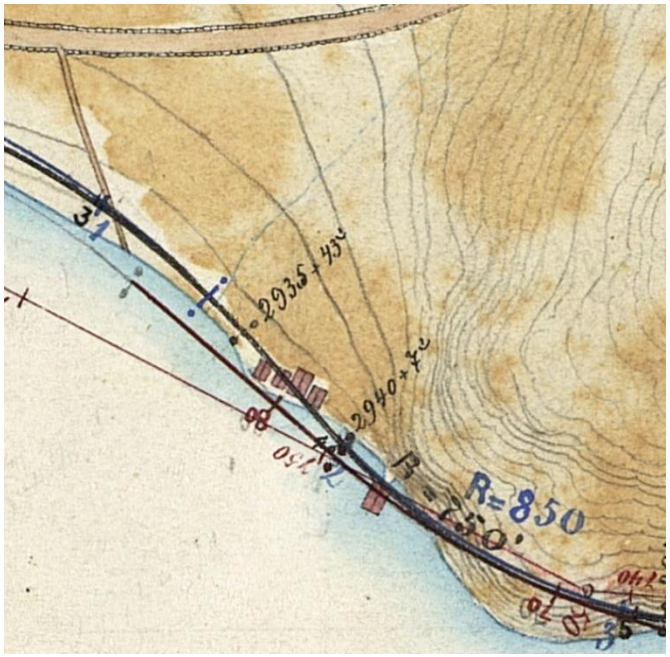

Om kartet

I forbindelse med planarbeidet for Jærbanen (åpnet i 1878), ble det tegnet en del plankart. Kartet er antatt fra rundt 1875. Det er trolig ufullstendig, da det er konsentrert om linjens nærmeste bebyggelse. Kartet er håndtegnet, ukjent målestokk.

Kilder

Spesialbestilt skannet kopi fra Arkivverket. Pb. 4013 Ullevål stadion, 0806 OSLO

Henvisning til kart

www.arkivverket.no/tjeneste.

1875: Plankart for Jærbanen

Kartets utstrekning

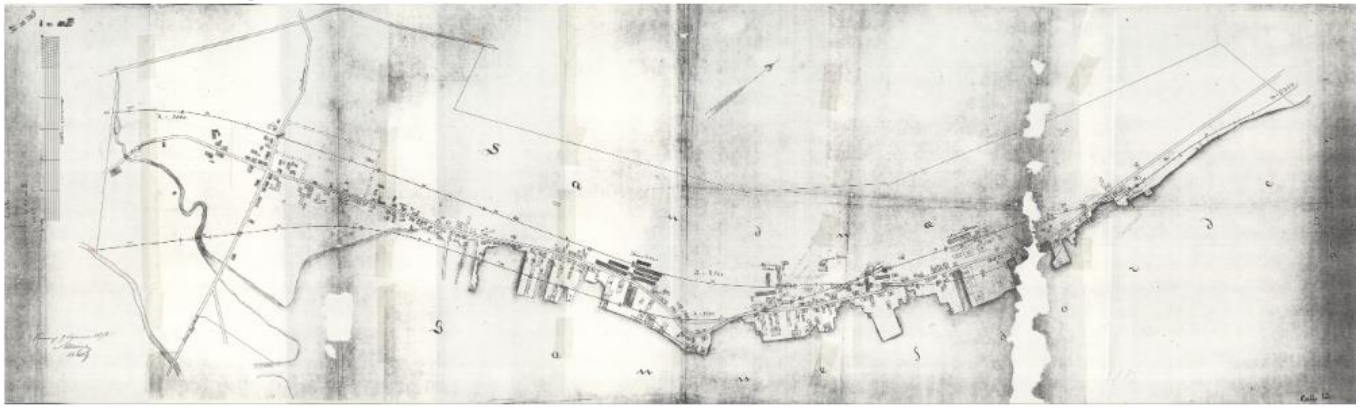

Detaljutsnitt

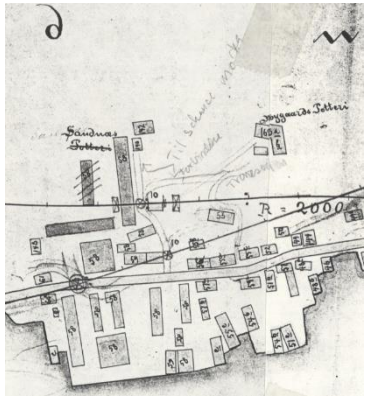

Om kartet

I forbindelse med planarbeidet for Jærbanen (åpnet i 1878), ble det tegnet en del plankart. Kartene bygget på en revidert byplan utarbeidet av lensmann M. A. Grude og N. Grude, trolig i 1873. Sandnes kommune har hatt en del kopier av slike plankart. Dette er en kopi av et kart som er antatt tatt opp rundt 1875. Alder på kopien er ikke kjent. Kartet har, foruten de to jernbanealternativene, tegnet inn husomriss med nummer, hovedveier, sjølinje og noen navn, deriblant til teglverkene.

Kilder

Spesialbestilt skannet kopi fra Interkommunalt Arkiv Rogaland.

Henvisning til kart

IKA: http://ikarogaland.no/

1876: Oversigtskart over den Trigonometriske Triangulering fra 1779-1876

Kartets utstrekning

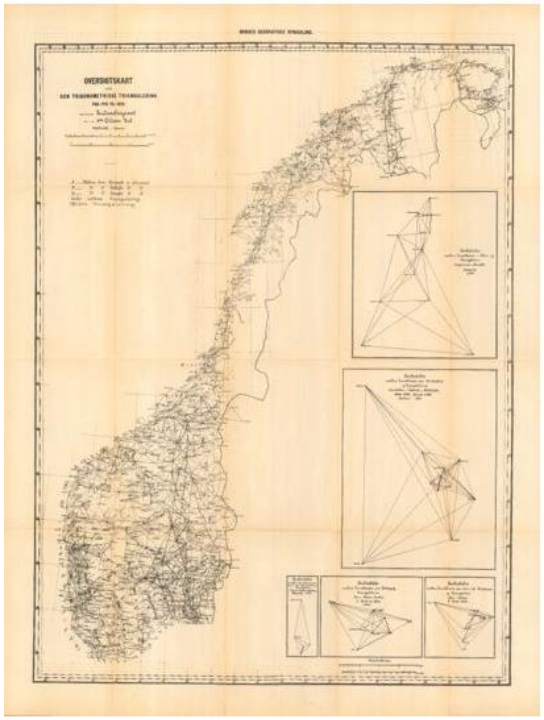

Detaljutsnitt

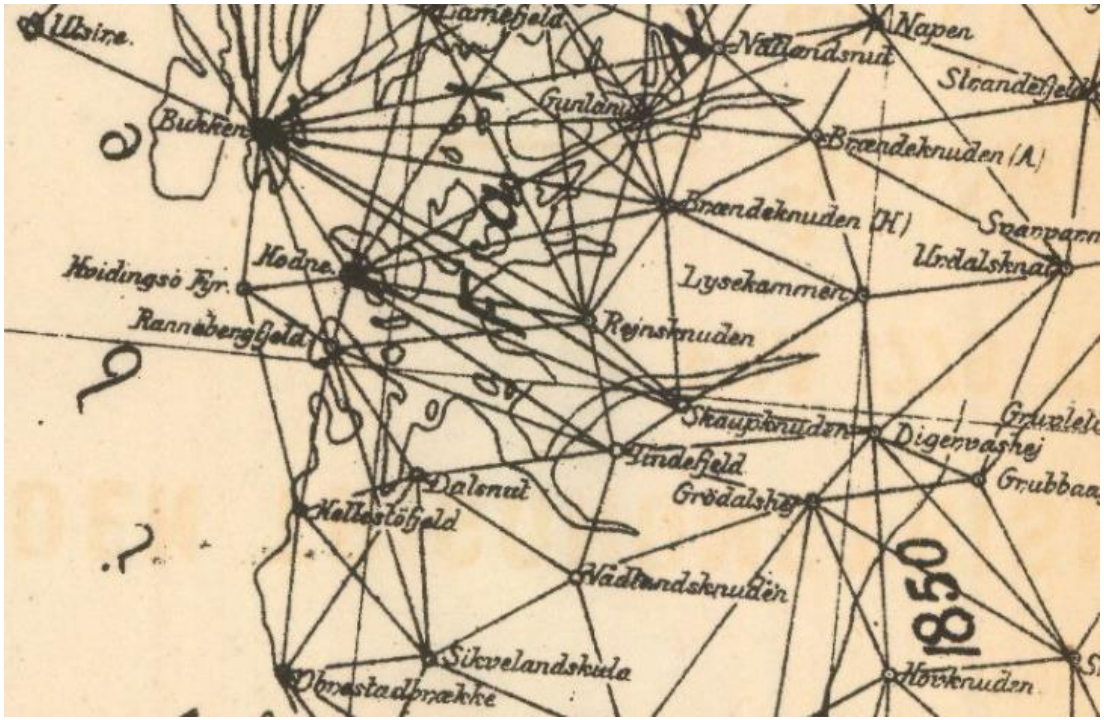

Om kartet

Norgeskart fra 1876 med oversikt over det geodetiske grunnlaget den, den trigonometriske trianguleringen, og de som utførte arbeidet i perioden 1779–1876. I våre områder var det dragonløytnant Nils. A. Vibe og ingeniørløytnant Benoni d'Aubert som foretok den første trianguleriengen av kysten 1790–1793. Kartet viser 1. ordens nett og gradmålingsnett. Trykt i målestokk 1:200 0000. Karttegner ukjent. Publisert av Norges Geografisk Opmaaling.

Kilder

Kartinfo fra Kartverket. Kartserie: Trianguleringskart. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=10451.

1879: Kart over Ladestedet Sandnes. Plankart for Jærbanen

Kartets utstrekning

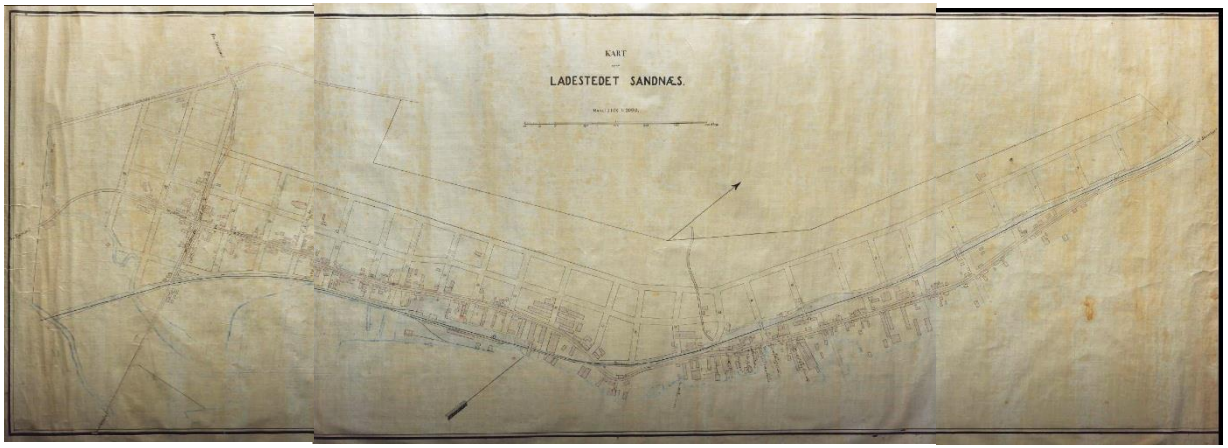

Detaljutsnitt

Om kartet

I forbindelse med planarbeidet for Jærbanen (åpnet i 1878), ble det tegnet en del plankart. Kartene bygget på en revidert byplan utarbeidet av lensmann M. A. Grude og N. Grude fra 1873. Sandnes kommune har hatt en del kopier av slike plankart. Dette er en kopi av et kart som er antatt tatt opp i 1879, etter at jernbanen sto ferdig. Det viser bebyggelsen langs hovedveiene, rutenett og jernbanen med over- og underganger. En del navn er tegnet på. Målestokk 1:2000. Alder på kopien er ikke kjent.

Kilder

Spesialbestilt skannet kopi fordelt på 3 skanninger fra Interkommunalt Arkiv Rogaland.

Henvisning til kart

IKA: http://ikarogaland.no/

1879: Kart i forbindelse med Jærbanens anlegg. Bilag til Konduktørforretning av 4.juni og 6.september 1879.

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

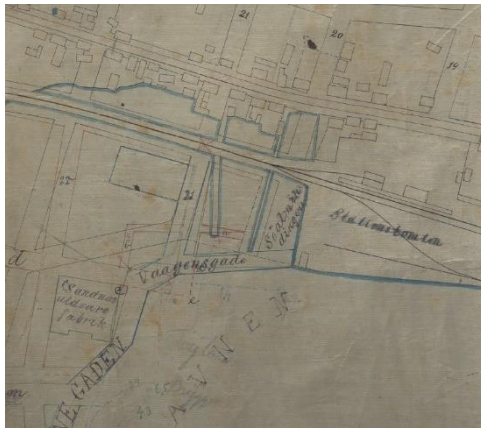

Om kartet

I forbindelse med arbeidet med Jærbanen (åpnet i 1878), ble det tegnet kart. Kartene bygget på en revidert byplan utarbeidet av lensmann M. A. Grude og N. Grude i 1873. Sandnes kommune har hatt en del kopier av slike plankart. Dette er en kopi av et kart som ble tegnet som bilag til en konduktørforretning av 4.juni og 6.september 1879. Kartet er signert konduktør H. Lange. Kartet viser bebyggelsen langs hovedveiene, rutenett og jernbanen med over- og underganger, samt sjølinja. Målestokk 1:2000. Alder på kopien er ikke kjent.

Kilder

Spesialbestilt skannet kopi fordelt på 2 skanninger fra Interkommunalt Arkiv Rogaland.

Henvisning til kart

IKA: http://ikarogaland.no/

1879: Stavanger amt nr 11a: Kart over Sandnæs

Kartets utstrekning

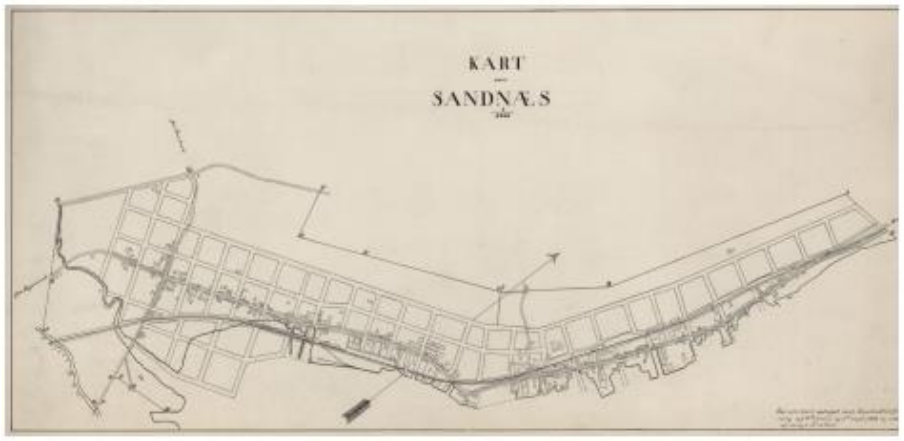

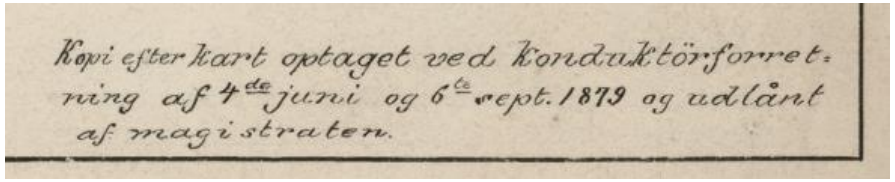

Detaljutsnitt

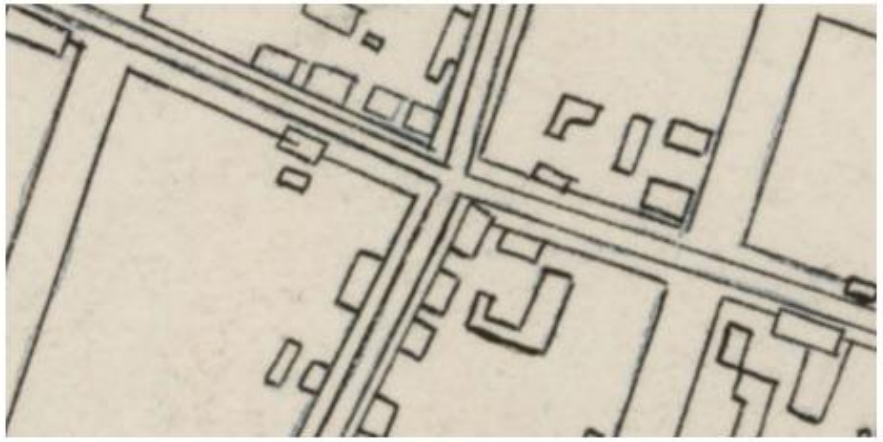

Om kartet:

I forbindelse med arbeidet med Jærbanen (åpnet i 1878) ble det tegnet kart. Kartene bygget på en revidert byplan utarbeidet av lensmann M. A. Grude og N. Grude i 1873. Dette er en rentegnet kopi av et kart som ble lagt som bilag til en konduktørforretning av 4.juni og 6.september 1879. Alder på kopien er ikke kjent. Kartet er trykket litografisk i målestokk 1:5000.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Amtskartsamling. Sandnes. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1880: Stavanger amt nr 14 sør: Kart over Stavanger Amt: Rogaland

Kartets utstrekning

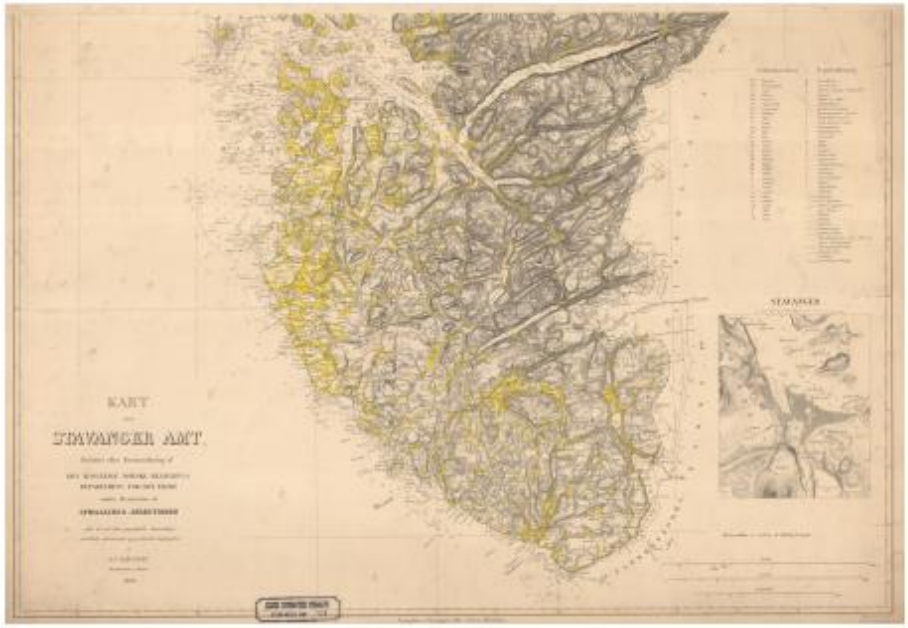

Detaljutsnitt

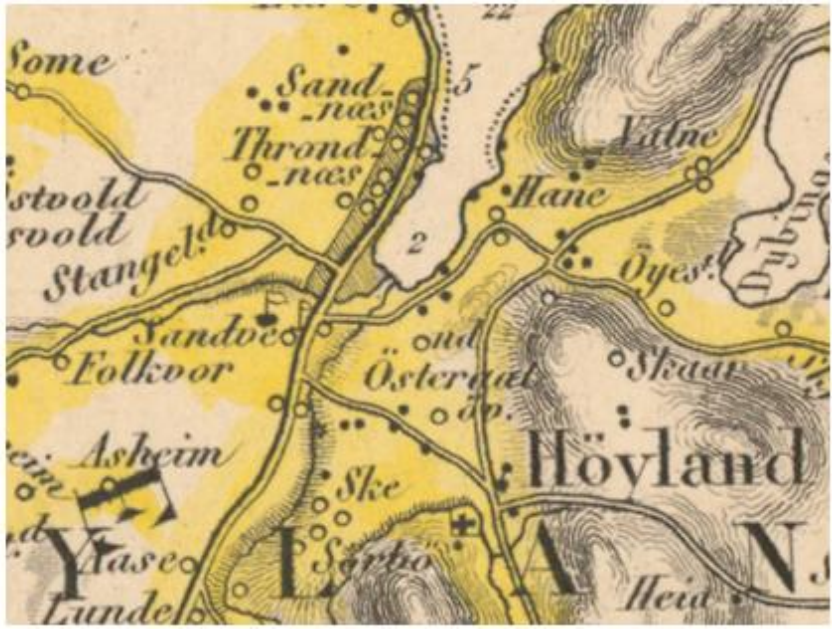

Om kartet

Amtskart fra Norges geografiske oppmåling, datert i Kartverkets nettarkiv til 1880, men usikker. I kartramme: Forfattet af s. C. Gjessing. Obertlieutmnant i Artilleriet. 1866. Contur og Skrift af Aarnes. Situation af M. T. Kingo. Kobberstikk. Målestokk 1:200 000. Kartet finnes som håndtegnet utgave fra 1860. Revidert utgave 1950.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Amtskartsamling. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1880: Stavanger amt nr 14 nord: Kart over Stavanger Amt

Kartets utstrekning

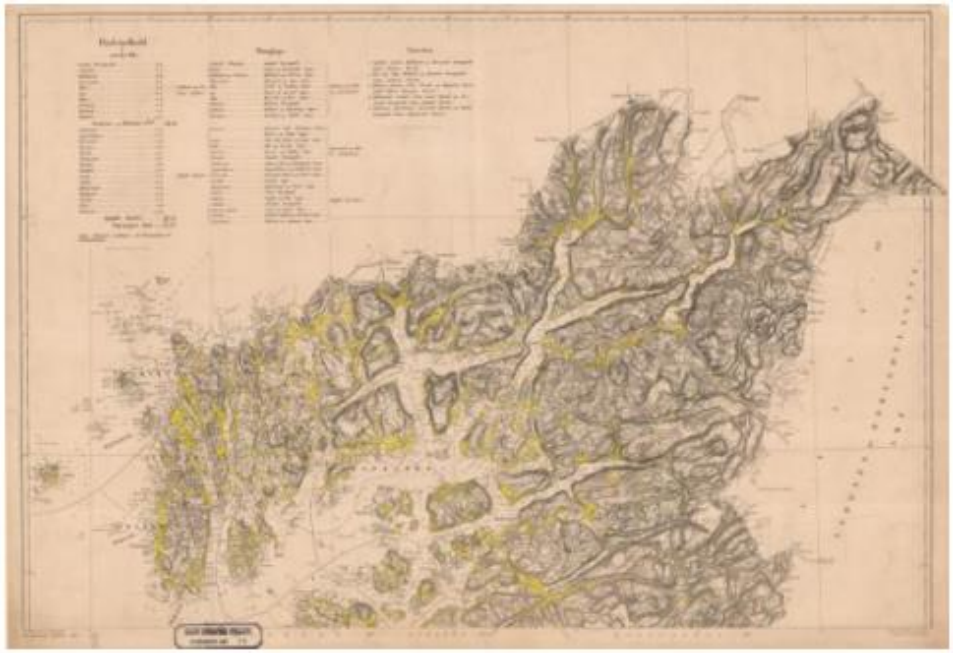

Detaljutsnitt

Om kartet

Amtskart fra Norges geografiske oppmåling datert i Kartverkets nettarkiv til 1880, med «usikkert årstall». Signert Søren Christian Gjessing 1866. Kobberstikk. Målestokk 1:200 000.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Amtskartsamling. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1882: Stavanger amt nr 15: Kart over Terrænget mellem Stavanger og Ekersund

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart over kysten mellom Stavanger og Egersund. Militært formål. Kartet ble oppmålt av NGO i forbindelse med felttjenesteøvelser. Kartet er litografi i målestokk 1:100 000.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Amtskartsamling. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=2530.

1882: Jæderbanen

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

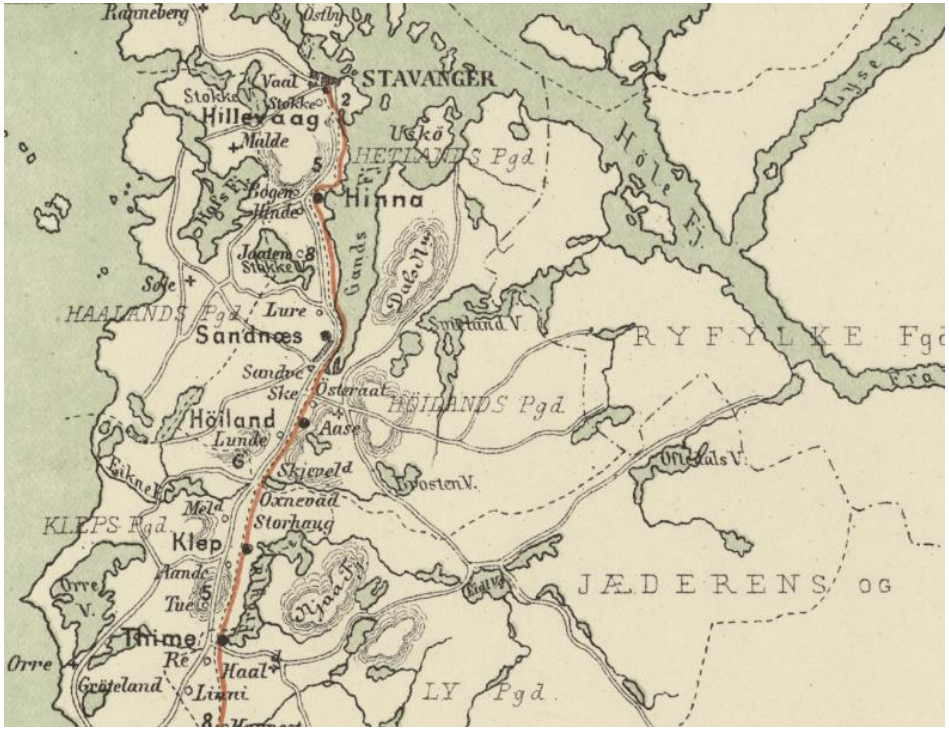

Om kartet

Kart over Jærbanen fra Egersund til Stavanger fra 1882. Jærbanen åpnet i 1878. Ukjent tenger/oppmåler. Kartet er trykt som litografi i målestokk 1:400 000.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Spesielle kart Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=15713.

1886: 6B 8: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

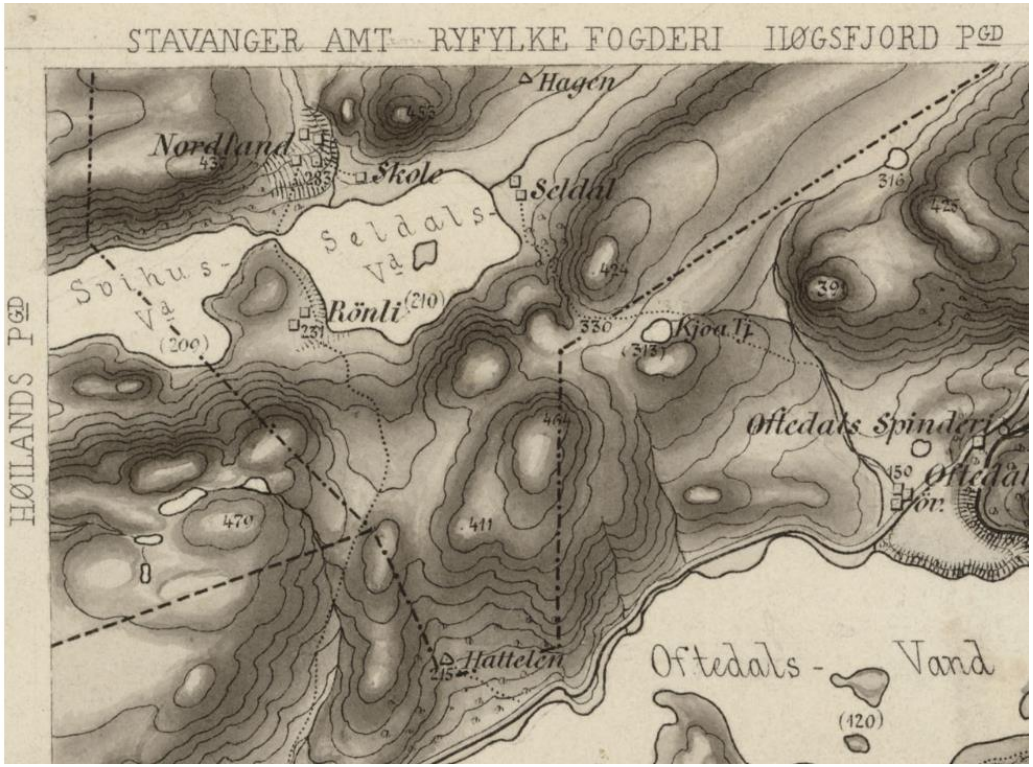

Om kartet

Originalkart (målebordskart) fra 1886. Håndtegnet av løytnant David Vogt i målestokk 1: 50 000. Kartet er del av grunnlaget til rektangelkartet 6B Jæderen, datert 1892. Kart over området sør for Seldalsvatnet.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Rektangelmålinger. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no .

1886: 6B 7: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Originalkart (målebordskart) fra 1886, håndtegnet av løytnant David Vogt i målestokk 1: 50 000. Kartet er del av grunnlaget til rektangelkartet 6B Jæderen, datert 1892. Kart over Høylands Fjellbygd med Bråstesin og Figgjo.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Rektangelmålinger. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1886: 6B 12: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Originalkart (målebordskart) fra 1886, håndtegnet av Aksel Hvide Bang i målestokk 1: 50 000. Kartet er del av grunnlaget til rektangelkartet 6B Jæderen, datert 1892. Kart over Høgsfjord ved Høle og Forsand.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Rektangelmålinger. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=9682. .

1887: 6B 11: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

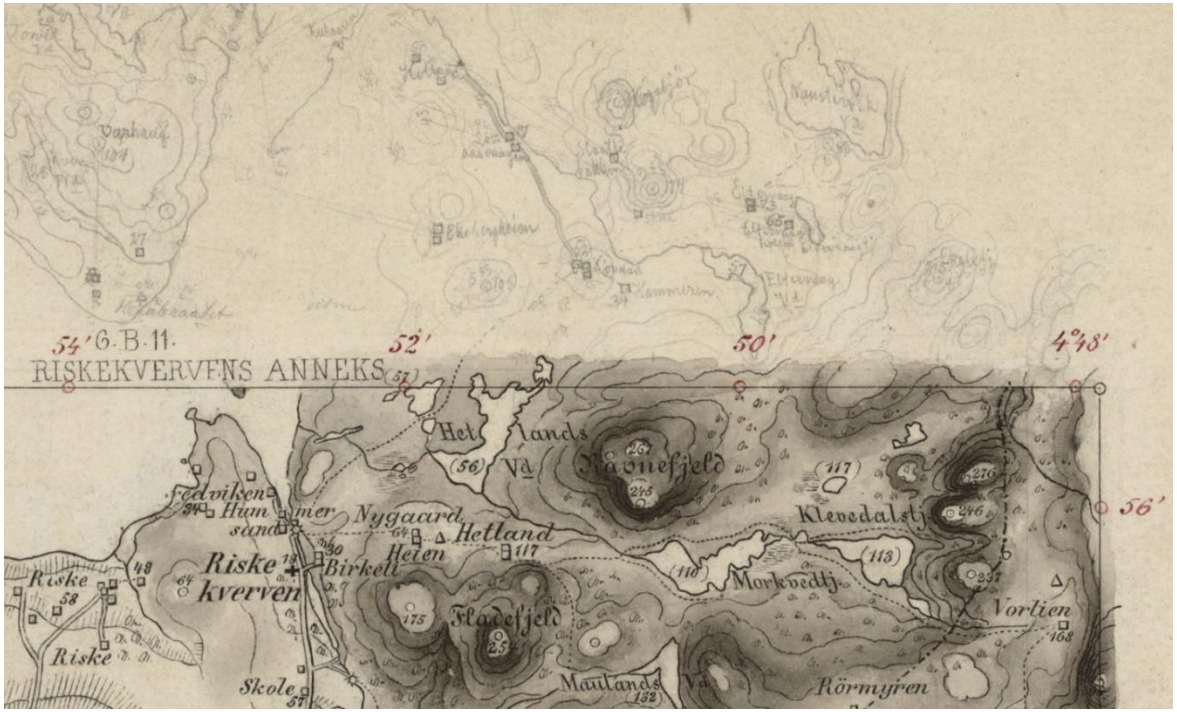

Om kartet

Originalkart (målebordskart) 6 B 11 fra 1887. Håndtegnet av Reinald Fritjof Valdemar Gulbradsen i målestokk 1: 50 000. Kartet er del av grunnlaget til rektangelkartet 6B Jæderen, datert 1892.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Rektangelmålinger. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1888: 6B10: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

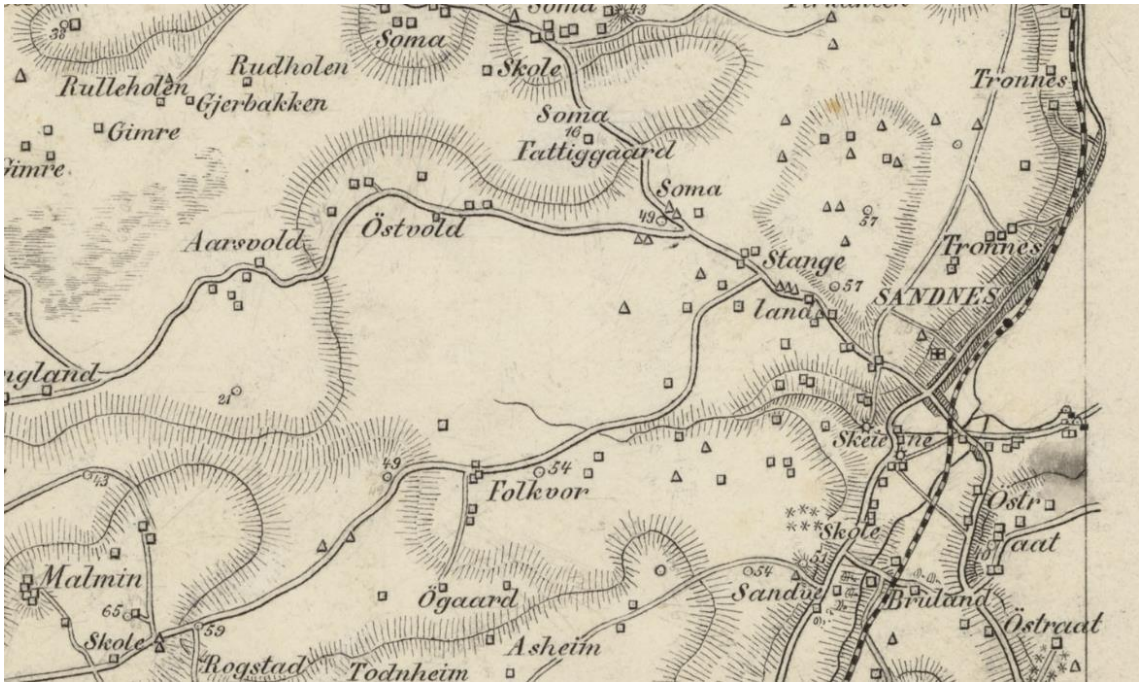

Om kartet

Originalkart (målebordskart) fra 1888, håndtegnet i målestokk 1:50 000. Ukjent tegner. I Rammen står det: «*Det her ferdigmålte overført på Guldbrandsens målebord 1888*.» Kartet er del av grunnlaget til rektangelkartet 6B Jæderen, datert 1892. Skisse til kart over området mellom Gandsfjorden og havet ved Sola.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Rektangelmålinger. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1888: 6B 10; 6D 3: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Originalkart (målebordskart) fra 1888. Håndtegnet av Reinald Fritjof Valdemar Gulbradsen i målestokk 1: 50 000. Kartet er del av grunnlaget til rektangelkartet 6B Jæderen, datert 1892 og 6D Stavanger fra 1896. Kart over området vest for Gandsfjorden–Ganddalen, samt Riska med Usken.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Rektangelmålinger. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1890: 6B 1; 6B 2; 6B 5; 6B 6: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Originalkart (målebordskart) fra 1890, håndtegnet av Daniel Tønnesen i målestokk 1: 50 000. Kartet er del av grunnlaget til rektangelkartet 6B Jæderen, datert 1892. Kart over området øst for Orrevatnet. Tar med seg Ganddal.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Rektangelmålinger. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1891: 6D 2; 6D 3: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Originalkart (målebordskart) fra 1891, håndtegnet av Daniel Tønnesen i målestokk 1: 50 000. Kartet er del av grunnlaget til rektangelkartet 6d Stavanger, datert 1896. Skisse til kart over området rundt Stavanger. Tar med Usken og deler av Riska.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Rektangelmålinger. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=9699.

1890: Kopi efter Kalk af Kart over Ladestedet Sandnæs

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart over ladestedet Sandnes med noe usikkert årstall. Viser sjøgrensen og dybdemålinger innerst i fjorden. Laget i målestokk 1:2000.

Kilder

Byantikvaren i Sandnes

Henvisning til kart

IKA: http://ikarogaland.no/

1891: Stavanger amt (nordre)

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

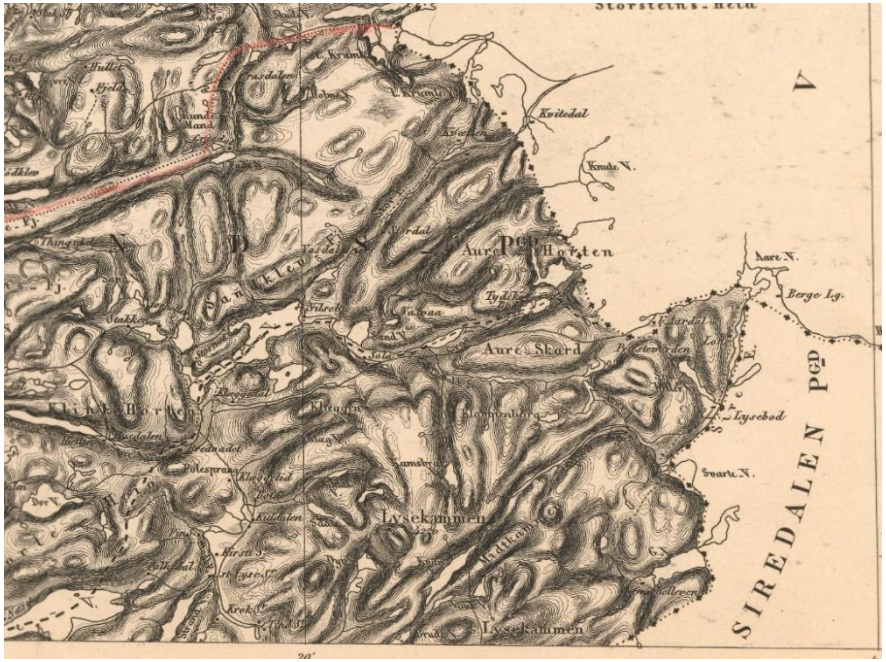

Om kartet

Amtskart over Stavanger amt, nordre del. Datert 1891. Signert Søren Christian Gjessing 1866. «Contur og Skrift af Aarnes. Terrain omgraveret af R. Pedersen 1879 efter M. T. Kingo.» Kobberstikk. Målestokk 1:200 000.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Amtskartsamling. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1892: 6B Jæderen, Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Rektangelkartet 6B Jæderen fra 1892. Målestokk 1:100 000. Trykt i heliogravyre etter tegning av karttegner Natrud. Fjelltonen er litografert av Johan Nordhagen. Konstruert på grunnlag av rektangelmålinger i 1887. Kart over Jærens rev og strekningen innover mot Høgsfjorden.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Norge 174. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1896: 6D – Stavanger, Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

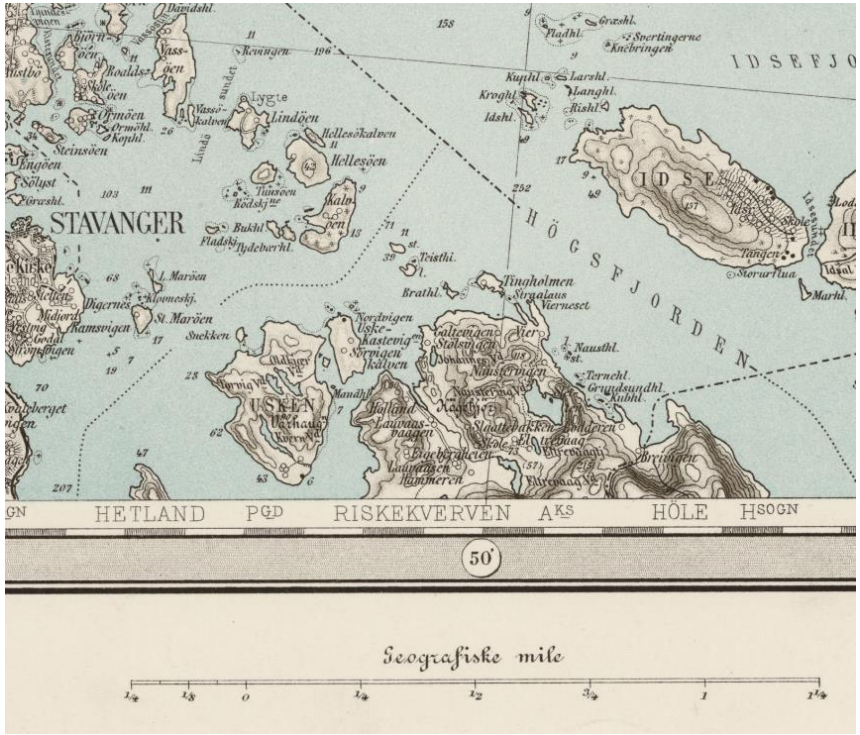

Om kartet

Kart over Stavanger og fjordområdet rundt fra 1896. Kartet tar med seg deler av Riska. Kartet er et rektangelkart i målestokk 1:100 000 trykt i heliogravure etter tegning av kaptein Tønnesen. Fjelltonen er litografert av Johan Nordhagen.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Norge 174. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=2919.

1900: Stavanger amt nr 19: Kart over Sandnæs: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

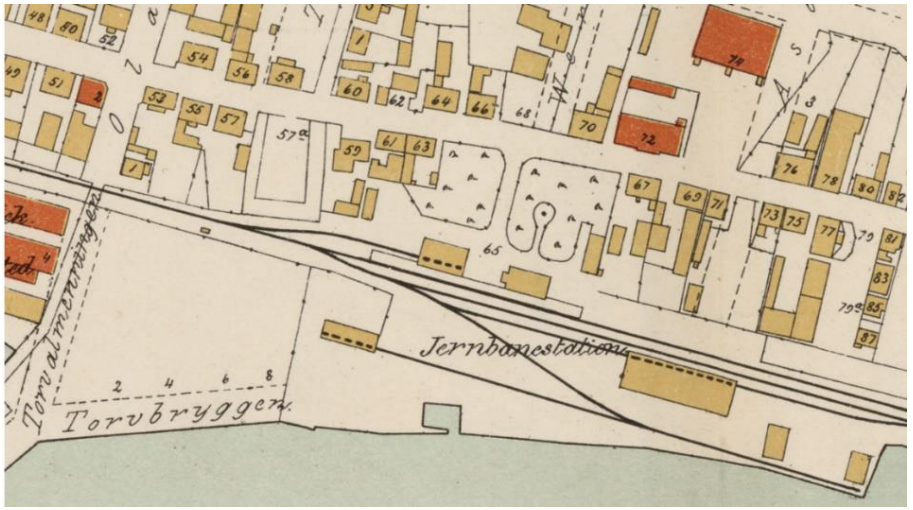

Om kartet

I årene 1899–1900 laget Nicolai Solner Krum (1840–1917) det første moderne kartet over ladestedet Sandnes. Bakgrunnen var behovet for å få en pålitelig oppmåling av byens eiendommer, som igjen ville gjøre det mulig å skille ut tomter. Oppdraget var «.. *at optage et nøiaktigt Kart med Grænselinjer for hver Eiendom inden Byen med sit Grund-Matrikul No. Fuldstændig beskreven i overenstemmende med Kartet*». Grund-Matrikkel No ble nå basert på en ny gjennomgang av gatenavn/husnr., nummerert fra sør mot nord i langgatene og fra øst mot vest i tverrgatene. Denne adressebaserte matrikkelordningen sto ved lag til 1983 da byen fikk gnr./bnr. med utgangspunkt i nytt gårdsnr. 111. Denne eldste kjente versjonen av kartet er datert år 1900 og viser eiendommer, veier, bebyggelse med husnummer, samt den planlagte gatestrukturen. Kartet har med seg et såkalt «byggebelte» på 200 m rundt bygrensen – som det, etter Bygningsloven fra 1896, krevdes regulering for. Det kan se ut som dette er en litografisk versjon av et håndtegnet kart av Krum fra 1899, som nå kun finnes i oppdaterte versjoner. Kartet er i målestokk er 1:3000. Oppdatert versjon se 1913.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Amtskartsamling. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/. «Gamle Sandnes» fra en oppmålingsteknisk synsvinkel. Notat av Jan Steinar Sømme, oppmålingsseksjonen Sandnes kommune. Juli 2001.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no. https://kart.1881.no/?r=F3632033.

1900: Stavanger amt nr 31b: Kart over Sandnæs

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

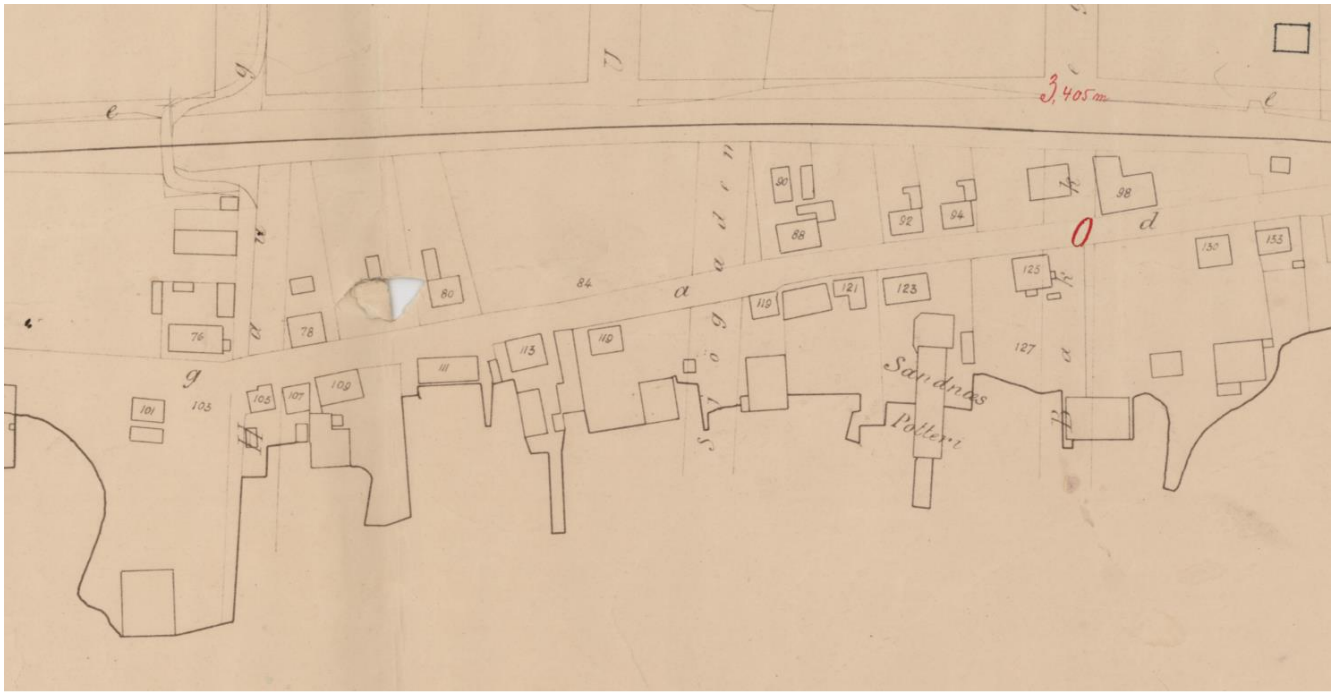

Om kartet

Håndtegnet kartskisse av Nicolai Solner Krum oppdatert 1913. Gjelder Norestraen. Kartet er i målestokk er 1:2 500.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Amtskartsamling. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1902: 6B Jæren: Rektangelkart Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

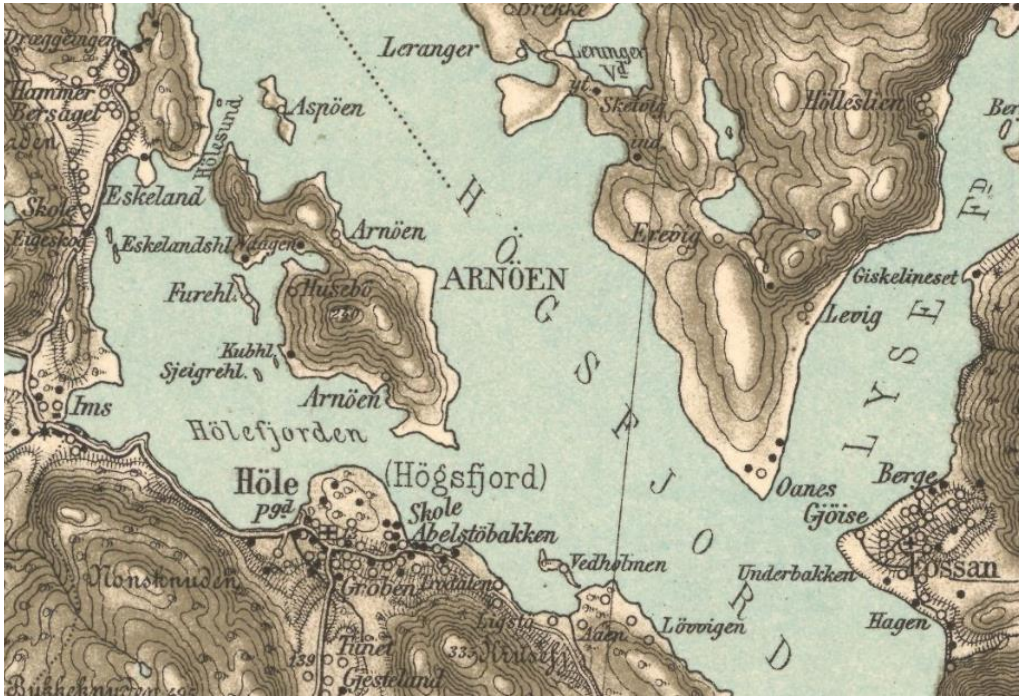

Om kartet

Rektangelkart fra 1902 som er en revidert utgave av kartet 6B Jæderen fra 1892. Kartet er trykket i heliogravyre etter tegning av karttegner Johan Gulbrandsen Natrud. Fjelltonen er litografert av Joh. Nordhagen. Målestokk 1:100 000. Viser nordlige deler av Jæren og områdene østover mot Hørsfjord..

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Rektangelkart. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1905: Ekserserplasskart. Stavanger amt nr 23: Mallesletten med omliggende teræn: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

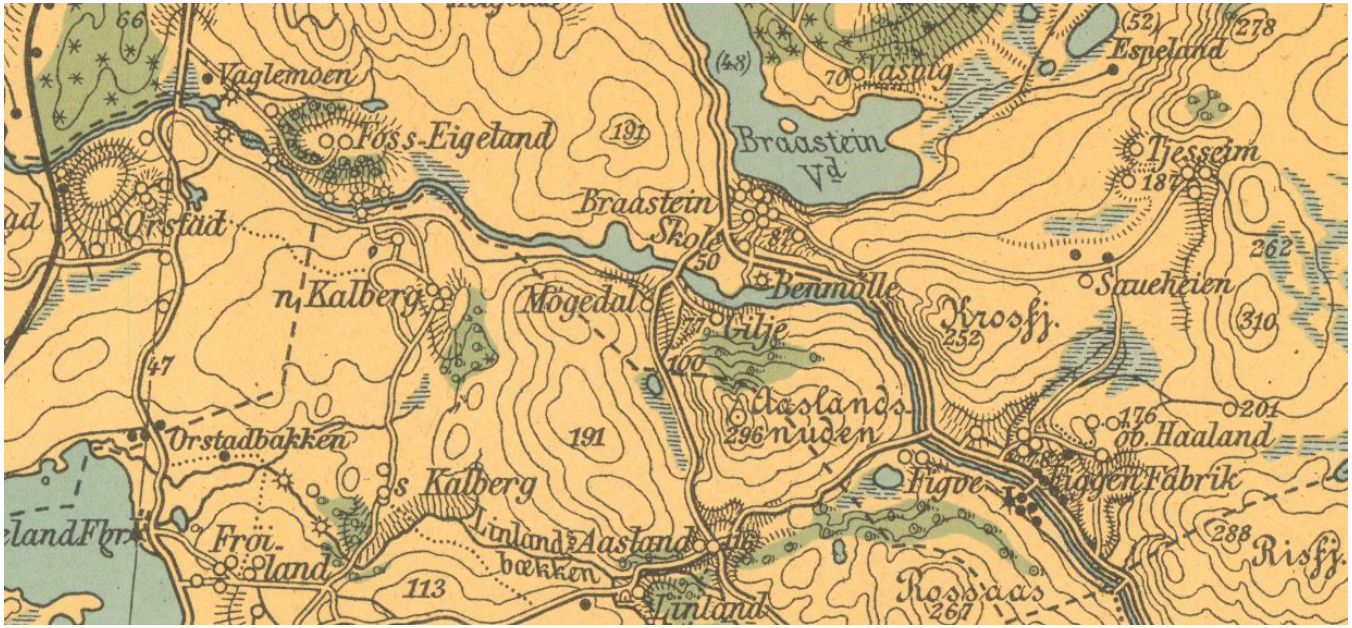

Om kartet

Sist på 1890-tallet fikk NGO forespørsel fra militære avdelinger om kart som dekket terrenget rundt ekserserplassene. I 1905 var turen kommet til området rundt Madlamoen. Etter opplysninger på kartet er det: «Utarbeidet efter krokering paa grundlag af de forstørrede rektangelkarter «Stavanger» og «Jæderen». Med departementets godkjennelse ble militærkartene trykt og utgitt i målestokk 1:50 000. Kartet har begrenset nøyaktighet i forhold til målestokken, men kan gi en god oversikt over området på denne tiden. Trikkotasjefabrikken på Figgjo er for øvrig den eneste av Sandnes-industrien industribygninger som er usyrt med kartverkets symbol for moderne fabrikkindustri på de gamle kartene. Nytt kartografisk er at skogen er markert med farge, mens fjelltoningen er sløyfet.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Amtskartsamling. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1913 (1899): Stavanger amt nr 31: Kart over Sandnæs med omgivelser

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

I årene 1899–1900 laget Nicolai Solner Krum (1840–1917) det første moderne kartet over ladestedet Sandnes. Bakgrunnen var behovet for å få en pålitelig oppmåling av byens eiendommer, beskrevet og tegnet inn på kart. Det ble gjennomført kartforretninger over samtlige daværende eiendommer i Sandnes by. I 1913 tegnet N. S. Krum en revidert og utvidet utgave – «Sandnes med omgivelser». Den har med seg byggebeltet rundt byen slik bygningsloven Men det tilgjengelige karteksemplaret har flere hus som må være bygd etter 1913, bl.a. i byggefeltet Altona (1919). Kartet er påført koter som ifølge opplysning på kartet ble oppmålt og påtegnet av T. Svihus. Alle Krums kart har rød skravur av murhus. Kartet som er bevart har i tillegg påtegnet alternative forslag til byutvidelser. Kartet er håndtegnet og i målestokk 1: 1000 i Kartverket. (Det står 1:2500 på kartet.)

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Amtkartsamlingen. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no. https://kart.1881.no/?r=F3632033.

1915: Ekserserplasskart; Madlamoen: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart over ekserserplassen Madlamoen og områdene rundt. Gitt ut av NGO 1915, revidert utgave av tilsvarende kart fra 1905. Kartet er trykket i målestokk 1:50 000. Det finnes også en revidert utgave fra 1939.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Ekserserplasskart. Rogaland. 1915. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1915: 6B Jæren: Rektangelkart Rogaland

Kartets utstrekning

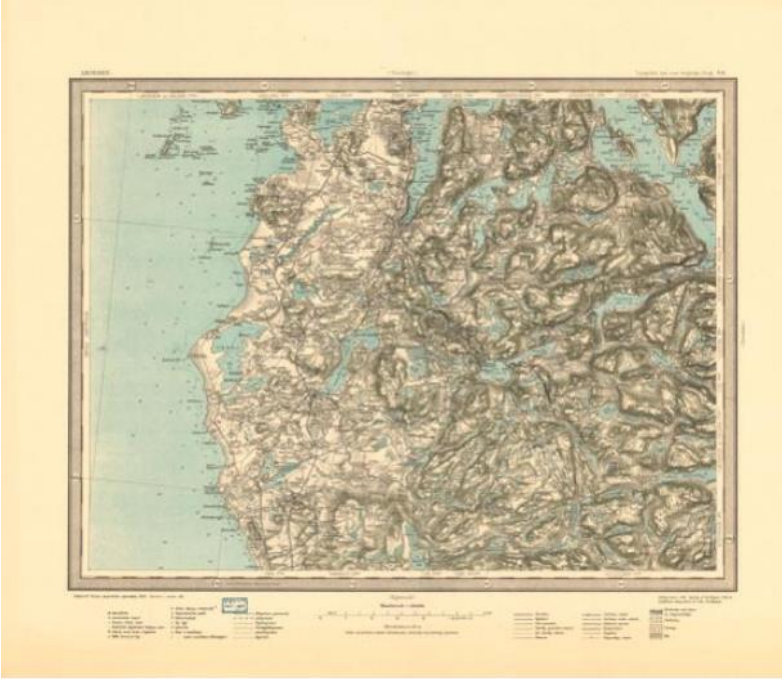

Detaljutsnitt

Om kartet:
Rektangelkart fra 1915 som er en revidert utgave av kartet 6B Jæderen fra 1892. Kartet er trykket i heliogravyre etter tegning av Johan Gulbrandsen Natrud. Fjelltonen er litografert av Joh. Nordhagen. Målestokk 1:100 000. Viser nordlige deler av Jæren og områdene østover mot Høgsfjord..

Kilder
Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Rektangelkart. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart
Mitt kart | Kartverket.no.

1915: 6D Stavanger: Rektangelakrt Rogaland

Kartets utstrekning

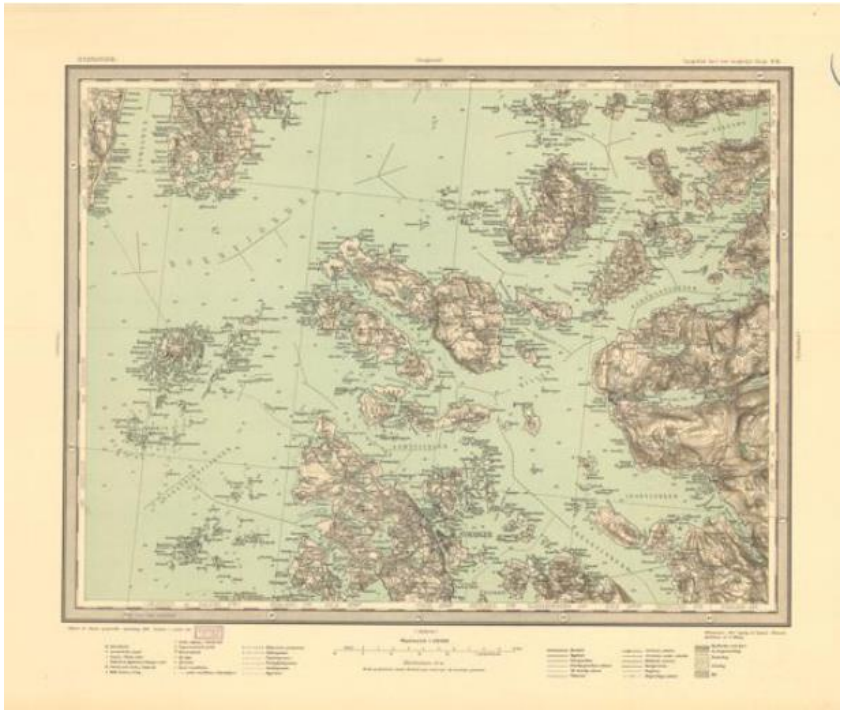

Detaljutsnitt

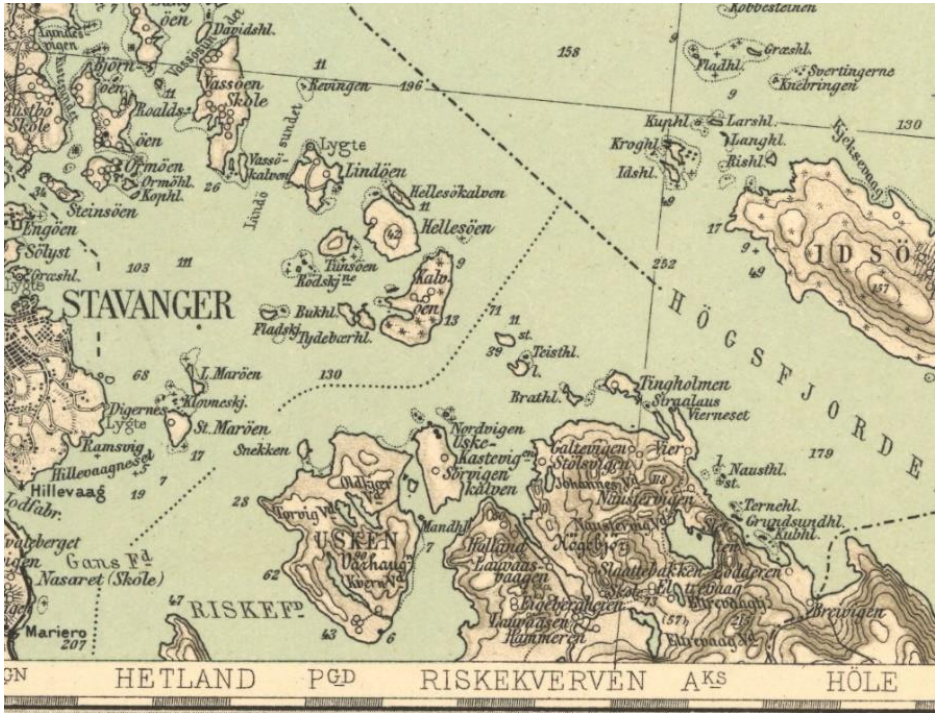

Om kartet:

Rektangelkart fra 1915 som er en revidert utgave av kartet 6D Stavanger fra 1896. Kartet er trykket som heliogravyre etter tegning av Daniel Tønnesen, fjelltoner av Carl Christian Olberg. Målestokk 1:100 000. Kartet viser fjordområdet rundt Stavanger. Fra Sandnes er nordlige deler av Riska med.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Rektangelkart. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=10375.

1916: Stavanger amt nr 31c: Kart over Sandnæs: Rogaland

Kartets utstrekning

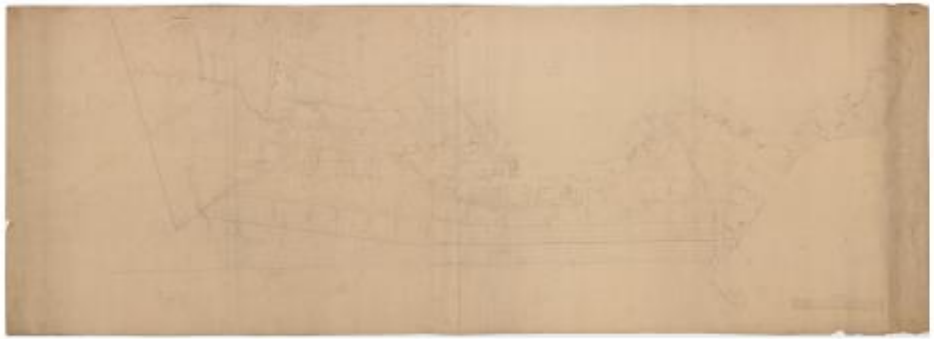

Detaljutsnitt

Om kartet

Kartskisse fra 1916 over indre del av Gandsfjorden fra Hana til Sandnes. Kartet er håndtegnet av Krum i målestokk 1:2500.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Amtkartsamlingen. Sandnes. Krums oppmåling. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1917: Generalkart I: Vest-Agder, Rogaland

Kartets utstrekning

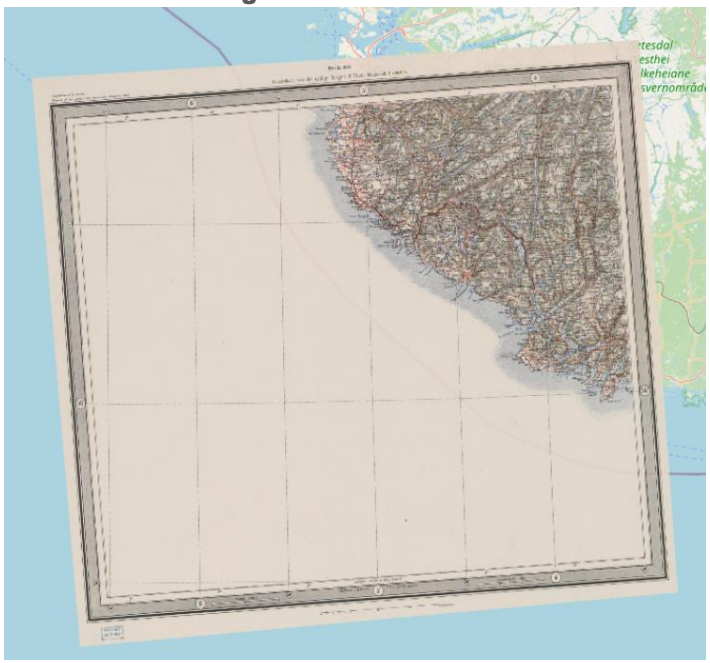

Detaljutsnitt

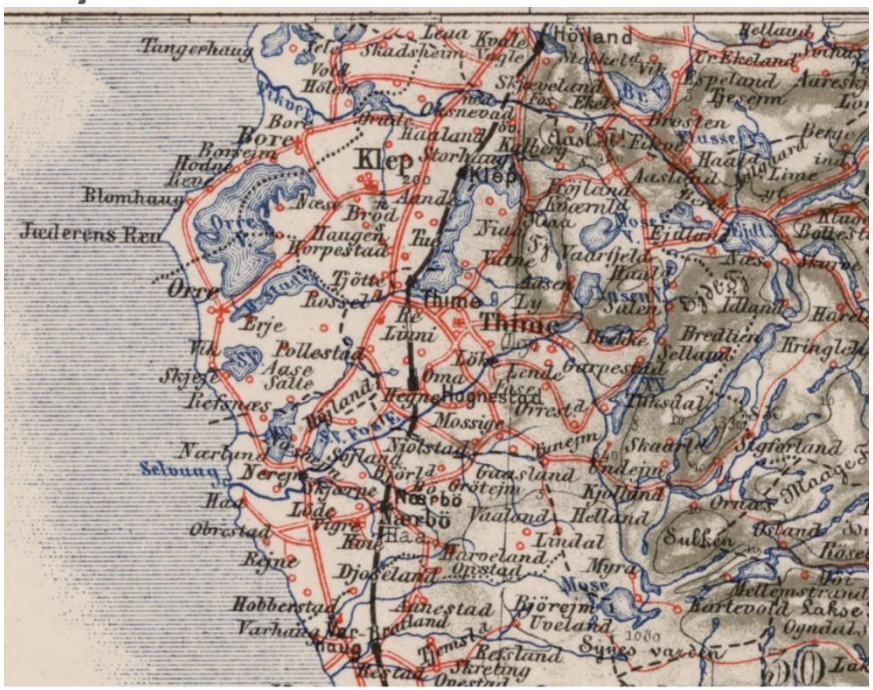

Om kartet

Generalkart nr. 1. av en serie på 18 blad over Norge. Gjelder området vest for Jærens Rev. Tar med seg sydlig del av Høyland. Tegnet av L. Arentz. Litografi i målestokk 1:400 000. Trykket i 1917.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Generalkart. Stavanger. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=3006.

1918: Sjøkart. Kart over Høgs- og Lysefjorden

Kartets utstrekning

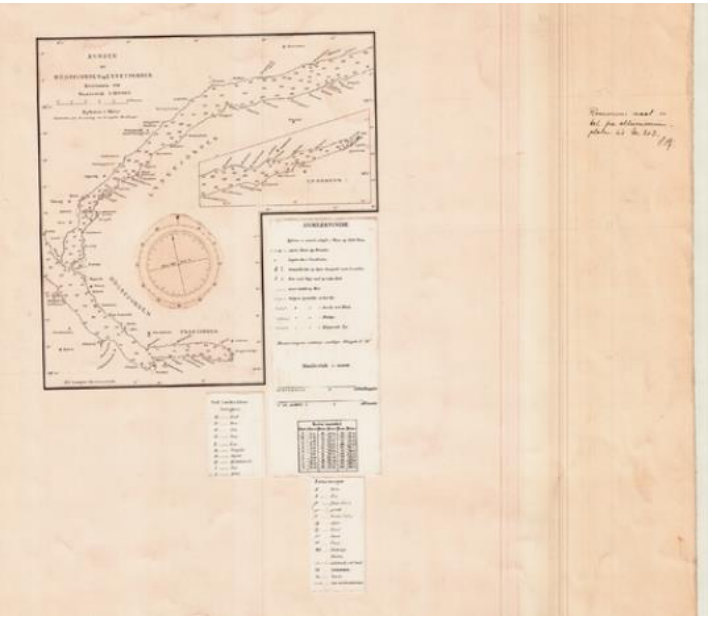

Detaljutsnitt

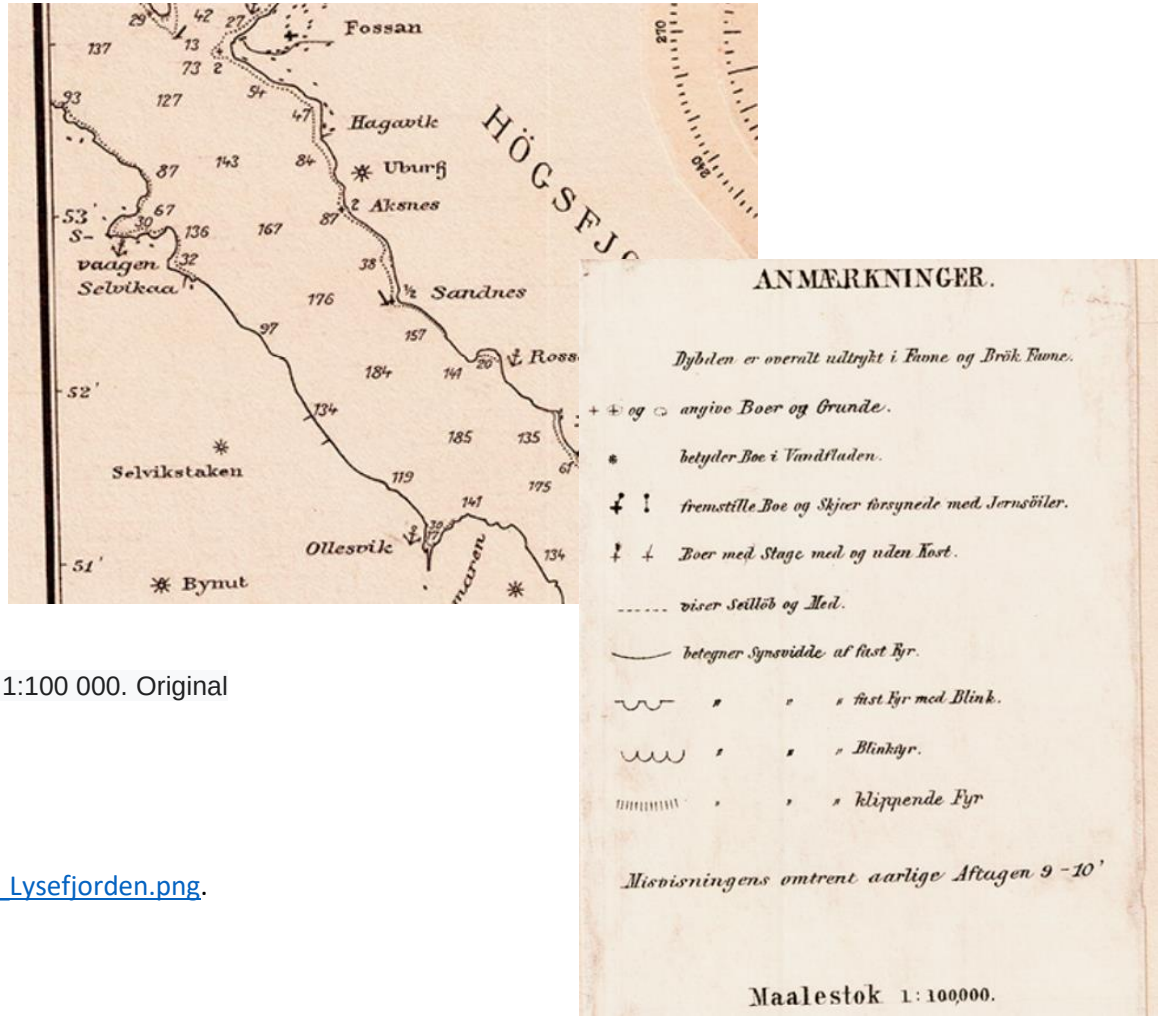

Om kartet

Sjøkart over Høgs- og Lysefjorden fra 1918. Utgitt i målestokk 1:100 000. Original dokumentstørrelse ca. 66 cm x 58 cm.

Kilder

Denne filen er fra Wikimedia Commons.

Henvisning til kart

https://no.wikipedia.org/wiki/Fil:Kart_over_H%C3%B8gs-_og_Lysefjorden.png.

1919: Kart over Stavanger Amt (søndre)

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

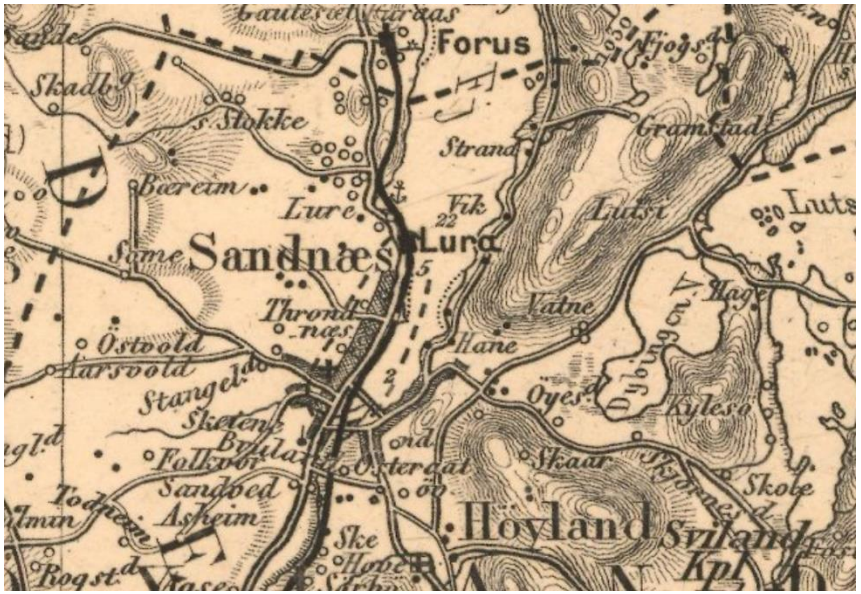

Om kartet

Amtskart over Rogaland fra Norges geografiske oppmåling, Revidert utgave fra 1919. Basert på kart fra 1866 konstruert av Søren Christian Gjessing. I kartramme: Kontur og skrift S. A. Aarnes. Terreng omarbeidet av H. Bergh 1878 efter Kingo.». Kobberstikk. Målestokk 1:200 000. Kartet finnes som håndtegnet utgave fra 1860. Revidert utgave 1866, 1880 og 1950.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Amtskart. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1919: Kart over Stavanger Amt (nordre)

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

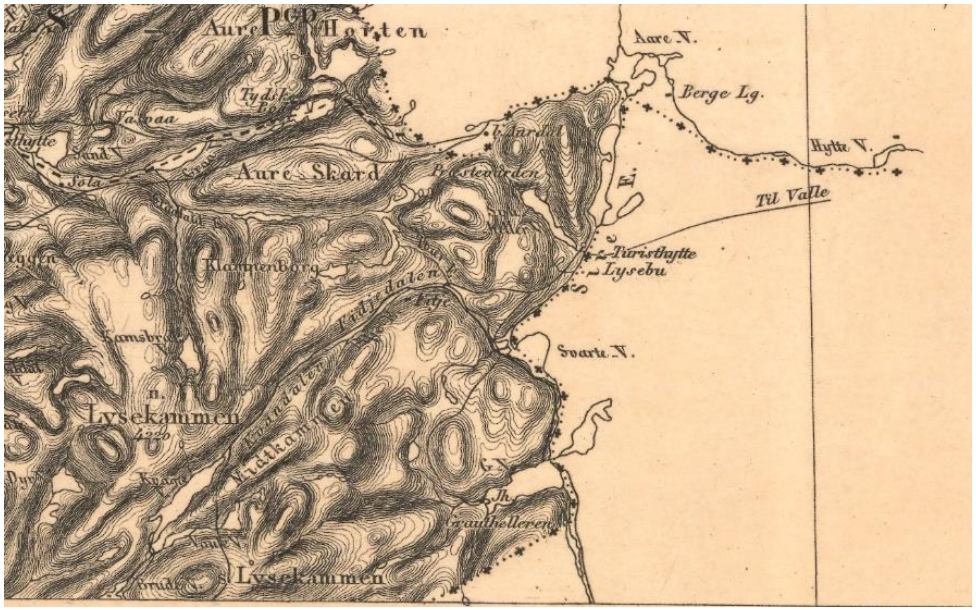

Om kartet

Amtskart over Rogaland fra Norges geografiske oppmåling, Revidert utgave fra 1919. Basert på kart fra 1866 konstruert av Søren Christian Gjessing. I kartramme: Kontur og skrift S. A. Aarnes. Terreng omarbeidet av R. Pedersen 1879 efter Kingo.». Kobberstikk. Målestokk 1:200 000. Kartet finnes som håndtegnet utgave fra 1860. Revidert trykt utgave 1866, 1880 og 1950.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Amtskart. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1925: Generalkart IV: Hordaland, Rogaland

Kartets utstrekning

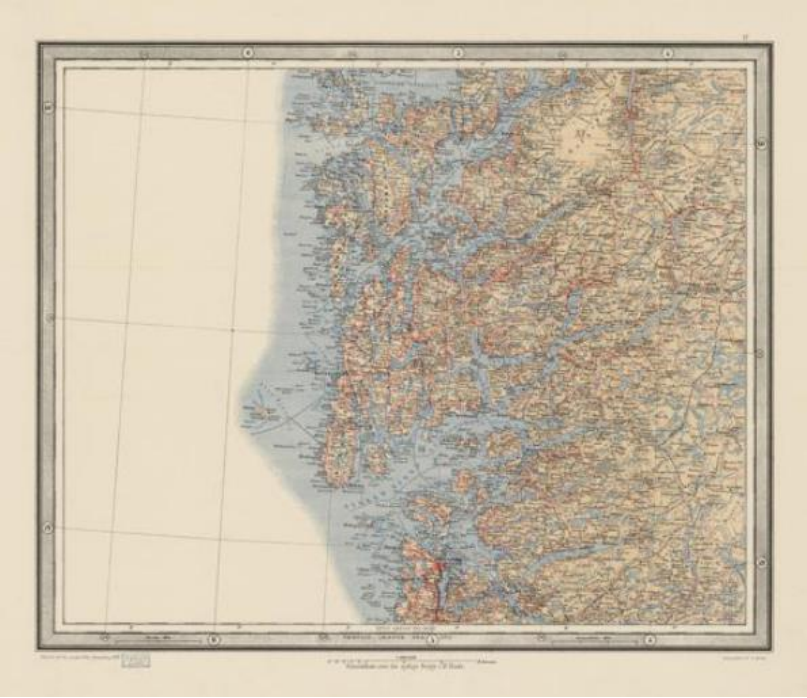

Detaljutsnitt

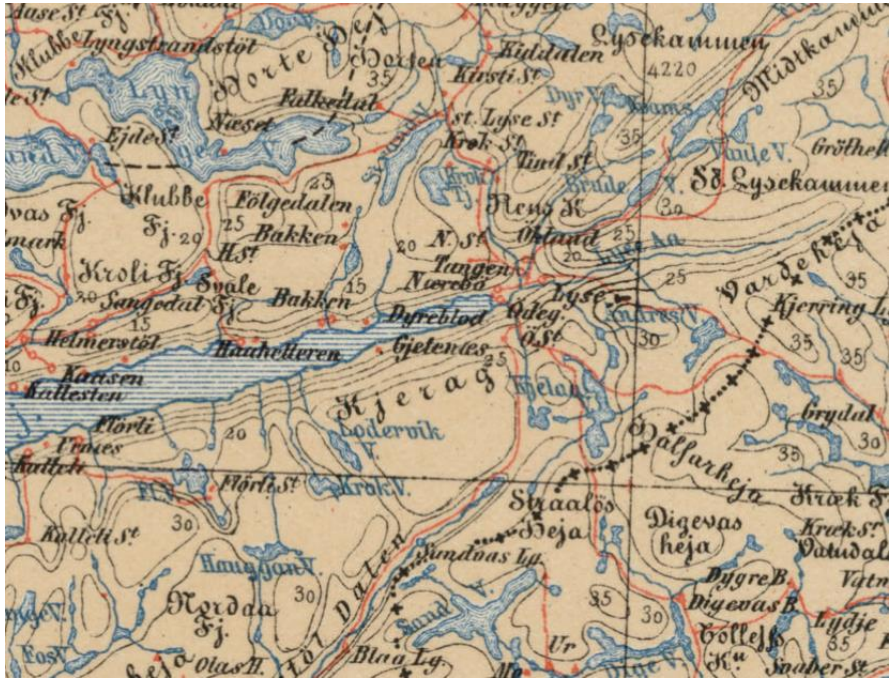

Om kartet

Generalkart nr. IV av en serie på 18 blad over Norge. Gjelder området nord for Stavanger. Tar med seg Høle, nordre del av Høyland og det meste av Forsand. Tegnet av L. Arentz. Litografi i målestokk 1:400 000. Trykket i 1925.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Generalkart. Stavanger. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=3030.

1925: Stavanger amt nr 37: Kroki over trakten om Nilsebu-Lysebu-Håheller.

Kartets utstrekning

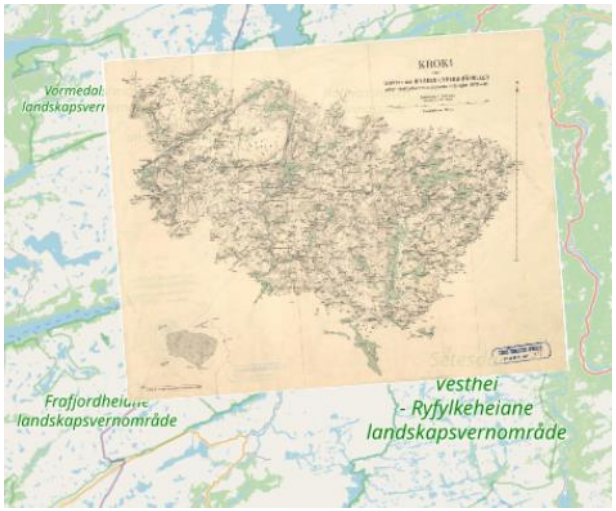

Detaljutsnitt

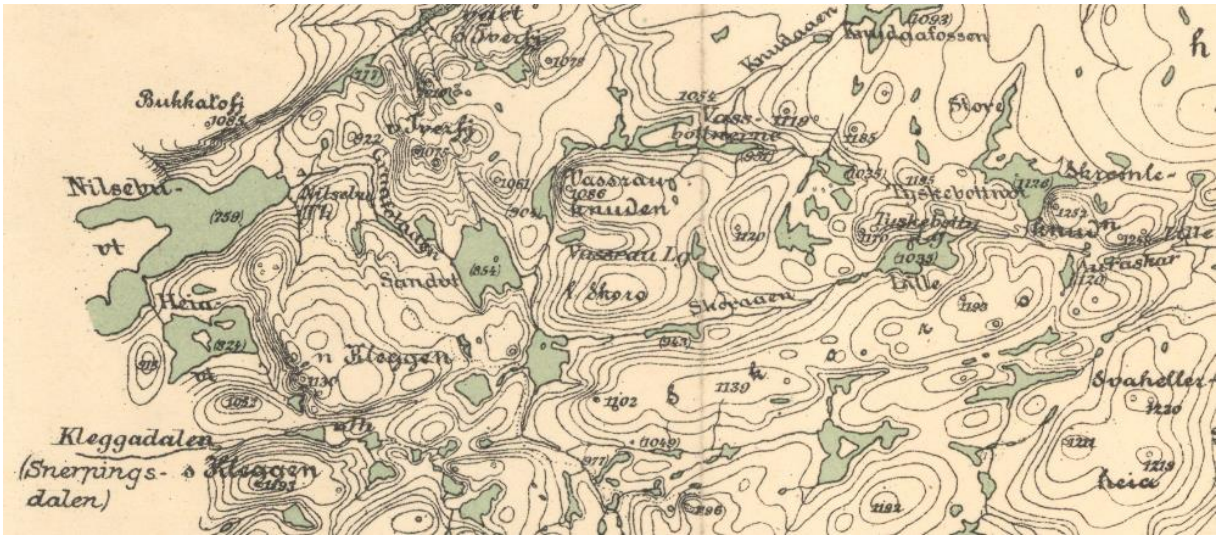

Om kartet

Kroki etter «Høifjellskommisjonens» målinger 1917–18. Trykt i målestokk 1:100 000. Ukjent utfører. Utgitt av NGO 1925.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Amtskartsamlingen og Høyfjellkommisjonen.. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=2581.

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=1899.

1928?: Stavanger amt nr 37: Kroki over traktene – Nilsebu – Urdalsnuten – Svarvanuten - Haaheller

Kartets utstrekning

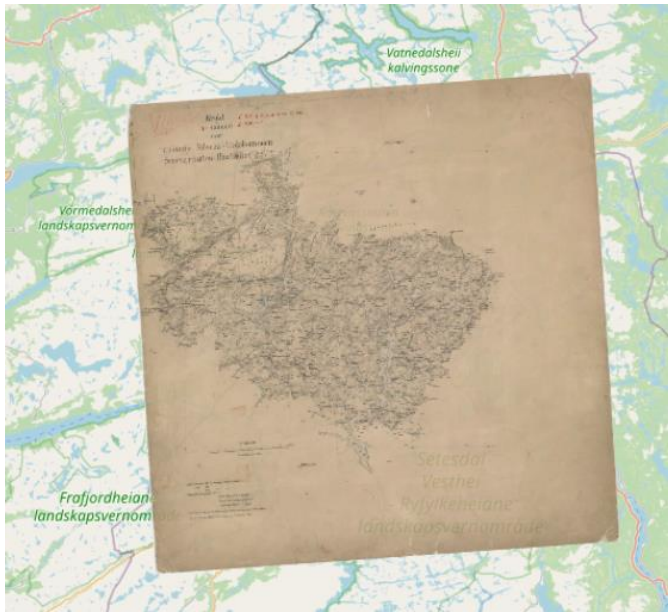

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart fra 1928 basert på oppmålinger utført av kaptein Finn Qvale sommeren 1917, 1918 og 1929. Håndtegnet i målestokk 1:100 000. Kartbemerkning: Navnene er opgit av: Reier Skogarbø; Aurdal, Torkel Vatnedalen; Sirdal, Ingebrigt Flørli, Lyse. En del navn er tilføyd efter befaring i marken 1928.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Høyfjellkommisjonen.. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=1901.

1926: 6B Jæren: Rektangelkart Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet:

Rektangelkart fra 1926 som er en revidert utgave av kartet 6B Jæderen fra 1892. Kartet er trykket i heliogravyre etter tegning av Johan Gulrandsen Natrud. Fjelltonen av C. Pedersen. Målestokk 1:100 000.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Rektangelkart. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1927: Stavanger amt nr 35-c: Skulekart yver Rogaland fylke. (sør)

Kartets utstrekning

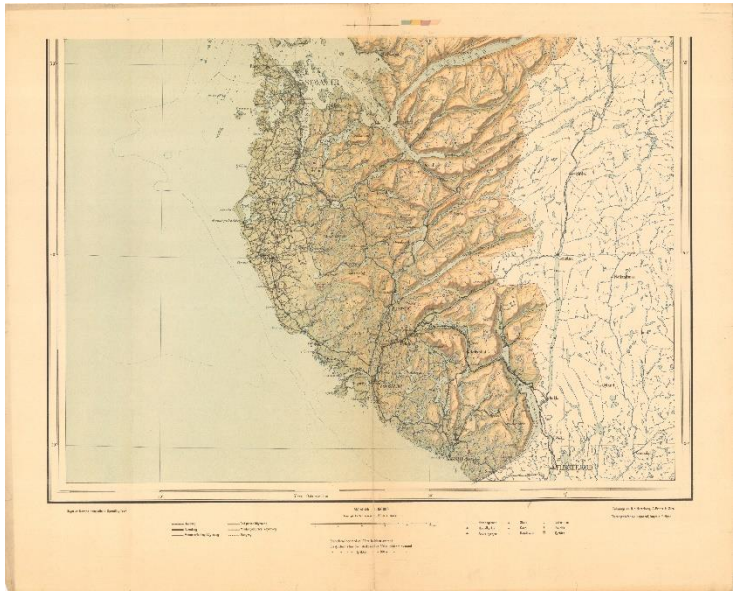

Detaljutsnitt

Om kartet:

Skolekart for Rogaland fra 1927, det søndre av to blad. Målestokk 1:150 000. Arbeidet kom i stand etter en henvendelse til NGO fra de tre vestlandsfylkene Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane på tidlig 1920-t. Grunnlaget var i hovedsak amtskartene. Produksjon av veggkart var en ny oppgave for NGO. Den krevde tilpassing når det gjaldt hensyn til avstand og valg av kartografi. Kartene ble trykt i hele åtte farger og fjellene gitt en levende relieffvirkning med gyllent lys inn fra nordvest, framhevet ved fargelagte skygger (stupering). Karttegnere er H. K. Hertzberg, A. Printz, N. Sire. Terrengrelief (stuperingen) ved topograf kaptein T. Øyen. Kartene ble tegnet for fotoalgrafi (overføring av fotografi på aluminiumsplate). Det ble ikke laget tilsvarende kart for andre fylker enn de tre. Kartet har mye til felles med NGOs påkostede «turistkart» Rondane utgitt samme år.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Amtkartsamling. B. G. Harsson 2016, s.483. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1927: Stavanger amt nr 35-b: Revisjon av Skulekart yver Rogaland Fylke (nord)

Kartets utstrekning

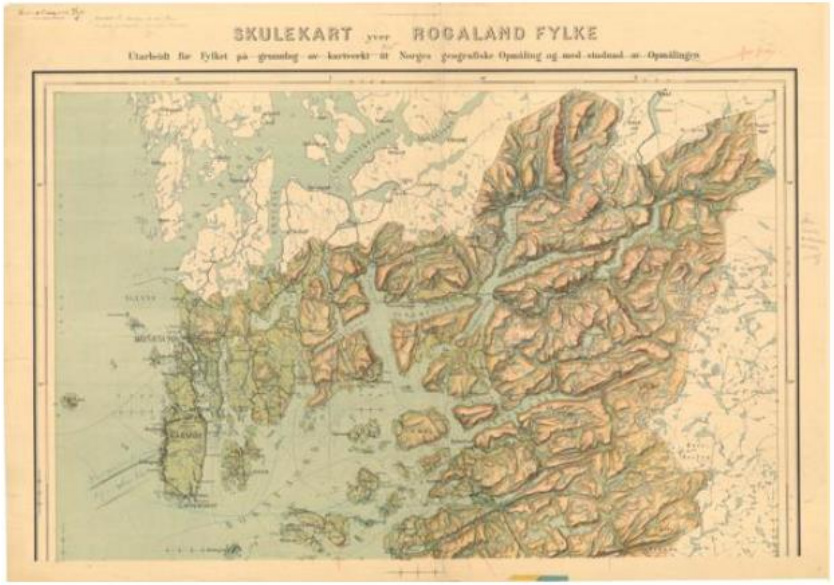

Detaljutsnitt

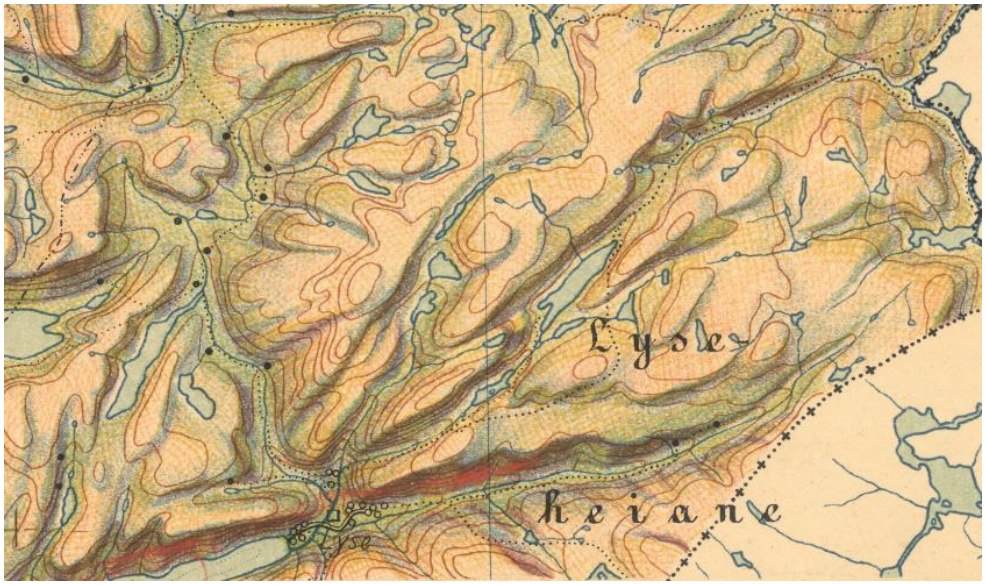

Om kartet

Skolekart for Rogaland fra 1927, det nordre av to blad. Målestokk 1:150 000. Arbeidet kom i stand etter en henvendelse til NGO fra de tre vestlandsfylkene Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane på tidlig 1920-t. Grunnlaget var i hovedsak amtskartene. Produksjon av veggkart var en ny oppgave for NGO. Den krevde tilpassing når det gjaldt hensyn til avstand og valg av kartografi. Kartene ble trykt i hele åtte farger og fjellene gitt en levende relieffvirkning med gyllent lys inn fra nordvest, framhevet ved fargelagte skygger (stupering). Karttegnere er H. K. Hertzberg, A. Printz, N. Sire. Terrengrelief (stuperingen) ved topograf kaptein T. Øyen. Kartene ble tegnet for fotoalgrafi (overføring av fotografi på aluminiumsplate). Det ble ikke laget tilsvarende kart for andre fylker enn de tre. Kartet har mye til felles med NGOs påkostede «turistkart» Rondane utgitt samme år.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Amtkartsamling. B.G.Harssom 2016 s.483.. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1935: 6B Jæren: Rektangelkart Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet:
Rektangelkart utgitt av NGO i 1935. Revidert utgave av kartet 6B Jæderen fra 1892. Kartet er trykket i heliogravyre i målestokk 1:100 000. Karttegner/oppmåler for revideringen er ukjent.

Kilder
Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Rektangelkart. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart
Mitt kart | Kartverket.no

1937: Stavanger amt nr 42: Grensen for Hetlands herred: Rogaland

Kartets utstrekning

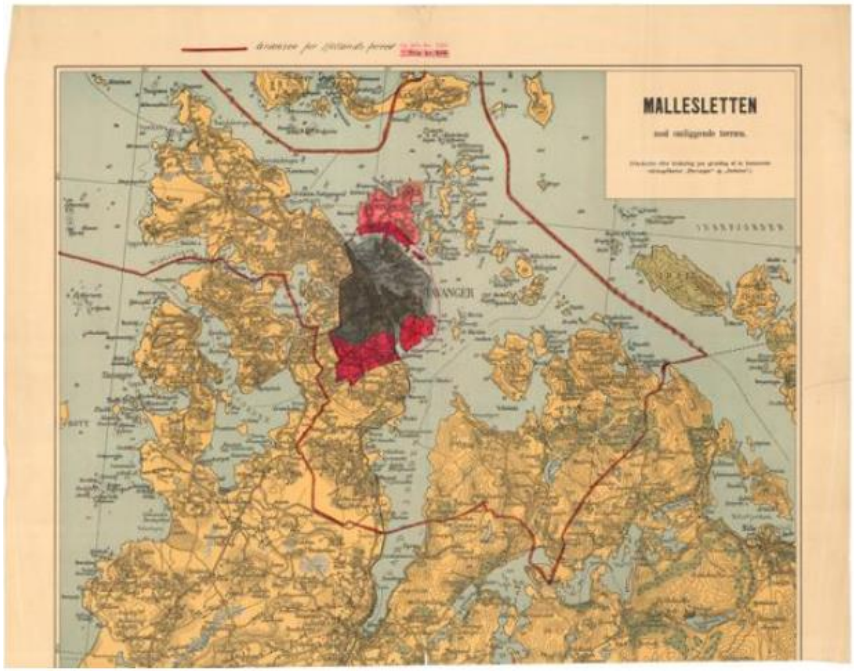

Detaljutsnitt

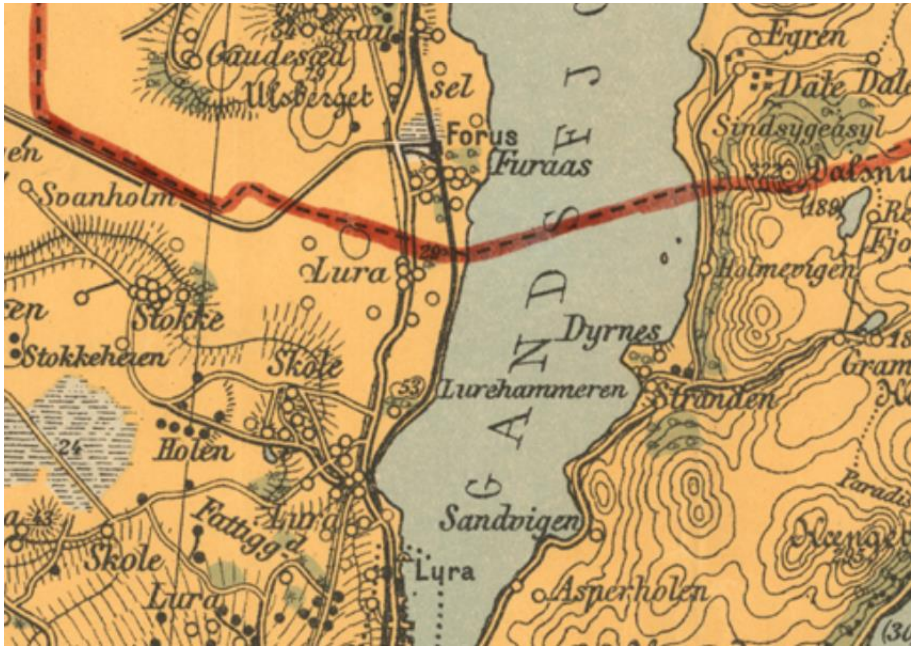

Om kartet:
Kart som viser grensene til Hetland herred i 1937, men usikkert årstall. Grunnlaget er kartet «Mallesletten» fra 1905. Trykt i målestokk 1:25 000.

Kilder
Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Amtskartsamling.. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart
Mitt kart | Kartverket.no.

1937: Ortofoto/Vertikalfoto

Kartets utstrekning

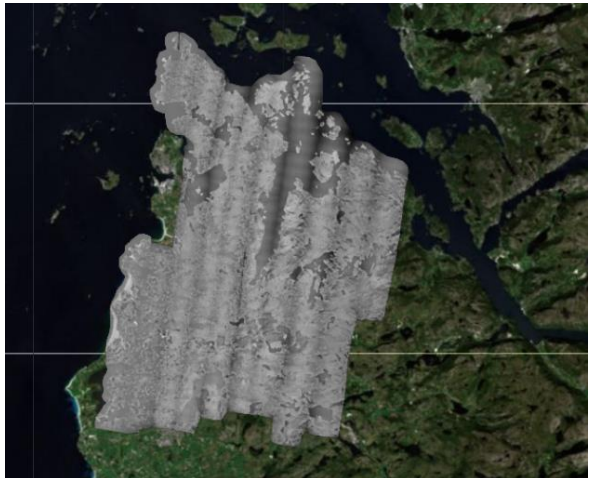

Området som ble vertikalfotografert 1937. (Stavanger 1937) (Fra Norge i bilder.)

Detaljutsnitt

Til venstre: Utbyggingen på Lunde er så vidt begynt i 1937. Fotoet til høyre fra 1960 viser nytt veianlegg. Det dokumenterer også hvor langt hagebrukerne i nybyggerfeltet på Lunde er kommet med beplantningen, samtidig som man nærmest kan telle trær, busker og grønsaksrader til de som har bodd en stund.

Om «ortofotokartet»

På 1930-tallet begynte systematisk flyfotografering i form a vertikalfoto som grunnlag for kart. Widerøes Flyveselskap lagde flykart i målestokk 1:10 000 over Nord-Jæren i 1937. Serien Dekket det meste av Sandnes, Riska og Høyland, men kun litt av Høle og ikke Forsand. Neste runde med vertikalfoto som gjelder Sandnes kom i 1953, hvor et mindre parti sør i kommunen, Figgjo–Skjæveland–Leitet, kom med (Klepp – Time – Nærbø 1953). I 1954 ble noe av Forus-området fotografert (Forus – Hinna 1954) og i 1955 et større område fra Forus sørover til og med Ganddal (Heigre 1954). Senere fulgte en rekke flyfotoprosjekter med vertikalbilder over større eller mindre områder. Lysefjorden-området og Høle ble ikke vertikalfotografert sammenhengende før henholdsvis 1967 og 1968. Selv om kvaliteten varierer representerer Flyfotografiene en svært god, visuell og troverdig kilde til kunnskaps om den historiske arealbruken og utviklingen i områdene, om bebyggelse og landskap.

Henvisninger

Verrtikalfotoene er tilgjengelige digitalt på Kartverkets side: https://www.norgeibilder.no/. Det er også en lenke gjennom «Temakart Rogaland» der flere tema er samlet gjennom «Norge digialt Rogaland» https://www.temakart-rogaland.no/. Gamle vertikalfoto er også tilgjengelig på karttjenesten til 1881.no, Historiske kart: https://kart.1881.no/?r=F3632033.

1937. Kart fra flyfoto ved Widerøe

Detaljutsnitt

Om kartet

Det ble laget et kart over Sandnes-området etter flyfoto fra 1937. Flyfotoene, og kartet, dekker dagens kommune med unntak fra Høle. Det er laget ortofoto av disse flyfotoene som er tilgjengelig gjennom GisLine og Norgeskart. Bl.a. «Norge i bilder». Kartet er trykt i målestokk 1:10 000.

Henvisning til kart

IKA: http://ikarogaland.no/

1938: Stavanger amt nr 36-sør: Vegkart over Rogaland fylke. Søre blad

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

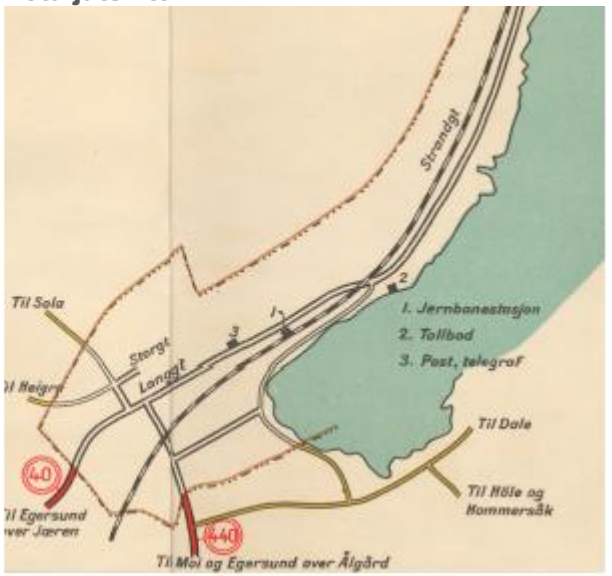

Om kartet

Blad av veikart over Rogaland 1938. Publisert av Rogaland vegkontor. Dette bladet viser området mellom Flekkefjord og Strand. Kartet har også en forstørrelse av Sandnes bykommune. Målestokk 1:200 000.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Amtkartsamling.. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1939: Ekserserplasskart; Madlamoen: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart over ekserserplassen Madlamoen og områdene rundt. Gitt ut av NGO 1939, revidert utgave tilsvarende kart fra 1905 og 1915. Kartet er trykket i målestokk 1:50 000.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Ekserserplasskart. Rogaland. 1939. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1942: Gradteigsmåling C37-3. Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

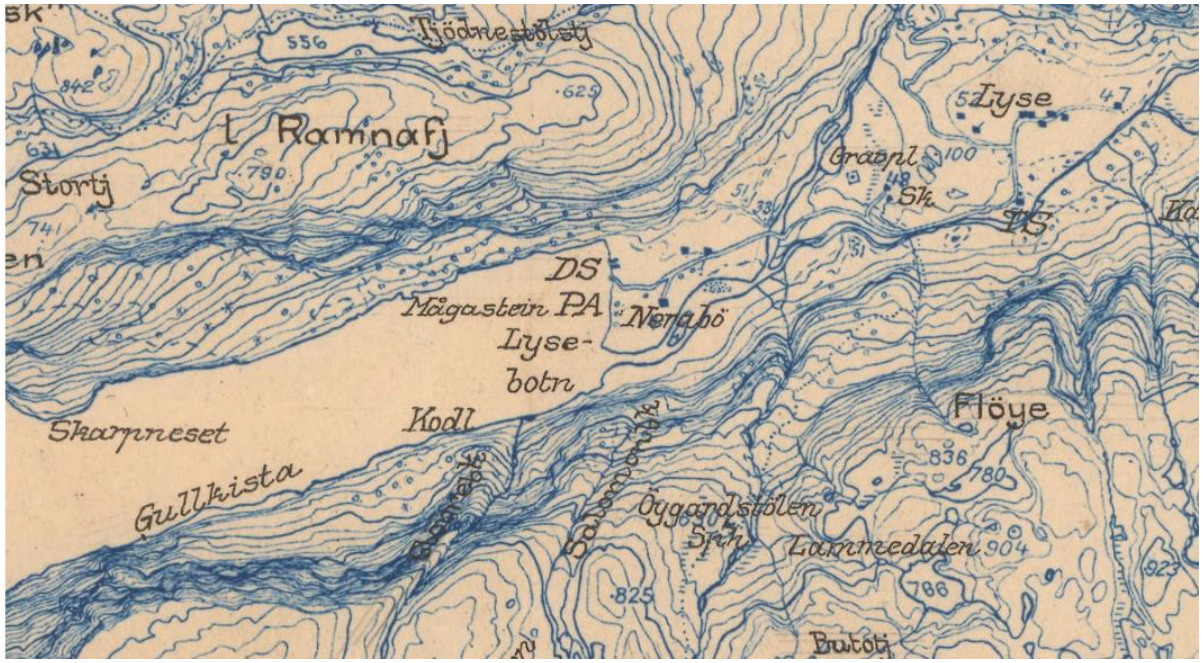

Om kartet

Håndtegnet originalkart fra 1942 utført av Andreas Theodor Walle. Målestokk 1:50 000. Viser indre deler av Lysefjorden.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Gradteigsmåling. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=3301.

1943: Gradteigsmåling C37-1, C37-2: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

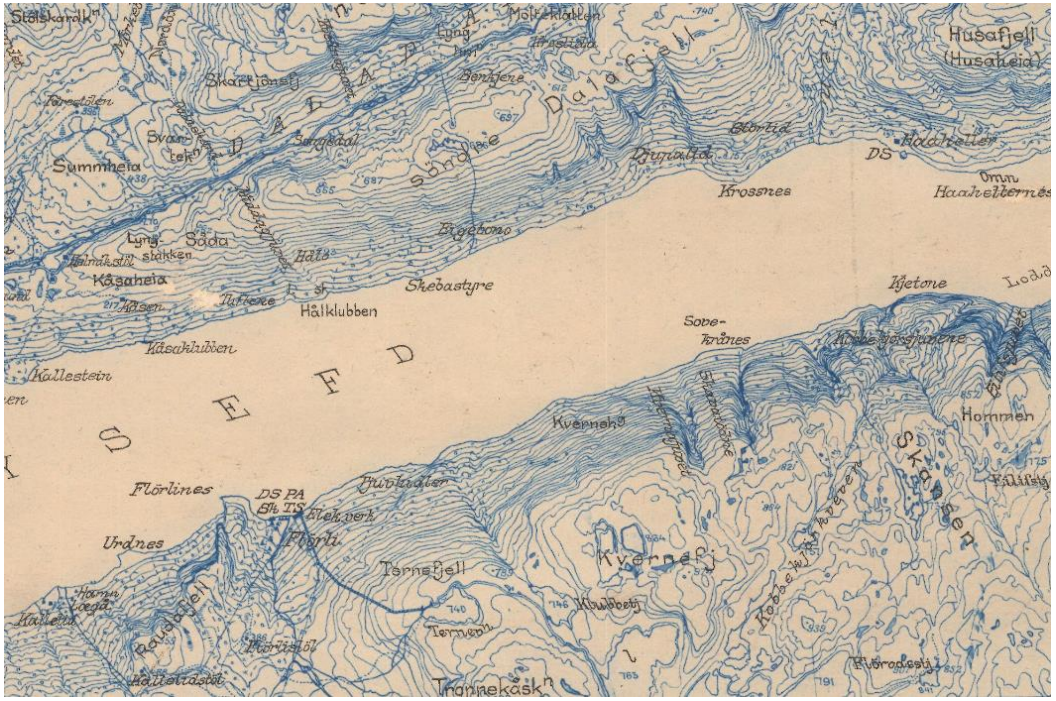

Om kartet

Håndtegnet originalkart fra 1942–1943 utført av Andreas Theodor Walle. Målestokk 1:50 000. Viser deler av Lysefjorden.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Gradteigsmåling. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=3297.

1945: Festung Stavanger

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Militært kart over Festung Stavanger. Utarbeidet av tyskerne i slutten av andre verdenskrig. Kartet viser områdene fra Stavanger til sørlige deler av Jæren, til blant annet Heigre. Kartet viser festninger, bunkerser og andre militære innretninger.

Kilder

Digitalt hos byantikvaren i Sandnes kommune

Henvisning til kart

Kartene er tilgjengelige på statsarkivet i Stavanger.

1945: Stavanger amt nr 7 nord: Kart over Stavanger Amt: Rogaland (Veier delvis ajourført)

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

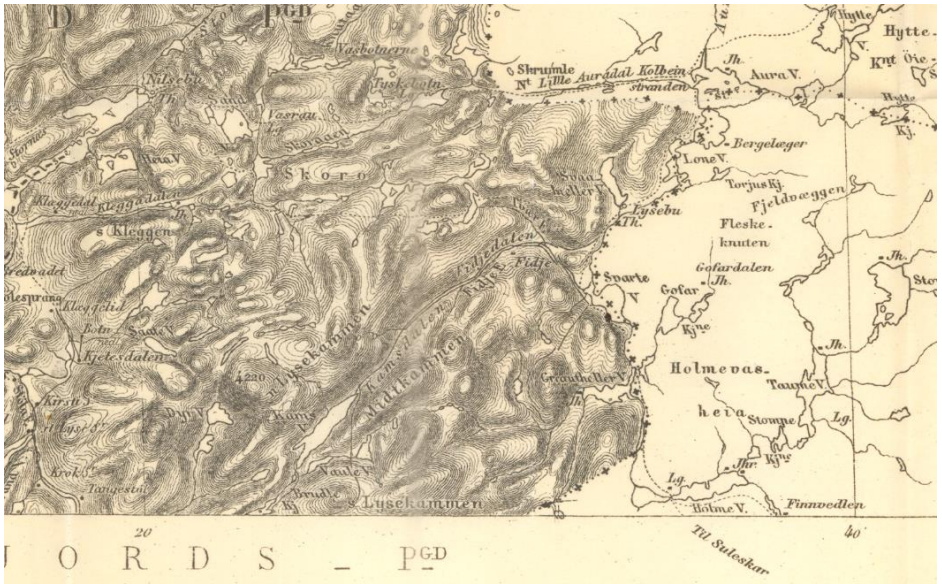

Om kartet

Amtskart gitt ut av NGO 19450 basert på tidligere amtskart utgitt 1866. Revidert i marken 1914–1915 og 1928. Veier ajourført 1945. Kartet er laget i målestokk 1:200 000 i kobberstikk.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Amtskartsamling. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1950: Gradteigsmåling B38-12, C38-7, C38-8

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

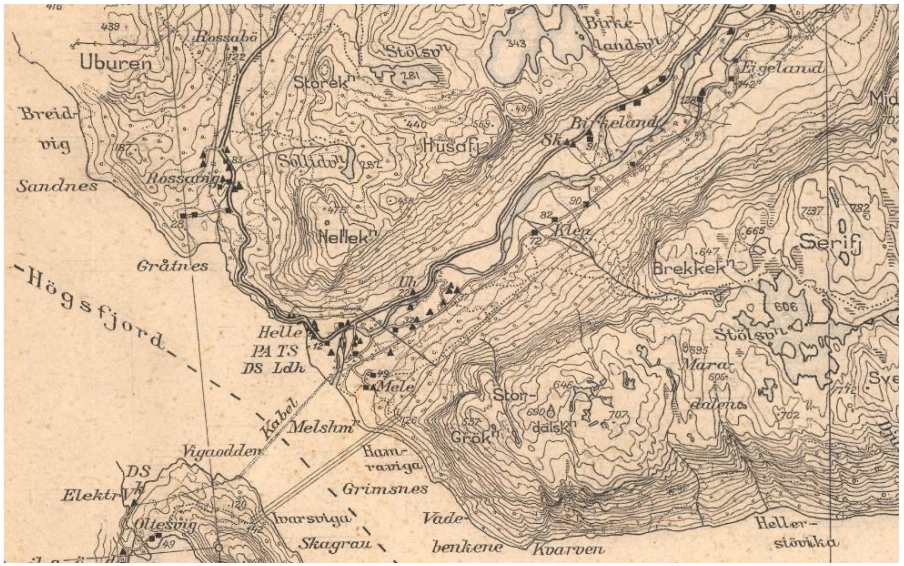

Om kartet

Håndtegnet originalkart fra 1949–1950, utført av Andreas Theodor Walle. Anmerking på kartet: C 38, 7, 8 konstr. 21/11-1943. Gjennemgått. Kan fotograferes. 17/4-50, 29/5-51 Oscar Thue. Målestokk 1:50 000. Viser ytre deler av Lysefjorden og Høgsfjord.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Gradteigsmåling. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=3241.

1950: Stavanger amt nr 7 sør: Kart over Stavanger Amt: Rogaland (Veier delvis ajourført)

Kartets utstrekning

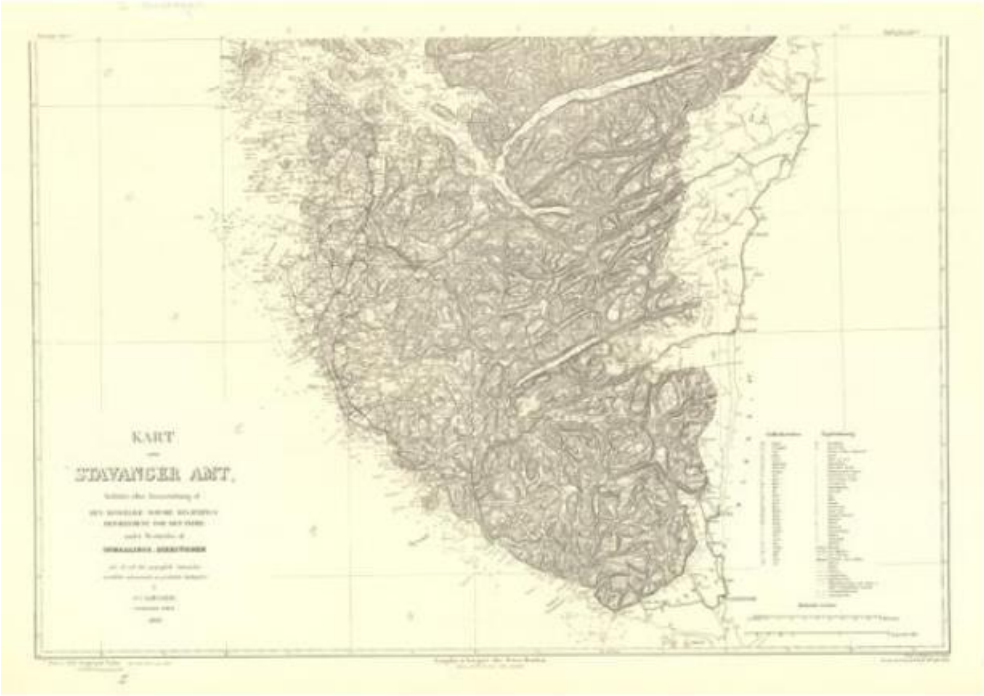

Detaljutsnitt

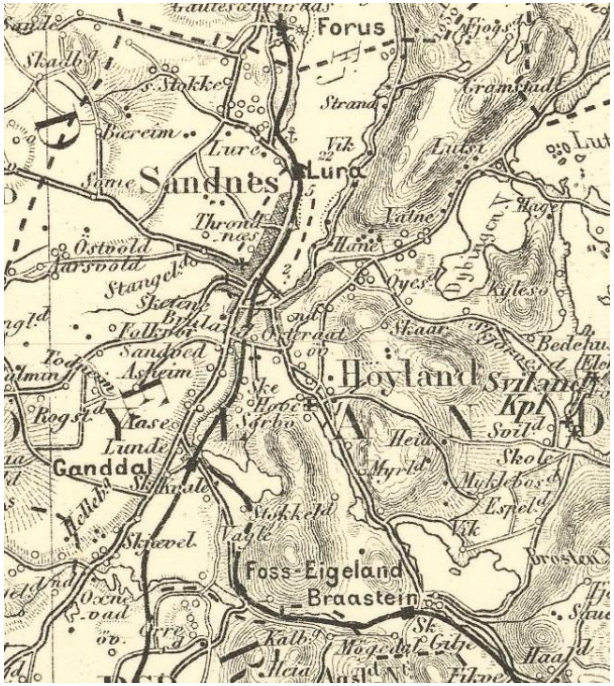

Om kartet

Amtskart gitt ut av NGO 1950 basert på tidligere amtskart fra 1860, 1866, 1880 og 1919. Veier er delvis ajourført 1950. Kartet er laget i målestokk 1:200 000 i kobberstikk.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Amtskartsamling. Rogaland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1950: Sandnes by

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Martin Hetland stod til ansvar for kart over byområdet til Sandnes oppmålt i 1948–1949 og tegnet i 1950. Det finnes herfra et kart i to blad i målestokk 1:2000 og et annet i 17 blad i målestokk 1:500.

Henvisning til kart

Sandnes kommune/overføres IKA: http://ikarogaland.no/

1951: Reguleringsplan for Sandnes. Ved Sverre Pedersen

Kartets utstrekning

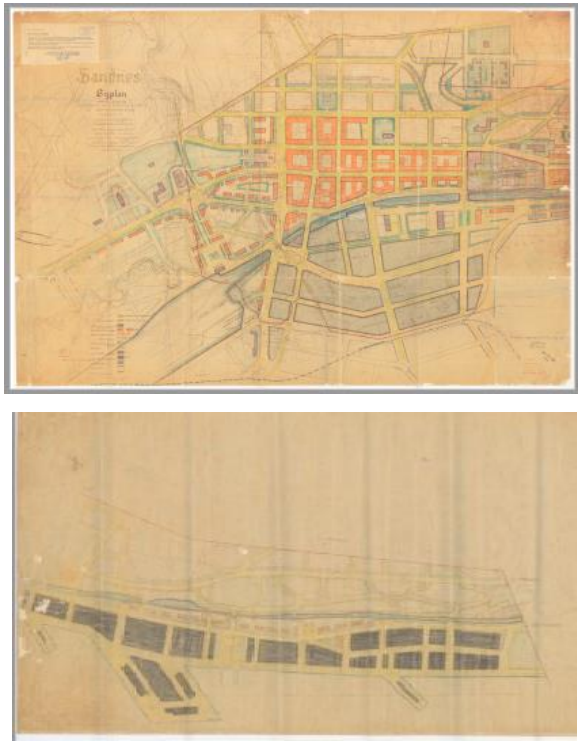

Detaljutsnitt

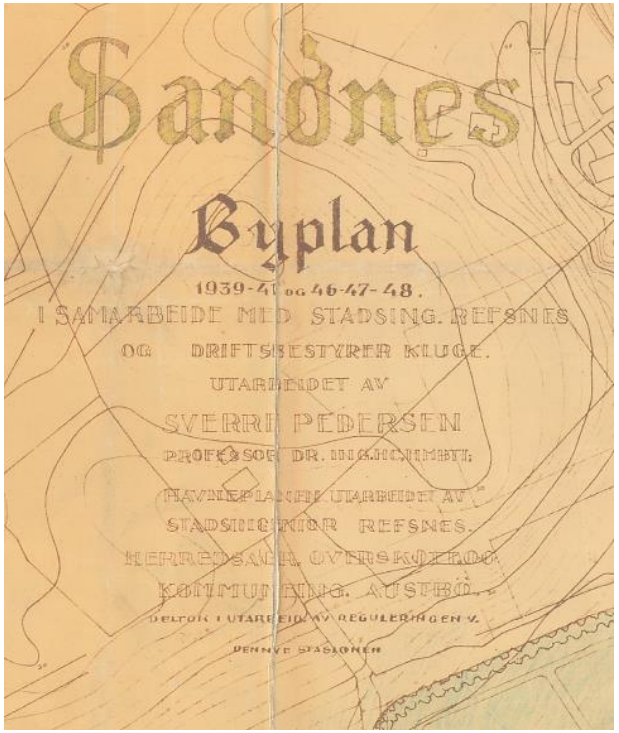

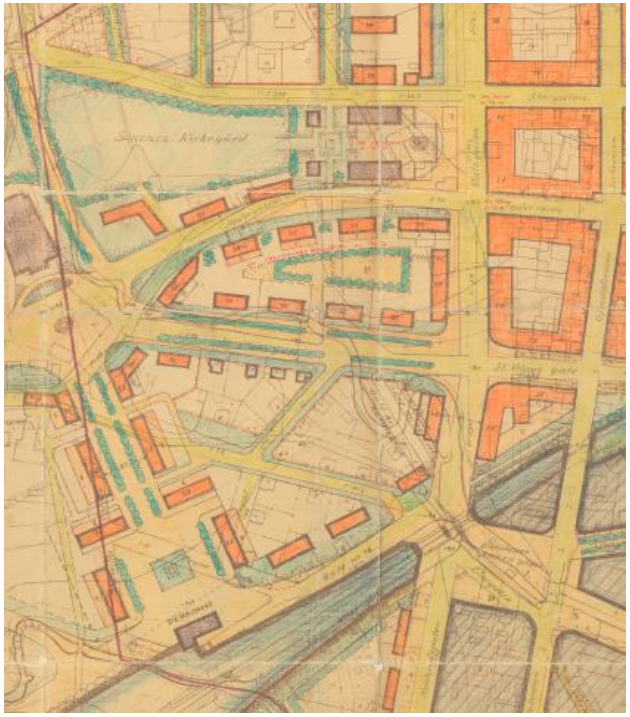

Om kartet

Ifølge kartet begynte professor Sverre Pedersen å arbeide på reguleringsplanen i 1939. Den ble vedtatt 1952. Den bygde på det gamle gatemønsteret, men la opp til en radikal fornyelse av bygningsmassen. Byen ble delt inn i fem soner med ulik funksjon og karakter. Kvartalene skulle bygges ut med kompakt bebyggelse langs gatene, opptil fire etasjer høye. Vågen utvikles som rent industriområde. Arbeidet falt sammen med planene for høybanen. Den nye stasjonen på Skeiane skulle bli utgangpunkt for et nytt kommunesenter, symmetrisk anlagt med storslått plass, rutebilstasjon, kulturhus og administrasjonsbygg for Høyland kommune og den nye planlagte storkommunen. Planen ble ikke gjennomfør, men kan spores i gateløp og deler av bebyggelsen, særlig i området ved Håkon den 7s gate.

Henvisning til kart

IKA: http://ikarogaland.no/

1951: Stavanger omland blad 1: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

Kart oppmålt av Norges geografiske oppmåling i årene 1941–1942 og utgitt i 1951. Kartet er ett av seks kartblad som til sammen dekker Stavangerområdet fra Randaberg i nord til grensen mot Gjesdal i sør. Dette kartet viser de sørvestlige delene av dagens kommune. Kartet er trykket i målestokk 1:25 000

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Omegnskart. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Lenke til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1952: 1212-4 Stavanger. M711

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

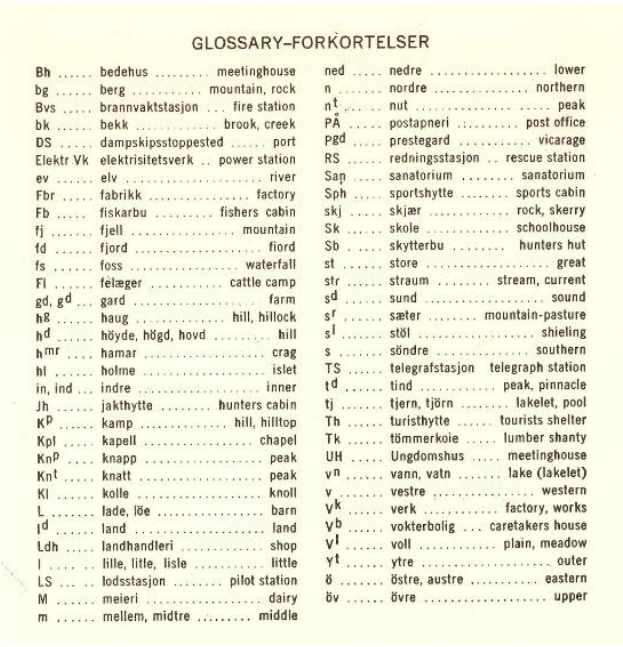

GLOSSARY–FORKORTELSER

Bh	bedehus	meetinghouse	ned	nedre	lower
bg	berg	mountain, rock	n	nordre	northern
Bvs	brannvaktstasjon	fire station	n^t	nut	peak
bk	bekk	brook, creek	PÅ	postapneri	post office
DS	dampskipsstoppested	port	P^{gd}	prestegard	vicarage
Elektr Vk	elektrisitetsverk	power station	RS	redningsstasjon	rescue station
ev	elv	river	San	sanatorium	sanatorium
Fbr	fabrikk	factory	Sph	sportshytte	sports cabin
Fb	fiskarbu	fishers cabin	skj	skjær	rock, skerry
fj	fjell	mountain	Sk	skole	schoolhouse
fd	fjord	fiord	Sb	skytterbu	hunters hut
fs	foss	waterfall	st	store	great
Fl	fælæger	cattle camp	str	straum	stream, current
gd, g^d	gard	farm	s^d	sund	sound
h^g	haug	hill, hillock	s^r	sæter	mountain-pasture
h^d	höyde, högd, hovd	hill	s^l	stöl	shieling
h^{mr}	hamar	crag	s	söndre	southern
hl	holme	islet	TS	telegrafstasjon	telegraph station
in, ind	indre	inner	t^d	tind	peak, pinnacle
Jh	jakthytte	hunters cabin	tj	tjern, tjörn	lakelet, pool
K^p	kamp	hill, hilltop	Th	turisthytte	tourists shelter
Kpl	kapell	chapel	Tk	tömmerkoie	lumber shanty
Kn^p	knapp	peak	UH	Ungdomshus	meetinghouse
Kn^t	knatt	peak	v^n	vann, vatn	lake (lakelet)
Kl	kolle	knoll	v	vestre	western
L	lade, löe	barn	v^k	verk	factory, works
l^d	land	land	v^b	vokterbolig	caretakers house
Ldh	landhandleri	shop	v^l	voll	plain, meadow
l	lille, litle, lisle	little	y^t	ytre	outer
LS	lodsstasjon	pilot station	ö	östre, austre	eastern
M	meieri	dairy	öv	övre	upper
m	mellem, midtre	middle			

Om kartet

M711-kart over Stavanger og Jæren. Utgitt av NGO 1952. Reprotrykk 1:50 000. Ukjent karttegner. Kartet hører til første utgave av det som skulle bli den nye kartserien M711. Det var amerikanerne i NATO som var pådriverne og sto bak betegnelsen M711, sivilt ble serien kalt Norge 1:50 000. Denne første generasjonen i serien gikk under tilnavnet «Svart-hvit, blått vann». Fra tidlig på 1950-tallet var amerikanerne ved AMS (Army Map Service) i gang med å trykke de første i Sør-Norge. De var basert på tidligere rektangel- og gradteigskart. De har både norsk og engelsk kartforklaring.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: M711-Noreg50. «Svart-hvitt, blått vann». https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Lenke til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1952: 1313-3 Lyngsvatnet. M711

Kartets utstrekning

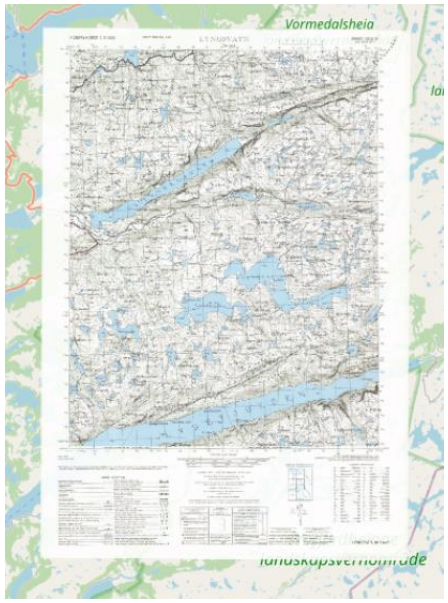

Detaljutsnitt

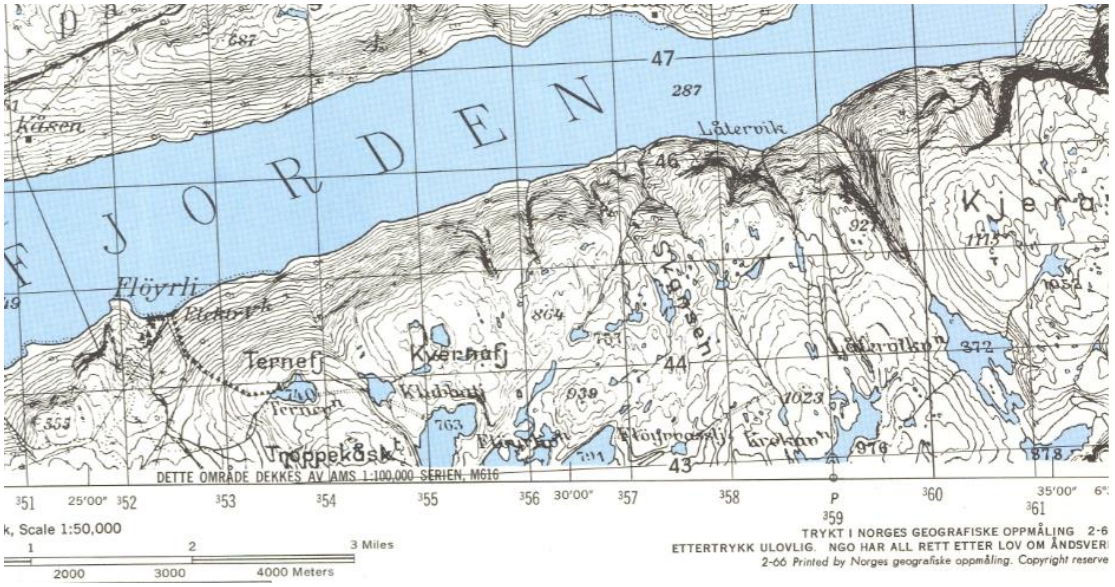

Om kartet

M711-kart over Lysefjorden. Utgitt av NGO 1952. Reprotrykk 1:50 000. Ukjent karttegner. Kartet hører til første utgave av det som skulle bli den nye kartserien M711. Det var amerikanerne i NATO som var pådriverne og sto bak betegnelsen M711, sivilt ble serien kalt Norge 1:50 000. Denne første generasjonen i serien gikk under tilnavnet «Svart-hvit, blått vann». Fra tidlig på 1950-tallet var amerikanerne ved AMS (Army Map Service) i gang med å trykke de første i Sør-Norge. De var basert på tidligere rektangel- og gradteigskart. De har både norsk og engelsk kartforklaring.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. M711-Noreg50. «Svart-hvitt, blått vann». https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Lenke til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1952: C37 vest Jøsenfjord. Gradteigskart Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

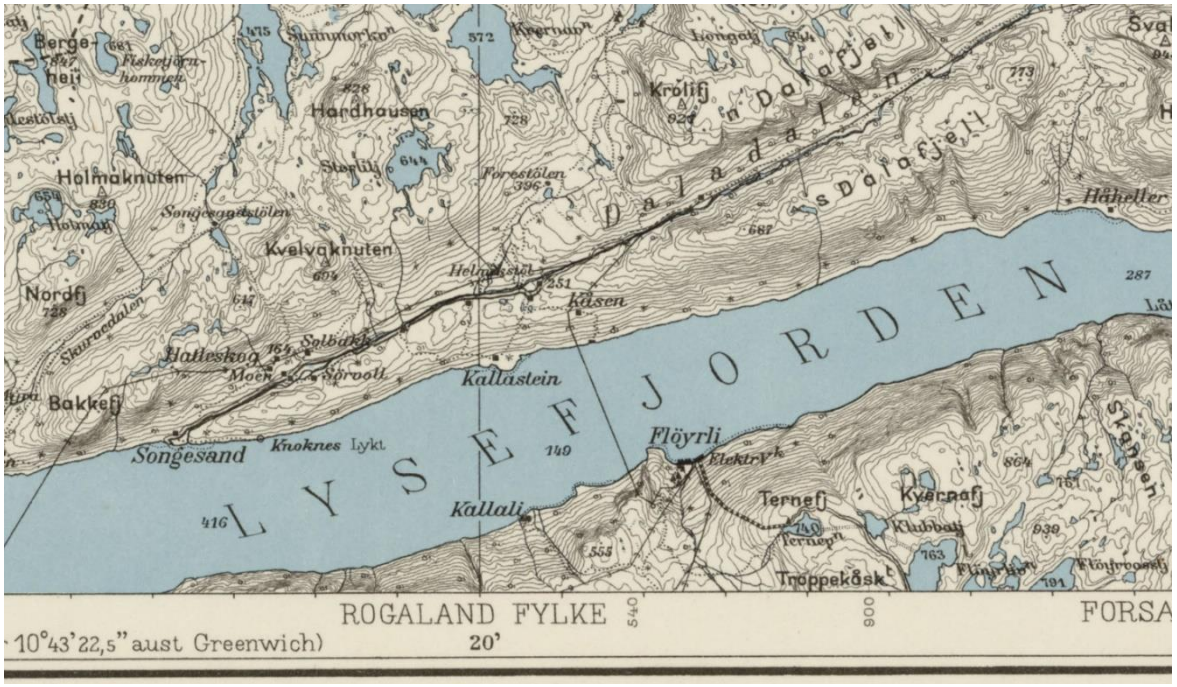

Om kartet

Gradteigskart over området mellom Lysefjorden og Jøsenfjorden utgitt 1952. Oppmålt av Norges geografiske oppmåling i årene 1938–1944. Trykt i offset, Emil Mostue A/S Oslo. Målestokk 1:100 000. Ukjent karttegner. Engelsk og norsk tekst.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Gradteigskart. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Lenke til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=4282.

1953: 1212-1 Høle. M711

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet

M711-kart over Riska og deler av Høgsfjorden. Utgitt av NGO 1953. Reprotrykk 1:50 000. Ukjent karttegner. Kartet hører til første utgave av det som skulle bli den nye kartserien M711. Det var amerikanerne i NATO som var pådriverne og sto bak betegnelsen M711, sivilt ble serien kalt Norge 1:50 000. Denne første generasjonen i serien gikk under tilnavnet «Svart-hvit, blått vann». Fra tidlig på 1950-tallet var amerikanerne ved AMS (Army Map Service) i gang med å trykke de første i Sør-Norge. De var basert på tidligere rektangel- og gradteigskart. De har både norsk og engelsk kartforklaring.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: M711-Noreg50. «Svart-hvitt, blått vann». https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Lenke til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1954: 1312-4 Frafjord. M711

Kartets utstrekning

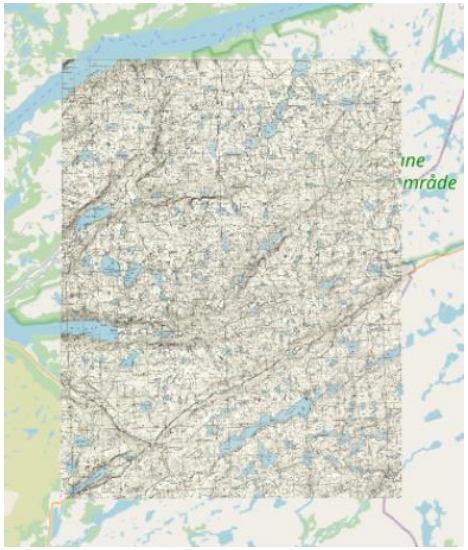

Detaljutsnitt

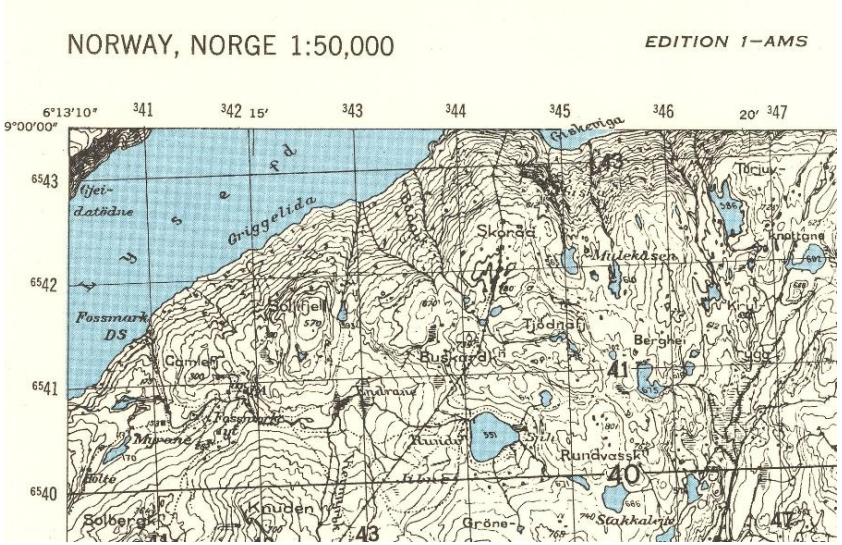

Om kartet

M711-kart over deler av Lysefjorden. Utgitt av NGO 1954. Reprotrykk 1:50 000. Ukjent karttegner. Kartet hører til første utgave av det som skulle bli den nye kartserien M711. Det var amerikanerne i NATO som var pådriverne og sto bak betegnelsen M711, sivilt ble serien kalt Norge 1:50 000. Denne første generasjonen i serien gikk under tilnavnet «Svart-hvit, blått vann». Fra tidlig på 1950-tallet var amerikanerne ved AMS (Army Map Service) i gang med å trykke de første i Sør-Norge. De var basert på tidligere rektangel- og gradteigskart. De har både norsk og engelsk kartforklaring.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: M711-Noreg50. «Svart-hvitt, blått vann». https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Lenke til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1954: Stavanger omland blad 2 Høyland: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

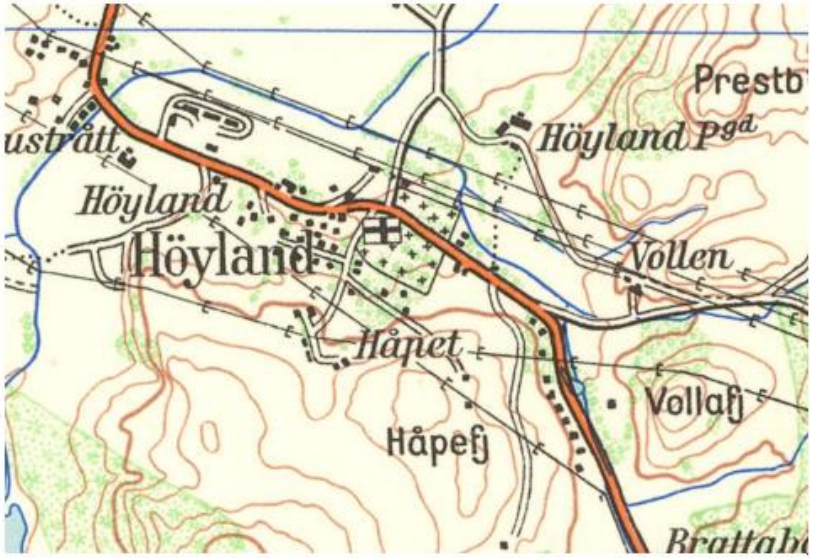

Om kartet

Kart oppmålt av Norges geografiske oppmåling i årene 1941-1942 og utgitt første gang i 1947. Kartet skal ha blitt oppdatert i 1954. Kartet er ett av seks kartblad som til sammen dekker Stavangerområdet fra Randaberg i nord til grensen mot Gjesdal i sør. Dette kartet viser de sør-østlige delene av dagens kommune. Kartet er trykket i målestokk 1:25 000.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Omegnskart 1954. 1:25000, Stavanger omland blad 2 Høyland. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Lenke til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1954: 6B Jæren: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

Om kartet:

Kart over Jæren fra Varhaug til Hinna basert av et kart utgitt av Norges geografiske oppmåling i 1892. Revidert i marka 1935 og delvis 1947. Veier ført á jour 1954. Kartet er trykt i målestokk 1:100 000.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Rektangelkart. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Lenke til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1957: Stavanger omland blad 6 Byfjorden. Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

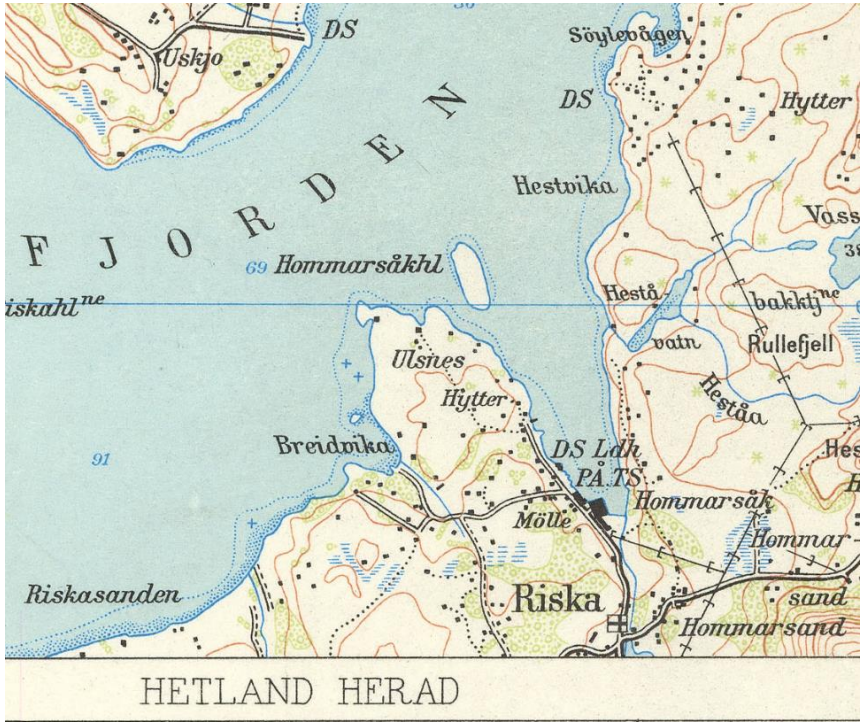

Om kartet

Kart utgitt av Norges geografiske oppmåling i 1957. Kartet er ett av seks kartblad som til sammen dekker Stavangerområdet fra Randaberg i nord til grensen mot Gjesdal i sør. Dette kartblader viser Riska-området i dagens Sandnes kommune. Kartet er trykket i målestokk 1:25 000,

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Omegnskart. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=6885. .

1953: C38 vest Hunndalen. Gradteigskart Rogaland

Kartets utstrekning

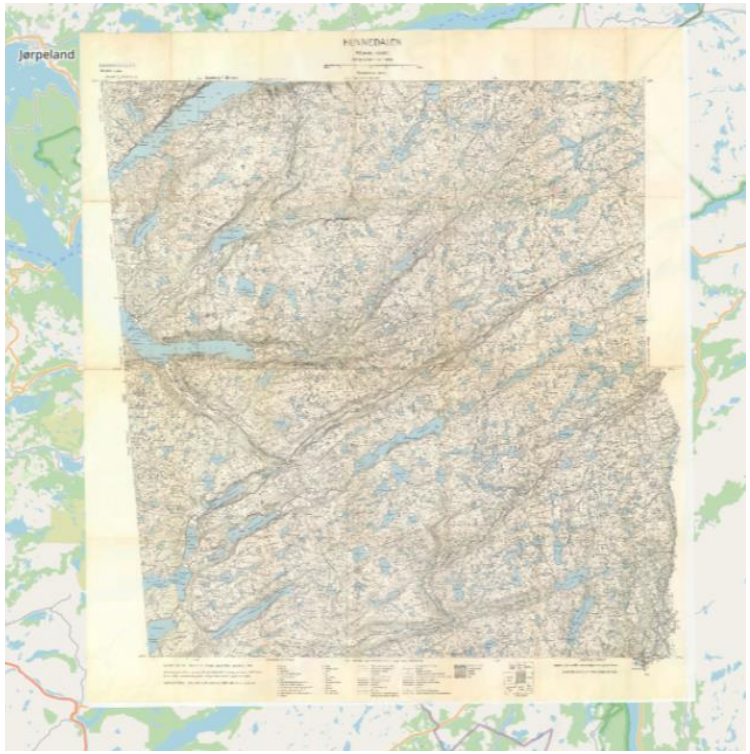

Detaljutsnitt

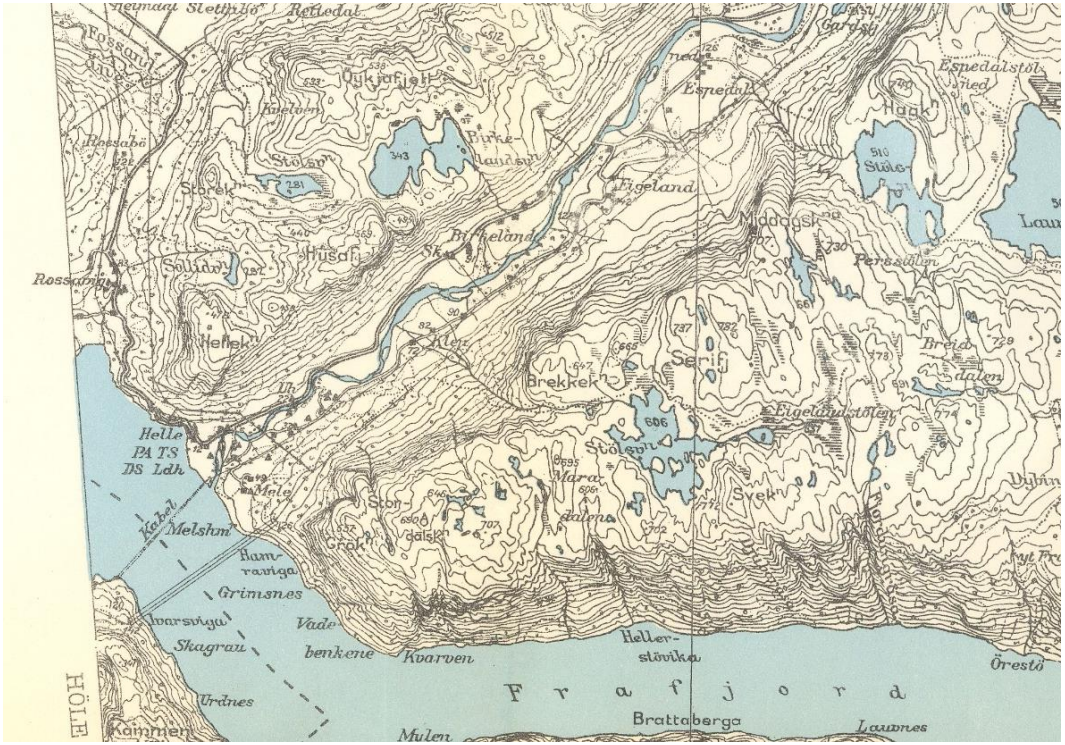

Om kartet

Gradteigskart over søndre del av Forsand, utgitt 1953. Oppmålt av Norges geografiske oppmåling i årene 1947-1951. Foreløpig utgave fra 1953 i målestokk 1:50 000. Ukjent karttegner.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Gradteigskart. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Lenke til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=16263.

1959: C38 vest Hunnedalen. Gradteigskart Rogaland

Kartets utstrekning

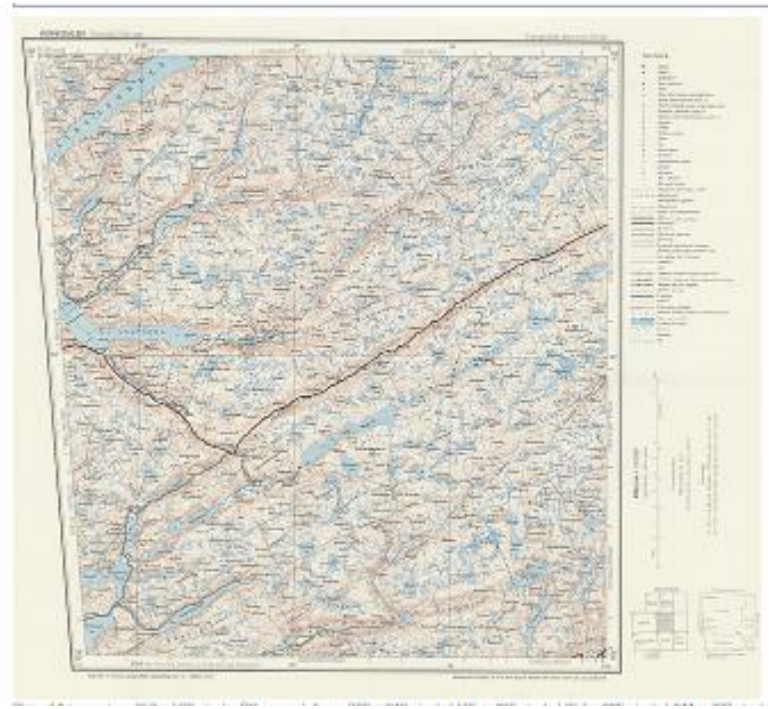

Detaljutsnitt

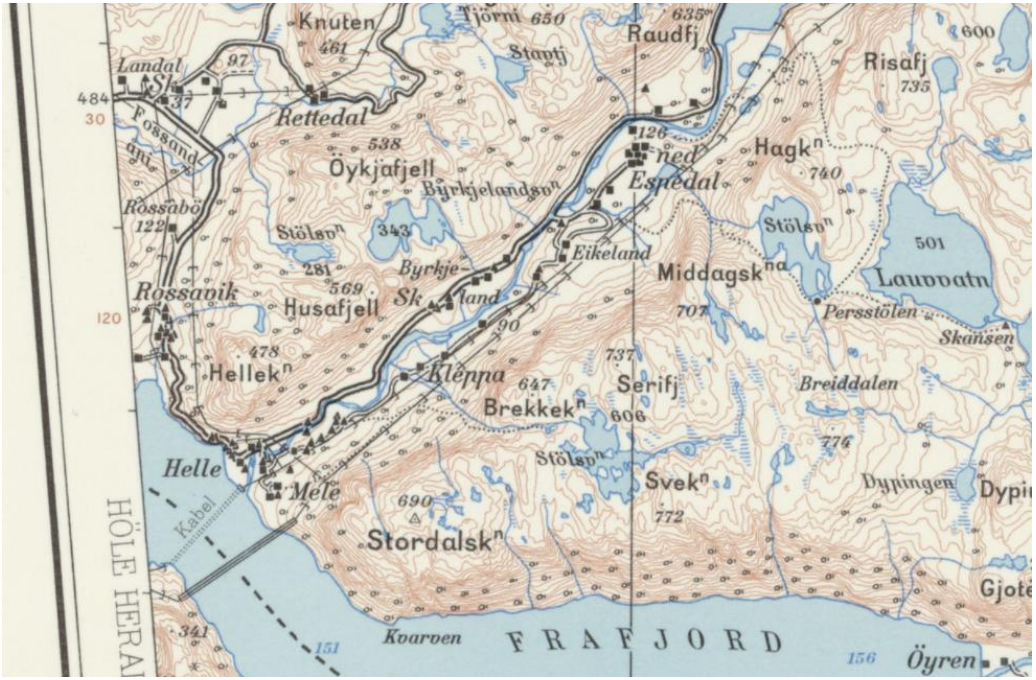

Om kartet

Gradteigskart over søndre del av Forsand, utgitt 1959. Oppmålt av Norges geografiske oppmåling i årene 1947-1951. Trykt i målestokk 1:100 000. Ukjent karttegner.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Gradteigskart. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Lenke til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1962: Stavanger omland blad 4 Sandnes: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

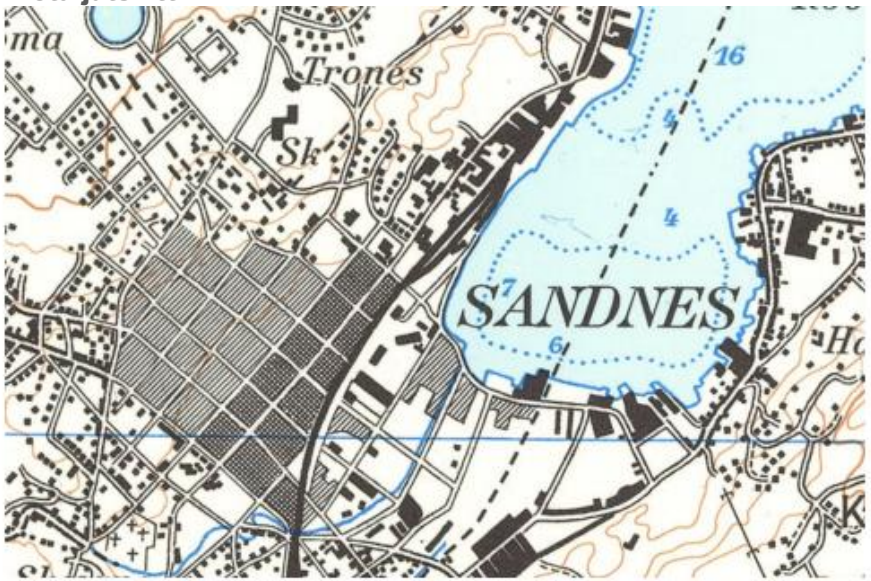

Om kartet

Kart utgitt av Norges geografiske oppmåling i 1962. Kartet er ett av seks kartblad som til sammen dekker Stavangerområdet fra Randaberg i nord til grensen mot Gjesdal i sør. Dette kartet viser områdene rundt innerste del av Gandsfjorden. Kartet er trykket i målestokk 1:25 000.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Omegnskart.. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no.

1962: Stavanger omland blad 3 Sola: Rogaland

Kartets utstrekning

Detaljutsnitt

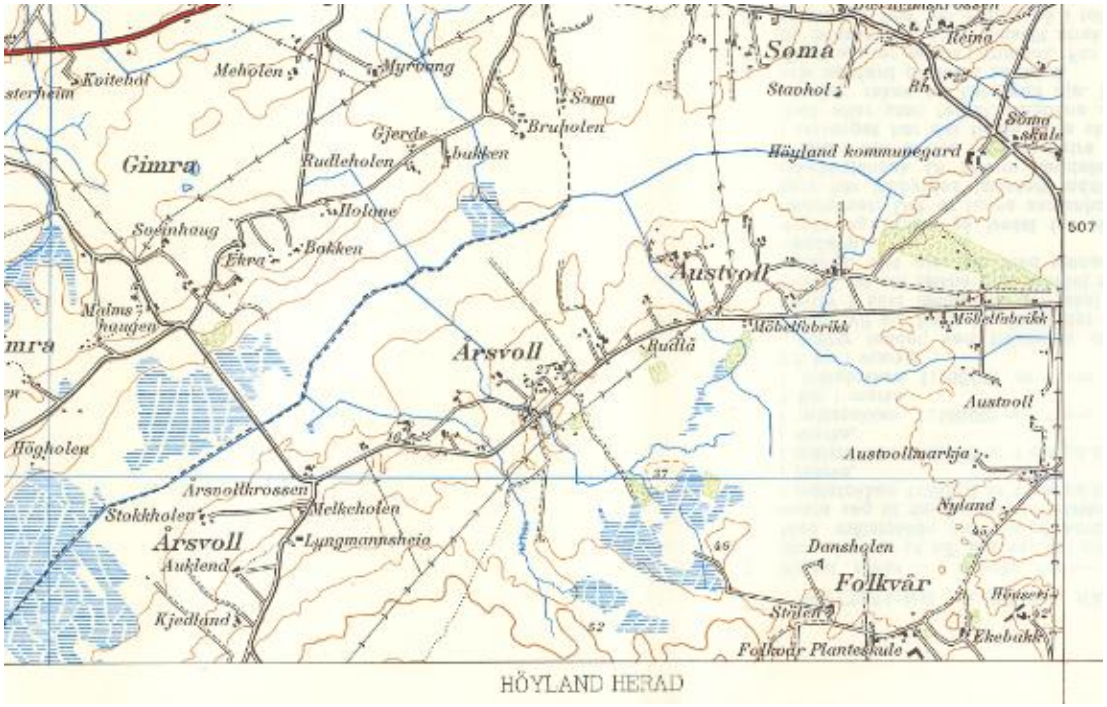

Om kartet

Kart utgitt av Norges geografiske oppmåling i 1962. Kartet er ett av seks kartblad som til sammen dekker Stavangerområdet fra Randaberg i nord til grensen mot Gjesdal i sør. Dette kartet viser vestlige deler av dagens kommune. Kartet er trykket i målestokk 1:25 000.

Kilder

Kartverket. Historiske kart. Kartserie: Omegnskart.. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

Mitt kart | Kartverket.no

1964: Oversynskart over Triangulering i Sør-Norge

Kartets utstrekning

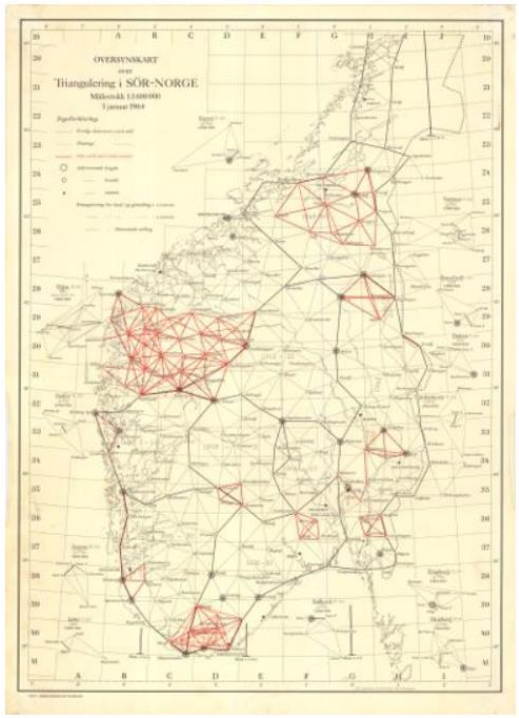

Detaljutsnitt

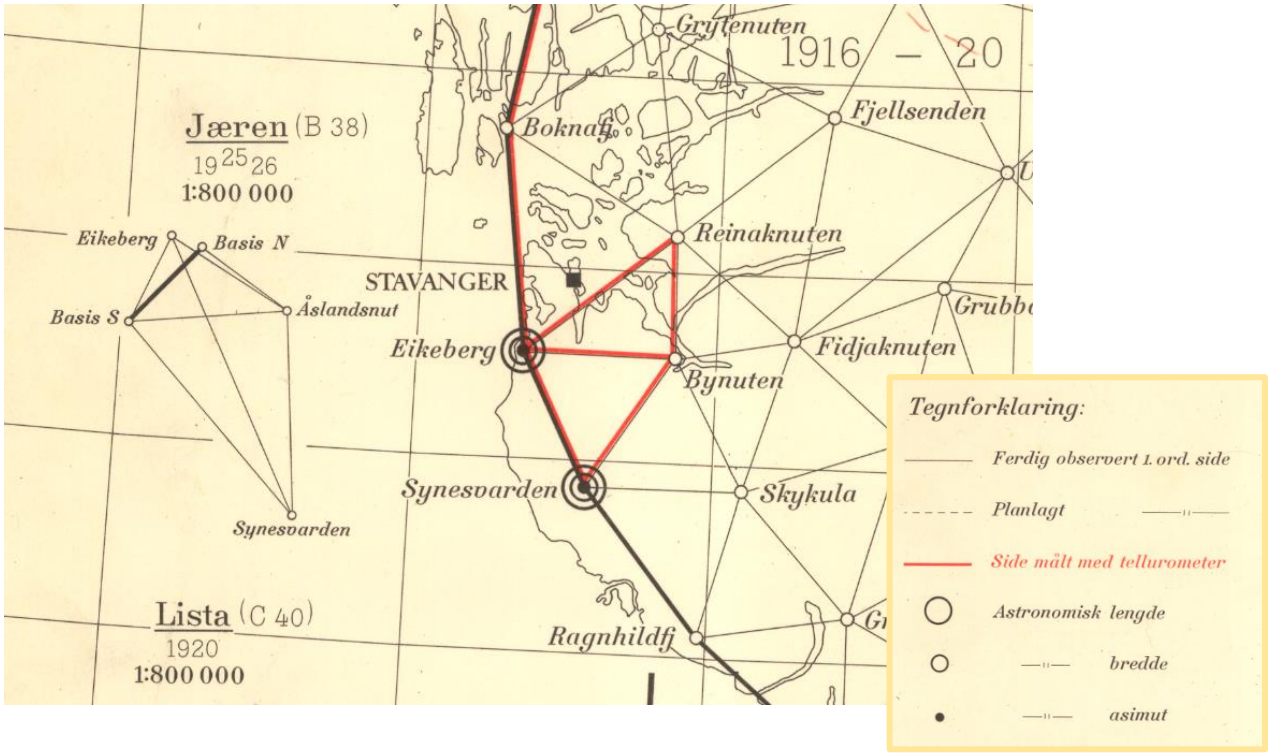

Om kartet

Kart fra 1964 som viser oversikt over trianguleringen i Sør-Norge. Geodetisk grunnlag. Trykt i målestokk 1:1600 000. Karttegner/oppmåler ukjent. Publisert av Norges Geografiske Oppmåling. Utsnittet viser «Basis Jæren», en av de 13 basisene det moderne geodetiske nettet ble knyttet til etter 1906. Den ble først målt 1882, deretter 1925 (B. G. Harsson, 2016 s. 235–243). De røde linjene er nyere linjer målt med elektroniske måleinstrumenter.

Kilder

Kartinfo fra Kartverket. Kartserie Trianguleringskart. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=10455.

1968: Økonomisk kartverk

Kartets utstrekning

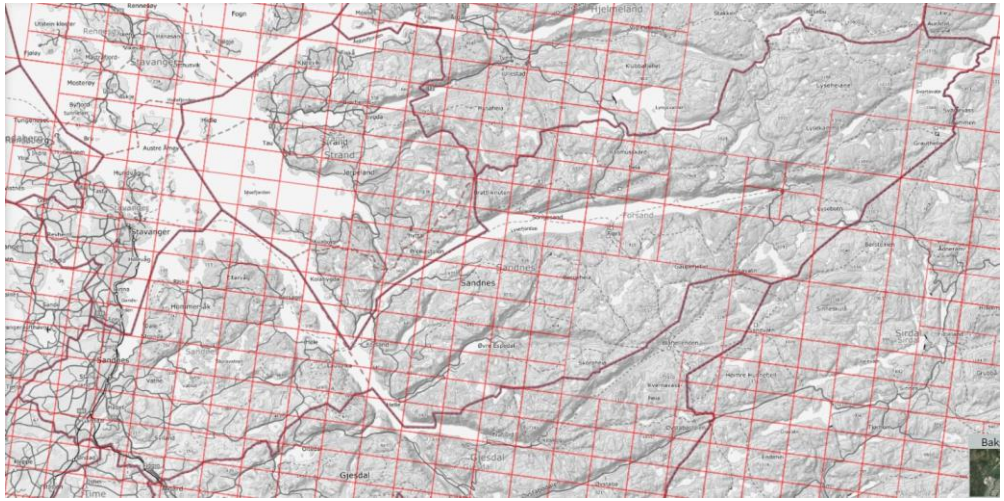

Raster som viser Økonomisk kartverks inndeling (fra NIBIO, Kilden). Store utmarksområder i gamle Forsand kommune, bl.a. Lyseheiane, er ikke kartlagt innenfor

Om kartet

Sandnes fikk Økonomisk kartverk i 1968 over hele den nye storkommunen (sammenslått 1965), basert på fotogrammetriske kart i målestokk 1:5000 utført av Fjellanger Widerøe. Det er detaljerte kart med mye informasjon om arealtyper og arealbruk. Det ble foretatt en rekke oppdateringer basert på flyfoto utover 1970- og 1980-tallet. Tidlig på 1990-tallet ble det besluttet å skaffe kommunen et nytt digitalt kartgrunnlag. Overgangen til digitalt kartverk begynte med en del områder fra Luravika til Brualand, utført av A/S Viak.

Henvisning til kart

Eldre ØK-blad fra Sandnes finnes hos interkommunalt Arkiv Rogaland. Detaljer fra Økonomisk kartverk er tilgjengelig digitalt på *Kilden – Arealinformasjon, NIBIO*. https://nibio.no/tjenester/nedlasting-av-kartdata. Se også Kartverkets infoside: https://kartverket.no/kunnskap/Historie/Kartverkets-historiske-arkiv/

Detaljutsnitt

1982: Reguleringsplan for Sandnes Sentrum.

Kartets utstrekning

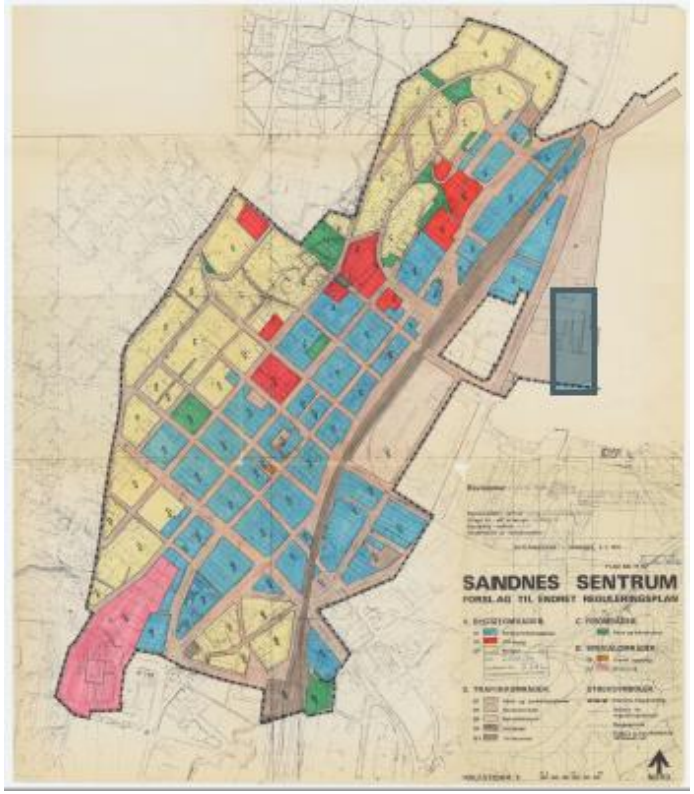

Detaljutsnitt

Om kartet

Ny reguleringsplan for sentrum i 1982 betød brudd med Pedersens plan fra 1952. Bak lå erkjennelsen av at planen fra 1952 ikke lot seg gjennomføre. Den nye planen ble utarbeidet ved byplankontoret i Sandnes. Prinsippet om funksjonsseparering og soner ble forlatt. Nå ønsket man variert og sammensatt bruk i hvert kvartal. Byfornyelse må skje over tid, med gammelt og nytt side om side.

Henvisning til kart

IKA: http://ikarogaland.no/

1986: Oversynskart over Triangulering i Sør-Norge

Kartets utstrekning

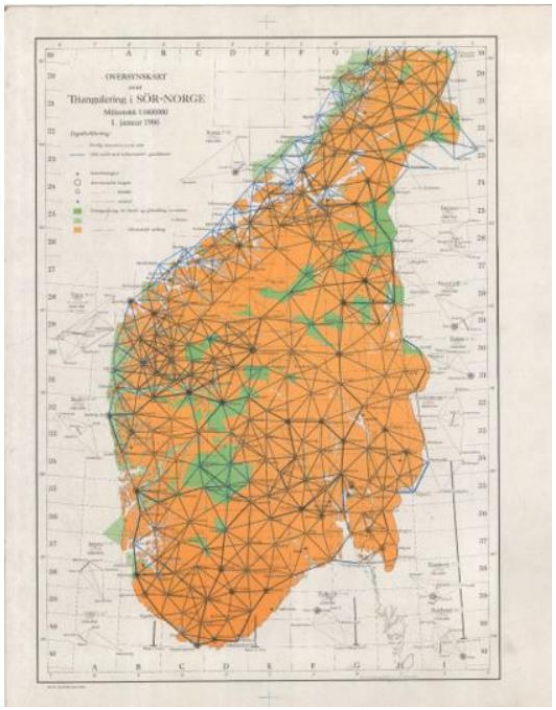

Detaljutsnitt

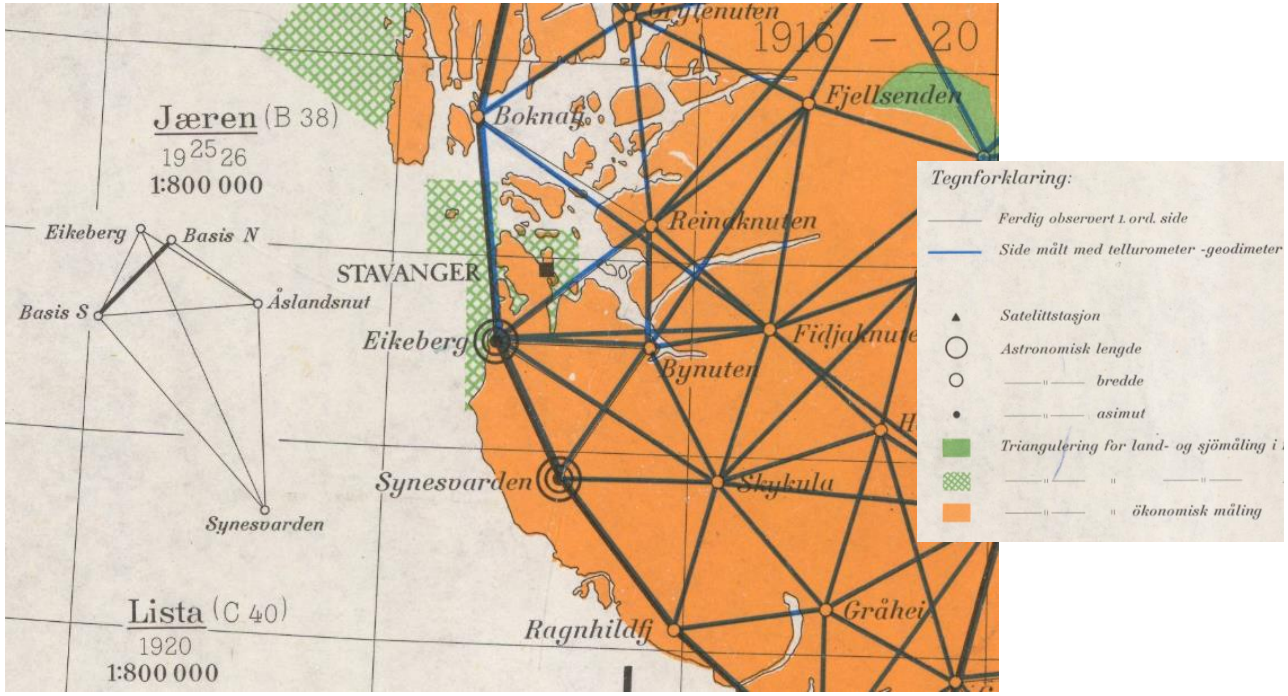

Om kartet

Kart fra 1986 som viser oversikt over den trigonometriske trianguliering i Sør-Norge. Geodetisk grunnlag. Trykt i målestokk 1:1600 000. Karttegner/oppmåler ukjent. Publisert av Statens Kartverk

Kilder

Kartinfo fra Kartverket. Kartserie Trianguleringskart. https://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/.

Henvisning til kart

https://kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=10463.

1990–1995: Digitaliserte og georefererte kart basert på kart fra 1818, 1875, 1899 og 1920

Kartenes utstrekning

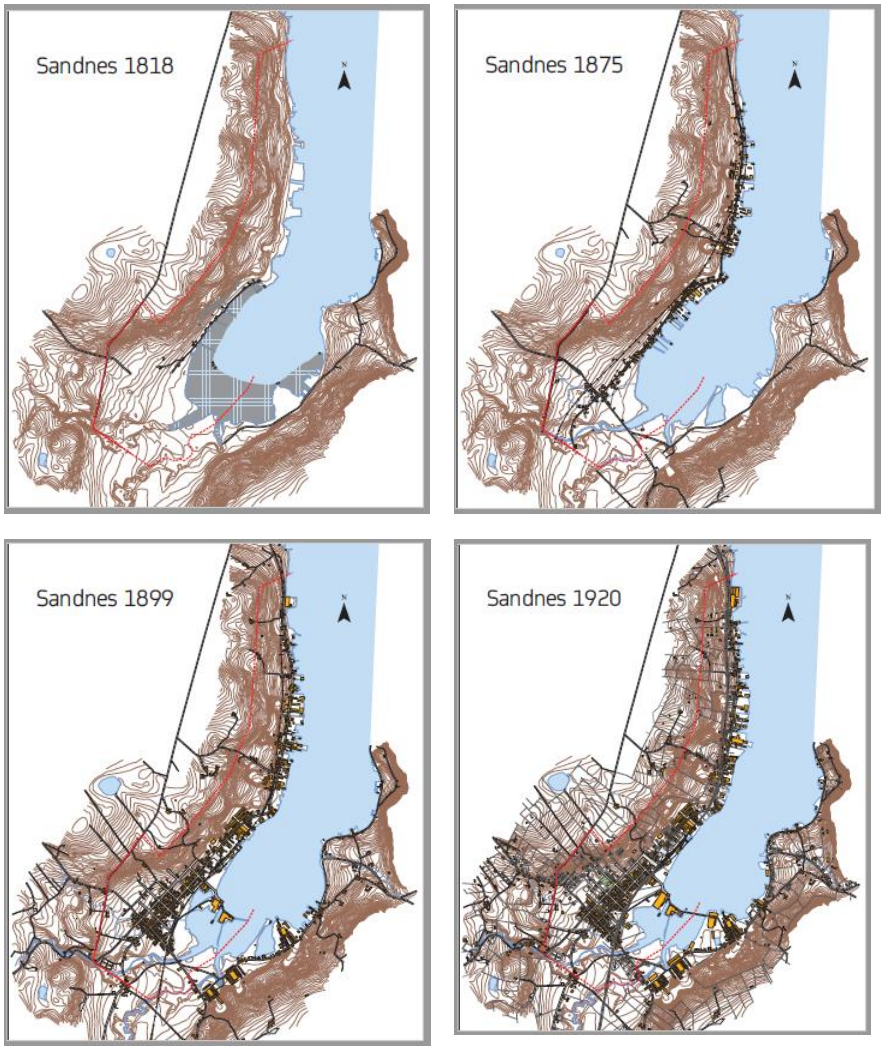

Detaljutsnitt

Krossen 1899.

Om kartene

På 1990-tallet, som et ledd i kunnskapsgrunnlaget for byfornyelsesprosjektet **Sandnesmodellen**, ble de gamle bykartene samlet og digitalisert av Sandnes kommune. Arbeidet ble utført med georeferanse til dagens kart ved kommunens avdeling for geodata. Man tok utgangspunkt i kart fra 1818, 1875, 1899 og 1920 (1913). Høydekurvene er justert skjønnsmessig for leiruttakene, men er ellers de samme for alle kartlagene.

Henvisning til Sandnesmodellen

1994_007_Sandnesmodellen.pdf (jaermuseet.no)

Gårdenes utskiftingskart i gamle Sandnes, oversikt

Sandnes kommune har digitalisert gamle og nyere jordskiftekart over gårder i storkommunen. Disse er georeferet, dvs. de er orientert nord–sør. Under følger en oversikt. Se også arkivet til jordskifterettene – nettstedet over eiendommer med jordskiftesaker: https://wcarkiv.domstol.no/wcarkiv/VisEiendom.wc?ID=1102SANDNES. Eiendommer med jordskiftesaker i FORSAND kommune: (domstol.no)

Gnr 1 - Gramstad - i og u_georef_L 1874
Gnr 1 - Gramstad - i og u_stor_georef_L1874
Gnr 1 - Gramstad - u1_georef_L 1964
Gnr 1 - Gramstad - u1_stor_georef_L
Gnr 1 - Gramstad - u2_georef_L
Gnr 1 - Gramstad - u2_stor_georef_L
Gnr 2 - Fjogstad_stor_georef_L 1873
Gnr 8 - Skjørestad_stor_georef_L 1932
Gnr 13 - Levang_georef_L 1860
Gnr 14 - Norland 1_georef_L
Gnr 14 - Norland 1_stor_georef_L
Gnr 14 - Norland 2_georef_L
Gnr 14 - Norland utmark 2_georef_L 1905
Gnr 14 - Norland utmark_georef_L 1980
Gnr 16 - Auklend_georef_L 1926
Gnr 17 - Kjosavik_georef_L 1869
Gnr 19 - Svihus innmark_georef_L 1908
Gnr 19 - Svihus utmark_georef_L 1908
Gnr 21 - Åreskjold inn og utmark_georef_L 1850
Gnr 22 - Hetland inn og utmark_georef_L 1968
Gnr 27 - Tjessem inn og utmark_georef_L 1972
Gnr 28 - Håland 2_georef_L
Gnr 28 - Håland_georef_L 1955
Gnr 29 - Figved_georef_L 1910
Gnr 35 - Auestad innmark 2_georef_L 1920
Gnr 35 - Auestad innmark_georef_L
Gnr 35 - Auestad utmark_georef_L 1879
Gnr 37 - Vatne 110980-001-01 1913
Gnr 38 - Hana innmark 2_georef_L 2004
Gnr 38 - Hana innmark_georef_L 2013
Gnr 38 Hana 1880_110302-001-01_L
Gnr 41 - brueland_georef_L 2010
Gnr 45 - Sørbø utmark_georef_1860-L
Gnr 46 - Åse_georef_2010_L
Gnr 47 - Lunde inn- og utmark 2_georef_L 1860
Gnr 47 - Lunde inn- og utmark_georef_L 1860
Gnr 49 - Stokkeland utmark_georef_L 1925
Gnr 51 - Vagle 2_georef_L
Gnr 51 - Vagle 3_georef_L
Gnr 51 - Vagle innmark_georef_L 1910
Gnr 51 - Vagle_georef_L
Gnr 52 - Skjæveland inn- og utmark_georef_L 1902
Gnr 52 - Skjæveland_georef_L
Gnr 57 - Malmheim 2_georef_L 1915
Gnr 57 - Malmheim 3_georef_L 1915
Gnr 57 - Malmheim 4_georef_L 1915
Gnr 57 - Malmheim 5_georef_L 1915
Gnr 57 - Malmheim 7_georef_L 1915
Gnr 57 - Malmheim_georef_L 1915
Gnr 58 - Raugstad 2_georef_L
Gnr 58 - Raugstad 3_georef_L 1909
Gnr 58 - Raugstad_georef_L
Gnr 59 - Folkvord grense bnr 20 og 15_georef_L 1980
Gnr 60 - Todnheim inn- og utmark 1_georef_L 1914
Gnr 60 - Todnheim inn- og utmark 2_georef_L 1914
Gnr 60 - Todnheim inn- og utmark 3_georef_L 1914
Gnr 60 - Todnheim inn- og utmark 4_georef_L 1914
Gnr 61 - Asheim innmark_georef_L 1960
Gnr 62 - Stangeland innmark 1_georef_L 1927
Gnr 62 - Stangeland innmark 2_georef_L 1927
Gnr 63 - Austvoll innmark_georef_L 1909
gnr 63 Austvoll 1908_KA10071106140080
Gnr 64 - Årsvold inn- og utmark 1_georef_L 1919
Gnr 64 - Årsvold inn- og utmark 2_georef_L 1919
Gnr 64 - Årsvold inn- og utmark 3_georef_L 1919
Gnr 64 - Årsvold inn- og utmark 4_georef_L 1919
Gnr 64 - Årsvold inn- og utmark 5_georef_L 1919
Gnr 64 - Årsvold inn- og utmark 6_georef_L 1919
Gnr 64 - Årsvoll 2_georef_L
Gnr 64 - Årsvoll_georef_L
Gnr 65 - Soma inn- og utmark_georef_L 1894
Gnr 65 - Soma utmark_georef_L 1872
Gnr 66 - Bærheim_georef_L
Gnr 67 Lura 1908_KA10071106140083
Gnr 68 forus_KA10071106140083
Gnr 69 Stokka 1908_KA10071106140083
Gnr 69 Stokka 1908_KA10071106140083_NS
Gnr 70 - Trones inn- og utmark_georef_L 1903
Gnr 70 - trones_georef_L
Gnr 71 - georef Selvik 1913
Gnr 71 - Selvik 2_georef_L
Gnr 71 - Selvik 1913
Gnr 71 - Selvik_georef_L
Gnr 72 - Høle 2_georef_L
Gnr 72 - Høle 3_georef_L
Gnr 72 - Høle 4_georef_L
Gnr 72 - Høle 5_georef_L
Gnr 72 - Høle 6_georef_L
Gnr 72 - Høle abalstø_georef_L
Gnr 72 - Høle innmark 2_georef_L
Gnr 72 - Høle innmark 3_georef_L
Gnr 72 - Høle innmark_georef_L
Gnr 72 - Høle torvmyr på innmark_georef_L 1922
Gnr 72 - Høle utmark 2_georef_L 1963
Gnr 72 - Høle utmark 3_georef_L 1963
Gnr 72 - Høle utmark strandlinje 2_georef_L 1963
Gnr 72 - Høle utmark strandlinje_georef_L 1963
Gnr 72 - Høle utmark_georef_L 1963
Gnr 72 - Høle_georef_L 2005
Gnr 72 Høle_ KA10071104260022_1869
Gnr 72 Torvmyr_KA10071106210005_ 1922
Gnr 73 - Gjesteland inn- og utmark_georef 1978
Gnr 73 - Gjesteland inn- og utmark_georef_L 1978
Gnr 73 - Gjesteland innmark_georef_L 1868
Gnr 73 - Gjesteland utmark 2_georef
Gnr 73 - Gjesteland utmark 2_georef_L 1971

Gnr 73 - Gjesteland utmark_georef_L 1909
Gnr 73 Gjest_KA10071104150077_ 1868
Gnr 73 utm_KA10071106140029 1909
Gnr 74 - Hommeland innmark_georef_L 1902
Gnr 74 - Hommeland utmark_georef_L 1941
Gnr 75 - Seldal holme i seldalsvatnet_georef_L 1978
Gnr 75 - Seldal utmark_georef_L 1902
Gnr 77 - Nordland innmark_georef_L 1875
Gnr 78 - Veraland_georef_L 1980
Gnr 79 - Tengesdal innmark_georef_L 1875
Gnr 79 - Tengesdal utmark 2_georef_L 1914
Gnr 79 - Tengesdal utmark 3_georef_L 1951
Gnr 79 - Tengesdal utmark_georef_L 1973
Gnr 80 - Oseland innmark_georef_L 1964
Gnr 80 - Oseland innmark2_georef_L 1964
Gnr 81 - Fløysvik 2_georef_L 1983
Gnr 81 - Fløysvik innmark_georef_L 1879
Gnr 81 - Fløysvik utmark 2_georef_L 1959
Gnr 81 - Fløysvik utmark_georef_L 1923
Gnr 81 - Fløysvik_georef_L
Gnr 82 - Auglend litle innmark_georef_L 1907
Gnr 83 - Bratthetland utmark_georef_L 1943
Gnr 84 - Auglend store utmark_georef_L 1940
Gnr 85 - Horve utmark 2_georef_L 1929
Gnr 85 - Horve utmark_georef_L 1919
Gnr 86 - Ims innmark_georef_L 1871
Gnr 86 - Ims innmark_L 1871
Gnr 86 - Ims utmark_georef_L 1954
Gnr 86 - Ims_georef_L
Gnr 87 - Eskeland innmark_georef_L 1876
Gnr 87 - Eskeland utmark_georef_L 1927
Gnr 88 - Bersagel 2_georef_L
Gnr 88 - Bersagel innmark_georef_L 1868
Gnr 88 - Bersagel utmark_georef_L 1962
Gnr 88 - Bersagel_georef_L
Gnr 89 - hammer utmark_georef_L 1926
Gnr 91 - Store Arnø innmark_georef_L 1901
Gnr 91 - Store Arnø utmark 2_georef_L 1901
Gnr 91 - Store Arnø utmark_georef_L 1901
Gnr 91 - Ådnøy_georef_L
Gnr 92 - Husebø utmark_georef_L 1942
Gnr 92 - Husebø_georef_L
Gnr 94 - Lille Arnø_georef_L 1912
Gnr 94 - Ådnøy_georef_L
Gnr 96 - Uskekalven_georef_L 1934
Gnr 96 - Usken 2_georef_L
Gnr 96 - Usken 3_georef_L
Gnr 96 - Usken 4_georef_L
Gnr 96 - Usken inn- og utmark 2_georef_L 1977
Gnr 96 - Usken inn- og utmark_georef_L
Gnr 96 - Usken innmark_georef_L 1892
Gnr 96 - Usken utmark_georef_L 1937
Gnr 96 - Usken_georef_L
Gnr 97 - Lauvåsen innmark_georef_L 1898
Gnr 97 - Lauvåsen utmark_georef_L 1936
Gnr 98 - Eltervåg 2_georef_L
Gnr 98 - Eltervåg 3_georef_L
Gnr 98 - Eltervåg 4_georef_L
Gnr 98 - Eltervåg_georef_L 1937
Gnr 100 - Hetland innmark_georef_L 1899
Gnr 100 - Hetland utmark_georef_L 1928
Gnr 101 - Hommersåk innmark_georef_L 1874
Gnr 101 - Hommersåk utmark - georef_L 1931
Gnr 101 utmark 1931 KA10071106210080 (002)
Gnr 102 - Frøyland inn- og utmark_georef_L 1873
Gnr 102 - Frøyland utmark_georef_L 1947
gnr 102 - Frøyland_georef_L 1931
Gnr 102 Frøyland 1875_KA10071104260065
Gnr 102 - Frøyland 1875_KA10071104260065
Gnr 102 - Frøyland inn- og utmark_georef_L 1873
Gnr 102 - Frøyland utmark_georef_L 1947
gnr 102 - Frøyland_georef_L 1931
Gnr 103 - Bjelland inn- og utmark_georef_L 1886
Gnr 103 - Bjelland_georef_L
Gnr 105 - Hogstad utmark_georef_L 1974
Gnr 105 - Hogstad_georef_L
Gnr 105 - Søndre Hogstad 1877_KA10071104270062 (002)
Gnr 106 - Hofland inn- og utmark_georef_L 1876
Gnr 107 - Skjørestad inn- og utmark_georef_L 1934
Gnr 107 - Skjørestad innmark_georef_L 1902
Gnr 108 - Jødestad innmark_georef_L 1915
Gnr 108 - Jødestad utmark_georef_L 1915
Gnr 108 - Jødestad_georef_L
Gnr 109 - Riska 1876_KA10071104260066
Gnr 109 - Riska innmark_georef_L 1965
Gnr 109 - Riska ved sjøen_georef_L 1992
Gnr 109 - Riska_georef_L 1998
Gnr 110 - Li 1914_ KA10071106150055
Gnr 110 - Li 1914_KA10071106150055 georef 1914